

NORMATİF GÜÇ AVRUPA: MACARİSTAN ÖRNEĞİ

Duygu YILDIZ

Yüksek Lisans Tezi

Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Hakan CAVLAK

2019

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

NORMATİF GÜÇ AVRUPA: MACARİSTAN ÖRNEĞİ

Duygu YILDIZ

KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: DOÇ. DR. HAKAN CAVLAK

TEKİRDAĞ-2019
Her Hakkı Saklıdır.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığımı taahhüt ederim.

13 /01/ 2020

Duygu YILDIZ

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Duygu YILDIZ tarafından hazırlanan “Normatif Güç Avrupa: Macaristan Örneği” konulu YÜKSEK LİSANS Tezinin Sınavı, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği uyarınca 13.01.2020 günü saat 11.00’de yapılmış olup, tezin OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Jüri Başkanı:	Doç.Dr. Hakan CAVLAK	Kanaat:	İmza:
Üye:	Doç.Dr. Emirhan GÖRAL	Kanaat:	İmza:
Üye:	Doç. Dr. Halit Burç AKA	Kanaat:	İmza:

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

...../...../20.....

Dr. Öğretim Üyesi Ali Faruk AÇIKGÖZ

Enstitü Müdürü V.

ÖZET

Kurum, Enstitü, : Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü
ABD : Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Tez Başlığı : Normatif Güç Avrupa: Macaristan Örneği
Tez Yazarı : Duygu YILDIZ
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Hakan CAVLAK
Tez Türü, Yılı : Yüksek Lisans Tezi, 2019
Sayfa Sayısı : 160

Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları gibi kurucu normlara sahip farklı bir siyasi kimlik ve bütünleşme modelini temsil eden ve “değerler birliği” olarak tanımlanan Avrupa Birliği, 2010’lu yıllardan itibaren bizzat kendi üye devleti Macaristan’ın birlik değerlerini ihlaline yönelik sorunlar yaşamaktadır. Nitekim Avrupa Parlamentosu, 12 Eylül 2018’de Macaristan’ın temel değerlerini ihlal ettiğine dair açık bir riskin varlığını tespit kararı almıştır. Böyle bir kararın, bu kurumda ilk kez bir üye devletine karşı alınmış olması konunun önemini göstermektedir.

Kuramsal çerçevesini İnşacılık yaklaşımının oluşturduğu bu tezde; Avrupa Birliği’nin temel değerlerini, uluslararası politikada en önemli araçlar olarak kullandığı iddialarına dayanan, İnşacılık yaklaşımından beslenen ve ilk kez Ian Manners tarafından öne sürülen “normatif güç Avrupa” kavramı, Macaristan vakası bağlamında incelenecektir. Birliğin uyguladığı süreç incelendiğinde, bu sorun karşısında normatif temelli bir yaklaşım sergilediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, İnşacılık, Normatif güç Avrupa, Macaristan

ABSTRACT

Institution, Institute, : Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences
Department : Department of Globalization and International Relations
Thesis Title : Normative Power Europe: The Case of Hungary
Thesis Author : Duygu YILDIZ
Thesis Adviser : Assoc. Prof. Hakan CAVLAK
Type of Thesis Year : MA Thesis
Total Number of Pages : 160

The European Union, which represents a different model of political identity and integration with its fundamental norms such as democracy, the rule of law, and human rights, and is defined as a union of values, has been facing problems in violation of its values by its own member state, Hungary, since 2010. Hence on 12th September, 2018 the European Parliament decided that there was a clear risk that Hungary violated the fundamental values of the union. The fact that such a decision was taken against a member state for the first time in this institution shows the importance of the issue.

In this thesis, of which the constructivism constitutes the theoretical framework approach, the concept of “normative power Europe”, nurtured from the constructivist approach, and firstly proposed by Ian Manners, based on the claims that the European Union uses its fundamental values as the most significant means in the international politics, will be examined within the context of the case of Hungary. When the process implemented by the Union is examined, it is concluded that it has a normative based approach to this problem.

Keywords: The European Union, Constructivism, Normative power Europe, Hungary

ÖNSÖZ

Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları gibi evrensel değerlerin merkezi konumundaki Avrupa Birliği, son dönemlerde üye devletlerince temel değerlerinin ihlaline yönelik sorunlar yaşamaktadır. Avrupa siyasi bütünleşme sürecinin açıklanmasında farklı bakış açıları kazandıran ve kimlik, normlar, fikirler ve kültür gibi konulara vurgu yaparak materyal güçler yerine düşüncelerin gücünü ön plana çıkaran İnşacılık yaklaşımı bu tezde kuramsal çerçeve olarak ele alınmıştır. Ve bu yaklaşımın bir ürünü olan, AB'nin değerler ve düşünce gücüyle varsayımlarının temellendirildiği normatif güç Avrupa kavramı, Macaristan vakası bağlamında incelenmiştir.

Bu tez çalışmamda; konu seçimimden sonuçlanmasına kadar her aşamasında destek ve yardımlarını esirgemeyen, araştırmayı teşvik edici yönlendirmeleriyle akademik çalışmaların ve bilime katkı sunabilmenin önemini kavramamı sağlayan, cesaretlendiren ve bana birçok derin bakış açıları kazandırarak görüşlerinden yararlandığım tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Hakan CAVLAK'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana emek veren, ders içi ve ders dışı desteklerini esirgemeyen ve alanlarındaki bilgi ve deneyimleriyle beni aydınlatan saygıdeğer hocalarım, Prof. Dr. Ensar NİŞANCI'ya, Dr. Öğr. Üyesi Müzehher YAMAÇ'a, Doç. Dr. Emine Ümit İZMEN YARDIMCI'ya, Doç. Dr. Halit Burç AKA'ya ve Dr. Öğr. Üyesi Emre BAYSOY'a sonsuz şükranlarımı sunar, teşekkürü bir borç bilirim.

Kişisel ve mesleki yaşamımda benim bugünlere gelmemi sağlayan, tez çalışmam sırasında büyük titizlik ve sabırla bana uygun çalışma ortamı koşullarını hazırlayan ve her konuda destek olan sevgili Annem, Babam ve Ağabey'ime sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Mesleki hayatımda başarıma inandıkları ve beni her konuda teşvik ettikleri için mesai arkadaşlarıma ve dostlarıma yürekten teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ	1
1. KURAMSAL ÇERÇEVE: İNŞACILIK YAKLAŞIMI.....	8
1.1. İnşacılık.....	8
1.2. Sosyal İnşacı Dönüşüm	11
1.3. İnşacılığın Temel Varsayımları.....	13
1.4. Anarşi ve Güç Politikalarının Sosyal İnşası.....	19
1.4.1. Güç Kavramı	23
1.4.2. Güç Algısında Değişim: Sert Güçten Yumuşak Güce Geçiş	28
1.5. İnşacılık ve Güç Kavramının Kesişme Noktası: Normatif Güç.....	30
1.6. Metodoloji.....	37
2. NORMATİF GÜÇ AVRUPA BİRLİĞİ (AB).....	39
2.1. İnşacı Yaklaşımına Göre Avrupa Bütünleşmesi.....	41
2.2. Soğuk Savaş Sonrası AB'nin Uluslararası Rolü.....	47
2.3. Sivil Ya da Askeri Güç Olarak Avrupa Birliği	51
2.3.1. Sivil Güç Olarak AB	522
2.3.2. Askeri Güç Olarak AB	533
2.4. Normatif Güç Avrupa Kavramı	58
2.4.1. Avrupa Birliği Normatif Güç Müdür?.....	68
2.4.2. Normatif Güç Avrupa Kavramının Kapsamı.....	77
3. AVRUPA BİRLİĞİ VE MACARİSTAN SORUNU.....	79
3.1. Macaristan'ın AB Üyeliği Öncesine Genel Bakış.....	80
3.2. AB Üyeliği ve Macaristan'ın Katılımı	82
3.3. Macaristan'ın AB Değerlerini İhlali	84
3.3.1. Macaristan Krizine Giden Süreci	89

3.4. AB'nin Macaristan'a Karşı Uyguladığı Prosedürler	94
3.4.1. Yedinci Madde'nin Getirdikleri	110
3.5. AB Değerler Krizine Yönelik Çözüm Senaryoları	118
SONUÇ	128
KAYNAKÇA	138
ÖZGEÇMİŞ	160

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.4.1:	61
Tablo 2.4.2:	62
Tablo 2.4.3:	63
Tablo 3.4 :	108

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABA	: Avrupa Birliği Antlaşması
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABİDA	: Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGS	: Avrupa Güvenlik Stratejisi
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK	: Avrupa Komisyonu
AP	: Avrupa Parlamentosu
AT	: Avrupa Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
Der.	: Derleyen
EC	: Avrupa Komisyonu (European Commission)
Eds.	: Editörler (Editors)
EP	: Avrupa Parlamentosu (European Parliament)
EUSA	: Avrupa Birliği Çalışmaları Birliği (European Union Studies Association)
NATO	: Kuzey Atlantik İttifakı Antlaşması (North Atlantic Treaty Organization)
ODAÜ	: Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri
ODGP	: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
OGSP	: Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası

Uİ : Uluslararası İlişkiler
DTÖ : Dünya Ticaret Örgütü

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB), büyük ölçüde kıtayı bütünleştirerek bölgesel düzeyde barış ve refaha önemli katkılar sağlamakta olup bu yönü ile örnek bir bölgesel bütünleşme modelini temsil etmektedir (Mor, 2010, s.499). Zira II. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir yıkıma uğrayan Avrupa'nın yeniden güçlenmesi, barışın tesis edilmesi ve ekonomik alanda işbirliği için kurulan topluluğa siyasi "yeni bir kimlik" veren 1992'deki Maastricht Antlaşması (Günuğur, 2018, s.117), birliğin siyasi bütünleşmesinde dönüm noktalarından biridir (Demirtaş, 2018, s.187). Bu antlaşma ile birliğin demokratik prensipler üzerine kurulduğunu ve temel değerlerinden demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi vurgulanmış ve diğer ülkelerle ilişkilerini geliştirirken sadece kendi değerlerini ve çıkarlarının korunması değil, aynı zamanda bu ülkeleri demokrasi hedefi doğrultusunda dönüştürmeye çalışılacağı amaçlanmıştır (Demirtaş, 2018, s.187). Dolayısıyla AB'nin birlik içinde ve dışında önemli sorumluluklar üstlendiği görölmektedir.

AB'nin uluslarüstü düzeyde siyasi bir kimlik oluşturulmasına yönelik bir diğer dönüm noktası ise birliğe tam üyelik için 1993'te Kopenhag Kriterleri'nin getirilmesidir. Temel değerlerinin bu kriterlere eklenerek uluslararası siyasette diğer aktörlerden farklı olarak önemli sorumluluklar üstlenmiştir (Yılmaz, 2014, s. 50-51). Zira Soğuk Savaş'ın sona erdiği bu dönemde Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte bağımsızlıklarını kazanan Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri (ODAÜ) ve aday ülkelerin tam üyelik vaadiyle demokratikleşmesi ve temel değerlerinin bu ülkelere aktarılarak inşa edilmesi hedeflenmiştir. Böylece AB, bir yandan politik kimliğini inşa ederken, bütünleşmiş bir Avrupa'nın, tek ve birleşik devasa bir *güç* olarak uluslararası sistemde belirleyici roller oynayan küresel bir aktör haline getirilmesinin de amaçlandığı anlaşılmaktadır (Mor, 2010, s.499). Nitekim AB Antlaşması ve ardından Kopenhag Zirvesi bu amaçların en somut örneklerini göstermektedir.

AB'nin uluslararası kimliği, küresel bir aktör olarak artan rolüne paralel olarak, son yirmi yılda akademik çevrede de ilgi çeken bir tema haline gelmiştir. Bu dönem aynı zamanda, uluslararası ilişkilerde toplumsal yapıya ve düşünceye dayalı faktörlere odaklanarak Uluslararası İlişkiler (Uİ) disiplininde bir yaklaşım olarak inşacılığın

yükselişine de tanıklık etmiştir (Arkan, 2014, s.21). Uluslararası politikada inşacı düşüncenin yeniden doğuşu Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte hız kazanmıştır (Wendt, 1999, s.4). Zira inşacılık yaklaşımı, ana akım Uİ teorilerinin, Soğuk Savaş sonrası dönemi veya sistemik değişimi açıklamakta zorlandığı (Wendt, 1999, s.4) iddialarıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Kimlik, kültür ve normlar gibi düşünsel ve toplumsal öğelerin uluslararası politikada canlanmasını sağlayan (Küçük, 2009, s.772) inşacılık, yapı ve aktörlerin karşılıklı olarak birbirini inşa ettiklerini ve kimliklerin ve çıkarların verili olmadığını, aktörlerin karşılıklı etkileşimi neticesinde oluştuğunu savunmaktadır (Çelik, 2017, s.6). Bu bağlamda, üye devletlerinin ortak çıkarları, kültürü ve ortak “Avrupalılık” kimliği etrafında birleşerek, diğer uluslararası örgütlerden farklı, siyasi bir kimlik ve sui generis bir yapı haline gelen AB’yi inşa etmeleri, inşacılık açısından en iyi örneklerden biri olarak kabul edilmektedir (Büyüktanır,2015, s.3-4). ODAÜ’lere yönelik genişleme sürecinin temel dayanak noktasını oluşturan inşacılık çerçevesinde (Mercan, 2011, s.77), ODAÜ’ler ve AB karşılıklı olarak etkileşim içinde birbirlerini “inşa” etmiştir şeklinde değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Bunun en somut örneği, Kopenhag Kriterleri’nin getirilmesi ve özellikle kapsamlı biçimde yürütülen beşinci genişleme sürecinde açıkça görülmektedir.

Uluslararası sistemin materyal güçlerle değil, düşüncelerle oluştuğunu savunan inşacılık, “güç” olgusuna yönelik yeni bakış açıları kazandırmış, materyal gücün anlamını belirleyen “düşünceleri” ön plana çıkarmıştır (Arı ve Kıran,2011, s.58). Nitekim bu dönemde güç olgusunun sert veya askeri güç gibi klasik tanımlamalarının yerine “yumuşak”, “sivil” güç, “fikirlerin” gücü gibi kavramlar geliştirilmiştir. Diğer yandan, ulus devletlerin ötesinde bir üst kimliğin oluşturulmasıyla birlikte AB, Kopenhag Zirvesi’nin ardından kendisini özellikle hukukun üstünlüğü, demokrasi insan haklarına ve azınlıklara saygı temelinde bir “Değerler Birliği” olarak tanımlamış (Aytuğ, 2008, s.157), bu değerlerinin Lizbon Antlaşması’nda yasal bir zemine kavuşturulmasıyla (Vatandaş, 2018a, s.151), kendisini diğer uluslararası aktörlerden farklı bir kimlik ve küresel düzlemde farklı bir güç olarak konumlandığını göstermiştir.

Bununla birlikte uluslararası siyasette önemli bir küresel aktör haline gelen AB'nin eğer bir güç ise, ne tür bir güç olduğuna ilişkin tartışmaların yoğunlaştığı görülmektedir. AB'nin rolüne ilişkin en öne çıkan görüşlerden François Duchêne'nin "Sivil Güç" (1973), Hedley Bull'un "Askeri Güç" (1982) tanımlamaları karşımıza çıkmaktadır (Trott, 2010, s. 4). Öte yandan, materyal güç yerine fikirler ve normların gücünün önemini önceleme bakımından inşacılık yaklaşımından beslenen ve ilk kez Ian Manners (2002) tarafından AB'yi "normatif güç" olarak tanımlaması, akademik çevrelerce oldukça ilgi çekici ve tartışma konusu olmuştur. Manners, AB'nin temsil ettiği normatif gücün, birliğin tarihi geçmişi, hibrit yapısı ve politik-hukuki karakterinden kaynaklandığını savunmuş (2002, s. 240), kuruluş felsefesi, temel anlaşmaları, evrensel metinlerde var olan ve AB değerleri olarak bilinen hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan hakları gibi ilkelerin Lizbon Antlaşması ile değer olarak kurumsallaştırılmasını dayanak noktaları olarak göstermiştir (Aktaran Vatandaş, 2018a, s.151). Birlik temsilcilerinin de AB'nin temel değerlerini vurgulayan ve normatif gücünü yansıtan demeçleri (Örneğin Barroso, 2012, s. 10), Manners'ın iddialarını destekler niteliktedir. Uluslararası norm olan ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin mücadelesi, AB'nin dünya siyasetinde normatif bir gücü temsil ettiğinin en somut kanıtını oluşturmaktadır (Manners, 2000, s.42). 2012 yılında verilen Nobel Barış Ödülü, Afrika'ya yaptığı ekonomik ve insani yardımlar ya da Arap Baharı'nda uyguladığı ambargolar çoğunlukla AB'nin normatif gücünü yansıtan gelişmeler olarak değerlendirilmektedir (Kaçar ve Öztürk, 2017, s.359). Zira AB Konseyi'nin hükümetlerarası ve Avrupa Komisyonu'nun (AK) uluslarüstü yapısı tarafından yaratılan kurumsal ve söylemsel çerçeve, serbest ticaret, iyi yönetim, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı gibi değerler, Avrupalılık anlayışının normatif temelini oluşturmuş ve dış politikası, genişleme ve komşuluk politikalarında AB bu değerlerinin merkez alınarak yürütülmesini ön koşul olarak sunmuştur (Ataç, 2012, s.3). Dolayısıyla AB'nin, üçüncü taraflarla olan ilişkilerini temel değerleri üzerinden geliştirdiği anlaşılmaktadır.

Ancak AB, özellikle 2010'lu yıllardan itibaren ODAÜ'lerden biri olan, üye devleti Macaristan ile AB değerlerinin bu ülke tarafından ihlal edildiği iddialarına yönelik sorunlar yaşamaktadır. Avrupa Parlamentosu (AP), 12 Eylül 2018 tarihinde yaptığı

oylama sonucu, Macaristan'ın "AB değerlerine" uygun hareket etmediği, diğer bir deyişle, AB Antlaşması'nın (ABA) 2. Maddesi'ndeki temel değerlerini ihlal ettiğine dair açık bir riskin varlığını tespit kararı almıştır (European Parliament [EP], 2018a). Böyle bir kararın, bu kurumda ilk kez bir üye devletine karşı alınmış olması (EP, 2018b) konunun oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla AB'nin normları, uluslararası sistemde diğer aktörlere göre birliğe temel olarak farklı bir kimlik sağladığı ve hem politikalarıyla hem de değerleriyle rol model olduğu üye ülkeleri aracılığıyla üçüncü ülkeleri etkilediği yönünde Manners'ın argümanına karşın (2002, s.239), AB içinde bizzat kendi üye devletiyle doğrudan değerlerine yönelik yaşadığı sorunlar, onun normatif bir güç olup olmadığı sorusunu karşımıza çıkarmaktadır. Diğer bir deyişle, AB'nin uluslararası siyasetteki rolünün normatif temelli olduğu düşüncesi temelindeki, uluslararası sistem içinde yeni ve farklı türden bir aktör ve güç olarak temsil edilmesini sağlayan AB kimliği ve ikinci olarak da AB'nin değerlerini üçüncü ülkelere aktararak diğer aktörleri etkileme hedefleri bakımından uluslararası rolünün yanı sıra uluslararası itibarını bu sorunların etkileyip etkilemeyeceği konusu bu tezin önemini oluşturmaktadır.

Dolayısıyla bu tezde; AB'nin üye devletleriyle ve üçüncü ülkelerle olan ilişkilerinde merkeze aldığı normlarının (Manners, 2002, s.242-243) üye devletince ihlal edilmesi, uluslararası ilişkilerde norma uygun olanı şekillendirme ve değiştirme kabiliyeti olarak tanımlanan ve AB'nin düşünsel gücüne yani sınırlarının ötesine norm ve değerlerini yayabilme ve bir Avrupa kimliği yaratabilme gücüne odaklanan (Gulde,2011, s.4) "Normatif Güç Avrupa" kavramının Macaristan vakası üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Zira AB normları, birliğin kimliğini, meşruiyetini ve uluslararası sistemdeki değerler merkezli konumunu pekiştirebileceği bir dayanak noktasıdır (Vatandaş, 2018a, s.152). AB, bu temel değerleri üzerine inşa edilmiştir.

Diğer taraftan, literatürde normatif güç Avrupa kavramının çoğunlukla AB'nin üçüncü ülkelerle olan ilişkileri ele alınarak incelendiği, üye devletler açısından değerlendirilmesine pek sık rastlanmadığı görülmektedir. Oysa Manners, tarihsel bağlamın, hibrit politikaların ve hukuki yapısının birleşimi, Soğuk Savaş sonrası dönemde, üye devletleriyle olan ilişkilerinin merkezine evrensel normlar ve ilkeler koyma taahhüdünü hızlandırmasına olanak sağladığını savunmaktadır (2002, s. 241).

Uluslararası ilişkilerde kendisini değerler merkezli konumlandıran ve dış ilişkilerini normatif temelli hareket ederek yürüten AB, kendi üye devletine karşı normatif bir güç müdür? Beyza Ç. Tekin'in de vurguladığı gibi, AB'nin normatif gücü, hem iç hem de dış ilişkilerinde norm ve değerleri bakımından edindiği yükümlülüğe önemli ölçüde bağlıdır (2014, s.332). Bu argümanın ampirik ilişkisini değerlendirmek için sadece AB'nin dış politikasını incelemek yeterli değildir. Aksi takdirde normatif güç olarak AB'ye yönelik tüm iddialar bir anlam ifade etmemektedir (Tekin, 2014, s.332). Dolayısıyla bu argümanlar tezin önemini ve amacını güçlendirmektedir.

Hem aktör-yapı ilişkisi çerçevesinde ortak bir "Avrupalılık" kimliği etrafında yapının, yani AB kimliğinin inşası, hem de ODAÜ'ler ve AB'nin karşılıklı olarak etkileşim içinde birbirlerinin "inşa" edilmesine ilişkin yorumlayıcı bir kapsam sunan ve materyal güç yerine fikirler ve normların gücünü vurgulayan inşacılık yaklaşımı, bu tezin kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. AB'nin kimliği ve tutumu temel olarak bir ortak değerler kümesine dayandığı anlamına gelen (Manners, 2002, s. 241) ve böylece onu asıl normatif güç yapan değerleriyle uluslararası sistemde diğer aktörlere göre birliğe temel olarak farklı bir kimlik ve güç sağladığı varsayımlarına dayanan, inşacılık ve güç kavramının kesişme noktasındaki bağımsız değişken olarak "normatif güç Avrupa" kavramı, AB değerlerinin ihlal edildiği Macaristan örnek olayının bağımlı değişken olarak incelenmesi için bu tezde araç olarak kullanılacaktır.

Bu tez çalışmasında araştırma konusu; farklı teorileri, kavramları, fikirleri, akademik tartışmaları, olay ve olguların tüm boyutlarıyla incelenmesini gerektirdiğinden ve deney yaparak veya laboratuvar gibi ortamlarda gerçekleştirilmesine uygun olmadığından dolayı nitel araştırma modellerinden yararlanılmış ve kapsamlı bir literatür taraması, doküman analizi ve vaka çalışması yöntemleri kullanılmıştır.

Literatür taraması, araştırma konusu ile ilgili yayınlanan çalışmaların araştırılarak analiz yapılması ve sentezlenmesi gibi konuları içermektedir (Demirci, 2014, s.73). Dolayısıyla, bu tezin konusuyla ilgili farklı kavram, teori, yaklaşım, fikir, örnek, bilgi ve bulguların elde edilebilmesi için ulusal ve uluslararası bilimsel dergiler,

makaleler, kitaplar ve internet sayfaları kapsamlı biçimde taranarak araştırma yapılmıştır.

Literatür taraması yoluyla ulaşılan kaynaklardan verilerin toplanması, konuyla ilgili bilimsel değere sahip yazılı materyallerin incelenip sentezlenmesi amacıyla **doküman incelemesi** yapılmıştır. Yurt içi ve yurt dışı bilimsel dergiler, makaleler, sempozyum bildirileri, haber kaynakları, Avrupa Birliği'nin resmi internet sayfasında yayımlanan duyuru ve haberler, Avrupa Komisyonu'nun yayınladığı belgeler, Avrupa Parlamentosu'nun raporları, basın açıklamaları gibi kaynaklar incelenmiş ve materyal olarak kullanılmıştır.

AB'nin normatif güç olup olmadığına ilişkin analiz değerlendirmesinin yapılması ve sonuca ulaşılabilmesi amacıyla **vaka çalışması** yöntemi kullanılmıştır. Macaristan'ın vaka olarak seçilmesinin nedenleri; bu ülkede doğrudan AB'nin temel değerlerine yönelik ihlallerin gerçekleşmesi, Avrupa Parlamentosu'nun Macaristan'ın AB değerlerini ihlal ettiğine dair tespit kararı alması ve böyle bir kararın bu kurumda ilk kez bir üye devletine karşı alınmış olmasıdır ve literatürde normatif güç Avrupa kavramının çoğunlukla AB'nin üçüncü taraflarla olan ilişkileri ele alınarak incelenmesine karşın, üye devletler açısından analizine pek sık rastlanmamasıdır. Dolayısıyla vaka çalışmasının üye devlet Macaristan üzerinden yapılması, bu tez çalışmasında oldukça kayda değer bir araştırma konusu haline getirmiştir.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tezin kuramsal çerçevesini oluşturan inşacılık yaklaşımının incelemesi yapılarak, güç olgusunun tarihsel gelişim içerisinde farklı teorilerce nasıl kavramsallaştırıldığı aktarılacak ve güç algılarının değişimiyle birlikte ortaya çıkan normatif güç kavramı ele alınacaktır. Metodoloji kısmında, hangi yöntemler kullanıldığı ve ne tür materyallerden yararlandığı açıklanacaktır. İkinci bölümde, inşacı yaklaşım çerçevesinde Avrupa bütünleşmesi anlatılarak, AB'nin uluslararası sistemdeki rolü ve ne tür bir güç olduğuna dair tartışmalara yer verilecek ve akabinde normatif güç Avrupa kavramının incelemesi yapılacaktır. Üçüncü bölümde Macaristan'ın birliğe üye olmadan önceki genel durumu aktarılacak, ardından AB üyeliği için bir ülkenin geçirdiği aşamalar ve Macaristan'ın birliğe katılım süreci anlatılacaktır. Macaristan'ın AB değerlerini

ihlaline yönelik gelişmeler ve sorunlar ele alınarak, AB'nin Macaristan'a karşı uyguladığı prosedürler normatif güç Avrupa kavramı bağlamında değerlendirilecektir. Akabinde birlik değerlerini ihlal eden üye devlete karşı yaptırım öngören AB Antlaşması'ndaki 7. Madde'nin getirdikleri açıklanarak, AB değerleri krizine yönelik akademik çevrelerce tartışılan çözüm senaryolarına yer verilecek ve ardından genel bir değerlendirme yapılacaktır. Sonuç kısmında tezin değerlendirilmesi ortaya konacaktır. Buna göre, Soğuk Savaş sonrasındaki dönemde AB'nin siyasi bütünleşme sürecinin açıklanmasında farklı bakış açıları kazandıran ve kimlik, normlar, fikirler ve kültür gibi konulara vurgu yaparak materyal güçler yerine düşüncelerin gücünü ön plana çıkaran inşacılık yaklaşımı bu tez çalışmasında kuramsal çerçeve olarak ele alınacaktır. Ve bu yaklaşımın bir ürünü olan, AB'nin değerler ve düşünce gücüyle varsayımlarının temellendirildiği normatif güç Avrupa kavramı, AB'nin Macaristan sorunu üzerinden incelenecektir. Macaristan'a yönelik olası yaptırım sürecinin henüz tamamlanmamasına karşın, AB ve kurumlarının bu sorun karşısındaki günümüze kadarki olan yaklaşımları, basın açıklamaları, uygulamaları, prosedürleri, raporları ve kararları analiz edilmiş, temel değerlerinin koruyucusu ve savunucusu olarak üye devletleriyle ilişkilerinde bu değerlerini merkeze alarak hareket etmesinden dolayı, normatif temelli yönünde tutum sergilediği ve böylece normatif gücünü yansıttığı sonucuna ulaşılması hedeflenmektedir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE: İNŞACILIK YAKLAŞIMI

“Fikirsal uluslararası yapı içerisinde, fikir ve norm değişiklikleri sistem dönüşümü için en temel araçlardır” (Finnemore ve Sikkink 1998, s. 894).

Yaşadığımız dünyanın devletler arasındaki ilişkiler boyutunun anlaşılmasını ana çözümleme alanı tayin ederek ortaya çıkan Uluslararası İlişkiler disiplininin (Ateş, 2008, s.214) günümüze kadar gelişim sürecine bakıldığında birçok teorik yaklaşım olduğu görülmektedir. Bu açıdan oldukça zengin bir disiplindir. Belirgin dönemlerde gerçekleşen belirli vakalar ya da olayları analiz etmek, anlamlandırmak ve açıklamak amacıyla belli başlı teoriler kullanılmaya devam etmektedir. Bu durumu teorileştirme olarak da nitelendirebiliriz. Nitekim içinde bulunulan dönemin getirdikleri ve sosyal ve kültürel etmenler bu teorileştirmede elbette önemli etkidir. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan çok kutuplu yeni dünya düzeni de disiplinindeki teorilere farklı boyutlar kazandıran bir dönemi ifade eder. Geleneksel teorilerin bu dönemdeki gelişmeleri açıklamakta yeterli olamayışı eleştirisiyle ortaya çıkan inşacılık yaklaşımı da bu dönemin bir ürünüdür. Bu bölümde inşacılık teorisi kuramsal çerçeve olarak ele alınarak güç kavramının farklı teorilerce nasıl kavramsallaştırıldığı anlatılacak ve normatif güç kavramı açıklanacaktır.

1.1. İnşacılık

Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönem incelendiğinde teorik yaklaşımların giderek yoğunlaştığı görülür. 1990’da Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla birlikte Soğuk Savaş sona ermiş, bu dönemdeki iki kutuplu yapıyı açıklamakta başarılı kabul edilen klasik realist ve neo-realist kuramlarının Soğuk Savaş sonrası sistemi ve süreci açıklamadaki bilimsel yeterliliği sorgulanır duruma gelmiştir (Gül, 2011, s.2). Zira iki kutuplu Soğuk Savaş sistemi ve Sovyet bloğu çökmüştür. Dünya, sayısız millet ve etnik grubun egemenlik, politik ayırım gibi talepleriyle karşılaşmıştır. Nitekim politik, ekonomik ve stratejik değişimlerin yer almasına sahne olmuştur. Bu dönemde uluslararası ilişkilerde patlak veren kaotik ortam ve ulusal-etnik çatışmalar öncelikle kimlik/kültür konularının analiz edilmesini gerektirmiştir (Ateş, 2008, s.226). Dolayısıyla, Soğuk Savaş sonrasında uluslararası ilişkilerde analiz konularına klasik teorilere yöneltilen eleştirilerin yanı sıra kimlik, kültür gibi kavramların da eklendiği görülmektedir.

1990'lı yıllarda itibaren Uİ disiplininde yeni bir teorik yaklaşım olarak ortaya çıkan inşacılık (konstrüktivizm), pozitivist teoriler ile post-pozitivist teoriler arasında konumlandırılmakta ve bu nedenle “üçüncü yol” olarak veya “inşa” ettiği iddiasını taşımaktadır (Küçük, 2009, s. 772). Uluslararası ilişkilerin sosyal yanına yaptığı vurgu nedeniyle sosyal inşacılık olarak da adlandırılmaktadır (Kaya, 2008, s. 83). Pozitivist teoriler ile post-pozitivist teoriler arasında “üçüncü yol” olarak görülen inşacı yaklaşımların ortaya çıkışı, Büyük Tartışmalar yaklaşımının öne sürdüğü 1980'li yıllardan itibaren bu teoriler arasında yaşanan “üçüncü büyük tartışma” ile ilişkilendirilmektedir (Kaya, 2008, s.87-88). Realizm, plüralizm (liberalizm) ve marksizm (radikalizm ya da yapısalcılık) olarak üç baskın okula ayrılması Paradigmalar-arası Tartışma yaklaşımında yer almaktadır (Kaya, 2008, s. 89). Ancak 1980'li yıllarda realizm yerine neo-realizm, liberalizm yerine neoliberalizmin geliştirilmesiyle (Kaya, 2008, s. 89), Waever, bu iki farklı yaklaşımı “neo-neo sentez” kavramı ile tanımlamıştır (Aktaran Kaya, 2008, s. 89). Dolayısıyla, günümüzde “üçüncü tartışma”nın pozitivist kutbunu da aslında “neo-neo sentez”in oluşturduğu düşünülebilir (Kaya, 2008, s. 89). Bu iki farklı yaklaşımın sentezlenmesi tartışmanın baskın teorilerin tarafını temsil etmektedir demek yanlış olmayacaktır.

Uİ çalışmalarında baskın hale gelen bu kuramsal teoriler, uluslararası alanın tarihsel ve sosyal boyutunu açıklanmasında ve uluslararası anarşinin sosyo-kültürel altyapısını, aktörlerin kimlik ve çıkarlarını sorgulanmasında yeterli olamamıştır (Küçük, 2009, s.776). Uluslararası alanda gerçekleşen önemli gelişmelerden özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesini ana akım (rasyonalist) yaklaşımların öngörememesi ve açıklamakta yetersiz kalması, inşacıların kimlik ve kültür gibi bilişsel, düşünsel ve toplumsal unsurlara vurgu yaparak eleştiri ve yorumlarını haklı çıkarmış ve inşacılık Uİ disiplininde önemli bir konum elde etmiştir (Kratochwil, 1993'ten aktaran Küçük, 2009, s.776). Dolayısıyla, inşacılık, disiplinin ihmal edilen konularının analiz edilmesine öncülük etmesiyle disiplinin ana yaklaşımlarından biri haline gelmiştir.

İnşacılık, bir uluslararası ilişkiler kuramı değildir (Wendt, 1999, s.193). (Sosyal) gerçekliğin ve bilginin (sosyal) inşa edildiğini savunan ve sosyal gerçekliğin oluşmasında sosyal aktörlerin, yapıların ve bilginin rolüne dair çeşitli yaklaşımları ve önermeleri içeren bir sosyal kuram olarak kabul edilmektedir (Küçük, 2009, s.773).

Günümüzde halen bir kuram olup olmadığı devam eden ve kendi içinde birçok farklı yaklaşıma sahip inşacılık, uluslararası ilişkilerin daha iyi analiz edilerek açıklanmasında başvurulan en önemli yaklaşımlardan birini haline gelmiş ve disiplin içinde uygulama alanlarını dış politika, uluslararası örgütler, kimlik, anarşi, küresel sivil toplum gibi konular oluşturmuştur (Büyüktanır, 2015, s.3). Böylelikle inşacılık Uİ disiplininde klasik teorilerin göz ardı ettiği farklı alanları da analiz konularına dahil etmiştir.

1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında Nicholas Onuf, Alexander Wendt, Emmanuel Adler, Friedrich Kratochwil, John Gerard Ruggie ve Peter Katzenstein gibi düşünürlerce kurulan inşacılık, uluslararası siyasetin sosyal teorisi (Behraves, 2011, s. 2). Kendi çıkarlarının peşinde olan egoist aktörlerin menfaatlerini arttırmak ve kayıplarını en aza indirmek için çıkarıcı hesaplamalar yaparak rasyonel seçim, davranış ve kararlarıyla uluslararası siyasetin şekillendiği, dolayısıyla uluslararası yapıların materyal oluşuna ilişkin neorealistlerin iddiasına karşı dünya meselelerinin sosyal inşasını vurgulamaktadır (Behraves, 2011, s. 2). Zira sosyalliğe yapmış olduğu güçlü vurgusu inşacılık yaklaşımının en belirgin özelliğini oluşturmaktadır (Kaya, 2008, s.95). Bu açıdan en temel öğeler olarak kabul edilen normlar, kurallar, kurumlar ve ortak kültür, toplumların belli aidiyetler kazanarak sosyalleşmesini sağlamaktadır (Onuf, 1989'dan aktaran Tandoğan,2015, s. 635). İnsanların toplumu, toplumun da insanları “yaptığı” varsayımını savunan inşacılıkta bu, süreklilik içindedir ve iki yönlü bir süreçtir (Onuf, 1998, s.59). Göreceli olarak kendi kendine yeten toplumlar olarak işlev gören devletlerin içindeki karmaşık kurumun kendisi de bir toplumdur. *Uluslararası toplum* içinde devletler, birbirleri ilişkilerini yürüterek birincil amiller olarak işlev görmektedir (Onuf, 1998, s. 74). Uluslararası sistemdeki devletin, beşeri hayatın bir parçası olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sosyal gerçekliğin inşası içerisinde belli süreçlerden geçerek oluşmakta ve sürekli olarak dönüşüm geçirmektedir (Tandoğan, 2015, s.635). Bu bağlamda inşacılığın dünyayı “olandan” ziyade “oluşan,” “inşa halinde bir proje” olarak gördüğü ve pozitivizm ve materyalizmin dünyayı olduğu gibi ele alan yaklaşımından farklılaştığı anlaşılmaktadır (Arı ve Kıran, 2011, s.51). Nitekim en belirgin özelliğini teşkil eden sosyalleşme vurgusu, inşacılığın bu yaklaşımını desteklemektedir.

İnşacılıkta en önemli çalışma alanlarından dünya politikasının **öznelerarası boyutu (kurallar, normlar ve kurumlar)**, sosyal yapıları, aktörlerin kimlik ve çıkarları gibi konuların analiz edildiği görülmektedir (Küçük, 2009, s.777). Neo-realizm ve neo-liberalizmin rasyonalist kavramlarını reddeden inşacılar, normatif ve maddi yapıların önemini, kimliğin çıkarların ve eylemlerin oluşumundaki rolünü, amillerin ve yapıların ortak oluşumunu vurgulayarak dünya politikaları üzerine sosyolojik bir bakış açısı geliştirmektedir (Price ve Smit, 1998, s.259). Normlar, kurumlar, kimlik ve çıkar gibi konuların, inşacılık için temel araştırma kavramları arasında kabul edilmesinden dolayı, ampirik çalışmaların yapılmasını sağlamış (Büyüktanır, 2015, s.3-4) ve özellikle Avrupa Birliği, bu çalışmaların konusunu oluşturan en iyi ve somut örnek olarak karşımıza çıkmıştır (Checkel, 2003'ten aktaran Ateş, 2008, s. 227). Dolayısıyla, uluslararası sistem içinde yer alan devletlerin yanı sıra, AB gibi uluslararası örgütler de çalışma alanları arasında ele alınmıştır. Realizm ve liberalizm gibi kuramların savunduğu “devletlerin tek amacının hayatta kalmak” tezinin aksine devletlerin çıkar ve kimliklerinin belirli bir tarihsel süreçle şekillendiğini kabul eden inşacılar, “sosyalleşme” ve “kimliklerin yakınlaşmasını” en önemli hususlar olarak vurgulamaktadır (Tandoğan, 2015, s.640). Nitekim ulus devlet söylemine sahip ülkelerin zaman içerisinde sürece dahil olarak sağladıkları ortak “Avrupalılık kimliği” söylemini (Tandoğan, 2015, s. 640), buna örnek olarak vermek mümkündür. Diğer bir deyişle, üye devletlerinin ortak çıkarları, kültürü ve ortak “Avrupalılık” kimliği etrafında yakınlaşarak ve birleşerek AB'nin oluşumunu sağladığı biçiminde değerlendirilebilir.

1.2. Sosyal İnşacı Dönüşüm

Nasıl olur da II. Dünya Savaşı'ndan sonra güçlü bir devlet yolunda ilerleyen ve 1980'lerle birlikte süper güç olarak anılan Sovyetler Birliği, neo-realizmin de vurguladığı üzere sahip olduğu güç unsurlarını kullanmayarak 1990 yılında dağılmaya nasıl müsaade etmiştir? (Kolasi, 2013, s. 149-179). Bu soru, var olan hâkim teorilerin dünya siyasetindeki ansızın yaşanan gelişmeleri öngöremedikleri ya da yeterince açıklayamadıkları anlamına gelmektedir. Wendt'e göre, ana akım Uİ teorileri, Soğuk Savaş sonrası dönemi veya sistemik değişimi açıklamakta zorlanmıştır (1999, s.4). Bu

da geleneksel teorilerin sorgulanmasına ve eleştirel araştırmaların artmasına neden olmuştur.

Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde halen devam etmekte olan Neorealizm-Neoliberalizm-Yapısalcılık tartışmasının savlarından, özelde neorealizm, devletlerin bencilce hareket edeceği ve dolayısıyla bu karmaşık düzen içerisinde devletlerin rekabetçi ve çatışmaya meyilli olması nedeniyle işbirliğine yaklaşmayacağını, aksine neoliberalizm bu çatışma ortamında bile devletlerin işbirliği yapabileceğini söylemiştir (Kolasi, 2013, s. 149-179). Bu dönem aynı zamanda, uluslararası ilişkilerde toplumsal yapıya ve düşünceye dayalı faktörlere odaklanarak Uİ disiplininde bir yaklaşım olarak inşacılığın yükselişine de tanıklık etmiştir (Arkan, 2014, s.21). Dolayısıyla, geleneksel teorilerin açıklayamadığı toplumsal yapı ve düşünsel unsurların ön plana çıkartılması inşacılık yaklaşımı sayesinde olmuştur.

İlk olarak (sosyal) bilim felsefesine ve bilgi sosyolojisine ait bir yaklaşım olarak ortaya çıkmasından dolayı, inşacılığın (sosyal) gerçekliğe ve bu gerçekliğin bilgisine ilişkin metafizik bir duruşu temsil ettiği kabul edilmektedir (Küçük, 2009, s. 773). Genel olarak (sosyal) gerçekliğin ve bilginin (sosyal) inşa edildiğini savunan inşacılık, bünyesinde birçok farklı yaklaşıma sahiptir (Küçük, 2009, s. 773). İnşacı bir dünya görüşü, Grotius, Kant ve Hegel teorilerinin temelini oluşturur ve Uİ uzmanlarının günümüzde "İdealizm" olarak adlandırdığı biçimiyle, dünya savaşları arasında Uİ disiplininde baskın bir duruma gelmiştir (Wendt, 1999, s.3). Bu açıdan İdealist yaklaşımın temelinde inşacı bakış açısının var olduğu şeklinde değerlendirebiliriz.

İnşacılık kavramını Uİ teorisi anlamında ilk kez kullanan, inşacılığın kurucularından ve fikir babalarından kabul edilen Nicholas Onuf'tur (Onuf, 2017, s.5). Onuf'un ardından bu teorinin yayılması Wendt ve çalışmaları sayesinde olmuştur (Wendt, 1992, s. 391-425). Çağdaş inşacılar olarak kabul edilen Onuf, Wendt gibi teorisyenler, devletlerin etkileşim içinde toplumu oluşturdukları düşüncesinde birleşen Charles Manning, Martin Wight, Hedley Bull ve Adam Watson gibi düşünürlerin bu varsayımlarını başlangıçta önemli olmadığını öne sürmüştür (Dunne, 1995, s.367). Ancak önemli olan konu ise bu toplumun varlığı, devletlerin kimliğini şekillendirmesidir (Dunne, 1995, s.367). Timothy Dunne'a göre, Hedley Bull gibi

klasik inşacılar, Wendt gibi neo-inşacılarından daha şüphelidir (1995, s.367). Aslında bu savlardan, İngiliz Ekolü teorisyenlerinin, çağdaş inşacıların varsayımlarını geliştirmelerine katkı sağladığı anlaşılmaktadır. *Sosyal yapının organize edici kavramı olarak kimliği gören* (Aktaran Arı ve Kıran,2011, s.52) ve ortak normların oluşmasına önem veren Kopenhag Okulu'nun da inşacılığın gelişmesine katkıları olduğu kabul edilmektedir (Karacasulu, 2007'den aktaran Arı ve Kıran,2011, s.52). Dolayısıyla inşacılık varsayımlarının alt yapısında bu iki yaklaşımın izleri açıkça görülmektedir.

Onuf, içinde yaşadığımız dünyanın fiziksel ve sosyal bir yer olduğunu savunmaktadır (2001, s.1). Sosyal varlıklar olarak bizler bu dünyada yaşayan, hareket eden fiziksel canlılarızdır. Amillik sosyal bir durumdur. Kendimiz için yarattığımız dünya bizim anlam ifade eden fiziksel koşullarımız için kullandığımız sosyal ilişkilerden oluşmaktadır. Amil (aktör) olarak herhangi birimiz için dünya tecrübemizin bütünüdür (Onuf, 2001, s.1). İnşacılık, statü, görev ve rollerden oluşan amillik kurumunda, her amilin bir statü, bir görev ve bir role sahip olması gerektiğini ve çoğunlukla amiller bunların üçüne de sahip olduğunu öne sürmektedir (Kaya, 2008, s.96). Aynı zamanda inşacılık için amillik sosyal bir durum olarak değerlendirilir (Kaya, 2008, s.96). Kısacası, sosyalliğe yönelik ayrı bir önem atfetmesi, inşacılık yaklaşımının öne çıkan özelliklerinden olduğu görülmektedir.

1.3. İnşacılığın Temel Varsayımları

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte inşacılığın yükselişi, Uİ disiplinde kimlik, kültür ve normlar gibi düşünsel ve toplumsal öğelerin önem kazanmasına öncülük etmiştir (Küçük, 2009, s.772). Bunun sebebi de Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu dünyanın çok kutuplu bir sisteme evrilmesi, birçok etnik kimliğin gün yüzüne çıkması ve çatışmaların yaşanmasıdır. Wendt'e göre, uluslararası siyasetin sosyal yapısını analiz etmek, etkileşim süreçlerinin, aktörlerin kimliklerini, çıkarlarını ve onların maddi yapılarının önemini şekillendiren kooperatif veya çatışmalı sosyal yapıları nasıl ürettiklerini analiz etmek anlamına gelmektedir (1995, s. 81). Bu bağlamda, neorealist ve inşacı yaklaşım arasındaki asıl fark, hangi yapının oluşturulduğu konusundaki varsayımlarından kaynaklanmaktadır. Neorealistler bunun

yalnızca maddi yeterliliklerin dağılımından oluştuğunu savunmasına karşın, inşacılar, sosyal ilişkilerden oluştuğunu iddia etmektedir (Wendt,1995, s. 73). Dolayısıyla klasik teorilerin aksine, inşacıların sosyalleşme ve sosyal ilişkilerin önemini vurguladıkları görülmektedir.

Onuf'un, insanlar toplumu, toplumlar da insanları oluşturduğu yaklaşımından hareketle, bu oluşum sürecinde karşılıklı etkileşim inşacılıkta süreklidir (1998, s. 59). Dolayısıyla sosyalleşme olgusu bu yaklaşımın öne çıkan en temel özelliğidir (Checkel, 2003, s.2-3). Wendt'e göre, inşacılar, kimliklerin ve çıkarların inşasına önem vermektedir ve bu nedenle inşacılık, ekonomik olmaktan ziyade daha sosyolojik bir yaklaşıma sahiptir (1994, s. 384-385). Bu bağlamda devletlerin yapısal veya dışsal olarak verilmediğini, fakat tarihsel olarak koşullu etkileşimler tarafından inşa edildiğini iddia etmişlerdir (Wendt, 1994, s.385). Adler'in de vurguladığı gibi, uluslararası siyaset, sosyal olarak oluşturulan bir olguyu bir ifade etmektedir (1997, s.324). Zira devletler, kimlik ve çıkarları karşılıklı etkileşim çerçevesinde birbirlerini inşa ettiklerine ilişkin varsayımları inşacılığın önemle üzerinde durdukları konulardandır.

İnşacılık yaklaşımında “yapı” kavramının da incelendiği görülür. Harry D. Gould'a göre yapılar var olur çünkü amiller, yapıyı uyguladıkları modelleri görmektedir. Yapılar “üretildikten sonra”, onlar hakkında bilgi olağanüstü özellikler üstlenir ve her biri amil olarak işlev görebilecek kurumların özelliği haline gelirler (Gould, 1998, s. 83). Diğer bir deyişle, inşacılık açısından yapı kavramını kurumların ve amillerin içinde faaliyet gösterdikleri ve temelinde kurallar, kurumlar ve tercihler bütünlüğünü ifade eden bir oluşum olarak tanımlamak mümkündür (Kaya, 2008, s.98). Bu tanımdan da yapının daha soyut bir kavramı işaret ettiği anlaşılmaktadır. İnşacılık yaklaşımında uluslararası sistemi açıklarken ve bazen de kurallar ve ilkelerle aynı anlamda kullandıkları bir diğer önemli kavramın normlar olduğu görülür (Kratochwil, 1989'dan aktaran Arı ve Kıran, 2011, s.51). “Değer ve normların ulusal çıkarları şekillendirmede etkili olup olmadığı” sorusu da ilk kez inşacılıkta karşımıza çıkmıştır (Adler, 2005'ten aktaran Arı ve Kıran, 2011, s.51). Wendt'e göre normlar, güçlerine bağlı olarak davranışlarda açığa çıkabilecek ya da çıkamayacak paylaşılan inançlardır, ancak normlar açığa çıktıkları takdirde etki yaratabilmektedir (1999, s. 185).

Dolayısıyla, davranışların belirlenmesinde ve düzenlenmesinde normların etkili olduğu düşünülmektedir.

İnşacılık açısından devletlerin sosyal bir varlık ve uluslararası ilişkilerin ise sosyal bir alan olduğu özellikle vurgulanmış ve uluslararası kurallar, normlar, kurumlar, düşünsel unsurlar gibi faktörlerin de önemli bir rol teşkil ettiği savunulmuştur (Küçük, 2009, s.776). Devletler, çıkarlar, beşeri aktörler, kimlikler, norm ve kurumlar gibi sosyal olguların da sürekli olarak dönüştüğü argümanlarının yanı sıra uluslararası örgütlerin de analiz edilmesine olanak sağlamıştır (Tandoğan, 2015, s.635). Dolayısıyla özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde çok kutuplu bir yapıya dönüşen dünya sisteminde artış gösteren uluslararası örgütler, inşacılık çerçevesinde ele alınmıştır.

Aktör-yapı arasındaki ilişki, inşacılık yaklaşımına göre bir diğer önemli konudur ve bu iki kavram birbirinden ayrılamaz ve etkileşim halinde birbirlerini oluşturmaktadır. Bir araya gelen aktörler yapıyı oluşturmakta, yapı ise aktörleri etkilemektedir (Büyüktanır, 2015, s. 1-24). İnşacılık yaklaşımı anarşi kavramını da ele almıştır. Wendt, üç tip anarşiden bahsetmektedir. Bunlardan birisi olan Hobbes'çu anarşi, devletlerin bencilce bir perspektiften hareket ettiği ve dolayısıyla birbirlerini düşmanca gördüklerinin altını çizmiştir. Locke'çu anarşi de üst bir otorite olmadığı halde devletlerin birbirleri ile işbirliği yapabileceğinin belirtirken halen rekabet ortamının da olduğunu belirtmiştir. Ve son olarak Kant'çı anarşi de ise devletler birbirleriyle ortak çıkarlar etrafında dostça ilişkiler yürütebilmektedir (Wendt, 1994, s. 389). Wendt'in vurguladığı gibi, uluslararası sistemin anarşik yapısı sosyal olarak inşa edildiğine göre, "anarşi devletlerin ona verdiği anlamdır" (1992, s.391-425). Diğer bir deyişle, anarşi, devletlerin birbirlerini dost ya da düşman olarak görmelerine bağlı olarak onu nasıl anlamlandırdıklarıyla yakından ilişkilidir.

İnşacılık için kimlik ise, bir devletin dış politikasını anlamak için kullanılacak önemli bir kavramdır (Kekevi ve Kılıçoğlu, 2012, s.1183-1192). Kimliklerin çıkarların temelini oluşturduğu, ne istediğimizin kim olduğumuza bağlı olduğu sonucunu verdiği ve dolayısıyla inşacılık açısından kimliklerin çıkarlara göre öncelikli kabul edildiği varsayımlarına dayanmaktadır (Aktaran Kaya, 2008, s.103). Neyin nasıl yapıldığı kimliklerde belirleyici olduğu şeklinde değerlendirilebilir. İnşacılık için önemli bir

diğer konu ise kurallardır (Kaya, 2008, s.94). Genel olarak kuralları, insanları ve toplumu birbirine bağlayan, hukuksal kuralları da içeren ve bir insana neyi yapıp neyi yapmaması gerektiğini söyleyen genel ifadeler şeklinde açıklamak mümkündür (Aktaran Kaya, 2008, s.95). Aynı zamanda kurallar, kurumların oluşumunda ve kurumlar ile amilleri birbirlerine bağlayan bir işleve sahiptir (Aktaran Kaya, 2008, s.95). Kurumlar ve içinde yer alan amillerin belirli bir düzen çerçevesinde işleyiş göstermesi kurallar sayesinde gerçekleşmektedir.

İnşacılık yaklaşımında önem verilen kural, kurum, norm, değer kavramlarını, tanımları bağlamında incelemek gerekirse, kural ve kurum kavramlarının aralarında çok yakın bir ilişkisi olduğu görülür. Kurum çok basit bir anlatımla kurallar kümesidir. Kural ve kurumlar arasındaki ilişki bir bütün ve onun parçaları arasındaki ilişkiye benzer (Aktan ve Vural, 2005). Kural ve kurum kavramları ile çok benzer kavramlardan birisi “norm” kavramıdır. Hatta bazı yazarların norm kavramı ile kural kavramını aynı anlamda kullandığı görülmektedir (Aktan ve Vural, 2005). İnsan davranışlarında kendiliğinden oluşan ve genel kabul gören kuralları ifade etmek için kullanılan normlar, esasen insanların sosyalleşme sürecinde uymaları beklenen informel kurallardır (Aktaran Aktan ve Vural, 2005). Bu açıdan normlar, kural ve kurumların aksine davranış kalıplarında beklenen yazılı olmayan toplum içindeki kuralları ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Kural ve kurum kavramları ile benzer bir başka kavram ise kanundur. Kanun, yasama organı tarafından usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş genel, soyut, objektif ve yazılı hukuk kurallarıdır. Anayasa ise bir ülkedeki en üstün hukuk kurallarıdır. Ülkede uygulanan diğer kanunlar anayasaya aykırı olamazlar. Bu manada anayasa da kurallar kümesidir (Aktan ve Vural, 2005). Bu bağlamda, kanun ve anayasayı oluşturan kuralların yazılı olarak uyulması gereken formel yapıda oldukları görülür.

Norm, Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde, “Yargılama ve değerlendirmenin kendisine göre yapıldığı ölçüt, uyulması gereken kural, düzgü” olarak tanımlanan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü). Normlar, sosyal bilimlerdeki kullanımında ise, temel olarak, önceden tayin edilmiş ve uyulması beklenen özellikler olduğu görülür. Belirli koşullar içinde bireylerin neleri

yapabileceklerini ya da neleri yapamayacaklarını gösteren normlar, ödüllendirme ya da cezalandırma yoluyla dışarıdan dayatılabileceği gibi, bireyler tarafından içselleştirilmiş de olabilir. Bu açıdan bakıldığında, değer ve ideallere göre daha sınırlı, belirli ve daha emredici oldukları anlaşılmaktadır; yani daha özeldirler (Aktaran Dağdelen, 2005, s.1). Kurallar gibi algılanmasa da, spesifik özelliklere sahip olmaları değer ve ideallerden daha sınırlı oldukları açıktır. Sosyal bilimler literatüründe farklı yönlerini ön plana çıkaran çeşitli tanımları yer alan değerler, *yaygın olarak arzu edilen, kişilerin hayatlarına kılavuzluk eden, önem dereceleri farklı, durum ötesi hedefler* olarak açıklanmaktadır (Yazıcı, 2014, s.210). “Değer hükmü bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade ise, o halde değer de bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır” (Aktaran Yazıcı, 2014, s.210). İlke ise, *bilimsel yöntemde nesnel gerçeğin belirgin özelliklerinin ve yasaların genelleştirilmesi ile elde edilen ve insana hem teorik çalışmalarda hem de uygulama faaliyetlerinde yol gösteren genel dayanak noktasıdır* (Vikipedi). Prensip olarak da anılan ilke kavramının, değere göre, olması gereken önceden tanımlanmış ve kurallara daha yakın bir anlamı ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Soğuk Savaş’tan sonra biçimlenen yeni dünya düzeninde kötümser neorealist teorinin, özellikle güç dengesinin değişimi konusunda yeterli düzeyde açıklama yapamadığı görülmüştür (Kaya, 2008, s. 53). Wendt’e göre neorealistleri bu zorlukla karşı karşıya bırakan materyalist ve bireyci yönelimleridir (1999, s.4). İnşacılık ise uluslararası sistemin, güneş sistemi gibi kendi kendine var olan bir sistem olmadığı, insanlar arasındaki öznelerarası farkındalıkla var olup ortaya çıkan ve böylece bu sistemin maddi güçler yerine düşünceler tarafından oluştuğunu savunmaktadır (Aktaran Arı ve Kıran, 2011, s. 53). Sistemi oluşturan düşünce ve fikirler olduğuna göre, uluslararası ilişkileri oluşturan düşünce ve algılayışın değişmesi durumunda, sistemin kendisi de değişecektir (Jackson ve Sorensen’den aktaran Arı ve Kıran, 2011, s. 53). Dolayısıyla uluslararası sistemde etkili olan unsurlar, maddi olmaktan öte düşünsel faktörlere dayanmaktadır.

Birçok Uİ teorisi, özellikle neorealizm, askeri güç ve ekonomik kapasite olarak materyal gücün önemini vurgulayarak materyalist bir yaklaşım göstermesine karşın, inşacılık uluslararası ilişkilerin maddi güç yerine sosyal olarak oluştuğunu

savunmaktadır (Arı ve Kıran, 2011, s.50). Dolayısıyla inşacıların karakteristik özelliği dünya siyasetinin toplumsal inşasına verdikleri önemde yatmaktadır ve aşağıda belirtilen üç temel önermeye sahiptir (Price ve Smit, 1998, s. 266). Bunlar:

- 1- Maddi yapıların yanı sıra normatif veya fikirsel yapılar da önemlidir.
- 2- Kimlikler, çıkarları ve eylemleri oluşturur.
- 3- Amiller ve yapılar karşılıklı olarak oluşmaktadır (Price ve Smit, 1998, s. 266–267).

Bu süreçte, Wendt'in çalışmaları önem kazanmıştır. 1990'ların ikinci yarısından itibaren kimlik ve kültür konularının öne çıkmasıyla inşacılık yaklaşımının ana-akım Uİ teorileriyle yakınlaştığı görülmektedir (Gül, 2011, s. 7). Wendt, 1994'te kaleme aldığı *Kolektif Kimlik Oluşumu ve Uluslararası Devlet* çalışmasında inşacılığı tanımlamaktadır. Wendt'e göre, inşacılık, "uluslararası sistemin yapısal bir teorisidir" ve aşağıda belirtilen temel iddialarda bulunmaktadır:

- 1- Devletler uluslararası siyaset teorisinin temel analiz birimleridir.
- 2- Devletler sisteminde anahtar yapılar, maddi olmaktan ziyade, özneler arasıdır.
- 3- Devlet kimlikleri ve çıkarları bu sosyal yapılarca inşa edilen önemli parçaları oluşturur ve insan doğası ya da iç politika tarafından sisteme dışarıdan verilmemiştir (Wendt,1994, s.385). Diğer bir deyişle, kimlikler ve çıkarlar verili olmayıp sosyal olarak oluşturulduğu düşüncesine dayanır.

Öte yandan, neorealizm ve neoliberalizm aktörlerin kimliklerini ve çıkarlarını dışardan verilmiş unsurlar olarak görmekte ve aktör davranışlarının var olan sonuçları nasıl genelleştirdiği üzerinde durmaktadır (Wendt, 1992, s. 391). Wendt'e göre, rasyonalizm, hem süreç hem de kurumlar için temel olarak bir davranışsal kavramsallaştırma önermektedir. Bu öneri de davranışların değiştiği, ancak kimlik ve çıkarların değişmediği konusundadır (Wendt, 1992, s. 392). Oysa inşacılıkta kimlik ve çıkarların oluşumu üzerinde durulmaktadır.

Wendt, neorealistlerin inşacıları ayırdıkları temel noktanın, yapının nasıl oluştuğu konusundaki varsayımları olduğunu ileri sürmektedir. Neorealistlerin yapının sadece materyal gücün dağılımından oluştuğunu öne sürmesine karşın, inşacılar onun sosyal ilişkilerden de meydana geldiğini savunmaktadır (Wendt,1995, s. 71-81). Wendt'e göre sosyal yapılar, ortak bilgi, materyal kaynaklar ve uygulamalar olmak

üzere üç elemente sahiptir (1995, s.73). Sosyal yapı sadece süreçte var olmaktadır. Wendt bu anlamda bir örnekle açıklama yapmaktadır: *Soğuk Savaş kırk yıl boyunca büyük güçlerin ilişkilerini yöneten bir ortak bilgi yapısıydı; ne zaman ki onlar bu temelde hareket etmeye son verdiler, Soğuk Savaş sona ermiştir* (Wendt,1995, s. 74). Wendt, ayrıca “Eğer anarşi belirleyici ise, neden daha fazla Bosnalar olmuyor? Neden küçük devletleri ortadan kaldırılmıyor?” diye sormaktadır (1995, s.78). Sosyal yapılar kısmen paylaşılan anlayış, beklenti veya bilgi ile tanımlanmaktadır. Bunlar, işbirlikçi veya çatışma halinde aktör ilişkilerinin doğasını oluşturur. Bu ilişkilerin (ve dolayısıyla yapının) “sosyal” olmasını sağlayan etken onların öznelarası niteliğinden kaynaklanmaktadır (Wendt,1995, s. 73). Diğer bir deyişle, sosyalleşme, paylaşılan ortak bilgi sayesinde gerçekleşebilmekte ve aktörler birbirlerinin davranışlarını kurdukları sosyal ilişkilerle öngörebilmektedir. Wendt’in “anarşi, devletlerin ona verdiği anlamdır” (1992, s. 391-425) ifadesinden de anlaşılacağı gibi, devletlerin birbirlerine karşı işbirlikçi ya da çatışmacı biçiminde anlamlandırmalarına bağlı olarak sosyal yapıyı etkilemektedir (Kaya, 2008, s.101). Bu durumda anarşi, devletlerin diğer aktörleri dost veya düşman olarak değerlendirip davranışlarını bu yönde belirleyecekleri anlamına gelmektedir.

1.4. Anarşi ve Güç Politikalarının Sosyal İnşası

İnşacılık kavramını Uİ disiplinine ilk kez Onuf’un kazandırdığı bilinmektedir ve felsefi altyapısını oluşturmuş olmasına karşın, bu alt yapı üzerine inşa edilen Wendt’in eserleri sayesinde inşacılık popüler hale gelmiştir (Ateş, 2008, s.230). Özellikle 1992’de yazdığı *Anarşi Devletlerin Ona Verdiği Anlamdır: Güç Siyasetinin Sosyal İnşası* adlı makalesi, Wendt’in, “anarşi” kavramını tanımladığı ve bu kavrama açıklık getirdiği önemli bir çalışmasıdır (1999, s.391-425). Burada Wendt, disiplinde büyük öneme sahip “güç” ve “anarşi” kavramlarını inşacı yaklaşım çerçevesinde detaylı biçimde ele almıştır.

Wendt, realist ve liberaller arasındaki tartışmanın Uİ teorisinde uyumsuzluk eksenini olarak tekrar ortaya çıktığını belirtir. Tartışma, geçmişte insan doğası teorileri arasındaki yarışın etrafında gerçekleşirken bugün ise hangi devlet eyleminin “sürece” (etkileşim ve öğrenme) ve kurumlara karşıt olarak “yapı” (anarşi ve gücün dağılımı)

tarafından etkilenmesi ile daha fazla ilgilidir. Wendt, buna karşılık birkaç soru yöneltir: *Merkezi siyasi otoritenin yokluğu, devletleri yarışsal güç politikalarına zorlar mı? Uluslararası rejimler bu mantığın üstesinden gelebilir mi ve hangi koşullarda mümkün olabilir? Anarşide verilen nedir ve değiştirmek için ne yapılabilir?* (Wendt, 1992, s.391). Dolayısıyla Wendt, bu çalışmasının ilk kısmında ana akımların uluslararası sistemi nasıl yorumladığını sorgulamakta ve ardından sosyal inşacı bir yaklaşımla sosyal süreçlerin nasıl oluşturulduğuna açıklık getirmektedir.

Wendt'e göre, neorealist ve neoliberaler, amillere ilişkin çoğunlukla benzer varsayımlarda bulunur ve devletlerin sistem içinde baskın aktörler olduğunu ileri sürerek güvenliği "öz-çıkarıcı" açılarından tanımlarlar (1992, s.392). Dolayısıyla her iki teori de öz-çıkarıcı devleti başlangıç noktası olarak ele almaktadır (Wendt, 1992, s.392). Wendt'e göre, neorealistler anarşilerin "öz-yardım" sistemleri olduğuna inanırlar ve bu sistemlerde merkezi otorite ve kolektif güvenlik bulunmamaktadır. Öz-yardım, bir "kurum" olarak görülmez ve ayrıcalıklı bir role sahiptir (Wendt, 1992, s.392). Öz-yardım mantığına uyum göstermede başarılı olamayan devletler dolayısıyla sistem tarafından ortaya çıkarılacaktır ve bu durumda ancak basit bir öğrenme ya da davranışsal adaptasyon mümkün olabilecektir. Böylece, kimliğin ve çıkarın yeniden tanımlanmasında karmaşık bir öğrenme gerçekleşmez. Bununla birlikte kimlik ve çıkar oluşumu hakkında ortaya konabilecek sorular da bu anlamda önemini yitirmektedir. Buradaki rasyonalist bakış açısının problemi, süreci, dışsal olarak oluşturulmuş aktörler arasındaki davranışsal etkileşim dinamiklerine indirgenmesinden kaynaklanmaktadır (Wendt,1992, s.392). Nitekim, rasyonalist teorilerin aksine, inşacılık, kimlik ve çıkarların dışarıdan verili olmadığını, etkileşim çerçevesinde oluştuğunu savunur.

Diğer taraftan Wendt, bazı liberallerin araştırmalarında kimlik ve çıkarın dönüşümünün önemli bir role sahip olduğunu ileri sürmektedir (1992, s.393). Örneğin, Joseph Nye "karmaşık öğrenmeden", Rober Jervis "özün ve çıkarların değişen kavrayışlarından", Robert Keohane çıkarların "sosyolojik" algılarından bahseder. Tüm bu fikirler dünya politikasında süreç ve kurumların algılarına ilişkin potansiyel olarak çok daha güçlü bakış açısı sunmaktadır (Wendt,1992, s.393). Ancak kimlikler ve çıkarlar verili kabul edilirse, rejimler bunları değiştiremez. Dolayısıyla, neoliberaler,

bu tür değişimlerin nasıl oluştuğuna ilişkin sistematik bir teoriye sahip değillerdir (Wendt,1992, s.393). Bu tür teorilerin çoğu kimlik ve çıkarların verili olduğunu öne sürmektedir.

Wendt'e göre, her ne kadar ironik olsa da, kimlikler ve çıkarları açıklamaya çalışan sosyal kuramların da var olduğunu ve Keohane'in bu kuramları "yansıtıcı" (reflektivist) olarak adlandırdığını ifade etmektedir (1992, s.393). Wendt, bu kuramların, öznelciliğin sosyal oluşumuna odaklandıklarını vurgulamak ve imaj problemlerini azaltmak amacındadır ve Onuf'un ardından onları "inşacı" olarak tanımlamaktadır (1992, s.393). Dolayısıyla bu makaledeki amacının bu iki gelenek arasında (ve ek olarak, realist-liberal ve rasyonalist- reflektivist tartışmaları arasında) bir köprü kurmak olduğunu savunmaktadır (1992, s.393). Wendt bu "köprü olma" iddiasını "orta yol" olarak da açıklamaktadır (1999, s.40). Bu köprüyü kurarken kullandığı stratejiyi ise, neorealistlerin savunduğu öz-yardımanın, sürecin içerisine anarşik yapı tarafından dışsal olarak verildiği iddiasına karşı çıkararak ortaya koymaktadır (Wendt, 1992, s.394). Wendt'e göre, öz-yardım ve güç politikası, mantıksal veya nedensel olarak anarşiden kaynaklanmaz ve eğer bugün kendimizi öz-yardım dünyasında buluyorsak, bunun sebebi yapı değil, süreçtir (1992, s.394). Kimliklerin ve çıkarların bir yapısını ortaya çıkaran ve destekleyen pratiklerden başka anarşinin bir "mantığı" bulunmamaktadır. Yapının süreçten ayrı dışınölen bir varlığı ya da nedensel güçleri yoktur. Öz-yardım ve güç politikası, anarşinin temel özellikleri değil, birer kurumdur. *Anarşi, devletlerin ona verdiği anlamdır* (Wendt,1992, s.394-395). Dolayısıyla Wendt, orta yol arayışı çerçevesinde, bir yandan ana-akım teorilerini eleştirirken, bir yandan da inşacılığın bu teorilere nasıl katkı sağladığını belirtmekte ve anarşi ve güç kavramlarını inşacılık çerçevesinde açıklamaktadır.

Wendt'e göre, inşacı sosyal teorinin temel ilkesi, diğer aktörler de dahil olmak üzere insanların nesnelere verdiği anlama göre onlara karşı tutum sergilediklerine dayanmaktadır (1992, s.396-397). Devletler, dışmanlarına karşı, dostlarına davrandıklarından farklı olarak hareket ederler. Zira dışmanlar tehdit edici olmasına karşın, dostları öyle değildir. Benzer "yapısal" pozisyonlarına rağmen, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) askeri gücü, Kanada için farklı Küba için farklı bir öneme sahiptir. Aynı şekilde, ABD için İngiliz füzeleri ve Sovyet füzelerinin farklı

olması gibi aynı anlamı ifade etmeyecektir (Wendt, 1992, s.397). Güç dağılımı devletlerin hesaplamalarını her zaman etkileyebilmektedir. Ancak bu etkinin nasıl olduğu, öznelerarası kavrayışlara ve beklentilere, aynı zamanda, kendi ve diğerlerine yönelik algılarını oluşturan “bilgi dağılımına” bağlıdır (Wendt, 1992, s.397). Eğer toplum bir üniversitenin ne demek olduğunu “unutursa”, profesör ve öğrencinin güçleri ve uygulamaları ortadan yok olur. Eğer ABD ve Sovyetler Birliği, artık düşman olmadıklarına karar verirlerse, “soğuk savaş biter.” Kolektif anlamlar, eylemlerimizi organize eden yapıları oluşturmaktadır (Wendt,1992, s.397). Zira anarşi ortamında, eğer savaş gerçekleşiyorsa, bu savaşın her zaman olacağı anlamını taşımaz (Wendt,1995, s. 77). Dolayısıyla, anarşi, devletlerin ona verdiği anlama göre şekillenmektedir.

Wendt’e göre, aktörler bu tür kolektif anlamlara iştirak ederek kimliklerini edinmektedir (Wendt, 1992, s.397). Kimlikler, çıkarların temelini oluşturur. Aktörler, sosyal bağlamdan bağımsız olarak taşıdıkları çıkarlarının “portföyüne” sahip değildir. Bunun yerine, tanımlanan süreç içerisinde, çıkarlarını tanımlamaktadırlar (Wendt, 1992, s.398). Her birey, kardeş, oğul, öğretmen, vatandaş gibi kurumsal rollerle bağlantılı olarak birçok kimliğe sahiptir. Benzer biçimde, bir devlet, “egemen”, “özgür dünyanın lideri”, “imparatorluk” gibi çoklu kimliklere sahip olabilir. Dolayısıyla her kimlik, tabiatı gereği aktörün sosyal bir tanımını ifade eder ve bu tanım da aktörlerin kendilerini ve diğerlerini kolektif olarak nasıl anlamlandırdıklarını açıklar. Bu şekilde tanımlanan kimlikler de sosyal dünyanın yapısını oluşturmaktadır (Wendt, 1992, s.398). Bu bağlamda, inşacılıkta vurgulanan yaşadığımız dünyanın sosyal bir yer olduğu ve kimliklerin, çıkarların verili olmayıp süreç içerisinde oluştuğu varsayımlarını Wendt’in bu düşüncelerinde açıkça görülmektedir.

Sonuç olarak, inşacılara göre anarşi ortamında, savaşın gerçekleşmesi demek, savaşın her zaman olacağı anlamına gelmemektedir (Wendt,1995, s. 77). Aktörlerin kendi ve diğerlerinin kimliklerini tanımlayabildiklerinde, yaşadığımız sosyal dünyanın yapısında oluşum süreci başlamaktadır (Wendt, 1992, s.398). Bu tanımlamalarla birlikte aktörler karşılıklı etkileşim içerisinde kolektif algılara ve özneler arası anlamlandırmalara sahip olduklarında, kendi maddi güç yeterliliklerini nasıl ve neye göre kullanacaklarına dair kavrayışları ortaya çıkacaktır (Adler, 1997, s. 322). Nitekim

tüm bunlar, paylaşılan ortak bilgi yapısı sayesinde inşa edilmektedir (Adler, 1997, s. 322). Dolayısıyla inşacıların sosyal bir yer olarak ifade ettiği dünyada anarşi durumu, devletlerin ona verdiği anlama bağlı olarak oluşmaktadır.

Görüldüğü üzere, Uİ disiplinin ortaya çıktığı zamandan günümüze değin “anarşi” ve “güç” kavramları hâkim teoriler çerçevesinde en çok tartışılan konulardır. Zira uluslararası sistemin anarşik olduğu ve devletlerin belirli güç dengeleri üzerinden davranışlarını yönlendirdikleri argümanları birçok araştırmaya konu olduğu bilinmektedir. Özellikle “güç” olgusu disiplinin en önde gelen anahtar kavramlarından biridir. Bu olgu kimi zaman sert, askeri, sivil güç; kimi zamansa süper, yumuşak veya normatif güç tanımlamalarıyla kavramsallaştırılmıştır. Kısacası birçok farklı araştırmacı ve teorisyenin kendi bakış açısına göre şekillenmiştir. Dolayısıyla bundan sonraki kısımda “güç” kavramının temelde neyi ifade ettiği aktarılacak ve tarihsel süreç içerisinde “güç” olgusuna farklı bakış açıları değerlendirilecektir.

1.4.1. Güç Kavramı

Dünya siyasetinde ve uluslararası ilişkiler teorilerde önemli bir kavram olan güç, *çoğunlukla fiziksel açıdan kuvvet kullanılması sonucu kazanılan verimlilik* olarak tanımlanmakta ve Uİ disiplinde bir devletin diğer devletleri kendi ulusal çıkarları doğrultusunda kontrol edebilme kabiliyetini ifade etmektedir (Rüşen, 2018, s. 337). Güç kavramı denince genellikle materyal ve fiziksel boyutuyla algılanmasına karşın, tarihsel süreç içerisinde farklı tanımlamaları yapılarak en çok tartışılan konulardan biri haline gelmiştir.

Genellikle “sosyal”, “ekonomik” veya “siyasi” sıfatlarıyla birlikte yan yana konulan “güç” terimi, uzun zaman sosyal-bilimsel kavramlar arasında en yaygın biçimde kullanılmıştır. Güç ilişkilerinin tarihi ve teorisinin, insan toplumunun tarihi ve teorisine neredeyse eş anlamlı olmasından bu yana, özellikle sosyologlara göre bu durum sürpriz değildir (Mann, 1986’dan aktaran Rutar, 2017, s.151). Birçok fikir ayrılıklarına rağmen, sosyologların çoğu, gücün aslında “kronolojik ve kaçınılmaz olarak tüm sosyal süreçlerde var olması” nedeniyle “güç kavramının toplumun her türden kavrayışı için merkezi bir konuma sahip” olduğu konusunda hem fikirdir

(Giddens, 1995'ten aktaran Rutar, 2017, s.152). Gündelik yaşamımızdan uluslararası politikaya kadar güç kavramının var olduğu kaçınılmaz olarak karşımızdadır.

Modern kavram olarak gücün teorik tarih öncesi, felsefi geleneğin temel kavramsal ayrımlarında bulunabilir. Aristo'nun **dynamis** kavramı, var olan bir şeyin diğer var olan şeyi “değiştirme” yeteneğini simgeler (Aristotle, 1984'ten aktaran Saar, 2010, s.9). Erken modern dönem felsefesinde, ortaya koyduğu devlet felsefesi bağlamında gücü açıkça belirten Hobbes'tur. Böylece Hobbes aynı zamanda, daha önceki kullanıldığı terime ilişkin olarak güç kavramını şöyle dönüştürür: “bir insanın gücü” gelecekte bazı belirgin “iyiyi” elde edebilmek için kendisi için sadece araçların amaçsal uğraşından oluşur (Hobbes, 1991'den aktaran Saar, 2010, s.9-10). Hobbes anlayışına göre gücün anlamı, insanoğlunun gelecekteki beklentilerine ulaşabilmek amacıyla yaşamı boyunca sahip olduğu kaynakları elinde tutabilmesi için güç arayışını sürdürmesi şeklinde yorumlanabilir (Balpınar, 2013'ten aktaran Kızanlıklılı, Koç ve Kılıçlar, 2016, s. 492). Diğer bir deyişle, iyi olana ulaşabilmek için elindeki araçların amacı doğrultusunda kendisinde var etme çabası şeklinde düşünmek yanlış olmayacaktır.

Güç kavramı, Max Weber ve Michel Foucault gibi birçok farklı düşünür tarafından tartışılmıştır. Güç, Weber'in *Ekonomi ve Toplum*'un başlangıcındaki klasik tanımında “sosyal bir ilişki içindeki bir aktörün, baskıya rağmen kendi istediğini yapmaya devam etmesinin olasılığı” şeklinde vurgulanmıştır (Weber, 1978'den aktaran Saar, 2010, s.10). Weber'in güç kavramına dair tanımının yanı sıra Foucault'un da bu kavramı derinlemesine incelediği görülmektedir. Foucault, 1982'de yazdığı *Süje ve Güç* isimli çalışmasında, güç olgusuna dair açıklamalarda bulunmasına karşın, aslında amacının bu kavramı analiz etmek değil, kültürümüzde insanların süje haline getirildiği farklı yöntemlerin bir tarihini ortaya koymak olduğunu belirtmektedir (1982, s. 777). Dolayısıyla tarihsel süreç içerisinde bu yöntemlerin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Tibor Rutar, Weber'in güç tanımında beliren “klasik sosyolojik” ve Foucault'un kalıtımsal çalışmalarından ortaya çıkan “Foucault” güç kavramlarını karşılaştırma yaparak incelemiştir. Rutar'a göre, başlangıçta bu iki kavram temelde birçok açıdan farklı değildir. Öte yandan başka açılardan bakıldığında iki kavramın aslında birbirinden farklılaştığını göstermektedir: Gücün klasik görüşü, Foucault güç

kavramına göre daha ikna edici ve kullanışlıdır. Foucault'a göre güç, sadece eyleme döküldüğünde var olmaktadır (1982, s. 788). Ayrıca Rutar, klasik sosyolojik görüşün, güç, hakimiyet ve sömürü arasında analitik olarak ayırımın yapılmasını sağladığını öne sürmektedir (2017, s. 151). Weber'in yukarıda belirtilen klasik sosyolojik tanımındaki güç, spor bir arabanın gerçekte saatte 250 kilometre hızla seyahat edebilme kapasitesine sahip olduğu, fakat aslında bu hızda hiçbir zaman kullanılmadığına benzer biçimde aktive edilebilen ya da sabit kalabilen bir kapasite olarak görülmesi gerekir (Rutar, 2017, s. 151). Eyleme dökülmesi de, güç kapasitesine sahip olmayı bir anlamda ifade ettiği anlaşılır.

Güç kavramını analiz eden düşünürlerden en önde gelenlerinden biri olan Foucault, insanların, güç ilişkilerinde yer aldığını ve gücün aktörler arasındaki ilişkide yattığına inanmaktadır. Bu yüzden Foucault gücü eyleme döküldüğünde ortaya çıkan bir olgu olarak açıklamaktadır. Nitekim bir aktör davranış sergilediği anda gücü yaratmaktadır (Foucault, 1982, s.788). Foucault'a göre güç, ne bir kurum, ne bir yapı ne de bize bahsedilen belirgin bir kuvvettir; belirli bir toplumda kompleks ve stratejik bir duruma atfedilen ismin kendisidir (Foucault 1978'den aktaran Rutar, 2017, s. 164). Güç kapasitesine sadece sahip olmak değil, aynı zamanda eyleme dökülmesi de gerekmektedir.

Diğer yandan Rutar'ın makalesinde incelenen güce ilişkin "Foucault" görüşü, Foucault'un 1970'lerin ilk dönemi ve ortalarına kadar kalıtımsal çalışmalarından ortaya çıkmıştır. "Foucault güç" kavramı, birçok özelliğinden dolayı klasik güç kavramından ayrılmaktadır. En öne çıkan özellikleri aşağıda listelenmiştir:

1. Güç sadece baskıcı değil, aynı zamanda özellikle üretkendir; temsilcileri güç tarafından hüküm altına alınmaz, güç sayesinde yaratılırlar.
2. Güç bir eşya, nadir bulunan bir kaynak, bir kurum ya da bir yapı değildir; güç bir sosyal ilişkidir.
3. Güç, bireysel araçlarla elde edilebilen ve diğerleri üzerinde deneyimlenen bir şey değildir.
4. Güç, bir toplumda sadece odaklanılan bir noktadan ortaya çıkmaz (örneğin, devlet ya da ekonomi); bunun yerine eşsiz biçimde etrafa yayılır.

5. Güç, sadece siyaset alanını kapsamaz, günlük yaşama da nüfuz eder.

6. Bazı bakımlardan güce karşı direncin tercih edilmesine karşın, güç örneğinin etik dışı olup olmadığı konusunda yargıda bulunulamaz (Foucault, 1978'den aktaran Rutar, 2017, s. 158).

Rutar'a göre, yukarıdaki listede 1, 2, 4 ve 5'te belirtilen güç tanımları, Weber'in klasik güç görüşleriyle tamamen tutarlıdır (2017, s.158). Klasik görüşe güç, sadece olumsuz ve baskıcı değildir; birincil ve ikincil sosyalleşme en öne çıkanları olarak bilinen birçok sosyal süreçler vasıtasıyla süljelerin şekillendirilmesine pozitif anlamda katkı sağlamaktadır. Dahası, güç ayrıca ona sahip olanların çok daha özgürce hareket edebilmelerine imkân vermesi bakımından da üretkendir. Dolayısıyla sınırlandırır ve muktedir kılar, baskı kurar ve üretir. Bunun yanı sıra güç, sadece yasaklamakla kalmaz, aynı zamanda emreder (Rutar, 2017, s. 158-159). Feodal beyler, kendisine bağlı kiracıları şehirlere kaçıktıkları için hem cezalandırmış, hem de buğdayı öğütmeleri için değirmenlerini ya da ekmek yapmaları için ocaklarını kullanmalarını emretmiştir. Ayrıca, Foucault görüşü, gücün genel olarak eşya, kurum veya elle dokunulur somut şeylerle eş anlamlı olmadığını, aksine güç, kişiler veya gruplar ve kişiler grupların nihai kapasitelerinin bazıları arasında sosyal bir ilişkiyi ifade ettiğini öne sürmektedir (Rutar, 2017, s.159). Gücün somut bir kavram yerine sosyalliğine olan vurgu da söz konusudur.

Güç kavramı tarih öncesi dönemde Aristo'dan başlayarak modern dönemlere kadar ve günümüzde de tanımlanmaya ve tartışılmaya devam etmektedir. Robert Alan Dahl'a göre, *Güç, A'nın B'ye B'nin aksini yapmayacağı bir şey yaptırma derecesidir*" ama yine de "*B'nin aksini yapmayacağını kesinlikle bilmek mümkün değildir* (Dahl, 1969'dan aktaran Çalışkur, 2015, s.161). Michael Mann'a göre ise güç, diğerlerinin aksini yapamayacakları şeyleri yaptırabilme kabiliyetidir. Amaçlarımız ne olursa olsun onları başarabilmek için diğer insanlarla hem işbirliği hem de çatışmayı içeren güç ilişkilerine dahil oluruz ve bu ilişkiler toplumları meydana getirir. Dolayısıyla güç, işbirliğini içeren ortak amaçlara – diğerlerinin vasıtasıyla güç- ulaşmak için kolektif olabilir ve diğerleri üzerinde bazıları tarafından kullanılan güç de yaygınlaştırıcı olabilir (Mann, 2013, s.1). Mann'ın insan toplumlarında gücün doğası üzerine yazdığı 3 ciltlik eserinin ilk kısmında, ekonomik, ideolojik, askeri ve politik kaynaklar olmak

üzere güç kaynaklarının 4 ilkesini tanımlamaktadır (1986, s.1). Mann, bu eserinde tanımladığı gücün dört farklı kaynağını aynı isimli eserinin dördüncü cildinde özetle şu şekilde açıklar:

1. İdeolojik güç, hayatın esas anlamını bulmak, normları ve değerleri paylaşmak ve diğerleriyle estetik ve ritüel pratiklere katılmak için insanın gereksiniminden ortaya çıkar.
2. Ekonomik güç, insanın ihtiyacı olan doğa ürününü çıkarmak, dönüştürmek, yaygınlaştırmak ve tüketmekten ortaya çıkar (Mann, 2013, s.1).
3. Askeri güç, odaklanmış ve ölümcül şiddetin sosyal organizasyonu olarak tanımlanmaktadır. “Odaklanmış”, mobilize edilmiş ve bir noktaya toplanmış; “ölümcül” ise öldürücü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla askeri güç, odaklanmış, fiziksel, öfkeli ve her şeyden öte ölümcüldür.
4. Siyasi güç, sosyal yaşamın merkezleştirilmiş ve bölgesel düzenlemesidir. Hükümetin temel işlevi, belirli bir bölgede düzeni sağlamasıdır (Mann, 2013, s.1-2).

Thomas Hobbes, Hans Morgenthau gibi klasik realistler bencilliği ve güç politikalarını insan doğasına dayandırırken, yapısal realistler veya neorealistler anarşiyi vurgulamıştır (Wendt, 1992, s. 395). Morgenthau’ya göre güç, bir insanın diğer insanlar üzerinde kontrol sağlayabileceği, fiziksel şiddetten psikolojik baskıya kadar her alanı kapsayan ilişkileri ifade etmektedir (Morgenthau,1970’ten aktaran Rüşen, 2018, s.338). Kenneth Waltz ise, uluslararası sistemde var olan güçler dengesi, devletlerin eylemleri sonucu değil, çevresel etmenler ve ülkelerin birbirleriyle olan ilişkilerinde karşılıklı etkileşim çerçevesinde gerçekleştiğini savunmaktadır (Rüşen, 2018, s.339). Devletlerin tek başına güç dengesinde var olabilmesi yerine, diğer devletlerle olan etkileşimi de uluslararası sistemdeki güç dengesini doğrudan etkilemektedir.

Uluslararası İlişkiler alanında sosyal inşacı yaklaşımı benimseyen ve bu yaklaşımı alanın temel teorilerinden biri olarak kabul eden önemli siyaset bilimcilerinden Alexander Wendt, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi* kitabının, *Bütün Fikirler Alaşağı mı Ediliyor?: Güç ve Çıkarın Oluşumu Üzerine* bölümünde, güç kavramını, Realizm, Neoliberalizm teorileri üzerinden değerlendirmiştir (1999, s.97). Wendt’e

göre, güç ilişkilerinin uluslararası politikanın doğasını belirlediği değişmez düşüncesi, realizmin tanımlanan karakteristik özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Wendt, burada Robert Owen Keohane'i örnek vermiştir. Bu düşünce bütünüyle bir Realist argüman olamaz, fakat, realizmden bu zamana kadar, uluslararası politikanın her öğrencisi bir realist olabilir. Neoliberaler gücün önemli olduğunu; Marksistler, gücün önemli olduğunu; post-modernistler dahi gücün her yerde olduğunu düşünmektedir. Bunun yerine gücün nasıl oluştuğuna göre teorileri ayırt etmek daha iyi bir yöntemdir (Wendt, 1999, s.97). Bu açıdan, realist argüman farklı olarak, gücün etkileri, öncelikle vahşi maddi güçlerce oluşturulduğu materyalist hipotezini ifade eder. Ona rakip idealist hipoteze göre ise, güç öncelikle düşünceler ve kültürel kaynaklar tarafından oluşturulur (Wendt, 1999, s.97). Dolayısıyla Wendt, genel olarak realist teorinin aktör ve güç ilişkisine bakış açısını ortaya koyarken, benimsediği inşacı yaklaşım çerçevesinde aktörler arası etkileşimin önemini ve bu etkileşimin aktörlerin davranışlarını belirlediğini vurgulamaktadır.

1.4.2. Güç Algısında Değişim: Sert Güçten Yumuşak Güce Geçiş

1989 yılında Berlin duvarının yıkılması ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte soğuk savaşın sona ermesi, uluslararası arenada sistemik değişimlerin yaşandığı bir dönemin ortaya çıkmasına ve bu döneme kadar olan güç kavramına ilişkin düşüncelerin yerine farklı güç algıları ve tartışmalarının gün yüzüne çıkmasına yol açmıştır (Duchene,1971'den aktaran Rüßen, 2018, s.340). Zira bu dönemde 21. yüzyıldaki küreselleşme olgusu da hesaba katıldığında uluslararası yapının çok kutuplu bir sisteme evrilmesi birçok değişimi beraberinde getirmiş ve güç olgusuna ilişkin farklı bakış açıları ortaya çıkmıştır.

Uluslararası ilişkilerin açıklanmasında Uİ teorilerinin her biri güç konusuna yönelik farklı yaklaşımlarda bulunmuş ve özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemi işaret eden 1990'lı yıllarla birlikte akademik alanın yanı sıra medya ve politika alanlarında "yumuşak güç" kavramı oldukça ilgi çekici bir tartışma haline gelmiştir (Özel, 2018, s.1). Giulio M. Gallarotti'ye göre, yumuşak güç, son zamanlarda dış ilişkiler üzerine yapılan akademik ve kamuoyu tartışmalarında önemi bir hayli artan bir kavram haline gelmiştir. Aslında çok az sayıda akademik kavram, yumuşak güç kavramı kadar kuvvetli akademi dünyasının fildişi kulelerini geçmeyi başarabilmiştir (Gallarotti,

2011, s.2). Bu bağlamda yumuşak güç kavramının, realist teorinin aksine inşacı/neo-liberal yaklaşım çerçevesinde ele alındığı farklı bir bakış açısını ifade ettiği anlaşılmaktadır (Gallarotti, 2011, s.2). Bu yeni kavramın klasik güç tanımlamalarının yerine yeni bir soluk getirdiği açıktır.

İnşacı ve neo-liberal bir yaklaşım çerçevesinde ele alınan yumuşak güç, Nye tarafından ilk kez *Liderliğe Zorunluluk: Amerikan Gücünün Değişen Doğası* adlı eserinde, Amerikan ulusunun 1980'ler boyunca düşüşte olduğu bir dönemde ABD hegemonyasının açıklamak amacıyla ortaya atılmış bir kavram olduğu görülmektedir (Özel, 2018, s.1). Nye, güç kavramını, *istediğin sonuçları elde edebilmek için diğerlerini etkileme yeteneği* olarak tanımlamış ve *bu etkinin, baskı tehdidi, teşvik ve cazibe merkezi olma gibi üç farklı biçimde oluşabileceğini* belirtmiştir. Böylece Nye, bir devletin, istediği sonuçların diğerleri tarafından da istenmesini sağlayarak uluslararası politikada gücünü elinde tutabileceği ve kullanabileceğini öne sürmektedir (Nye, 2004'ten aktaran Rüşen, 2018, s.340). Devletlerin yumuşak güç üretebilmesi için ortak değerlerin cezbedilmesi yoluyla meşruiyetini sağlaması ve uluslararası kurumların oluşturulması ihtiyacını önemli ölçüde arttırmaktadır. Dolayısıyla bu durumda ekonomik ve askeri güç kapasitelerinin önemi azalmakta veya en aza indirgenmektedir (Keohane ve Nye, 1998'den aktaran Özel, 2018, s.6). Özetle yumuşak güç, *içinde bulunulan bilgi çağının bir zorunluluğu olarak, dış politikada daha yıkıcı, maliyetli ve kamuoyu direnciyle karşılaşabilecek sert güç seçeneklerinden kaçınarak, kültür ve liberal politik değerlerin ihracıyla diğer ülkelerin hayranlığını kazanma ve böylece uluslararası ilişkilerde istenilen siyasal hedefleri zor kullanmadan diğer devletlerin de isteyebilmesini başarabilmektir* (Rüşen, 2018, s.342). Bu bağlamda, klasik güç tanımlamalarındaki, ekonomik, askeri veya fiziksel özelliklerin yerine yumuşak gücü, kültürel ve liberal değerlerin diğer ülkelerde benimsenmesini sağlayabilmek olarak da yorumlamak yanlış olmayacaktır.

Diğer taraftan popüler bir kavram haline gelen yumuşak güç, uluslararası politikada halen üzerinde tam anlamı ile akademik bir uzlaşma elde edilememiş bir kavram olarak ele alınmaktadır (Özel, 2018, s.4). ABD ve AB'deki yumuşak güç uygulamalarına bakıldığında, sadece askeri ve ekonomik alanlarda değil, aynı zamanda siyasi, sosyo-kültürel alanları da kapsayan siyasi partilerden gençlik kolları,

medya ve kiliseler, şirketler ve askeri yardımlar dahil olmak üzere her türden gücün kullanıldığı mekanizmaların var olduğu anlaşılmaktadır (Yılmaz, 2011, s.35). Görüldüğü gibi yumuşak güç gereğinde ekonomik ve askeri güç çerçevesinde de kullanılmaktadır (Yılmaz, 2011, s.35). Cengiz Özel'e göre, yumuşak güç, *Nye'in ifade ettiği sert güçten bağımsız olmayan bilakis sert güç unsurlarından da beslenen, kapasitif olarak güçlü nicel ve nitel unsurlara sahip olmayı, bunların hedef aktörde olumsuz bir etkiye dönüşmeyecek şekilde kullanılmasını ve nihayetinde sosyalleştirilmesini* ifade etmektedir (Özel, 2018, s.5). Dolayısıyla yumuşak güç, sert gücün unsurlarından tamamen ayrı düşünülmediği, materyal kapasitelerin de hesaba katıldığı bir kavramı işaret etmektedir.

1.5. İnşacılık ve Güç Kavramının Kesişme Noktası: Normatif Güç

Savaş sonrası dönemde uluslararası politika hakkında en yoğun teorileşmenin yapıldığı konuların başında iktidar ve ulusal çıkar gelmiş, güç ile nihayetinde askeri kapasite amaçlanırken, çıkar ile güç, güvenlik ve refaha ulaşma arzusu anlaşılmıştır (Wendt, 1999, s. 92). Bu bakış açısı da realizmle özdeşleştirilmektedir. Öte yandan, güç ve çıkarın önemine dikkat çekerken, 1980'lerin başında neoliballer uluslararası kurumların da uluslararası politikada önemli bir rol oynadığını öne sürmüşlerdir. Her iki yaklaşımın taraftarları da kendilerini “materyalist” olarak adlandırmaya eğilimli olmamakla birlikte, hem Neorealistler hem de Neoliballer sürekli olarak güç çıkara, bazen de kurumlara “maddi” faktörler olarak atıfta bulunur. Bu materyalist uzlaşmaya karşı, günümüzde birtakım Uİ bilim insanı dördüncü bir faktörü, “fikirleri” vurgulamaktadır (Wendt, 1999, s.92). Dolayısıyla kimlik, ideoloji, söylem, kültür ve elbette fikirleri ön plana çıkartan (Wendt, 1999, s.92) inşacılık yaklaşımı “düşünsel bir bakış açısına sahip olmuş ve materyal gücün anlamını belirleyen düşünceler olduğunu ileri sürmüştür (Arı ve Kıran,2011, s.58). Maddi faktörlerin yerine düşünce faktörünün getirildiği görülmektedir.

Bunun yanı sıra inşacılık yaklaşımı için normlar ayrı bir öneme sahiptir. Birçok sosyal bilimci, normların davranışta tezahür ettikleri takdirde yalnızca “norm” olduğunu iddia etmektedir. Oysa Wendt'e göre normlar, güçlerine bağlı olarak davranışlarda ortaya çıkabilecek veya çıkmayabilecek paylaşılan inançlardır, ancak normlar ortaya çıktıkları takdirde etki yaratabilirler (Wendt, 1999, s.185). Normlar

uyulması gereken doğruyu temsil etmektedir ve normların doğruluğuna ve meşruluğuna inanan aktörler bu normları içselleştirir (Finnemore ve Sikkink, 1998, s.912). Belli normları paylaşan ve ortak bir kimlik geliştiren devletler de sorunlarını askeri güç kullanmadan çözüme kavuşturmakta ve ortak güvenlik politikaları izlemektedir (Küçük, 2009, s.775). Dolayısıyla ortak normları içselleştiren devletler materyal güç unsurlarını tercih etmek yerine işbirliğine dayalı politikalar üretme yoluna giderler.

Wendt'e göre, işbirliğinin inşacılık çerçevesinde yapılan analizi, davranış tarafından ortaya konan beklentilerin kimlikleri ve çıkarı nasıl etkilediğine odaklanmaktadır (1992, s.417). Kurumlar yaratma süreci, dış kaynaklı olarak oluşturulmuş aktörlerin davranışlarında sadece dışsal sınırlandırmalar yaratmak değildir, aksine öz ve diğerine dair yeni kavrayışların, yeni rol kimliklerinin içselleştirilmesi süreci anlamına gelir. Başlangıçta bu şekilde amaçlanmasa da, egoistlerin işbirliğini öğrenme süreci, aynı zamanda çıkarlarını sosyal normlara olan ortak bağlılıklar çerçevesinde yeniden dönüştürme sürecine doğru gelişir. Zaman içerisinde bu, pozitif türde karşılıklı bağımlılık sonuçlarını, pozitif türde karşılıklı bağımlılık menfaatlerine ya da normlar etrafında toplanan kolektif bir çığara dönüşür (Wendt, 1992, s.417). Dolayısıyla işbirliği sonucu aktörlerin kolektif bağlılıklara yöneleceği vurgulanmaktadır.

Wendt, kimlik, çıkar ve işbirliği hakkında bu açıklamalarına ek olarak Avrupa kimliğini inşacı analiz çerçevesinde sunmaktadır. Zira Batı Avrupa'daki kolektif güvenliğin geleceği üzerine yapılan tartışmalar konunun önemini göstermektedir (Wendt, 1992, s.417). Wendt'e göre, zayıf bir liberal veya rasyonalist analiz Avrupa devletlerinin çıkarlarına ilişkin "portföyü" temel olarak değişme göstermediğini, Sovyet tehdidinin ortadan kalkması ve Almanya'nın yükselişi gibi yeni faktörlerin ortaya çıkmasının mevcut düzenlemeleri devam ettirmenin zarar-fayda oranlarını değiştireceğini ve böylece var olan kurumların yıkılacağını savunurdu. Avrupalı devletler, dışsal olarak oluşturulmuş egoist nedenlerden dolayı fayda sağlayan işbirlikçi kurumlar inşa etmişlerdir ve yine aynı nedenler onların bu kurumları kabul etmemelerine yol açabilir. Dolayısıyla Avrupa güç politikasının oyunu değişmemiştir (Wendt, 1992, s.417). Bu probleme yönelik güçlü bir liberal veya inşacı analiz ise dört

asırdır süren işbirliğinin, pozitif türden karşılıklı bağımlılık sonuçlarını, devletlerin giderek kendilerini “öz”-çıkarlarını tanımladıkları kolektif bir “Avrupalı kimliğine” dönüştürebileceğini öne sürmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, başlangıçta egoist nedenler olsa da, işbirliği süreci bu nedenleri, yeni öznelerarası kavrayışlar ve bağımlılıklar açısından kimlikleri ve çıkarları yeniden dönüştürerek tekrar tanımlanmasını sağlar (Wendt, 1992, s.417). Kimlikleri ve çıkarları sürekli olarak süreç içerisinde ve eğer kimlikler ve güvenlik çıkarları “verili” olsaydı, egoist olanlar kadar değişime direnç gösterirlerdi (Wendt, 1992, s.418). Dolayısıyla inşacılık yaklaşımının temel varsayımlarından hareketle, devletlerarası kimlik ve çıkarların verili olmayıp, süreç içerisinde değişim ve dönüşüm sayesinde devletler, ortak kimlik ve çıkarları etrafında kolektif güvenlik politikalarıyla işbirliğine dayalı uluslararası kurumları inşa edebilmektedir. Bunun en çarpıcı örneğini de Avrupa Birliği’nde görmekteyiz.

20. yüzyılın en tahripkâr iki büyük savaşından yıkık çıkan Avrupa kıtasını, halihazırda 27 üyeli bir birlik haline getirmiş olmakla elbette büyük bir başarı olan Avrupa bütünleşme projesi, dünya siyasetinde en önemli gelişmelerden biridir. Avrupa’da barışa dayalı, refah, sağlam ve demokratik bir düzen inşa etmesi açısından birlik, çok büyük bir role sahiptir (Erdem, 2006, s.5). Kendi tarihî tecrübeleri sonunda, sahip oldukları modern ulus devlet yapılarından vazgeçerek yeni bir bölgesel ulus-üstü yapılanmayla Avrupa’da birliği sağlamak için bütünleşme sürecini başlatan Avrupalı devletler, klasik egemenlik anlayışlarından farklı olarak yeni bir egemenlik anlayışı geliştirmeyi (Alakel, 2005, s.70) başarmışlardır. Zira diğer birçok uluslararası örgütlerden farklı olarak AB’nin **sui generis** (nevi şahsına münhasır) bir yapıya sahip olduğu düşüncesi bu yüzden kabul görmektedir.

Avrupa bütünleşme sürecinde 1992’de imzalanan Maastricht Antlaşması birliğin siyasi kimliğinin oluşumunda dönüm noktalarından birini teşkil etmektedir. Zira bu antlaşma başlangıçta ekonomik bir birlik olarak kurulan topluluğun siyasi birliğe dönüşmesinin göstergesidir. Ayrıca bu dönemde Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve 1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılıp iki kutuplu yapının ortadan kalkması ile birlikte ortaya çıkan boşluğu Avrupa’yı birleştirerek, bir ölçüde doldurmak anlamında bu antlaşmayla ortaya konduğu söylenebilir (Mor, 2010, s.517). Birliğin bu döneme

hazırlıklı olması, Sovyet güdümündeki ODAÜ'lerin bağımsızlıklarını birer birer kazanarak ortaya çıktığı, birçok farklı etnik kimlik ve çatışmaların yaşandığı bir ortamda bölgede barışın tesis edilmesi ve koruyucu kalkan unsuru olmasında sorumlulukları artan önemli bir aktör rolünü de daha fazla güçlendirmiştir.

Birliğin kuruluşundan bu yana AB'nin duruşundaki aşama aşama güçlenen rolünün tüm politika alanlarında ortaya çıktığı görülür. Avrupa Tek Senedi ve Maastricht Antlaşması'nın birliğin imajını güçlendirmesiyle beraber, 1993 Kopenhag Avrupa Konseyi, Avrupa devletleri için uluslarüstü düzeyde siyasi bir kimlik oluşturulması çabası için birliğin kaderinde bir dönüm noktasını teşkil eder. Bu Konsey'de Kopenhag kriterlerinin getirilmesiyle AB yeni bir kimlik edinmiş ve uluslararası siyasette diğer aktörlerden farklı olarak önemli sorumluluklar üstlenmiştir (Yılmaz, 2014, s.50-51). Dolayısıyla Soğuk Savaş sonrası dönemdeki kaotik ortamda bölgede barışın tesis edilmesi, ODAÜ'lerin demoktrikleşme süreçleri tamamlanarak birliğe dahil edilmesi ve birliğin kendi siyasi bütünleşmesinin derinleşmesine ilişkin gerekli hazırlıkları gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

Araştırma konularındaki temel başlıkların “düşünceler, kurallar, normlar, kurumlar, kimlikler” olarak ortaya çıkan inşacılık yaklaşımı (Gül, 2011, s.11), incelendiğinde, uluslararası kurumların uluslararası ilişkileri şekillendirmede sahip olduğu rollerin incelenmesinde özellikle Avrupa Birliği örnek olarak kullanıldığı görülmektedir (Ateş, 2008, s.227). AB'nin oluşumundaki siyasi ve hukuki kurumları, antlaşma metinlerinden meydana gelen ortak birlik müktesebatı, karar organları, ortak norm ve kuralları ile ön plana çıkan farklı bir kimliğe sahip uluslararası örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır (Gül, 2011, s.18). Soğuk Savaş sonrası dönemde Avrupa bütünleşmesine ilişkin çeşitli düşünceler ortaya koyan inşacılık da, aktörlerin kimlik ve çıkarlarının verili olmayıp, aslında sosyal yapılar tarafından tanımlanarak oluşturulduğunu savunmaktadır (Küçük, 2009, s.782). Çıkarların ana kaynağının düşünsel unsurlar ve kimlikler olduğunu iddialarında bulunmaktadır (Küçük, 2009, s.783). AB'yi bir yapı olarak düşündüğümüzde, Avrupalı devletlerin ortak kimlik ve çıkarları doğrultusunda dönüşerek bu yapıyı oluşturmalarını bu iddiaları destekleyici örnek olarak verebiliriz.

Dolayısıyla ekonomik, mali, parasal ve teknik alanda başlatılan işbirliklerinin kademe kademe siyasal işbirliğine dönüşebileceği düşüncesi (Gül, 2011, s.14), Avrupa Birliği'nde hayat bulmuştur. Maastricht Antlaşması'yla siyasal birliğe dönüşen AB, Kopenhag kriterlerinin getirilmesiyle yeni bir siyasal kimlik edinmiş (Yılmaz, 2014, s.50-51) ve uluslararası siyasette diğer aktörlerden farklı olarak birliğin, özgürlük ve demokrasi ilkelerine dayandığı, insan hakları, temel hürriyetler ve hukuk devletine saygılı olduğu ve bu değerlere dayalı olarak kurulduğunun antlaşmalarında özellikle vurgulanmasıyla (Mor, 2010, s.521) küresel düzeyde rol model olarak temsil gücünü ortaya koymuştur. Bu temel değerler üzerine inşa edilen birliğin, bu değerleri hem kendi üye devletleri arasında "Avrupalılık" kimliği ve ideali etrafında içselleştirilmesi, hem de ODAÜ'ler ve aday ülkelerin birliğe katılımı, demokratikleşmesi ve temel değerlerinin bu ülkelere aktararak inşa edilmesi sürecinde küresel bir aktör olarak uluslararası kimliği ve gücünü pekiştiren kayda değer dönemeçlerinden olduğu görülür. Bu bağlamda Avrupa kimliğini inşacı analiz çerçevesinde değerlendiren Wendt'in, dört asırdır süren işbirliğinin, pozitif türden karşılıklı bağımlılık sonuçlarını, devletlerin giderek kendilerini "öz"-çıklarlarını tanımladıkları kolektif bir "Avrupalı kimliğine" dönüştürebileceğini öne sürdüğü (1992, s.417) yukarıdaki varsayımlarını bu gelişmeler destekler niteliktedir. Zira Soğuk Savaş'tan sonra Avrupa bütünleşmesinin inşasında, ulus devletlerin ötesinde bir üst kimliğin oluşturulması ve "Avrupalılık" önem kazanmaya başlamış ve AB, 1993 yılında gerçekleştirilen Kopenhag zirvesinin ardından kendisini özellikle *hukukun üstünlüğü, demokrasi insan haklarına ve azınlıklara saygı temelinde bir "Değerler Birliği"* olarak tanımlamıştır (Aytuğ, 2008, s.157). Dolayısıyla bu tanımlama, AB'nin kendisini diğer uluslararası aktörlerden farklı bir kimlik ve küresel düzlemde farklı bir güç olarak konumlandığını göstermektedir.

Tam da bu noktada, inşacılık yaklaşımının bir ürünü olarak ortaya çıkan ve ilk kez Ian Manners (2002) tarafından geliştirilen "normatif güç" kavramı karşımıza çıkmaktadır. Normatif güç kavramı, Manners'ın AB'nin var olma nedenini tanımlarken ortaya koyduğu (Ataç, 2012, s.3) ve sadece AB için geliştirilmiş bir kavramdır. Manners'a göre, AB, önceden var olan politik biçimlerden farklı olarak varlığını sürdürmektedir ve bu özel farkın onu normatif bir şekilde hareket etmesini

sağlamaktadır (2002, s.242). Bilindiği gibi, normatiflik, yayılmak istenen normların evrensel değer olarak görüldüğü varsayımına dayanır (Ataç, 2012, s.4). Manners, AB'nin normatif gücünün üye devletlerle ve dünyayla ilişkilerinin merkezine evrensel normlar ve ilkeler koyma taahhüdünden kaynaklandığını ileri sürmektedir (2006, s.176). Bu da AB'ye uluslararası politikadaki diğer aktörlerle karşılaştırılmayacak, benzersiz ve farklı bir uluslararası kimlik kazandırmaktadır. Bu bağlamda Manners'a göre, birliğin uluslararası kimliğini tanımlayan günümüzdeki temel özelliği onun "ne yaptığı, ne söylediği değil, ne olduğudur" (2002, s.252).

Diğer taraftan, Nye tarafından kavramsallaştırılan yumuşak güç ise, "istediğini başkalarının istemesini sağlamayı" ifade eder ve buna sahip olan kişi, diğer ülkelerin tercihlerini "ideoloji, kültür ve kurumlar gibi maddi olmayan faktörler yoluyla etkileyebileceği" anlamına gelmektedir. Nye, kendi normlarına yakın uluslararası normlar oluşturabilmek, devletlerin diğerlerini yönetmesine imkan sağladığını iddia etmiştir. Yumuşak güç, çekici bir kültüre veya ideolojiye sahip olmayı ve diğer devletlere çekici ve eylemlerini kısıtlayabilen kurumlar yaratmayı gerektirmektedir (Nye,1990, s.166-167). Nye'a göre, bilgi çağında yumuşak güce sahip olacak ülkeler aşağıdaki hususları sağlamış olmalıdır:

- 1. Global normlara (liberalizm, çoğulculuk, otonomi) hakim olmaya yakın kültür ve fikirler,*
- 2. Etki ve gündem oluşturacak global iletişim kanalları,*
- 3. Ülke içi ve uluslararası performansı ile global saygınlık uyandırmak (Nye, 2002'den aktaran Yılmaz, 2011, s.34).*

Ancak Nye, yumuşak güç ve sert güç tanımlarını ifade ederken belirgin ayrımlarda bulunmasına karşın, *nitelikli ekonomik ve askerî yapı, yenilmezlik miti, insanların kuvvete meyletmesi, askerî işbirliği ve eğitim programları gibi bazı durumlarda sert güç kaynaklarının da yumuşak güç yarattığını* kabul ettiği görülmektedir (Nye, 2011'den aktaran Özel, 2018, s.7). Görüldüğü gibi yumuşak gücün gerektiğinde ekonomik veya askeri güç çerçevesinde de kullanılabilceği bir anlamı içerdiği görülmektedir.

Öte yandan, 10 yıl sonra Manners, inşacılık yaklaşımının “materyal gücün anlamını belirleyen düşünceler olduğu” varsayımlarını destekler nitelikte değerlendirilebilecek, AB gücünün “düşünsel doğasına” vurgu yaparak “normatif güç Avrupa” kavramını geliştirmiştir (Dimitrova, Boroda, Chulitskaya, Berbeca ve Parvan, 2016, s.9). Ve bu kavram, AB’nin uluslararası normları uluslararası ilişkilerde “normal” olarak tanımlamanın bir yolu olarak yayılmasına çok daha net bir şekilde odaklanmıştır. Bilim dünyasının yoğun biçimde ilgisini çekmiş ve AB’nin normatif kimliğini ve uluslararası arenada birliğin kendi eylemlerini nasıl tanımladığına ilişkin çalışmalara katkı sağlamıştır (Dimitrova, vd.,2016, s.9). Manners, normların, özellikle yasal normların, AB’nin kurucu temellerinin bir parçası olduğunu ve birlik için herhangi bir ulus devletten daha önemli olduğunu savunmuştur. Manners’a göre AB’nin ortaya çıktığı *tarihsel bağlamın birleşimi, hibrit yapısı ve hukuki karakteri onun, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi evrensel ilkeleri ve normları*, üye devletleri ve üçüncü ülkelerle olan ilişkilerinin merkezine aldığı doğrulamaktadır (2002, s.242-243). Zira AB’nin kurumsal ve siyasi yapısına bakıldığında, AB Konseyi’nin *hükümetlerarası ve Avrupa Komisyonu’nun uluslarüstü* özelliği ile birlikte *söylemsel çerçeve, serbest ticaret, iyi yönetim, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı gibi değerleri* bakımından normatif temelli olarak kabul edilen Avrupalılık anlayışına sahip olduğu ve dış ilişkileri, genişleme ve komşuluk gibi politikalarını bu değerleriyle uyumlu geliştirmenin amaçlandığı anlaşılmaktadır (Ataç, 2012, s.3). Dolayısıyla AB’nin benimsediği değerleri gerek kendi kurumsal yapısında gerekse üçüncü ülkelerle olan ilişkilerinde “normatif” olarak tanımlanan Avrupalılık anlayışı çerçevesinde merkezi bir konumda bulunduğu görülür.

Manners’a göre, normatif bir güç olarak AB ile norm yayma özelliklerine sahip diğer güçler arasındaki fark, AB’nin kuruluşunda yatmaktadır. Ayrıca AB’nin normatif farkı, onun tarihi yapısı, hibrit yönetim biçimi ve politik-yasal oluşumundan kaynaklanmaktadır (Manners, 2002, s. 240). Manners, AB’nin teşvik ettiği ve yaydığı normların, 2. Dünya Savaşı’ndan bu yana farklı politikalar, deklarasyonlar ve eylemleriyle birliğin temelinde halihazırda var olduğunu ve birliğin normatif temelini, barış, özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarından oluşan 5 ana norma dayandığını ileri sürmüştür (2002, s.242). AB’nin hangi açıdan normatif

veya yumuşak bir güç olarak etki yapabileceği sorusu ise, başkalarının birliği nasıl algıladıkları sorusuyla bağlantılıdır (Dimitrova, vd.,2016, s.9). Zira Manners bu tür bir soruya karşılık olarak, AB'ye ilişkin normatif açıklamalarında birliğin normatif gücü ve bu gücün meşruiyetini ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi, ilişkilerini yürüttüğü aktörlerin onu normatif güç olup olmadığına dair nasıl algıladıklarına bağlı olduğunu savunmaktadır (2008, s. 46). Diğer bir deyişle, birliğin üçüncü taraflarla olan ilişkilerinde diğer ülkelerin onu normatif algıladığı ölçüde normatif gücünün sürdürülebilirliğini sağlayabilecektir.

Sonuç olarak, 1990'lı yıllardan itibaren inşacılık yaklaşımının UI disiplini etkisi altına almasıyla ortak normlar, inanışlar, kurumsallaşma süreçleri gibi konuların Avrupa çalışmalarına farklı bakış açıları kazandırdığı görülmektedir. Normatif güç Avrupa kavramı da bunlardan biridir.

1.6. Metodoloji

Sosyal bilimler alanındaki olgu ve olayların incelenmesinde, toplum ve toplumu oluşturan insanların sürekli değişime tabi olması, genelleme yapmak yerine özellikle sosyal olguların kendine özgü boyutlarıyla bütüncül bir şekilde ele alınarak araştırılması gerektirmesinden dolayı nitel yöntemin ön plana çıkmasını sağlamıştır (Karataş, 2015, s.62). Böylece toplumun değişken yapılarındaki tüm olgu ve olayları farklı yaklaşımlarla bütünüyle değerlendirerek çıkarımlar yapılması ve belirgin sonuçlara ulaşılması sağlanabilmektedir. Nitekim, nitel araştırmayı, *gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma* olarak tanımlamak mümkündür (Karataş, 2015, s.63). Dolayısıyla bu tez çalışmasında araştırma konusu; farklı teorileri, kavramları, fikirleri, akademik tartışmaları, olay ve olguların tüm boyutlarıyla incelenmesini gerektirdiğinden ve deney yaparak veya laboratuvar gibi ortamlarda gerçekleştirilmesine uygun olmadığından dolayı nitel araştırma modellerinden yararlanılmış ve kapsamlı bir literatür taraması, doküman analizi ve vaka çalışması yöntemleri kullanılmıştır.

Akademik araştırmalar, araştırma konusu ile ilgili olarak daha önce yapılan bilimsel çalışmaların gözden geçirilmesini gerektirdiğinden, bu çalışmalardaki bilgiler, düşünceler, ortaya atılan yaklaşımlara ulaşılarak önceden değerlendirilmesi oldukça önem taşımaktadır (Demirci, 2014, s.73). Bunu gerçekteştirmek için de elbette kapsamlı bir **literatür taraması** elzemdir. Bilindiği gibi literatür taraması, *araştırma konusu ile ilgili daha önce yayınlanan eserlerin araştırılması, bulunması, incelenmesi, okunması, tasnif edilmesi, özetlenmesi ve sentez edilmesi* gibi çalışmaları içermektedir (Demirci, 2014, s.73). Dolayısıyla, bu tezin konusuyla ilgili farklı kavram, teori, yaklaşım, fikir, örnek, bilgi ve bulguların elde edilebilmesi için ulusal ve uluslararası bilimsel dergiler, makaleler, kitaplar ve internet sayfaları kapsamlı biçimde taranarak araştırma yapılmıştır.

Literatür taraması yoluyla ulaşılan kaynaklardan verilerin toplanması, konuyla ilgili bilimsel değere sahip yazılı materyallerin incelenip sentezlenmesi amacıyla **doküman incelemesi** yapılmıştır. Bilindiği gibi, doküman incelemesi, *araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanması doküman incelemesi* denilmektedir. Araştırma yapılan alanla ilgili pek çok bilgi görüşme ve gözlem yapmaya gerek kalmaksızın belge inceleme yoluyla elde edilebilir (Karataş, 2015, s.72). Dolayısıyla bu tezde, toplanan veriler gözlem yapılmadan ilgili dokümanlardan incelenerek elde edilmiştir. Yurt içi ve yurt dışı bilimsel dergiler, makaleler, sempozyum bildirileri, haber kaynakları, Avrupa Birliği'nin resmi internet sayfasında yayınlanan duyuru ve haberler, Avrupa Komisyonu'nun yayınladığı belgeler, Avrupa Parlamentosu'nun raporları, basın açıklamaları incelenmiş ve kaynak olarak kullanılmıştır.

Araştırmalarda vaka çalışmaları; meydana gelen olayları incelemek, nedenlerini ve gelişim süreçlerini araştırmak ve bunlara ilişkin bulguları ortaya koyabilmek ve değerlendirme yapabilmek amacıyla kullanılmaktadır (Deveci ve Deveci, 2015, s.128). İngilizce literatürde ise bu araştırma yönteminin karşılığı "**Case Study**"dir (Aytaçlı, 2012, s.2). Nitel vaka çalışmasında temel olarak bir ya da birkaç durumun detaylı bir şekilde araştırılarak bu duruma yol açan etmenleri (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılarak, ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılmaktadır (Aktaran Deveci ve

Deveci, 2015, s.127). Dolayısıyla kuramsal çerçevesini İnşacılık yaklaşımının oluşturduğu bu tez çalışmasında, araç olarak kullanılan normatif güç Avrupa kavramı, **vaka çalışması** olarak Macaristan özel örnek seçilerek incelenmiştir. Bu yöntem, Avrupa Birliği'nin normatif güç olup olmadığına ilişkin genelleme yapılabilmesi ve sonuca ulaşılabilmesi amacıyla vaka analizi çerçevesinde Macaristan örnek olayı üzerinden değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Macaristan'ın vaka çalışması olarak seçilmesinin nedeni, normatif güç Avrupa kavramının AB'nin değerler merkezli kimliği ve konumunu temel dayanak noktası almasından dolayı, bu ülkede doğrudan AB'nin temel değerlerine yönelik ihlallerin gerçekleşmesidir. İkinci nedeni, Avrupa Parlamentosu'nun, yaptığı oylama sonucu, Macaristan'ın AB Antlaşması'nın 2. Maddesi'ndeki temel değerlerini ihlal ettiğini tespit kararını alması (EP, 2018a) ve böyle bir kararın, bu kurumda ilk kez bir üye devletine karşı alınmış olmasıdır. Üçüncü nedeni ise, literatürde normatif güç Avrupa kavramının çoğunlukla AB'nin üçüncü taraflarla olan ilişkileri ele alınarak incelenmesi, üye devletler açısından analizine pek sık rastlanmamasıdır. Dolayısıyla vaka çalışmasının üye devlet Macaristan üzerinden yapılması, bu tezde oldukça kayda değer bir araştırma konusu haline getirmiştir.

2. NORMATİF GÜÇ AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa Birliği, başlangıçta Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) adıyla ekonomik bir birlik olarak kurulan, zaman içinde gelişen, genişleyen ve derinleşen, mevcut haliyle 27 Avrupa üye ülkesine sahip siyasi bir bütünleşmedir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir yıkıma uğrayan Avrupa'nın yeniden güçlenmesi, barışın tesis edilmesi ve ekonomik alanda işbirliği için kurulan birliğin, siyasi bir birliğe dönüştürülmesinin de hedeflendiği görülmektedir. Zira Avrupa bütünleşmesinin temelini oluşturan hedeflerin başlangıçta ekonomik düzeyde olduğu kabul edilse de, özellikle Avrupa Tek Senedi'nin (1986) kabulünden sonra iki kutuplu uluslararası sistemde gözlemlenen sistemik değişimlerin de etkisiyle işbirliği alanlarına güvenlik ve dış politika boyutları da katılarak yeni bir siyasal yapılanmaya gidildiği görülmektedir (Mor, 2010, s.499). Böylece AB, Soğuk Savaş sonrası dönemdeki siyasi bütünleşme girişimlerinin işaretlerini vermeye başlamıştır.

Avrupa bütünleşme süreci incelendiğinde, birlik içerisinde gerçekleştirilen ve kabul edilen antlaşmalar, ortak Avrupalılık anlayışı çerçevesinde benimsediği ortak

değerlerini temsil etmesinden dolayı, bu sürecin önemli yapı taşlarını oluşturmuştur (Akşemsettinoglu, 2011, s.4). Bu bağlamda ayrıcalıklı bir yere sahip olan 1992 yılında Maastricht'te imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması (Maastricht Antlaşması), bunun somut örneği olarak belki de en önemli kilometre taşıdır (Akşemsettinoglu, 2011, s.4). 1992'de iki kutuplu uluslararası sistemin sona erdiği Soğuk Savaş sonrası dönemde, Maastricht Birlik Antlaşması ile *Ekonomi, Adalet ve İçişleri ve Dış Politika* ve *Güvenlik Politikası* taşıyıcı sütunları üzerinde bir “*Avrupa Birleşik Devletleri*” inşa etme hedefi ortaya konulmuştur (Mor, 2010, s.499). Karar alma mekanizmasını da düzenleyen AB kurumları arasında; Komisyon, bütçenin yapımı ve yürütülmesinden, Konsey, icra organı olarak görevlerinden sorumlu olup Parlamento, kanun yapma yetkisini Konsey ile paylaşan ve Adalet Divanı'nın ise üye ülkeler ve organlar arasındaki sorunların çözülmesinde yetkilendirilen bir düzen çerçevesinde mekanizmalara sahiptir (Akşemsettinoglu, 2011, s.4). Dolayısıyla bütünleşmiş bir Avrupa'nın, *tek ve birleşik devasa bir güç* olarak uluslararası sistemde belirleyici roller oynayan küresel bir aktör haline getirilmesi ve buna yönelik olarak da bütün kıtada hızla ekonomik, siyasi ve coğrafi bütünleşme tamamlanmak istendiği anlaşılmaktadır (Mor, 2010, s.499). Böylece Soğuk Savaş sonrası dönemdeki sistemik değişimlerin yaşandığı karmaşık ortamda bölgede ve küresel düzlemde birliğin gerekli hazırlıkları gerçekleştirebildiği şeklinde yorumlanabilir.

Günümüzde ulaştığı aşamaya bakıldığında, Avrupa bütünleşmesinin kurumsal yapısını temsil eden Avrupa Birliği, büyük ölçüde kıtayı bütünleştirerek bölgesel düzeyde barış ve refaha önemli katkılar sağlayan örnek bir bölgesel entegrasyon modelini temsil etmektedir (Mor, 2010, s.499). Dolayısıyla bu bölümde öncelikle, dünyada benzeri olmayan, **sui generis**, yani kendine özgü bir örgütlenme biçimi olarak genel kabul gören AB'nin bütünleşme süreci inşacılık yaklaşımı çerçevesinde ele alınacaktır. Ardından Soğuk Savaş sonrası siyasi kimliğe evrilen birliğin özellikle uluslararası rolüne ilişkin yoğunlaşan tartışmalara konu olan, AB eğer bir güç ise ne tür bir güç olduğuna dair yaklaşımlar değerlendirildikten sonra normatif güç Avrupa kavramı incelenecektir.

2.1. İnşacı Yaklaşım Göre Avrupa Bütünleşmesi

Rasyonel kuramların Soğuk Savaş sonrası dönem ve bu dönemde ortaya çıkan birçok farklı kültür ve kimlik olgularını açıklamakta yetersiz kaldığı iddiasıyla ortaya çıkan inşacılık yaklaşımı, kimlik, kültür, norm ve kurumlar gibi materyal olmayan unsurların uluslararası politikadaki rolünü (Kratochwil, 1993'ten aktaran Küçük, 2009, s.776) analiz konusu yaptığı bilinmektedir. Kuramsal çerçeve bölümünde yaklaşım detaylı olarak incelendiğinden, bu bölümde Avrupa bütünleşmesi ve Avrupa Birliği çerçevesinde yaklaşımın değerlendirilmesi yapılacaktır.

1990'ların ortalarından itibaren AB, bütünleşen üye devletleriyle birlikte sivil bir temele dayanan uluslararası duruşu ve demokrasi, temel haklar ve hukukun üstünlüğü gibi temel değerlerini, birlik içi ve birlik dışında teşvik eden, yaygınlaştıran bir role sahip olduğu işaretlerini vermeye başlamıştır. Bu çok önemli bir adımdır, zira tüm bu sivil dış politika unsurları, 1993'te onaylanan Kopenhag Siyasi Kriterleri'ne entegre edilmiştir. Artık bundan sonra AB için uluslararası arenada kendisini bir aktör olarak temsil etmesinin zamanıdır (Yılmaz, 2014, s.55-56). Zira 1992'de Maastricht Antlaşması'yla politik bir kimliğe dönüşen AB, derinleşme ve genişleme girişimleriyle bütünleşmesine devam ederek 27 üyeden oluşan bölgede ve uluslararası boyutta evrensel değerlerin korunması, yaygınlaştırılmasında ve hatta sembolü olan etkin bir aktör haline gelmesi bunun göstergesidir.

Dolayısıyla AB'nin uluslararası kimliği, küresel bir aktör olarak rolünün giderek artmasıyla paralel biçimde özellikle son yirmi yılda birçok bilim insanının oldukça ilgisini çeken bir konu olmuştur. Bu dönem aynı zamanda uluslararası ilişkilerin sosyal doğası ve düşünsel unsurları odak noktası haline getiren Uİ disiplininde inşacılık yaklaşımının yükselişine sahne olur (Arkan, 2014, s.21). Özellikle 1980'lerin sonundan itibaren, bütünleşme sürecinin tam olarak anlaşılabilmesi için, devletler arasındaki rasyonel işbirlikleri, hukuksal ve siyasi düzenlemeler ile birlikte kimlik, normlar, değişim, öğrenme süreçleri gibi konulara da yer ve önem verilmesi gerektiği yönündeki düşünceler yaygınlaşmaya başlamıştır (Büyüktanır, 2015, s.2). Dolayısıyla Soğuk Savaş sonrası dönemde popüler hale gelen inşacılık, farklı analiz konularına yönelmişlerdir.

Avrupa Birliği alışmaları, küreselleşme, kurumsallaşma, normların yayılması ve kimlik değişimleri gibi konularda bir laboratuvar niteliğinde algılanmaktadır (Büyüktanır, 2015, s.16). 1990'lı yıllara kadar Uİ ve AB çalışmalarında birçok farkı türden rasyonalist (realistler, liberaller ve kurumsalcılar, AB kurumlarını, bilinçli ye devletlerin ürünü olarak tasvir etmişlerdir. Oysa 1990'lı yılların sonuna doğru inşacılar, temel tercihleri ve kimliklerinin Avrupa etkileşiminin bir sonucu olarak değiştiği aktörleri sosyalleştiren ve oluşan AB kurumlarına çok daha önemli bir rol biçmiştir (Pollack, 2000, s.18). Uİ disiplininde varsayımlarıyla yeni bir çığır açan inşacılık, Avrupa bütünleşmesi çalışmalarının gözdesi olmuştur (Açıkmeşe, 2004, s.26). 1999 yılında Avrupa bütünleşmesi alanında önemli bir yayın olan **Journal of European Public Policy** dergisinin özel bir sayısında inşacılığa yer verilmesi bunun en dikkat çekici örneğidir (Açıkmeşe, 2004, s.26). *Avrupa'nın Sosyal İnşası* başlıklı makalelerinde Christiansen, Jrgensen ve Wiener, *Avrupa entegrasyon süreci bireylerin ve devletlerin tercihleri, çıkarların ve kimliği üzerinde değiştirici bir rol oynadığını* belirtmişlerdir (Christiansen et al, 1999'dan aktaran Açıkmeşe, 2004, s.26). Dolayısıyla, inşacılık ve AB bütünleşmesinin bu yaklaşım çerçevesinde incelenmesine dair en somut örneğini oluşturan bu makale kayda değerdir.

Avrupa bütünleşmesi sürecinde, Avrupalı ulus devletlerin sistemleri ve anayasal kurumları dönüşüme uğramış ve dolayısıyla bu aktörlerin kimlikleri ve çıkarları, gösterdikleri ve onlardan beklenen davranışlar da etkilenerek oluşum içine girmiştir (Büyüktanır, 2015, s.2). Yaşanan bu değişim, dönüşüm, fikirler ve kimlik gibi temel kavramlar da inşacılık yaklaşımıyla bu sürecin açıklanmasında kullanılmıştır (Büyüktanır, 2015, s.2). Avrupa Birliği de, bulunduğu bölgede farklı kültür, din, dile mensup bireylerin oluşturduğu bir yapılanma olarak düşünüldüğünde, birliğe ye ülkelerin kimlikleri de (rki, 2016, s.661) inşacılık açısından önem taşımaktadır. Nergiz Köroğlu Özkural, AB'nin kendi yapısındaki içsel zm şöyle açıklamıştır:

AB sui generis yapısı ile tüm bu kimliklerin üzerinde olan yeniden yapılandırılmış bir kimlik inşa sürecidir. Dolayısıyla AB, uluslarüstü özelliği sayesinde bu kimliklerin üzerinde bir kimlik anlayışına sahiptir (Özkural, 2015'ten aktaran rki, 2016, s.661).

Kimlik politikaları inşacılığın anahtar kavramını oluşturmaktadır (Karakoç, 2013, s.142-143). Bu yaklaşım açısından kısaca kimlik tanımının yapılması yerinde

olacaktır. Ted Hopf'a göre "kimliksiz bir dünya, anarşiden çok daha tehlikeli, gittikçe yayılan belirsizliğin olduğu ve kaosun hüküm sürdüğü bir dünya olur" (1998, s.180). Hopf, kimliklerin üç gerekli fonksiyonu meydana getirdiğini vurgular: Birincisi, kimlikler özneye ve diğerlerine söz konusu öznenin kim olduğunu söylemektedir. İkincisi, özneye diğerlerinin kim olduğunu açıklamaktadır. Üçüncüsü, öznenin kimlik tanımlaması bağlamında, kimlikler belli aktörler ve belli alanlardaki eylem seçenekleri hakkında belirgin bir tercihe veya çıkara yönelebileceklerini ima ederler (Hopf, 1998, s.180). Dolayısıyla aktörlerin kimlik ve çıkarları karşılıklı etkileşim içinde olduğundan, davranışlarını belirleyici unsur haline gelerek eylemleri hakkında önceden fikir vermede yararlı oldukları sonucuna ulaşılabilir. Zira Wendt de, devletlerin kimliklerini karşılıklı olarak inşa ettiklerini savunmaktadır (1999, s. 246-313). Wendt'e göre, aktörlerin kimlikleri ve çıkarları verili değildir; paylaşılan ortak bilgiyi edinme sürecinde inşa edilmektedir ki bunun en önemli yollarından biri tanıma ile gerçekleşir (1999, s. 77-88). Nitekim aktörler uluslararası sistemde karşılıklı olarak etkileşime girerek işbirliği kurabilmektedir.

İnşacı yazarların, Avrupa bütünleşmesi ile ilgili bir "grand teori" geliştirme çabası olmasa da (Büyüktanır, 2015, s.16), "Avrupalılaştırma" kavramına ayrı bir önem verdikleri görülür. AB'nin ulus devletlerin ötesinde bir üst Avrupalı kimliği oluşturacağı (Karacasulu, 2007'den aktaran Gül, 2011, s.19) argümanları bunu doğrular niteliktedir. Ekonomik bütünleşmeden siyasi birliğe evrilen AB'nin yapısına bakıldığında, kurumsallaşması ve politikaları açısından derinleşme hareketleriyle uluslarüstü niteliğe bürünmüş ve birlik müktesebatında yer alan demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı gibi evrensel değerler temeline dayanan nevi şahsına münhasır bir örgütlenme modeli olarak kabul edilen AB'nin inşası ve bir "Avrupalılık kimliği" söz konusu olmuştur. İnşacı yaklaşım açısından, aktör-yapı ilişkisi çerçevesinde aktörler (ulus devletler), kimlik ve çıkar ilişkisinin karşılıklı etkileşimi sonucunda, ortak norm ve değerler, ortak kültür, tarih ve Avrupa kimliği etrafında, yapıyı yani AB'yi oluşturmuştur diyebiliriz.

İnşacılık Avrupa bütünleşmesini açıklarken genişleme sürecinde ODAÜ'lerin birliğe katılımı çerçevesinde ele alarak dayanak gösterdiği anlaşılmaktadır (Mercan, 2011, s.77). *Ortak kültür, ortak tarih, Avrupa kimliği, demokrasi, hukukun üstünlüğü,*

insan haklarına saygı, piyasa ekonomisinin varlığı gibi değer ve normlar AB ülkeleri için genişleme sürecinde hesaba kattığı en temel değerlendirme kriterlerini oluşturmaktadır (Mercan, 2011, s.77). AB, 1993 yılında gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi'nin ardından kendisini özellikle hukukun üstünlüğü, demokrasi insan haklarına ve azınlıklara saygı temelinde bir “Değerler Birliği” olarak tanımlamıştır (Aytuğ, 2008, s.157). Bu zirveden itibaren de bu ilkelerin Avrupa politik kimliğinin önemli ve ayrılmaz bir bileşeni haline geldiği anlaşılmıştır (Yılmaz, 2014, s.65). Thomas Risse'ye göre, politik kimlik dış ilişkilerinin yönlendirilmesini gerçekleştirir ve birçok sosyal norm, davranışı düzenlemekle kalmaz, ayrıca sosyal bir topluluğun üyeleri olarak “kim” olduğumuzun tanımlanması bağlamında aktörlerin kimliğini oluşturur (2009, s.148). AB'nin dış politika bileşenleri ve yukarıda belirtilen temel değerlerinin Kopenhag Kriterleri'ne eklenmesiyle birlik farklı bir siyasi kimliğini tanımlayarak uluslararası rolünü güçlendirmiş, bu kriterlerin ODAÜ'ler ve aday ülkelerin demokratikleşme süreçleriyle dönüştürülmesini sağlamaya başlamıştır. 1990'larda Balkanlarda meydana gelen savaşı önlemek için realist ideolojiye hizmet eden maddi araçları kullanmak yerine, AB akıllı adımlarıyla yumuşak gücü kullanarak bölgedeki sorunları çözmüştür. İnşacı okumayla, sosyal ilişkiler bu çerçevede işe yaramış ve savaşın önlenmesiyle AB politik kimliğini inşa etmiştir (Yılmaz, 2014, s.65). Dolayısıyla AB'nin bu ülkelerde temel değerlerinin benimsenmesi yoluyla “dönüştürülmeye” ve birliğe katılımlarının sağlanmaya çalışılması ve ardından 2004 yılında gerçekleşen genişleme, inşacı kuramcılar için önemli bir normatif temel yaratmaktadır (Büyüktanır, 2015, s.18). İnşacı yaklaşıma göre, ODAÜ'ler AB üyeliğini “doğu” kimliğini atarak “Avrupa'ya dönüş” ile güdülemeye çalışırken, AB ise bu ülkeler için “bizlerden biri” argümanı ile ortaya çıkmaktadır (Aytuğ, 2008, s.157). Bu ülkelerin davranışları, AB'nin insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve hukuk devletine saygı gibi normları çerçevesinde büyük ölçüde dönüşüme uğramıştır (Fierke ve Wiener,1999'dan aktaran Büyüktanır, 2015, s.18). Wendt'in öne sürdüğü normların, güçlerine bağlı olarak davranışlarda ortaya çıkabilecek veya çıkmayabilecek paylaşılan inançlar olduğu, ancak normlar ortaya çıktıkları takdirde etki yaratabildiği (Wendt, 1999, s.185) varsayımından hareketle, ODAÜ'lerde AB normlarının benimsenmesiyle bu normların etki yarattığı ortaya çıkmıştır. Böylece Avrupa kimliğinin bir parçası olarak kabul edilmişlerdir (Fierke ve Wiener,1999'dan

aktaran Büyüktanır, 2015, s.18). İnşacı bakış açısıyla, ODAÜ'ler ve birlik karşılıklı olarak etkileşim çerçevesinde birbirlerini “inşa” etmiştir demek yanlış olmayacaktır.

Bilindiği gibi normlar ve kurumlar inşacılık yaklaşımında önemli bir yere sahiptir. Demokrasiye, hukuk devleti ilkesine, insan haklarına saygı gösteren, birlik müktesebatına uyma yükümlülüğü altına giren piyasa ekonomisine sahip olan ülkelerin AB'ye üye olacaklarına dair gerek Topluluk müktesebatında yer alan, gerekse daha önceki genişlemeler açısından benimsenen normlar üye devletlerin davranışlarını belirlemekle kalmayıp, Avrupa kimliğinin de ayrılmaz unsurları haline gelmiştir (Açıkmeşe, 2004, s.27). Ayrıca Soğuk Savaş döneminden sonra belli normları paylaşan ve ortak kimlik geliştiren (Küçük, 2009, s.775) bu ülkeler arasında kültürel farklılıklar en aza indirilerek ortak bir Avrupa kimliğinde buluşması, liberal demokratik normların ve değerlerin benimsenmesi genişlemeyi kolaylaştırmıştır (Karacasulu, 2007'den aktaran Aytuğ, 2008, s.158). Dolayısıyla AB kurumlarının Avrupa ulusal ilişkilerini dönüştürmede kullandığı ilkesel yöntem kanuni boyutunu oluşturmaktadır (Mayer ve Palmowski, 2004, s.587). Avrupa Birliği'nin kurumsal ve yasal mekanizmaları, Avrupa'nın tarihsel bölünmelerini aşmasını, popüler adalet kavramlarına ve Avrupa içi yasallaşmaya dayalı yeni bir kimliği “icat etmesini” sağlamıştır (Mayer ve Palmowski, 2004, s.590). Dolayısıyla ortak bir Avrupa kimliğiyle dönüşüm yaşayan AB, kendine özgü bir siyasi yapıya bürünmüştür.

Sonuç olarak, Avrupa bütünleşme sürecini birçok farklı açılardan açıklayan inşacılık, devlet tercihleri, kimlikleri ve çıkarları sosyal olarak nasıl inşa edildiği sorularına ilişkin daha geniş bir perspektif sunarak Avrupa Birliği çalışmalarına katkı sağlamaktadır (Büyüktanır, 2015, s.19). Bu bağlamda inşacılık, AB'ye ilişkin kimlik oluşumu tartışmalarında gerekli bir bileşen olmuş ve materyal yapıların yanı sıra normlar, değerler ve sembolik özellikleri barındıran sui generis ve kolektif yönetişimi inşa eden daimî bir proje olarak ortaya çıkmıştır. İnşacılık yaklaşımını Avrupa bütünleşmesinin “grand teorisi” olarak kabul etmek yerine, bu bütünleşmenin farklı açılarını anlamak için farklı analiz çerçevelerine dahil edilebilmesi mümkün görünmektedir (Christiansen et al, 1999'dan aktaran, Samur, 2006, s.299-300). Avrupa'da uzun dönemli siyasi ve sosyal değişim sürecinin incelenmesi için (Büyüktanır, 2015, s.15) ve belki de Uİ disiplininde daha sonra geliştirilebilecek

teorilere altyapının oluşturulabilmesi için inşacılık oldukça önemli bir konuma sahiptir.

Genişleme sürecinin Batı Balkanlar ve Türkiye'ye kayması ile AB, ODAÜ'lerde yaşanan demokratik dönüşümün ve istikrarın etki alanını daha geniş coğrafyalara yaymak istemiş, Komşuluk Politikası ile de Akdeniz ve Kuzey Afrika'da Avrupa norm ve değerlerinin benimsenmesini teşvik ederek dünya politikasında bir normatif güç olma hedefini sağlamlaştırmıştır (Manners, 2002) Zira bu hedeflerini, sivil temele dayanan dış politika bileşenlerinin işaretlerini 1990'lı yılların ortalarından itibaren görmek mümkündür. 1997 Lüksemburg Avrupa Konseyi'nde tanımlanan Temel Haklar Şartı, Nice Antlaşması ile benimsenmiş ve 2009 Lizbon Antlaşması ile yürürlüğe girmiştir (Yılmaz, 2014, s.66). Ayrıca Balkan Savaşı'ndan sonra ODAÜ'leri birliğe dahil etmek için stratejiler geliştirmiş, bir yandan bu çatışan ülkeler için formül üretirken, bir yandan da benimsediği norm ve değerleri birliğe üyelik koşulu olarak Kopenhag Kriterleri'ne entegre etmiştir (Yılmaz, 2014, s.65). Dolayısıyla bir dizi deklarasyon, antlaşma, politika, kriter ve koşullar aracılığıyla AB, birlik içinde ve dışında temsil ettiği ilkesel doğasını geliştirmiş ve kurumsallaştırmıştır (Yılmaz,2014, s.65). İnşacılık kuramının destekleyicisi olarak (Skolimowska, 2015, s.112) görülen Ian Manners bu ilkeleri, AB'nin normları olarak adlandırmıştır (Yılmaz, 2014, s.66). Manners, AB'nin uluslararası arenayı çoğunlukla maddi araçlarla (askeri güç, ekonomik veya yasal tedbirler gibi) değil, Avrupa standartları, değerleri, ilkeleri ve kurallarında kodlanan üçüncü taraflara Avrupa projesinin cazibe gücü aracılığıyla şekil verdiğine ilişkin teorik bir yaklaşım öne sürmektedir. Birlik dışında yürütülen bu çerçevedeki politika, "normatiftir". Diğer bir deyişle Manners'ın yaklaşımı, AB'nin uluslararası sistemde "yumuşak araçlar" kullanarak Avrupa projesinin standartları, değer ve ilkelerini diğer taraflara teşvik ettiği argümanına dayanmaktadır. İnşacılık kuramı da ayrıca, üçüncü taraflarca algılanan AB'nin rolü ve kimliğine ilişkin farklılıkların nedenlerini açıklamayı amaçlamıştır (Skolimowska, 2015, s.112). Dolayısıyla Manners, AB'nin "normatif bir güç" olduğunu iddia etmektedir.

İnşacı kuramın özellikle Avrupa dış politikasını açıklarken ortaya koyduğu argümanlara bakıldığında, Avrupalı devletler kendi davranışlarını, çıkarlarını AB ortak değer ve normlarıyla uyumlu biçimde dönüştürerek kendi yaklaşımlarını ve

kimliklerini belirlemişlerdir (Mercan, 2007, s.143). Wendt'in de vurguladığı gibi, üye devletlerin AB normlarını benimsemesiyle birlikte, bu normlar üye ülkelerde etki yaratabilmiştir (Wendt, 1999, s.185). Diğer bir deyişle, AB normları temelinde karşılıklı etkileşim aracılığıyla ortak Avrupalılık kimliği ve yapının, yani AB'nin inşası mümkün olmuştur. Aynı zamanda, insan hakları ihlali karşıtı, hukukun üstünlüğünü ve temel özgürlükleri savunmaya yönelik tutumu sayesinde AB, uluslararası alanda bu değerleri savunmasıyla anılmakta, tanımlanmakta ve normatif nitelik kazanmaktadır (Mercan, 2007, s.143). Nitekim savunduğu bu değerleri, AB kimliğinin oldukça önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

AB, en azından son üç asırda büyük ölçüde dünyanın merkezi olmuş bir kıtanın İkinci Dünya Savaşı'nı müteakip Soğuk Savaş parantezine alınmasından sonra; 1990'lı yıllardan itibaren global bir siyasal oyuncu anlamında uluslararası sistemde tekrar kendini göstermeye başlaması olgusu oldukça önem taşımaktadır (Aktaran Mor, 2010, s.502). Kuruluş amacının ilk başta ekonomik, ancak zaman içinde kültürel, sosyal özellikleriyle birlikte siyasi birliğe dönüşen AB'nin ne tür ya da nasıl bir oluşum olduğu özellikle birçok araştırma ve tartışmaya konu olmuştur. Birliğe birtakım "kimlik" tanımlamaları yapılmış ve uluslararası rolü tartışılmıştır. Örneğin, Ginsberg, *ne bir ulus devlet, ne bir devlet dışı aktör, ne de bir uluslararası bir örgüt ya da rejim* (Ginsberg, 1999'dan aktaran Aksoy ve Uğur, 2016, s.214) şeklinde ifade etmiştir. Nitekim kendine has birtakım özelliklerinden dolayı sui generis yani nevi şahsına münhasır bir yapı olarak kabul görmektedir. Dolayısıyla kurumlarıyla, hukukuyla, politikalarıyla, müktesebatıyla günümüzde uluslararası politikanın oldukça önemli bölgesel ve küresel aktörlerinden biri haline gelen (Akdemir, 2018, s.182) AB'nin özellikle Soğuk Savaş sonrası nasıl bir aktör olduğu ve uluslararası rolüne ilişkin tartışmaların yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda tezin bir sonraki kısmında bu tartışmaları değerlendirmek yerinde olacaktır.

2.2. Soğuk Savaş Sonrası AB'nin Uluslararası Rolü

1990'lı yılların başından itibaren Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, uluslararası sistemde meydana gelen yapısal değişimler, yeni bir dönemin başlamasına neden olmuş ve güvenlik konuları yerel olmaktan çıkıp küresel boyuta taşınarak daha kapsamlı hale gelmiştir (Dağcı, 2008, s. 466). Zira küreselleşme olgusunun da etkisiyle

sistemsel değişimlerin yaşandığı bu dönemde, çok kutuplu bir düzene evrilen uluslararası sistem, uluslararası örgütlerin, çok uluslu şirketlerin artış gösterdiği bir yapıya dönüşmeye başladığı görülmektedir. Uluslararası sistemde meydana gelen bu değişim 1990 sonrasında AB'nin küresel anlamda kendisini nasıl tanımlayacağı, kendisine nasıl bir rol biçeceği konusunda sorulan soruları, dolayısıyla da bu alanda yapılan çalışmaların sayısını arttırmıştır (Dağcı, 2008, s. 466). Nitekim, Soğuk Savaş sonrası döneme tekabül eden AB'nin siyasi birlik haline gelme süreci, birliğin ne tür tanımlamalarda bulunacağı konusunda bir bakıma işaretlerini de vermiştir.

Soğuk Savaş'ın sonu, baskın hale gelen savunma ihtiyaçlarının ortadan kalkması, nükleer açmazın sona ermesi gibi sonuçlarından dolayı sivil gücün daha etkili olabileceği bir dönemi başlatacağına ilişkin bir beklentiye neden olmuş olabilir. Ancak Karen Smith'e göre, uluslararası ilişkilerde güç deneyiminde, askeri güce bağlı olma olasılığı çok az olmasına karşın, Soğuk Savaş'ın bitmesinde Avrupa Topluluğu (AT) üzerinde hissedilen etki, sivil güç imajını güçlendirmek değil, aksine tam tersidir. Bunun yerine, Maastricht Antlaşması'yla kurulan yeni AB, bir "savunma boyutunu" elde etmeye yönelik oluşum ortaya koymuştur (Smith, 2000, s.11). Dolayısıyla AB içinde savunma konularının da gündeme alındığı bir dönem karşımıza çıkmıştır.

AB'de ikinci sütün alanına giren dış politika konuları, birinci sütün içinde yer alan ticaret, genişleme, ekonomik ve insani yardım konularıyla da ilişkili olduğu görülmektedir (Smith, 2004'ten aktaran Dağcı, 2008, s. 467). Politik, ekonomik, insani ve askeri enstrümanları da içeren bir AB Dış Politikası oluşturma beklentisi olmakla birlikte, bu politikanın Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'ndan (ODGP) daha farklı bir anlam taşıdığını söylemek mümkündür (Smith, 2004'ten aktaran Dağcı, 2008, s. 467). Daha çok savunma politikası açısından ele alınan AB ortak dış politika oluşturma çabaları sonucu, AB üyesi devletlerin karar alma üzerindeki *veto haklarının korunduğu* "ODGP", AB'nin üzerine kurulduğu *üçüncü sütun* olarak yerini almıştır (Tonra ve Christiansen'den aktaran Dağcı, 2008, s. 466). Dolayısıyla sivil boyutla birlikte AB ortak dış politikasına savunma boyutu da eklenmiştir.

12 Aralık 2003 tarihinde Brüksel'de Avrupa Güvenlik Stratejisi (AGS) olarak Avrupa Konseyi tarafından *Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa Belgesi* benimsenmiştir. Bu belge güvenlik konusunda Avrupa ve dünyada çoklu ve küresel

bir yaklaşım ihtiyacını vurgulamaktadır (Council of the European Union, 2004, s.1). Bu belgenin giriş bölümünde, AB'nin oluşum sürecinin kıtada barışın tesis edilmesi, hukukun üstünlüğü ve demokrasi gibi temel değerler üzerine inşa edildiği vurgulanmıştır. Avrupa'nın hiçbir zaman oldukça refah, güvenli ve özgür olmadığı belirtilerek 20. yüzyılın ilk yarısındaki şiddetin Avrupa tarihinde örneğine rastlanmamış barış ve istikrarlı dönemine dönüştüğü ifade edilmiştir. Avrupa Birliği'nin oluşumu bu gelişmede önemli bir role sahiptir (Council of the European Union, 2004, s. 1). Üye devletleri arasındaki ilişkileri ve vatandaşlarının yaşamlarını dönüştürmüştür. Avrupalı devletler, anlaşmazlıkların çözümünde barışçıl yöntemler kullanmışlar ve ortak kurumlar aracılığıyla işbirliğine gitmişlerdir. Bu dönemde, hukukun üstünlüğü ve demokrasinin gelişen hızı, otoriter rejimlerin güvenli, istikrarlı ve dinamik demokrasilere dönüştüğünü göstermiştir. Başarılı genişlemeler, birleşik ve barışçıl bir kıta vizyonu gerçeğini ortaya koymaktadır (Council of the European Union, 2004, s. 1). AB, bölgesinde ve birlik içinde barışın tesis edilmesinde üstlendiği rolleri yerine getirmede başarısı gösterebilmiştir.

Dolayısıyla AGS'de vurgulanan genel olarak etkin biçimde sağlanan çok taraflılığa dayalı uluslararası bir düzendir. Küresel tehditler, küresel pazarlar ve küresel medyanın yer aldığı bir dünyada, AB'nin güvenliği ve refahı giderek etkili birçok taraflı sisteme bağlı olduğu ifade edilmiştir. Güçlü bir uluslararası toplumun gelişimi, uluslararası kuruluşların etkin işlevi ve uluslararası düzene dayalı bir hukuk sistemi, AB'nin hedefi olduğu vurgulanmıştır (Council of the European Union, 2004, s. 6). Bunun yanı sıra AB'nin Uluslararası Hukuk taraftarı ve bunun gelişmesi yönünde tutum sergilediği belirtilmiştir. Uluslararası ilişkilerde temel çerçeve, Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi'dir. BM Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında öncelikli sorumluluğa sahiptir. BM'yi güçlendirmek, sorumluluklarını yerine getirebilmesi ve etkin rol alabilmesi için yeterli donanımına sahip olması, Avrupa'nın önceliğidir. Savunmaya 160 milyardan fazla harcayan 25 üyeden oluşan bir birlik olarak, birçok operasyonu eş zamanlı gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Hem askeri hem de sivil kapasiteleri içere operasyonları geliştirerek ayrıcalıklı bir değer katabileceklerini vurgulanmıştır (Council of the European Union,

2004, s. 6). Böylece AB'nin uluslararası toplumda sadece askeri anlamda değil, sivil boyutu da güvenlik ve barış konularında dahil edildiği açıkça anlaşılmaktadır.

“Napolitan eski krallık ya da Alp Dağları eteklerindeki krallıktan gelen bir Piedmont, daha önceki statülerinden vazgeçmeden, onu geliştirerek ve yeni bir varlık olarak ortaya çıkarıp nasıl İtalyan oldularsa, aynı biçimde Fransızlar, Almanlar ve İtalyanlar ve bütün diğerleri Avrupalı olarak meydana gelecek, düşünceleri Avrupa'ya doğru yönelecek ve daha önce nasıl küçük vatanları yaptılarsa kalpleri onun için atacaktır” (Benedetto Croce, 1931'den aktaran Volpi, 2011, s.1).

Valerio Volpi, Mark Leonard'ın *Avrupa Neden 21.Yüzyıla Yön Verecektir* kitabındaki iddialarına karşılık yazdığı *Avrupa 21.Yüzyılı Neden Yönetmeyecektir: Yeni Avrupa Federasyonuna İhtiyaç Üzerine Yansımalar* eserine yukarıda belirtilen cümlelere yer vererek başlamıştır. Ancak Volpi'nin bu çalışması incelendiğinde aslında Leonard'ın düşüncelerinin aksini savunduğu görülür (2011, s. 1). Volpi'ye göre, Leonard eserinde, birçok kişinin zayıflık olarak varsaydığı AB'yi karakterize eden bu elementlerin bazıları ve özellikle birliğin kurumsal çerçevesi aslında güçlü yönleridir. Zira birliğin düzenlenmiş kurumsal çerçevesi, Avrupa'nın çok daha etkili olan yumuşak gücü aracılığıyla Amerika'nın sert gücüne karşı koymasını gerektirmektedir. Leonard'a göre, bu yumuşak güç kendini “dönüştürücü güç” biçiminde gösterirken, Avrupa'ya uzun dönemde gezegeni yeniden şekillendirmesini sağlamaktadır (Volpi, 2011, s. 1). AB'nin bu dönüştürücü gücü sayesinde uluslararası boyutta etkin olabilmektedir.

Volpi'ye göre, aynı iyimserlik, 2004'te Jeremy Rifkin tarafından yayınlanan *Avrupa Hayali*'ni de yaygınlaştırmaktadır. Volpi'nin aktarımla, özetle Rifkin'a göre, Avrupa rakip devletlere bölünmemesi ve tarihte çoktan ilk uluslarüstü yönetime sahip olması sayesinde, yüzyılın yeni ve büyük politik aktörü olacaktır ve Amerika'nın yerini alacaktır. Ancak Volpi, bu tür analizlerin aşırı naif ve sınırsız iyimserliği, onun bir kez daha yüz ifadesinde zorlama bir gülümsemeye neden olduğunu belirtmektedir (Volpi, 2011, s.1-2). AB'nin sağlam bir yasal çerçevesi, Avrupai yaşamın birçok yönünü içeren gelişmiş bir hukuk yapısına sahip olduğu ve şüphesiz dünyada en büyük pazar olması doğrudur. Ancak yasal düzenlemelerin güçlü olmasına karşın, AB, zayıftır. Benzer biçimde, gerçek bir birleşik Avrupa, Kopenhag'taki talihsiz Aralık

2009 iklim zirvesi sırasında ortak bir anlaşma gerçekleştirmiş olmaya yardım etmiş olabilir ve bu, önlemlerin alınmasında ve maliyetlerle nasıl mücadele edileceğine ilişkin AB üye devletlerin derin ayrılıklarından dolayı imkansızlığı da kanıtlamıştır (Volpi, 2011, s.1-2). Volpi'ye göre, AB zayıftır, çünkü kendi içinde (Yunanistan krizinde olduğu gibi) ve dışarıdan ortaya çıkan problemleri ve krizleri çözme konusunda ulusal çıkarlar ön plana çıkmaktadır. Tek bir sesle konuşamama, öncelikli olarak Amerika ve kendi vatandaşları, daha sonra ise diğer ülkelere karşı AB'nin otoritesini sarsmaktadır. Avrupa ne zaman birleşir ve tek sesli konuşursa, Amerika dahil herkese karşı kolaylıkla durabilir (Volpi, 2011, s. 2). Kısacası Volpi, Leonard'ın AB'nin güçlü olduğu ve dönüştürücü bir güce sahip olduğu düşüncesine karşılık olarak birliği zayıf olarak nitelendirerek zayıflığa neden olan yönleri açıklamaya çalışmaktadır.

Görüldüğü üzere, AB'nin sadece ekonomik meselelerde değil, aynı zamanda ortaklık kurduğu ülkelere yönelik ekonomik ve politik yönetim ve etkisini yaygınlaştırması bakımından eşsiz bir uluslararası aktör olduğu yaygın olarak tartışılmaktadır. Özellikle 1990'lardaki bazı gelişmeler, "askeri" ve "sivil güç" düşüncelerinin tekrar değerlendirilmeye başlandığı zaman, uluslararası ilişkilerde birçoğunun AB'nin eşsizliğini yeniden düşünmesine yol açmıştır (Tinas ve Çitak, 2016, s.847). Nitekim AB'nin ne tür bir güç olduğuna dair tartışmaların arttığı bir dönemin başlaması da tesadüf görünmemektedir.

2.3. Sivil Ya da Askeri Güç Olarak Avrupa Birliği

Uluslararası arenada, AB'nin rolüne ilişkin en öne çıkan görüşlerden üç tanesi, kronolojik olarak François Duchêne'nin "Sivil Güç", Hedley Bull'un "Askeri Güç" ve Ian Manners'ın savunduğu "Normatif Güç" yaklaşımlarıdır (Trott, 2010, s. 4). AB'nin kendine has yapısı ile uluslararası ilişkilerde öne çıkması, AB'nin normatif güç olarak sunulmasına neden olduğu iddia edilmiştir (Tinas ve Çitak, 2016, s.845). Dolayısıyla Manners'ın AB'yi normatif güç olarak tanımlamasını daha iyi anlayabilmek için öncelikle bu kavramın alt yapısını oluşturan kavram ve yaklaşımları incelemek yararlı olacaktır.

2.3.1. Sivil Güç Olarak AB

1992 yılında Maastricht Antlaşması ile AB'nin siyasi bir birlik haline geldiği bilinmektedir. Buna karşın, gerek AB'nin uluslararası kimliği gerekse uluslararası sistemde, eğer bir güç ise, ne tür bir güç olduğu konusunda tartışmaların 1990'lı yıllardan önce de yapıldığı görülmektedir. 1970'li yıllarda AT'yi sivil bir güç olarak tanımlayan Duchêne, AB'nin uluslararası politikada genel bir sorumluluk alarak davranışlarını vurgulamış ve nüfuz ve eylemlerini “medenileştirme” misyonu bağlamında sivil bir form üzerine dayandırmıştır (Vatandaş, 2018a, s.155). Duchêne, 1970'lerin başında 20 yaşındaki Avrupa'nın “ekonomik güç konusunda güçlü, ancak silahlı kuvvet konusunda nispeten zayıf bir “sivil gücü” temsil ettiğini öne sürmüştür (Duchêne,1973'ten aktaran Manners, 2000, s.26). Duchêne'e göre, sivil bir güç olarak AT, sivil ve demokratik standartların uluslararası alanda yayılımı için çaba göstermelidir (Kaya ve Kaya, 2017, s.295-296). Robert Kagan'ın benzetmesi ile AT, Kantçı ebedi barış dünyasını sınırları dışına yayılımını sağlayacak ya da askeri güç ve güç siyasetinin var olduğu Hobbesyan anarşik dünyanın kurbanı olabilecektir (Kaya ve Kaya, 2017, s.295-296). Dolayısıyla, AT'nin materyal güç unsurlarından askeri boyut yerine sivil yöntemlerle ve medenileştirme misyonu çerçevesinde hareket etmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Christopher Hill, Topluluğun uluslararası davranışının “sivil güç modeli” ve “güç bloğu” olmak üzere iki olası modeli arasında ayrıma gitmiştir. İlkinde Topluluk üçüncü ülkelerle ve uluslararası meselelerde öncelikli olarak ikna ve müzakerelere dayanmaktadır; ikincisinde ise AT, kendi hedeflerine ulaşmak için politik amaçlarında ekonomik gücünü kullanmaktadır. Dolayısıyla Hill'in sivil güç modeli Duchêne'nin Topluluğun rolü düşüncesine yakındır (Hill, 1990'dan aktaran Smith, 2000, s.13). 1990 yılında Hanns Maull'un sivil güç tanımı da ayrıca öne çıkmıştır. Maull'a göre sivil güç olmak,

- *uluslararası hedeflerin takibinde diğer aktörler ile işbirliği yapma zorunluluğunu kabul etme;*
- *ulusal amaçları güvence altına almak için askeri olmayan, temelde ekonomik araçlara odaklanma ve askeri gücü ise temel olarak diğer uluslararası etkileşim araçlarını korumaya hizmet eden geri planda bırakılmış bir güç şeklinde tutma;*

- *uluslararası önemli konuların yönetiminde uluslarüstü yapılar geliştirme yönünde istekli olunması* özelliklerine dayanmaktadır (Maull, 1990'dan aktaran Smith, 200, s.12). Dolayısıyla, sivil güç uluslararası işbirliğini vurgulayan özelliklere sahiptir.

AB'nin, uluslararası ilişkilerde sivil bir güç olma rolünün temel yapı taşlarını, ekonomik ve insani yardımlar, üçüncü ülkelerle kurduğu ticari ve ekonomik ilişkiler, kullandığı diplomatik ve kültürel araçları kapsamaktadır (Mercan, 2008, s. 103). Dolayısıyla kuruluş amacı, Avrupa kıtasında ve dünyada barışın tesis edilmesi için kendisine atfettiği misyon, 2012 yılında verilen Nobel Barış Ödülü göz önünde bulundurulduğunda, AB'nin gerçekten de bir sivil güç olduğunu doğrulayan gelişmelerdendir. Soğuk Savaş dönemine bakıldığında, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve ABD koruması altında olan AB'de askeri güç kapasitesinin artırılmasına gerek duyulmadığı sonucuna ulaşılabilir. Nitekim şiddet ya da çatışma olaylarında AB'nin diplomatik yollardan çözüm üretmeyi tercih eden taraf olduğu görülmektedir.

Dönemin Avrupa Komisyonu Başkanı Romano Prodi'nin 2000 yılındaki demecinde, AB'nin "global sivil bir güç" olduğunu vurguladığı görülmektedir:

"Sürdürülebilir global kalkınmaya hizmet etmek için global sivil bir güç olmayı hedeflemeliyiz. Neticede sadece sürdürülebilir global kalkınmanın sağlanmasıyla Avrupa kendi stratejik güvenliğini garanti edebilir" (Prodi, 2000, s.3). Prodi'nin sözleri AB'nin kendisini global sivil bir güç olarak algıladığını açıkça göstermektedir.

2.3.2. Askeri Güç Olarak AB

"Avrupa, uluslararası ilişkilerde bir aktör değildir, aktörlerden biri olabileceği de mümkün görünmemektedir..."(Bull, 1982, s. 151).

Uluslararası ilişkiler disiplininde İngiliz Okulu kurucularından Bull, aslında, AT'nin sivil gücü temsil ettiği düşüncesini yukarıdaki bu sözleriyle terk etmekte ve geleneksel askeri gücün, uluslararası ilişkilerde etkiye sahip olabilmek için bir araç olarak gelişen ekonomik güce dönüştüğünü savunan Duchêne'e yanıt vermekteydi (Manners, 2000, s. 3). Bull, AT tarafından uygulanan bir güç ya da etki ve diğer sivil güç aktörleri, kontrol edemedikleri, devletlerin askeri güçlerince sağlanan stratejik bir çevreye bağlı olduğunu ileri sürmüştür (1982, s. 151). Diğer bir deyişle, Bull, AB'nin

sivil güç araçlarını kullanılabilmesi, asker güç kapasitesine bağlı olduğunu savunmaktadır.

Soğuk Savaş dönemini sona erdiren gelişmelerden Sovyetler Birliği'nin dağılması, ardından Körfez Krizi, Yugoslavya'nın dağılma süreci, Bosna-Hersek Savaşı gibi olaylarla birlikte ise AB'nin sivil gücünün yanı sıra askeri gücünün de olup olmaması gerektiği yönünde gerek birlik içinde gerekse akademik düzlemde de yoğun tartışmalar yapılmıştır (Aktaran Manners, 2011, s.226). Manners'ın, 2011'de yazdığı *Avrupa Birliği'nin Normatif Gücü: Eleştirel Perspektifler ve Eleştirel Üzerine Perspektifler* makalesinde şöyle yazmaktadır: "1994 baharında, ilk olarak Richard Whitman'ın "Avrupa Birliği'nin uluslararası kimliği nedir?" sorusunu duydum. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, AB Antlaşması, Kuveyt'teki savaşlar ve Eski Yugoslavya, AB'nin uluslararası kimliği çalışmaları üzerindeki metodolojik, teorik ve ampirik soruları arttırmıştır" (Manners, 2011, s. 226). Bu ifadeleri bahsi geçen gelişmelerin tartışmaları yoğunlaştırdığını kanıtlar niteliktedir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra eski Sovyet ülkelerinin bulunduğu Doğu ve Orta Avrupa'da istikrarın sağlanabilmesi ve olası çatışmanın önüne geçilebilmesi için AB, bu ülkeleri birliğe katılımlarını kabul etmek istemiştir (Aksoy ve Uğur, 2016, s. 216). Zira AB tarafından sunulan üyelik perspektifi, AB'ye katılmak isteyen ülkeler için politik, ekonomik ve hatta sosyal açıdan köklü yapısal değişimlerin yaşanmasını mümkün kılan birlik tarafından sağlanan fırsatlardan en büyük ve önemli olanlarını teşkil etmektedir (Aksoy ve Uğur, 2016, s. 216). Dolayısıyla AB üyeliği bu ülkelerde yapısal dönüşüm ve demokratikleşmenin gerçekleşebilmesi için itici bir gücü ifade etmektedir (Aksoy ve Uğur, 2016, s. 216). Zira bir yandan bölgede barış ve istikrarın tesis edilebilmesi bir yandan da bu ülkelerin üyelik perspektifine uyumlu hale gelebilmesi için dönüşümlerinin tamamlanabilmesi mümkün olabilecektir. Ancak 1990'lı yıllarda Bosna ve Kosova Savaşları olarak bilinen bölgedeki krizleri AB'nin çözemediği, istikrarın ABD ve NATO'nun müdahalesi sonucu sağlanabildiği görülmektedir (Üste ve Sönmez, 2012, s. 87). Bu bağlamda, AB içinde güvenlik konularında ABD'ye olan bağımlılıklarının devam ettiği şeklinde yorumlanmıştır (Üste ve Sönmez, 2012, s. 87). Dolayısıyla AB'nin savunma ve güvenlik konularına

önem vermesi gerektiğine ilişkin bundan sonraki süreçte bir gündemin var olması muhtemel gözükmektedir.

7 Şubat 1992 tarihinde imzalanıp 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile ODGP, o dönem için AB'nin üzerine oturtulduğu üç ana sütundan ikincisi olarak kurulmuştur (Kaya ve Kaya, 2017, s. 289). 15 Kasım 1999'da 15 AB ülkesinin savunma bakanları, Avrupa bütünleşmesinin 42 yıllık tarihinde ilk kez bir araya gelmiştir. Bu tarihi toplantıda, AB'nin ODGP'yi geliştirmeye yardımcı olmak konusunda, askeri ilişkilerde artan bir işbirliğiyle fikir birliğine varılmıştır (Smith, 2000, s. 3). ODGP'nin geliştirilmesiyle savunma konularında AB içinde bir adım atılması sağlanmıştır.

1990'lı yıllarda bölgede yaşanan Kosova Krizi sırasında AB'nin askerî açıdan yetersiz kalması, sorunun NATO tarafından çözülmesi, NATO ve AB'nin askeri güç bakımından farkın ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. Avrupalı devletler, AB'nin bizzat bulunduğu bölgede güvenlik tehdidinin yaşanması sırasında ABD'ye bağımlı olduklarını açıkça görmeleriyle birlikte, birliğe ait bir savunma politikasının geliştirilmesi konusunu tartışmaya açmışlardır (Kaya ve Kaya, 2017, s. 290). Dolayısıyla AB'de savunma politikası ihtiyacı açıkça belirmiş ve bu konuda çalışmalara başlanmıştır.

AB askeri gücünün geliştirilmesi konusu gerek AB içinde gerekse uluslararası kriz ve gelişmeler sonucunda, 3-4 Aralık 1998 tarihlerinde İngiltere ve Fransa liderlerinin St. Malo'da bir araya gelerek ilk kez Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP)'nden bahsedilen ortak bir bildiri kaleme aldıkları görülmektedir (Özgen, 2016, s.148). Dolayısıyla bu zirve ODGP, yani AGSP'nin geliştirilmesi bakımından tarihi bir dönemeç olarak kabul edilmektedir (Özgen, 2016, s.148). 7-9 Aralık 2000 tarihlerinde düzenlenen Nice Zirvesi'nde ise AGSP'nin ODGP'nin bir uzantısı olduğu resmen deklare edilmiştir (Özdal, 2008, s. 136). AGSP/ Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) süreci ile birlikte, AB'nin askeri bir kapasiteye sahip olma konusu gündeme alınmasından sonra, sivil güç misyonunun devamına ilişkin yoğun bir tartışmanın yapıldığı görülür (Kaya ve Kaya, 2017, s. 296). Örneğin, Smith'e göre, AGSP/OGSP ile sınırlı bir askeri kapasiteyi ifade etse de, AB'nin sivil güç özelliğini sona erdirmiştir (Aktaran Kaya ve Kaya, 2017, s. 296). Nihayetinde, Lizbon Anlaşması

ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ibaresi Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası olarak değiştirilmiştir (Kaya ve Kaya, 2017, s. 294). Dolayısıyla, AB’de ortak bir güvenlik ve savunma politikası oluşturulması sağlanmıştır.

Stelios Stavridis ise, AB’nin askeri bir kapasiteye sahip olmasının birliğin sivil güç özelliğini zayıflatmayacağını aksine güçlendirerek birliği gerçek bir sivil güce dönüştüreceğini savunmuştur (Aktaran Kaya ve Kaya, 2017, s.298). Stavridis’e göre, birliğin gerçek bir sivil güç olabilmesi için askeri bir kapasite geliştirerek uluslararası sistemde sadece sivil bir varlığı ifade eden “çıplak kral” *Sivil Güç Avrupa* anlayışının ötesine geçmesi gerekmektedir (Aktaran Kaya ve Kaya, 2017, s.298). Diğer bir deyişle, AB’nin askeri güç kapasitelerini güçlendirmesi, onun sivil güç misyonunun gelişmesine katkı sağlayacağı savunulmaktadır.

William Trott, AB’nin dış politikada müzakere, çok taraflılık ve ekonomik araçlara olan vurgusu, birliğin günümüzde dünyada bir sivil güç olarak hareket ettiğinin göstergesi olduğunu savunmuştur (2010, s.3). Trott’a göre, geçtiğimiz on yıl boyunca, AB’nin artan askerileşme düzeyi önemlidir ve uluslararası tehditlere hızlı biçimde müdahale edebilmek amacıyla büyük çaplı askeri kapasitelerine sahip olmak AB’nin hedeflerinden biridir (Artemis Operasyonu ve Atalanta Operasyonu, AB’nin, askeri birlikleri hızlıca konuşlandırabilme ve etkinlik sağlayabilme ve misyonun hedeflerini yerine getirebilme kapasitelerini kanıtlamıştır), ancak AB’nin askeri gücü halen bir embriyonik düzeyindedir (2010, s. 3). Craig R. Whitney’in 1991 yılında The New York Times’taki yazısında aktardığına göre, zamanın Belçika Dışişleri Bakanı Mark Eyskens, Avrupa’nın *ekonomik bir dev, politik bir cüce ve askeri bir kelebek* olduğunu söylemiştir (Aktaran Whitney, 1991). Uluslararası ilişkilerde AB’ye ilişkin Kagan, “Kantçı cennet” (2003, s.3); Manners ise “yitip giden aracı” (2006, s.174) tasvirlerinde bulunmuşlardır.

Duchêne, AT’nin uluslararası ilişkilerde odak noktasını askeri olmaktan siyasi vurguya doğru değiştirebileceğini önermektedir. Sivil güç adını verdiği bu durumda bir aktörün *ekonomik gücü yoğun ama askeri gücü sınırlı olduğunu ve devletler arasındaki ilişkileri medenileştirmeyi amaçladığını* ifade etmiştir (Duchêne, 1973, s. 19). Duchêne’e göre sivil gücün merkezinde, ekonomik ve sosyal politikalarla kalkınan açık bir uluslararası toplum vardır. Bununla birlikte AT, sivil ve demokratik

standartların uluslararası düzeyde yaygınlaştırmasını sağlayan bir güç olmalıdır, aksi halde bizzat kendisi güç politikasının bir kurbanı haline gelecektir (Duchêne, 1973, s. 20). Dolayısıyla Duchêne, AB'nin askeri gücünün sınırlı olduğunu vurgularken, onun sivil güç unsurlarını devam ettirmesi gerektiğini savunmaktadır.

Görüldüğü üzere, 1970'li yıllarda ilk kez Duchêne'nin ileri sürdüğü "sivil güç Avrupa" kavramı ile ilerleyen yıllarda AB'nin "askeri güç" olduğu ya da ne tür bir güç olması gerektiği konusunda tartışmalar devam etmiştir. Jan Orbie, ilk bakışta bu kavramın hem siyasete yön verenler hem de akademisyenlere ilham vermeye devam ettiği gibi görünmesini şaşırtıcı bulmaktadır. Duchêne'nin 1972 ve 1973'teki makalelerine, AB'nin dış ilişkilerine ilişkin literatürde yapılan referansların (detaylı olmasa da) yeterli gözükmemesine karşın, birliğin dünyadaki olası rolü üzerine sadece kısa ve tasvir edici bir açıklama sunmaktadır (Orbie, 2006, s.123). Ayrıca Duchêne, sivil güç kavramı hakkında vizyonunu detaylı ve kapsayıcı bir şema biçiminde geliştirememiştir (Aktaran Orbie, 2006, s.123). Nye ise AB'nin birleşmiş bir Avrupa'nın sembolü olarak kendisi de oldukça "yumuşak güç" bir güç taşıdığını ileri sürmüştür (2004, s.77). Nye'e göre, bilgi çağında yumuşak güce sahip olacak ülkeler aşağıdaki özellikleri geliştirmiş olmalıdır:

1. Global normlara (liberalizm, çoğulculuk, otonomi) hâkim olmaya yakın kültür ve fikirler,

2. Etki ve gündem oluşturacak global iletişim kanalları,

3. Ülke içi ve uluslararası performansı ile global saygınlık uyandırmak (Nye, 2002'den aktaran Yılmaz, 2011, s.34). Dolayısıyla Nye, ülkelerin sahip olabileceği yumuşak gücü, *global boyutta* geliştirmesi gereken özellikleri kapsayıcı biçimde değerlendirmektedir. Ancak Nye'nin (yumuşak) güç analizi realist UI'yi iki şekilde tamamlamaktadır. İlk olarak, realist güç analizinde göz ardı edilen maddi olmayan güç biçimlerini vurgular (Bilgin ve Eliş, 2008, s.6). İkincisi, maddi olmayan gücün ifade edilme yollarını bulabilme girişiminde, görünür olmayan güç ilişkileri biçimlerine bakar ki bu da Lukes'in "**gücün ikinci yüzü**" olarak adlandırdığı anlamı ifade eder. Dolayısıyla, Nye'nin "yumuşak güç" anlayışının da, üretim ve çeşitli "cazibe" ifadelerinin dikkate alınmadığı sürece sığ kaldığını öne sürmektedir (Bilgin ve Eliş,

2008, s.6). Bu bağlamda, dünya politikasında güç kavramını birçok farklı boyutlarda ele alınmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan, 2001 yılından itibaren, Manners'ın ortaya koyduğu "Normatif Güç Avrupa" kavramı, yoğun biçimde tartışılmaya başlanmıştır. Duchêne'nin AT'yi sivil bir güç olarak tanımlaması ve ardından Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunma politikası alanındaki artan rolüne paralel olarak "askeri güç Avrupa" kavramının da benimsenmesinde oldukça ilgi çekici bir konu haline gelmesine karşılık, Manners AB'nin "normatif gücünü" savunmuştur (2002, s. 235). Zira bu savını AB'nin uluslararası rolüne ilişkin geleneksel anlayışlarının ötesinde geliştirdiğini ve birliğin ölüm cezasının kaldırılması konusundaki mücadelesi konusunda uluslararası araştırmadaki örnek olay incelemesi sonucunda, AB için en uygun tanımın "normatif güç Avrupa" olarak ifade edilebileceğini öne sürmüştür (Manners, 2002, s.235). Nitekim Manners'a göre AB, dünyanın geri kalanıyla ilişkilerini sahip olduğu normları esas alarak yürüttüğünü iddia etmektedir (Kaçar ve Öztürk, 2017, s.362). Dolayısıyla Manners açısından, AB'yi sivil ya da askeri güç şeklinde tanımlamak yerine, onun en iyi "normatif güç" bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.4. Normatif Güç Avrupa Kavramı

Uluslararası politika alanında AB'nin rolünün anlaşılması için uzman ve akademisyen çevrenin kayda değer bir çaba gösterdiği görülmektedir. AB'nin rolünü Duchêne'nin "**sivil güç**" (1973), Bull'un "**askeri güç**" (1982), Lisbeth Aggestam'ın "**etik güç**" (2008, s. 84), Hartmut Mayer'ın "**sorumlu küresel kuruluş**" (2008, s. 84), Andrew Moravcsik'in "**sessiz süper güç**" (2009, s.403-422), Hill'in "**yumuşak güç**" (Aktaran Tinas ve Çitak, 2016, s. 849), Prodi'nin "**global sivil güç**" (2000), Javier Solana'nın ise "**iyilik için bir güç**" (2006, s.3) şeklinde tanımlamaları karşımıza çıkmıştır.

Avrupa Çalışmaları, uluslararası ilişkiler açısından AB'nin (ve öncesinde Avrupa Topluluğu) rolü ve kimliğinin incelenmesi için birçok çalışma gerçekleştirmiştir (Skolimowska, 2015, s.111). AB'nin bir "normatif güç" olduğu savı ise ilk kez, sosyal inşacılık kuramının savunucusu olan (Skolimowska, 2015, s.111) Ian Manners tarafından ortaya atılmıştır. Manners, "sivil ya da askeri güç tartışmasından uzaklaşarak, normatif gücü temsil eden AB'nin uluslararası kimliği/rolünün düşünsel

etkisini düşünmenin mümkün olduğunu” ileri sürmüştür (2002, s. 238). Manners’a göre, AB’nin ortak normatif temeli, AB’ye parçalarının toplamından daha fazla biçimiyle hareket etmesini sağlamaktadır ve birliğe uluslararası meşruluk ve böylece “düşünceler üzerinde düşünsel gücü” deneyimleme kabiliyeti vermektedir (2002, s. 242-4). Dolayısıyla inşacılık yaklaşımının varsayımlarından hatırlanacağı gibi, Manners materyal güç unsurları yerine AB’nin düşünsel gücünü vurgulamaktadır.

Uluslararası alanda normatif güç fikrinin yeni olmadığı görülür (Manners, 2002, s.239). Örneğin E.H.Carr, ekonomik güç, askeri güç ve düşünce üzerindeki güç arasında ayrımlarda bulunmuş ve Duchêne, AB’nin düşünsel bir güç olarak birliğin normatif gücünü vurgulamıştır (Aktaran Manners, 2002, s.239). Ayrıca Johan Galtung’un eleştirel perspektifindeki normatif güç unsurları, “ideolojik gücün fikirlerin gücü olduğunu” ifadelerinden anlaşılabilir. Galtung, ideolojik gücün “güçlü” olduğunu, çünkü güç-aktaranın fikirleri, kültür aracılığıyla güç alıcının iradesini etkisi altına aldığını ve dolayısıyla onu şekillendirdiğini iddia etmiştir (Aktaran Manners, 2002, s.239). Manners’a göre ise, normatif güç Avrupa kavramı “düşünce üzerindeki güç”, fikirlerin gücü ya da “ideolojik güç” anlayışının odağında yer almakta ve AB’nin uluslararası kimliğinin idrak edilmesinde devlet-benzeri özelliklerine ilişkin tartışmanın ötesine geçmeyi amaçlamaktadır (Manners, 2002, s.239). Bu bağlamda sivil-askeri güç tartışması yeni bir boyut kazanmıştır (Rüşen, 2018, s.342). Dolayısıyla normatif güç kavramının altyapısını oluşturan bu varsayımlar da, AB’nin uluslararası kimliğinin tanımlanmasında önemli köşe taşlarını oluşturduğu ve Manners tarafından var olan tartışmaların ötesinde bir yaklaşım ortaya konmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Manners, Duchêne’nin sivil güç ve Bull’un askeri güç düşüncelerinin birçok ortak varsayıma sahip olduğunu ileri sürmüştür. Her ikisi de “sivil toplumu değil, uluslararası toplumu güçlendirmeye” odaklanmakta ve gerçek ampirik (ekonomik ya da askeri) kabiliyetlerin formunda doğrudan fiziksel güce değer vermektedir (Manners, 2002, s. 238). Bu “ampirik kabiliyetler” Manners için tatmin edici bir açıklama sağlamaz. Soğuk Savaş’ın hoşnutsuz vatandaşlarından gelen ideolojik baskısı altında içerden parçalanmış rejimler gibi “kuvvet gücü” yerine normların

çöküşüyle sona erdiğini iddia etmektedir (Manners,2002, s. 238). Manners, ayrıca sivil ve askeri gücün sınırlarını şöyle eleştirmektedir:

“Sivil ve askeri güç düşüncelerinin problemlerinden biri, AB’nin ne kadar bir devlet gibi görüldüğüne dair sağlıksız değerlendirmeleridir. Normatif güç kavramı, AB’nin kurumları ve politikalarına olan ampirik vurgudan, asli ve sembolik bileşenlerle birlikte bilişsel süreçlere doğru odaklanmak için bir girişimdir” (2002, s. 239). Dolayısıyla bu kavramın klasik devlet tanımlamalarının aksine, AB’nin kurumsal yapısı da göz önünde bulundurularak geliştirildiği görülür.

Manners’a göre, Bull’un askeri güç ve Duchêne’nin sivil güç tasvirleri aslında düşünüldüğünden çok daha fazla ortak varsayımlara sahiptir. Bu kavramlar Soğuk Savaş dönemindeki uluslararası ilişkilerin dondurulmuş doğasının bir parçasıdır ve ulus-devlet yapısı, doğrudan fiziksel gücün önemi ve ulusal çıkar düşüncesinin harmanlanmasına dayanan varsayımları içermektedir (Manners, 2002, s.238). Oysa Soğuk Savaş sonraki dönem göz önünde bulundurulduğunda, AB’nin uluslararası rolü ve kimliğini bu kavramlarla açıklayabilmek mümkün değildir. Manners, AB’yi sivil ya da askeri güç olarak tanımlamak, ortak ilkeler ve Westphalian geleneklerinden uzak biçimde karakterize edilmiş normatif gücün düşünsel yapısına odaklanarak desteklenmesini gerektirir (Manners, 2002, s.239). Ancak bu, AB’nin sivil ya da askeri gücünün önemli olmadığı anlamına gelmemektedir, aksine uluslararası ilişkilerde “normal” olanı şekillendirme kabiliyetine çok daha fazla önem verilmelidir (Manners, 2002, s.239). AB, Westphalian normlarını aşan uluslarüstü ve uluslararası yönetim biçimlerinin hibrit bir yapısına dönüşmüştür (Aktaran Manners, 2002, s.240). Zira Manners’a göre AB’nin normatif farkı, onun tarihi bağlamı, hibrit yapısı ve politik-hukuki yapısından kaynaklanır. AB, yeni ve farklı türden bir siyasi yapıyı temsil etmektedir (Manners, 2002, s.240). Dolayısıyla Manners, AB’nin uluslararası diğer aktörlerden farkını ortaya koyarken birliğin kendine özgü bir siyasi kimliği ve yapılanmasını vurgulamış ve bu farkın da onun normatif güç olmasından kaynaklandığını savunmuştur.

Aşağıdaki tabloda AB’nin dış politika alanında kullandığı araçları ve güç kapasiteleri görülmektedir:

Tablo 2.4.1. AB'nin Dış Politika Araçları ve Güç Kapasiteleri

	AB'nin Dış Politikada Kullandığı Araçlar			
	Sivil Güç	Askeri Güç	Normatif Güç	
AB'nin Kapasite Yelpazesi	Etkili	-Ticaret, Ortaklık ve İşbirliği Antlaşmaları -Adaylık Perspektifi -İnsani Yardımlar	-Polis ve Askeri Birliklerin Eğitimi -Hukuk devleti ve Sivil Yönetimin güçlendirme misyonları -İzleme Heyeti Misyonları	-Demokrasi -İnsan hakları -Azınlık hakları -Diplomasi
	Orta (Moderate)	-Kalkınma Politikası ve Ekonomik Yardımlar -Ekonomik Yaptırımlar	Bariş Koruma Misyonları	-Sürdürülebilir kalkınma -Çevre -Enerji
	Etkisiz	Askeri yaptırımlar	-Tek taraflı askeri müdahale -Askeri harcamalar -Çatışmaların önlenmesi	

Kaynak: Metin Aksoy ve Ömer Uğur, Avrupa Birliği'nin Dış Politikadaki Aktörlüğüne Etki Eden Güç Unsurları: Sivil Güç, Askeri Güç ve Normatif Güç, 2016, s.215.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, gerek AB'nin uluslararası konumu ve rolü gerekse nasıl bir güç olduğuna ilişkin tartışmalarının yoğunlaştığı dönemde, Manners'ın birliği "normatif güç" şeklinde tanımlaması ve birlik temsilcilerinin de AB'nin normatif gücüne atıfta buldukları demeçleri, bu kavramın uluslararası ilişkiler disiplininde kayda değer tartışma ve araştırma konusu olması açıktır. Örneğin, Avrupa Birliği Çalışmaları Birliği'nin (European Union Studies Association [EUSA]) iki yılda bir düzenlenen, Montreal'de 2007 Mayıs ayındaki uluslararası konferansındaki dönemin Avrupa Komisyonu Başkanı José Manuel Barroso'nun konuşmasının ardından, Edinburgh Üniversitesi'nden John Peterson 17 Temmuz 2007'de Barroso ile röportaj gerçekleştirmiştir. Bu görüşme, AB uzmanlarınca açık oylamayla seçtikleri Avrupa bütünleşmesi üzerine akademik araştırmalarından başlıca 5 esere odaklandığı görülmektedir. Bu 5 çalışmadan Ian Manners'ın *Normatif Güç Avrupa* (2002) makalesinin ikinci sırada yer alması (EUSA, 2007, s. 1) oldukça dikkat çekicidir. Zira yayımlandığı tarihten itibaren akademik çevrelerde derin ses getirmesi ve birçok araştırmaya konu olan bu çalışmanın AB'nin en yetkili temsilcilerinden Barroso tarafından da dile getirilmesi son derece anlamlıdır. Bu bağlamda "normatif güç" kavramının birlik açısından oldukça önemsendiği ve desteklendiği biçiminde değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

Manners'ın savunduğu AB'nin normatif gücü, üçüncü ülkelerle olan ilişkilerinde sert güç unsurları yerine diğer aktörlerden farkını ifade eden birliğin, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerleri merkeze alarak uluslararası sistemi şekillendirebilme kabiliyetine dayanan bir yaklaşıma dayanmaktadır (Rüşen, 2018, s.337). Bu yüzden Manners, AB'yi ne askeri ne de sadece ekonomik, aksine düşünceler, fikirler ve bilinç yoluyla hareket eden bir güç tanımlaması olan normatif güç kavramını geliştirmiştir (Diez ve Manners, 2007, s. 175). Manners, “dünya devletleri içinde ve onlar arasındaki ilişkilerinde farklı şekilde var olarak, AB'nin uluslararası ilişkilerin normallliğini değiştirdiğini” (2008, s. 45) ve bu farkın “onun normatif biçimde davranmasını sağladığını” öne sürmektedir (2002, s. 242). Bu bağlamda, “devlet-merkeziyetçiliğiyle sınırlandırılmış beklentilerden uzak” uluslararası politikanın normlarını değiştirdiği için AB normatif bir güçtür (Manners,2008, s. 45). Dolayısıyla, AB'nin temelinde var olan normları, onu uluslararası alanda farklı bir kimlik ve güç atfederek, normatif güç olmasını sağlamaktadır.

Tablo 2.4.2. Ian Manners'a göre Avrupa'nın Güç Modelleri

AVRUPA'NIN SİVİL, ASKERİ VE NORMATİF GÜCÜ			
	SİVİL	ASKERİ	NORMATİF
Carr	Ekonomik	Askeri	Fikri
Galtung	Ödüllendirici/Karlı	Cezalandırıcı	Fikri
Manners	Sivil araçları kullanma yetkisi	Askeri araçları kullanma yetkisi	Normlara dair kavramları şekillendirebilme yetkisi

Kaynak: Ian Manners, Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?, 2000, s.29

Tablo 2.4.2.'de Manners, uluslararası ilişkilerdeki AB'nin gücünün üç farklı tanımlarına açıklık getirmek için karşılaştırma yapmış ve burada AB'nin ne bir ekonomik araçlardan fayda sağlayarak hükümetlerarası bir yapının sivil gücü, ne de silahlı gücü kullanarak ulusüstü bir yapının askeri gücünü, aksine ortak ilkelere karakterize edilmiş düşünsel bir yapının normatif gücünü temsil ettiğini öne sürmüştür (2000, s.29). Bu bağlamda, AB'nin yapısını sivil ya da askeri güç tanımlarından uzak, düşünsel bir yapıyı ifade eden normatif güç ile nitelendirmenin daha doğru olduğu vurgulanmaktadır.

AB'nin normatif temelini incelerken Manners, AB müktesebatını ve politikasını kapsayan beş “temel” norm ve dört “alt norm” ortaya koymuştur. Tanımlanan beş norm; barışın merkeziyeti, özgürlük düşüncesi, demokrasiye saygı, hukukun üstünlüğü ve insan haklarıdır. Dört alt norm ise sosyal dayanışma, ayrımcılık karşıtlığı, sürdürülebilir kalkınma ve iyi yönetim ilkesidir (Manners,2002, s. 242). AB'nin normatif temeli, 50 yılı aşkın bir sürede, deklarasyonlar, antlaşmalar, politikalar, kriterler ve koşullar aracılığıyla geliştirilmiştir. Bu yüzden bu normların bazılarının incelenmesi, AB'nin normatif gücünün kredibilitelerini derinlemesine anlamak için elzemdir (Manners,2002, s. 242). Manners'ın ifade ettiği birliğin normatif temellerini oluşturan temel ve alt normları aşağıdaki tablosunda görmek mümkündür:

Tablo 2.4.3. Ian Manners'a göre Avrupa Birliği'nin Normatif Temelleri

AB'nin Normatif Temelleri			
Kurucu Prensipler	Görev ve Hedefler	İstikrarlı Kurumlar	Temel Haklar
1)Özgürlük 2)Demokrasi 3)İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklere Saygı 4)Hukukun Üstünlüğü	1)Toplumsal Gelişim 2)Ayrımcılık 3)Sürdürülebilir Kalkınma	1)Demokratik Güvence 2)Hukukun Üstünlüğü 3) İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler 4) Azınlıkların Korunması	1)İnsan Onuru 2)Özgürlük 3)Eşitlik 4)Dayanışma 5)Vatandaşlık Hakları 6)Adalet
Antlaşma Zemini-Avrupa Birliği Antlaşması Madde 6	AB ve AT Antlaşmaları Madde 2, AT Antlaşması Madde 6 ve 13	Kopenhag Kriterleri-Haziran 1993 Tarihindeki Avrupa Konseyi Kararları	Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi

Kaynak: Ian Manners, Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?, 2000, s. 33

Tablo 2.4.3.'de görüldüğü gibi Manners, AB'nin temelini oluşturan ana normları Barış, Özgürlük, Demokrasi, Hukukun Üstünlüğü ve İnsan Hakları'nı; Görev ve Hedefler'de yer alan Toplumsal Gelişme, Ayrımcılıkla Mücadele ve Sürdürülebilir Kalkınma gibi alt normları sınıflandırmıştır. Manners, normların, özellikle yasal normların AB'nin kurucu temellerinin parçası olduğunu ve birlik için ulus devlete göre daha önemli olduğunu ileri sürmüştür. AB evrensel ilkeleri ve normları (insan hakları ya da hukukun üstünlüğü gibi) üye devletleriyle ve üçüncü ülkelerle olan ilişkilerinde merkeze almaktadır (Manners, 2002, s. 242-243). Nitekim AB'nin dış politika araçları olarak merkeze aldığı bu temel değerleri ile uluslararası alanı şekillendirebilme kabiliyetine sahip olmasından dolayı ulusal ve uluslararası diğer aktörlere bu değerlerini aktararak onları etkilemeyi hedeflemektedir (Aksoy ve Uğur, 2016, s.222).

Dolayısıyla Manners'ın argümanından hareketle, AB'nin değerlerini transfer etme ve diğer aktörleri etkileme hedefleri, birliğin “normal” olanı şekillendirme kabiliyetinden, yani normatif bir güç olmasından kaynaklanmaktadır.

AB'nin siyasi bir varlık olarak oluşumu, büyük ölçüde elit odaklı, anlaşmaya dayalı bir yasal düzen olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle yasal normları birliğin uluslararası kimliğini belirleyen önemli kurucu faktörleri temsil eder. Demokrasi, hukukun üstünlüğü, sosyal adalet ve insan haklarına saygı ilkeleri, Avrupa kimliğine ilişkin ilk kez 1973 Kopenhag deklarasyonunda açıkça ortaya konmuştur (Manners, 2002, s.241). Dolayısıyla Soğuk Savaş sonrası dönemde, AB'nin tarihsel bağlamı, hibrit politikası ve yasal yapısının bu birleşimi, üye devletleri ve dünyanın geri kalanıyla olan ilişkilerinde evrensel norm ve ilkeleri merkeze alarak yürüteceğine dair sorumluluğunu arttırmıştır (Aktaran Manners, 2002, s.241). Bu normatif ilkelerin oldukça tartışmalı Lizbon Reform Antlaşması'ndaki kurumsallaştırılması, son 15 yılda evrimleşen norm ve uygulamaların belirgeşmesini ve doruk noktasına ulaştığını göstermektedir (Manners, 2008, s.68). Böylece normatif güç söylemi, Avrupa kimliğinin oluşumunda önemi giderek artan bir düşünce haline gelmiştir (Diez, 2005, s. 635). Thomas Diez'e göre, bu söylemin geniş bir bölümünde üçüncü tarafları “diğerleri” konumuna getirerek ve dünya politikasında AB'yi pozitif bir güç olarak temsil ederek birliğin normatif kimliğini oluşturmaktadır (2005, s. 633). Dolayısıyla, AB'nin normatif gücü, birliğin siyasal oluşumu ve yapısında, kurucu antlaşmalarında ve dış politika araçlarında ve hedeflerinde temel değerleri üzerinden yansıttığı uluslararası farklı bir kimliği temsil etmektedir şeklinde yorumlamak yanlış olmayacaktır.

Manners, uluslararası sistem içinde AB'nin yeni ve farklı türden bir aktörü temsil ettiğini ve devletlerin anarşik ve kendi çıkarlarına ait tutumlarının ötesine geçtiğini savunmaktadır (2002, s. 240). AB'nin elit güdümlü, anlaşmaya dayalı, hukuki düzene bağlı oluşumu, birliğin kimliği ve tutumu temel olarak bir ortak değerler kümesine dayandığı anlamına gelmektedir (Manners, 2002, s. 241). Dolayısıyla Manners, AB'nin normları, uluslararası sistemde diğer aktörlere göre birliğe temel olarak farklı bir kimlik sağladığını ileri sürmektedir. Diğer taraftan, Manners, normatif temele dayanan AB'nin oluşumu, birliği dünya politikasında normatif biçimde hareket

etmesini sağladığını savunmaktadır (2002, s. 252). AB, dünya politikasında iyilik için bir güçtür ve dokuz temel ve etik normunu yaymayı amaçlayan bir dış politika yürütmektedir (Aggestam, 2008, s.1). Bu nedenle AB, uluslararası ilişkilerde “normal” kavramlarını şekillendirme kapasitesine sahiptir (2002, s. 239). Dolayısıyla, AB’nin değerlerini yaygınlaştırması yoluyla doğrudan ve dolaylı olarak uluslararası toplumdaki diğer aktörleri etkilediği yönündeki bu düşünce, AB’yi asıl normatif güç olarak belirleyen düşüncedir.

Manners’ın ortaya koyduğu AB’nin normatif kimliği düşüncesini, AB temsilcileri ve liderlerin demeçlerine de yansıdığı görülmektedir. 12 Eylül 2012 yılında Barroso’nun, AB Parlamentosu genel kurulunda yaptığı konuşmasında, temel değerler, hukukun üstünlüğü ve demokrasiyi şu şekilde vurgulamıştır:

...Birliğimizin inşa edildiği temelleri güçlendirmek zorunda olmamız siyasi bir birlik anlamına gelmektedir. Siyasi bir birlik aynı zamanda bizim küresel rolümüzü yerine getirebilmek amacıyla daha fazla çaba göstermemiz demektir. Bugünün dünyasında, boyut önem arz etmektedir. Ve değerler fark yaratır. Bu yüzdendir ki, Avrupa’nın mesajı, özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve dayanışma değerlerinden biri olmalıdır. Kısacası, bizim değerlerimiz, Avrupa değerleridir... (Barroso, 2012, s. 10).

Barroso’nun yukarıda vurguladığı gibi, AB’yi AB yapan kimliğin aslında Manners’ın da “normatif güç” kavramıyla ileri sürdüğü ortak temel değerleri olduğu açıkça görülmektedir. Tarih boyunca birleşik bir Avrupa kurabilme idealleri, kuruluş amaçları, gelişim ve siyasi birliğe evrilme hedefleri ve süreci göz önünde bulundurulduğunda, AB’nin bu ortak temel değerler üzerine inşa edildiği anlaşılır.

...Vatandaşlarımız ve yeni dünya düzeni, aktif ve etkili bir Avrupa’ya her zamankinden daha çok ihtiyaç duymaktadır. Bu sadece bizim için değil, dünyanın geri kalanı için de gereklidir ve başarabilmemiz önemlidir. Değerleri ile ayakta duran bir Avrupa. Evrensel değerler olarak görülmesi gereken insan haklarının gelişen dünyamızda bir lüks olmadığı inancı için ayakta duran bir Avrupa... (Barroso, 2012, s. 10).

Barroso, AB’nin temsil ettiğini iddia ettiği ve üzerine inşa edildiği ortak temel değerlerinden biri olan insan haklarını vurguladığı yukarıdaki sözleri, aslında

Avrupa'nın uluslararası rolünün ne olduğu ve ne olması gerektiği ile de ilgili olduğu söylenebilir. Barroso, insan hakları taraftarı Avrupa'nın yeni dünya düzeninde etkin bir role sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Zamanın Dış İşleri Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton, 10 Aralık 2012 İnsan Hakları Günü'nde AB adına yayınladığı bildirisinde, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü taraftarı olmak, AB dış ilişkileri sayesinde başarılabilen, iğneye geçirilmiş gümüş bir iplik gibi olduğunu ifade etmiştir (Ashton, 2012, s. 1). Ayrıca AB Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini (2015), AB Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü'nde yaptığı konuşmada değerler konusundaki şu sözleri dikkat çekicidir:

“Ben çıkarlarımız ile değerlerimizin örtüştüğüne inanıyorum. Değerlerimizin dünya çapında yayılmasını teşvik etmek bizim çıkarımızdır. Ve çıkarlarımızı ifade etmenin yolu temel değerlerimizden geçer” (Aktaran Arkan, 2017, s.985-986).

Dolayısıyla bu örnekler, Manners'ın AB'nin dünya politikasında ne tür bir etkiye sahip olduğu, yani normatif temele dayanan birlik oluşumu, uluslararası politikada onun normatif biçimde hareket etmesini sağladığı, kısacası etik normlarını ve değerlerini teşvik eden ve yaygınlaştıran bir dış politika yürüttüğü argümanını destekler niteliktedir.

Manners'a göre, AB'nin yürüttüğü ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin uluslararası mücadelesi onun normatif gücünü yansıtan en somut kanıtını göstermektedir (2000, s.42). Amsterdam Antlaşması ve akabinde gerçekleştirilen Hükümetler Konferansının Nihai Senet Bildirisi'nde, zaten çoğu AB üyesi ülke tarafından yasaklanan ölüm cezasının, artık hiçbir üye devlet tarafından uygulamayacağı yönünde bir mutabakata varılmıştır (Treaty of Amsterdam, 1997, s.125). AB'nin üçüncü ülkelerle olan komşuluk politikalarının temeline bakıldığında ve insan haklarına yönelik yayınladığı yıllık raporlarda ölüm cezasını “insanlık dışı ve geri döndürülemez” şeklinde ifade ederek bu cezanın kaldırılması için mücadelesini devamlı olarak sürdürmüştür (Council of the European Union, 2000, s.48). Bu mücadelesi AB'nin açıkça ortaya koyduğu normatif kimliğinin bir parçasıdır. Aynı zamanda, özellikle Soğuk Savaş sonrası, eski Sovyet güdümündeki ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmalarıyla birlikte onlara demokratikleşmeleri koşuluyla birlik

üyeliğine kabul edilmeleri, AB'nin normlarını bu ülkelere aktararak benimsenmesini sağlamasındaki rolü açısından normatif gücünün açık bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Aksoy ve Uğur, 2016, s.223). Nitekim uluslararası düzeyde normal olanı şekillendirme kabiliyeti bakımından bu ülkeleri demokratikleşme sürecine dahil ederek Avrupalılık kimliğine dönüştürebilmeyi başarabilmiştir.

AB'nin ulusal ve uluslararası boyutta evrensel ilkeleri ve temel değerlerin savunulması konusunda kendisine biçtiği rolün ve sorumluluğun temelinde yatan nedenleri, bu değerlerin birliğin kuruluş amacına uygunluğu ve kendi üye devletlerinin üzerinde mutabakata varmalarının doğal bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür (Fosters, 2005'ten aktaran Aksoy ve Uğur, 2016, s. 221). Zira Barroso'nun "İkna kabiliyetinin "yumuşak gücü" ile Antlaşmamızdaki 7.maddenin "nükleer seçeneği" arasında bir alternatif değil, gelişmiş enstrümanlara ihtiyacımız vardır" (Barroso, 2012, s. 10) şeklinde ifadelerinden de, üye ülkelerin birliğe katılmalarıyla birliğin kuruluş amacı, anlaşmaları, norm ve değerlerine hem fikir oldukları ve üye olmakla tüm bunların yükümlülüğü altına girdikleri ve anlaşmalara uygun hareket etmediklerinde, ihlal eden taraf haline gelecekleri anlamına gelen AB Antlaşması'ndaki 7. Maddenin nükleer seçeneğe dönüşebileceği anlaşılmaktadır.

AB'nin gerek temsilcilerine ait demeçleri gerekse resmi dokümanları ve anlaşmalarına bakıldığında, Manners'ın Birliğin normatif bir kimliğe sahip olduğu savını desteklediği görülmektedir. Richard Whitman'a göre, AB'nin değerleri, resmi belgelerini destekleme konusunda kilit bir rol oynamaktadır (Whitman, 2011, s. 2). Örneğin, Lizbon Anlaşması Madde 3/5, AB'nin temsil ettiği iddia edilen normatif gücü şu şekilde yansıtmaktadır:

"Birlik, dış dünya ile ilişkilerinde kendi değerlerini, çıkarlarını savunur ve destekler ve vatandaşlarının korunmasına katkı sağlar. Barışa, güvenliğe, dünyanın sürdürülebilir kalkınmasına, halklar arasında dayanışma ve karşılıklı saygıya, serbest ve dürüst ticarete, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına ve çocuk hakları başta olmak üzere insan haklarının korunmasına ve Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan ilkelere saygı gösterilmesi de dahil uluslararası hukuka titizlikle uyulmasına ve uluslararası hukukun geliştirilmesine katkıda bulunur." (AB Genel Sekreterliği, 2011).

Sonuç olarak, Manners'a göre, AB normatif bir güç olarak değerlendirilmelidir. Bundan dolayı AB'nin "ne yaptığı ya da ne söylediği" değil, "ne olduğu" üzerine çalışma yapılmalıdır (Manners,2002, s. 252). Normatif güç Avrupa kavramı, birliğin askeri ve ekonomik gücü olmadığını öne sürmez, fakat uluslararası arenada gündemi belirlemesi ve düşüncelerini, değerlerini ve normlarını yayması bakımından sahip olduğu gücü vurgulamayı amaçlamaktadır (Diez, 2005, s. 616). Bu güç de AB'nin diğer aktörlerden farklı bir uluslararası kimliğinin göstergesidir.

2.4.1. Avrupa Birliği Normatif Güç Müdür?

"Normatif güç" kavramı Manners (2002) tarafından Soğuk Savaş'ın bitmesiyle oluşan yeni dünyada AB'nin uluslararası siyaseti etkileyebilme kapasitesini açıklamak için öne sürülen bir yaklaşımdır (Kutlu ve Yeniciler, 2018, s. 1606). Manners, normatif gücü, uluslararası ilişkilerde norma uygun olanı şekillendirme ve değiştirme kabiliyeti olarak tanımlamıştır (2002, s. 238). Bu tanım sayesinde, literatürdeki sivil-askeri güç dikotomisinin de sona ereceğini ileri sürmüştür (Manners, 2000, s.30-32). Dolayısıyla bu tanıma göre, AB'yi sivil ya da askeri güç şeklinde değerlendirmek yerine en uygun nitelendirmenin normatif güç olduğu savunulmaktadır.

Manners, normatif güç kavramını, "prensipler, eylemler, etkiler ve sonuçlar" üzerinden açıklanabileceğini ifade etmektedir (2009, s.2-4). AB'nin hangi prensipleri teşvik ettiği, nasıl eylemde bulunduğu ve dünya siyasetindeki normatif gücünü hem analiz etmeye hem de yargılamaya çalışarak AB'nin ne gibi etkisi olduğunu daha iyi anlayabilmek için katkı sağlamayı amaçlar (Manners, 2008, s.66). **Prensipleri** betimlerken, AB'nin dünya politikasında normatif güç olduğunu ve AB, Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde evrensel olarak uygulanabilir olduğu kabul edilen bir dizi normatif ilkeyi teşvik ettiğini ileri sürmüştür (Manners, 2008, s.66). **Eylemlerde**; normatif güç bu ilkeleri desteklemek için atılan eylemlerde ikna edici olarak algılanmalıdır. Dünya siyasetinde ilkelerin yaygınlaştırılmasında ikna, yapıcı bir angajman, ilişkilerin kurumsallaşmasını ve katılımcılar arasında çok taraflı diyalogun teşvik edilmesini içerir (Manners, 2009, s.3). **Etkilerde**, normatif güç, nihayetinde bu ilkelerin yayılması için atılan eylemlerin etkisinde sosyalleşme olarak öngörülmelidir Normların yayılmasının etkisi olarak sosyalizasyon, angajman, müzakere ve karşılıklı anlayıştan oluşan açık uçlu bir sürecin parçası olarak görülmelidir (Manners, 2009,

s.3). Diğer bir deyişle, sosyalizasyon ile gerçekleşen etkinin toplumun diğer katmanlarına da yayılması söz konusudur. Manners, **sonuçlarda**, normatif gücün daha bütüncül, doğrulanabilir ve sürdürülebilir olmak üzere üç büyük sonucu olduğunu savunur (2009, s.4). Dolayısıyla normatif gücün açıklanmasında AB'nin sahip olduğu prensiplerin teşvik edilip bazı eylemlerde bulunarak sosyalleşme süreciyle etki yarattığı ve bu etkinin belirgin sonuçlar doğurduğu ileri sürülmektedir.

AB'nin siyasi bir varlık olarak oluşumu büyük ölçüde elit odaklı, anlaşmaya dayalı bir yasal düzen olarak kurulması ve temel değerleri kurucu antlaşmalarıyla üye devletleri arasında mutabakata varılarak yasalaştırıldığı bilinmektedir (Manners,2002, s. 241). AB'nin ilkeleri ve dünyanın geri kalanıyla olan ilişkilerinde BM Şartı, Helsinki Nihai Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, İnsan Hakları Avrupa Konvansiyonu'nda yer alan temel ilkelere dayanmaktadır (Manners,2009, s.2-3). Diğer bir deyişle, AB'nin normatif bir güç olduğunu savunurken birliğin kuruluş felsefesinin yanı sıra temel anlaşmaları ve evrensel metinlerin bu gücün dayanak noktaları olarak göstermiştir. AB değerleri olarak bilinen hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan hakları gibi ilkeleri hem Lizbon Antlaşması'nın 2. Maddesinde ilke yerine değer olarak kurumsallaşması, hem de aynı antlaşmanın 3. maddesinde bu normların uluslararası ilişkilere yayılmasında sorumluluk üstlenmesi (The Lisbon Treaty, 2008, s.7-8) bu dayanakları destekleyen örneklerdendir.

Eylemler açısından bakıldığında, değer ve normlarının yayılmasında sorumluluk üstlenen AB, bunu gerçekleştirirken bazı eylemlerde bulunması gerekir. Ancak Manners, bu eylemlerin zorlayıcı ya da baskıcı yollardan değil, diğer taraflarla diyalog kanallarının kullanılarak ikna edici unsurlar aracılığıyla mümkün olabileceğini ve normatif gücün de bu niteliklere sahip olduğunu savunmaktadır (2009, s.3). AB, angajman ve diyalog süreçleri yoluyla dış eylemlerini gerçekleştirir ve rasyonelleştirir. Angajman, düzenli ve şeffaf iletişim veya ortaklık yapılarını başlatılması ve kurumsallaştırılması yoluyla gerçekleştirilmektedir. Örneğin, katılım prosedürleri, istikrar ve / veya dernek anlaşmaları, Avrupa Komşuluk Politikası, Afrika, Karayipler ve Pasifik ilişkileri ve Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi "Artı" düzenlemeleri aracılığıyla AB ilişkileri yürütülmektedir (Manners, 2008, s.78). AB, etki sağlayabilmek için Avrupa Komşuluk Politikası, bölgesel işbirliği aracılığıyla komşu

lkeleri ve komşuların komşularını da dahil ederek stratejik araçlarını daha geniş alanlarda kullanmaktadır (Samur, 2009, s. 29-30). AB üyeliği öngörülmeyen ülkeleri kapsayan bu tür politikalar, “Avrupa Akdeniz Ortaklığı” ile Akdeniz evresinde, “Karadeniz Sinerjisi” ile Karadeniz’e komşu ülkelerle, “AB Doğu Ortaklığı” ile Doğu Avrupa’da ve “Lome Antlaşması” ile eski sömürge ülkeleriyle kapsamlı ortaklık ve işbirliği çerçevesinde olduğu görülmektedir (Akdağ ve Ekici, 2017, s.52). Ayrıca Ortadoğu ve Kuzey Afrika’daki siyasi istikrarsızlıklardan kaynaklanan düzensiz gçlerden dolayı, bu bölgelerde refah seviyesinin gelişmesi, yönetimlerin demokratikleşmesi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına dayanan bir yapının oluşabilmesi AB’nin çözüm olarak temel beklentilerini oluşurmaktadır (Akdağ ve Ekici, 2017, s.53). Dolayısıyla AB bu tür ülkelerle ilişkilerini geliştirirken birliğin temel değerleriyle uyumlu koşulların sağlanmasına çalışmaktadır.

Ayrıca AT Komisyonu, 1997’de Avrupa ile Afrika, Pasifik ve Karayip lkeleri arasındaki ilişkileri kapsayan Yeşil Belge ve üç yıl sonra 2000’de Afrika, Pasifik ve Karayip lkeleriyle kalkınma ve işbirliğine dayalı Cotonou Antlaşması’nı imzalamıştır (Arslan, 2015, s.115). Bu antlaşmada genel olarak demokrasi, insan haklarına saygı ve devlet düzeninin istikrarı içeren barış ve güvenlik ortamının tesis edilmesi vurgulanmaktadır (Arslan, 2015, s.115). AB’ye ye 27 ülke ve 53 Afrika ülkesinden gelen liderler ya da temsilcilerinin katıldıkları 2007’deki Lizbon Zirvesi’nde ise Afrika-AB ortaklığının düzenlenmesine yönelik olarak Afrika-AB Ortak Stratejisi onaylanmıştır. Bu ortaklıkta Afrika’nın birliği, Afrika ve Avrupa arasındaki karşılıklı bağımlılık, ortak sahiplik ve sorumluluk, insan haklarına, demokratik prensiplere, hukukun üstünlüğüne saygının yanı sıra kalkınma hakkı prensibi ile sürdürülmesi benimsenmiştir (Arslan, 2015, s.118). Bu rnekler, AB’nin dünya politikasına yaklaşımının genel olarak uluslararası hukuku açıkça destekleyici konumunda olduğunu göstermektedir. Manners’a göre, AB’de ayrımcılıkla mücadele arzusu, 1990’ların başında gelişme gösteren sosyal düzenleme ve ırkçılık ve azınlıklara karşı kötü muamele gibi konularla birlikte ortaya çıkmıştır (2000, s.33). Dolayısıyla AB’nin özellikle Afrika’da uluslararası yasal rejimleri desteklemesi ve bu rejimlerin aktif olarak uygulanmasına öncülük etmesi, kendi norm ve değerlerini dünya siyasetinde yayılmasını ve bu değerleri benimsemeyi kabul eden taraflarda belirgin sonuçlar

yaratmasını beklediği şekilde yorumlanabilir. Böylece AB değerlerini uluslararası düzeyde yaygınlaştırdığı anlamına gelmektedir; bu da AB'nin uluslararası siyasetteki rolünün normatif temelli olduğu düşüncesini desteklemektedir. Manners'ın savunduğu, AB'nin uluslararası alandaki diğer aktörleri hem değer temelli dış politika araçları ile doğrudan, hem de bu değerlere sahip olan üyelerinin örnek alınması nedeniyle dolaylı olarak etkilediği (2002, s. 252) argümanını da ayrıca kanıtlar niteliktedir.

Manners'a göre, Soğuk Savaş dönemini kapsayan 1980'lerin "güç siyasetine dönüş" perspektifinden, AT'nin sivil gücünün, devletlerin askeri gücüne bağlı olduğu varsayımlarını doğru olarak kabul etmek mümkün gözükmemektedir (2002, s.236). Ancak 1990'ların uluslararası ilişkilerdeki gelişmeleri, AB'nin dünya siyasetindeki normatif gücünü göz önünde bulundurmamak için hem askeri güç hem de sivil güç kavramlarını yeniden düşünmemizi gerektirmektedir (Manners, 2002, s.236). Ayrıca Manners'a göre, AB'nin iyi yönetim normu 1999'da Komisyonun onayından sonra ve Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nde demokratik reformları gerçekleştirmesindeki talepleriyle birlikte önemli rol oynamaya başlamıştır (2000, s.33). AB, kendi norm ve değerlerini yaygınlaştırabilmek için özellikle genişleme politikalarıyla genişleme politikasını araç olarak kullandığını söylemek yanlış olmayacaktır (Akdağ ve Ekici, 2017, s.59). Soğuk Savaş sonrası dönemde, demokratikleşme koşuluyla (Kopenhag kriterleri ve AB müktesebatı) Sovyet hegemonyasından kurtulan Doğu ve Orta Avrupa ülkelerine vaat edilen tam üyelik perspektifi (Rüşen, 2018, s.344) ile bu ülkelerde norm ve değerlerini benimsenmesiyle gelişmelerine katkı sağlamıştır. Dolayısıyla yüzyıllardır çatışmaların yaşandığı bir bölgede insan haklarını, hukukun üstünlüğünü ve demokrasiyi temel alarak refah, barış ve düzeni tesis etmeyi başarmış olan AB, aynı başarıyı dünyanın diğer bölgelerine de yaygınlaştırmayı hedeflemiş olması birliğin sürdürülebilir misyonlarından en önemli örneklerini göstermektedir (Akdağ ve Ekici, 2017, s.60). Bölgesinde bu anlamda gösterdiği başarı, dünyanın geri kalanında da aynı başarıda bir model olacağından şüphe yoktur.

Birliğin temel misyonu olarak görülen barışın tesisi hususunda etkili olabilmek için en etkili iki araç olarak genişleme ve komşuluk politikalarını kullandığı (Yılmaz ve Uğurlu, 2012, s.89) yukarıdaki örneklerde de açıkça görülmektedir. Dolayısıyla bu

örnekler, AB'yi uluslararası alandaki diğer aktörlerden farklı olarak “sert güç” kullanmak yerine AB'nin bu değerler temelli kuruluşu ile uluslararası siyasette normatif / değerler temelli hareket ettiğini savunan Manners'ın (2002, s. 252) iddialarını desteklemektedir. Diğer bir deyişle bu örnekler AB'nin normatif bir güç olduğu ve uluslararası politikanın normlarını şekillendirebilme kabiliyetine sahip olduğu düşüncelerini güçlendirmektedir.

Manners, AB'nin normatif gücüyle ilgili en somut kanıtlardan birinin ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin AB'nin yürüttüğü uluslararası mücadele olduğunu ifade etmektedir (2000, s.42). 1999 İnsan Hakları Yıllık Raporu'ndaki AB'nin küresel çaptaki insan hakları politikasında ölüm cezasına muhalefetinin en görünür unsurlarından biri haline gelmiş olduğunun belirtilmesi bu mücadelesini desteklemektedir (Aktaran Manners, 2000, s.42). Ayrıca ölüm cezası sorunsalı açısından normları şekillendirdiği bağlamında ele alındığında ise 2000 İnsan Hakları Yıllık Raporu'nda bu konu güzel özetlenmiştir: Para cezası bir dizi felsefik, dini, politik ve kriminolojik soruları beraberinde getirmektedir. AB ülkelerinin hepsi ölüm cezasının tamamen insanlık dışı ve geri döndürülemez bir ceza olduğuna mutabıktır (Aktaran Manners, 2000, s.42). Dolayısıyla uluslararası norm olan ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin bu mücadelesi, AB'nin dünya siyasetinde normatif bir gücü temsil ettiğini göstermektedir. AB'nin normatif kimliğini oluşturan lider ve kurumların politikaları ve söylemleri, birliğin dış politika alanlarında norm ve değerlerine uyumlu ekonomik, diplomatik ve barışçıl yollarla ilişkilerini yürütmeyi amaçladığını göstermektedir (Arkan, 2017, s. 986). Bu örnekler AB'nin normatif bir kimliğe sahip olduğunu açıkça desteklemektedir.

Öte yandan, AB'yi sivil yahut askeri bir güç olmaktan ziyade ortak ilke ve iradeye sahip bir normatif güç olarak değerlendiren Manners'ın görüşleri destekleyici ve karşıt fikirleri beraberinde getirerek yeni bir tartışma alanı oluşturmuştur (Kutlu ve Yeniceler, 2018, s. 1606). 2012 yılında verilen Nobel Barış Ödülü, Afrika'ya yaptığı ekonomik ve insani yardımlar ya da Arap Baharı'nda uyguladığı ambargolar açısından AB'nin normatif güç olarak değerlendirildiği görülmektedir (Kaçar ve Öztürk, 2017, s.359). Ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin mücadelesi de eklendiğinde bu görüşlere destekleyici unsurlar katkıda bulunmaktadır.

Ancak eleştirenlerden biri olan Helene Sjursen'e göre, AB'nin dış politika araçlarına bakıldığında, çok taraflılık prensibini yaygınlaştırma, angajman yeteneğini kullanarak çatışma veya anlaşmazlıklarda çözümün barışçıl yollarla sağlanması, bölgesel işbirliğini güçlendirerek demokrasi ve insan haklarını teşvik etmesi, birliğin sivil ve normatif özelliklerini yansıtmaktadır (Sjursen, 2006'dan aktaran Mercan, 2008, s.102). Emilian Kavalski, normatif gücün çoğunlukla "diğer aktörlerin tepkilerinin çerçevesini belirlemek" ile ilgili olduğunu öne sürer (Kavalski, 2013'ten aktaran Kaçar ve Öztürk, 2017, s.362). Ama bu argümanla bakılan her bir örnek olayın sonucu birbirinden farklı olabilir. Örneğin normatif gücün Soğuk Savaş sonrası ODAÜ'lerin demokratikleşme sürecine uygulanmasıyla, Arap Baharı sürecindeki Mısır örneğine uygulanması farklı sonuçları ortaya çıkaracaktır (Kaçar ve Öztürk, 2017, s.362-363). Dolayısıyla farklı vakalar üzerinden elde edilecek sonuçlar da farklılıklara neden olacaktır.

"ABD'nin Mars'tan, AB'nin ise Venüs'ten geldiği" benzetmesiyle öne çıkan Kagan, AB'nin 2 büyük dünya savaşından yenik çıkmasıyla birlikte askeri açıdan zayıfladığının bir göstergesi olduğunu savunur (Rüşen, 2018, s. 350). Diez ise, normatif gücün doğasını "araçsal olarak normatif güç, yalnızca askeri ya da yalnızca ekonomik değil aynı zamanda fikirler ve düşünceler aracılığıyla işleyen bir güçtür" şeklinde ifade etmektedir (2005, s. 615). Ayrıca AB'nin normatif gücünü hegemonya olarak tanımlayan Diez, neorealistlerin hegemonya düşüncesinden farklı olarak, AB, kendi normlarını bölgesel veya küresel bir düzende uygulamak için askeri veya ekonomik güç tehdidini (örneğin yaptırımlar şeklinde) kullanmak için bir hegemonla dönüşebileceğini ileri sürmüştür (Diez, 2013, s.199). Dolayısıyla bu yaklaşım, normatif gücün farklı açılardan bakılmasını sağlamak için ortaya konduğu anlaşılmaktadır.

Mark Pollack, "AB'nin büyük ölçüde kaynaklarını ikiyüzlü bir şekilde kullandığı ve özünde, sözde evrensel normlar adı altında kendi çıkarlarını gözetmesinden ötürü geleneksel aktörlerden bir farkı olmadığını" ifade eder (Aktaran Kaçar ve Öztürk, 2017, s.364). Siegmur Schmidt ise AB Afrika politikasına ilişkin Afrikalıların üç temel alanda bu politikayı nasıl algıladıklarına dair incelemelerde bulunmuştur (2012, s.100). Bu alanları, AB'nin demokrasiyi ve insan haklarını desteklemesi, AB'nin ticari

ilişkilerde rolü ve AB'nin barış ve güvenlik alanındaki politikası oluşturmuştur. Schmidt'in yaptığı inceleme sonucuna göre, AB tam olarak ne yumuşak bir güç ne de bir neo-sömürgeci güç olarak görülmemekte ve AB'nin kendine özgü rolü, Sahra Altı Afrika'da tam olarak kabul edilmemektedir (2012, s.100). Nathalie Tocci, uluslararası bir aktörün farklı bölgelerde, farklı politika alanlarında, zamana göre bazen normatif, realpolitik, emperyalist, bazen de statükocu davranabildiğini savunur (2007, s.10). Dış politika araçlarının normatif olan aktörü ise statükocu biçiminde sınıflandırmaktadır (Tocci, 2007, s.7). Tocci'ye göre, normatif bir dış politika türü, her iki koşulu da (amaçlar ve araçlar) yerine getirendir. Böylece uluslararası hukuku ve kurumları güçlendirmeyi ve uluslararası hukuku belirleyen ve belirlenmiş hak ve görevleri teşvik etmeyi amaçlayan sosyal çevre hedeflerine atıfta bulunarak dış politika eylemlerini haklı çıkarmaktadır (Tocci, 2007, s.7). Bu bağlamda, normatif güç olarak tanımlanan AB'nin dış politika alanlarında normatif kimliğinden dolayı *statükocu* şeklinde değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Bosna'da yaşanan krizin ardından, Arap İsyanları sırasında da etkisiz kaldığı düşüncelerine dayanan birliğin normatif gücüne dair eleştiriler giderek artmıştır. Adrian Hyde-Price, birliğin uluslararası bir aktör olarak sadece deklare edici bir siyaset izlemesi ve zorlayıcı bir araca sahip olmaması durumu aslında onun bariz şekilde güçsüzlüğünün bir yansıması olurken, bu durum aynı zamanda gücünün kaynağını da oluşturduğunu savunmuştur (Aktaran Kaçar ve Öztürk, 2017, s.364). Diğer bir deyişle, AB'nin uluslararası bir aktör olarak söylemsel çerçevede kalan bir güç kaynağına sahip olabildiği vurgulandığı anlaşılmaktadır.

Münevver Cebeci, AB için ideal bir imaj ve temsil inşa edildiğini ve sözde "ideal bir güç olarak Avrupa söylemi" meta anlatısı oluşturulduğunu savunmaktadır (2012, s. 563). Cebeci'ye göre, AB için sürekli olarak "normatif", "sivil", "barışçıl", "medenileştirici" gibi tanımlar yapılması, onu diğer ülkeler nezdinde, "normal", "doğru" ve "en iyisi" olduğu anlamına gelmesi, üye ülkelerinin çıkarları ve kendi politikalarını meşrulaştırmasına neden olabileceğinden soruna yol açar (Cebeci, 2015, s. 42-43). Ayrıca Cebeci'ye göre, AB'nin dış politikasında, üye devletlerin çıkarları çoğunlukla AB normlarının önüne geçmesinden dolayı normlarla çıkarlar arasında bir ikilik yarattığı konusunda eleştiriler bulunmaktadır (2015, s.48). Cebeci, bu eleştiriler

getirildiğinde, ikilik düşüncesi çürütülerek normlarla çıkarların birbirinden ayrılamayacağına dair savunma yapıldığını ve böylece “normatif güç Avrupa” temsili olarak korunmaya çalışıldığını ileri sürmektedir (2015, s.48). Dolayısıyla AB’nin dış politika alanında norm ve çıkarlarının bütünleşmiş olduğu düşüncesi bu ikiliği ortadan kaldırmak için kullanılmaktadır.

Birlik normları ve üye devletlerin kendi çıkarları arasında kimi zaman farklılaşmadan dolayı AB’nin normatif gücünün zedelendiğine ilişkin bazı eleştiriler de mevcuttur. Bu eleştiriler üye devletlerin özellikle ekonomik çıkarları söz konusu olduğunda birliğin normlarını uygulamada ortak hareket etmedikleri yönündedir. Jennifer L. Erickson’ın örneğine göre, AB, silahların ülke içinde baskı amaçlı kullanılması riskine karşı üye devletlerinin üçüncü ülkelere silah transferini kısıtlayan Silah İhracatı Davranış İlkeleri’ni 1998’de benimsemiştir. Erickson, insan haklarını ihlal eden rejimlere silahların erişimini izin vermeyerek AB’nin bu rejimlerin halka baskı yapma olanaklarını azalttığını belirtmektedir (2011, s.214). Ancak üye devletler AB normlarına karşın yabancı hükümetlere silah satışı gerçekleştirmiştir (Erickson, 2011, s.218). Bu satışın da AB’nin ortak politikası olmadığı açıktır. Dolayısıyla bu örnek, birliğin normatif amaçlarla politikalar üretmesine karşın, kimi zaman üye devletlerin farklı uygulamalarıyla karşılaşabileceğini göstermektedir.

Bir başka örneği, bu tezin konusu olan üye devlet Macaristan’ın AB değerlerini ihlal ettiğine yönelik Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu’nun yürüttüğü prosedürlerden verebiliriz. 10 Aralık 2015 tarihinde AK, kabul edilen Macar iltica mevzuatına karşı bir ihlal prosedürü başlattığına ilişkin Macaristan’a resmi olarak bir bildirim mektubu göndermiştir. Komisyon’a göre, bazı açılardan Macar mevzuatının AB yasaları (özellikle, yeniden yapılan İltica Prosedürleri Direktifi (2013/32 / EU Direktifi) ve ceza yargılamasında yorumlama ve çeviri hakkı Direktifi (2010/64 sayılı Direktif) ile uyumsuzluğunu tespit etmiştir (European Commission [EC], 2015). Ayrıca 19 Temmuz 2018 tarihinde AK, iltica ve iade mevzuatının AB hukukuna uymadığı gerekçesiyle Macaristan’ı en yüksek yargı organı olan Avrupa Birliği Adalet Divanı’na (ABAD) sevk etmeye karar vermiştir (EC, 2018a). Öte yandan, Avrupa Parlamentosu, Macaristan’ın ABA 2. Madde’de yer alan “AB değerlerini” ihlaline yönelik açık bir risk taşıdığını 12 Eylül 2018’de yapılan oylamayla tespit etmiştir (EP,

2018a). Bunun yanı sıra, Polonya'daki Anayasa Mahkemesi'nin yetkilerinin kısıtlanması, yargı üzerinde siyasi nüfuzun artması ve kuvvetler ayrılığı ilkesinin tehlikeye düşmesi endişelerini taşıyan Avrupa Komisyonu, ABA 7. Madde'nin işletilmesi sürecini başlatarak 2014 yılında yürürlüğe giren "Hukuk Devletini Koruma Prosedürü"nü 2016 yılında ilk defa Polonya'ya uygulamıştır (Vatandaş, 2018b, s.2). Ayrıca AK, 24 Eylül 2018'de Polonya'nın yeni Yüksek Mahkeme Yasası'nın yargı bağımsızlığını ihlal ettiği gerekçesiyle AB'nin hukukun üstünlüğü ilkesine dayanarak ABAD'a sevk etmeye karar vermiştir (EC, 2018b). Görülen davada, Divan, Polonya yasasının AB hukukuna aykırı olduğuna ve yargıçların ve dolayısıyla yargı bağımsızlığının ayrılmazlığı ilkesini ihlal ettiğine hükmetmiştir (EC, 2019). Bir diğer örneği, Avrupa Komisyonu'nun Romanya'daki yargı reformu ve yolsuzlukla mücadele konusunda hazırladığı raporlara ilişkin verilebilir. Komisyon'un 18 Temmuz 2012'de AP ve AB Konseyi'ne sunduğu raporda, Romanya'nın yargı bağımsızlığı, yargı reformu ve üst düzey yolsuzlukla mücadele konularında bir dizi tavsiyelerde bulunduğu görülmektedir (EC, 2012b). Ancak Komisyon ve Avrupa Konseyi'nin 2012'deki hukukun üstünlüğü ihlallerinin telafi edilmesi taleplerine Romanya Hükümeti'nin hızlı bir şekilde uyum göstermesi sebebiyle, AP, Romanya'ya karşı herhangi bir kararda bulunmamıştır (Sedelmeier, 2016, s.13). Dolayısıyla bu örnekler, öncelikle AB hukukunun üye devletlerin ulusal hukukunun üstünde yer aldığını göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Dahası bazı üye devletlerin, AB hukuk normlarına uygun olmayan yasa değişikliklerine giderek, özellikle AB'nin hukukun üstünlüğü gibi önemli değerlerine tezat oluşturabilecek farklı politika ve uygulamaları gerçekleştirebildikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, AB'nin temel değerlerinin Antlaşma maddelerinde benimsenmesi, üye devletlerin bu antlaşmaları kabul ederek yükümlülük altına girmeleri ve bu değerlerin ihlali söz konusu olduğunda yaptırım mekanizmalarıyla güvence altına alarak korunmaya çalışılması ve gerekli önlemlerin alınması, AB'nin kendi üyelerine karşı da "normatif" temelli yaklaşımlarla hareket ettiğini göstermektedir.

Akademik çevrelerce normatif güç tartışmasına geri dönecek olursak, AB'nin ne tür bir güç olduğu ve üçüncü taraflara karşı nasıl bir güç olması gerektiği konusu uzun süre tartışılmış ve analiz konusu yapılmıştır. Bununla birlikte, literatürde ve teorik

tartışmalarda iki benzer özelliğin ortaya çıktığı söylenebilir. İlki AB'nin kendi belirgin dış politikasını oluşturduğu; ikincisi ise onun uluslararası ilişkilerde bir aktör haline geldiğidir (Gulde,2011, s.4). Özetle Manners'ın normatif güç Avrupa yaklaşımı, askeri ve ekonomik araçların kullanıldığı geleneksel güç tanımlarından ayrılmaktadır. Bu yaklaşım AB'nin düşünsel gücüne yani sınırlarının ötesine norm ve değerlerini yayabilme ve bir Avrupa kimliği yaratabilme gücüne odaklanmaktadır. AB'nin normatif gücünü yansıtan barış, özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı olan temel normları, AB Antlaşması girişinde ve 21. Maddesi'nde de açıkça belirtilmiştir (Gulde,2011, s.4). Kısacası Manners'ın savunduğu kavram, AB'nin dış politikasında normatif temellere göre hareket ettiği ve uluslararası ilişkilere şekil verdiği yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yaklaşım yukarıda örnekleri verildiği gibi birçok açıdan sorgulansa da, Manners'a göre AB'nin normatif güç olup olmadığını belirlemek için demokrasi, hukukun üstünlüğü, temel hak ve özgürlükler, sürdürülebilir kalkınma ve sosyal dayanışma gibi temel ilke ve yaklaşımların üçüncü ülkeler tarafından nasıl kabul gördüğüne ve bu ilkelere göre davranmaya ikna edilmelerine bakılması gerekmektedir (Kaçar ve Öztürk, 2017, s.366). Dolayısıyla normatif gücün üçüncü taraflarca nasıl algılandığı bu gücün anlamını ve karşılığını belirlemektedir.

2.4.2. Normatif Güç Avrupa Kavramının Kapsamı

Kuruluşundan günümüze kadar AB'nin oluşumu ve gelişimi, uluslararası kimliği ve rolü, dünya siyasetindeki ekonomik ve siyasi ilişkileri gibi birçok alanda gerek Avrupa bütünleşme kuramları gerekse Uİ'n teorik yaklaşımlarında birlik, her zaman güncelliğini koruyan analiz konusunu oluşturduğu bilinmektedir. Özellikle 1990'lı yıllarla birlikte uluslararası sistemde nasıl bir aktör olduğuna dair tartışmaların da yoğunlaştığı açıktır. “İyilik için güç”, “sivil” ya da “askeri güç” gibi çeşitli adlandırmalara ek olarak Manners'ın “normatif güç” tanımlaması karşımıza çıkmıştır. Bu tanım daha önce de açıklandığı gibi, AB'nin diğer aktörlerden farklı olarak, üçüncü ülkelerle olan ilişkilerinde temel değerleri bağlamında uluslararası sistemi şekillendirme kabiliyetini ifade eden iddialardan oluşmaktadır (Manners, 2002). Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere, birliğin normatif güç olup olmadığına ilişkin daha çok uluslararası siyasette birlik dışındaki üçüncü taraflarla olan ilişkileri bağlamında

değerlendirmeye konu edildiği görülmektedir. Manners'ın AB'nin normatif güç olduğunu iddia ederken belirleyici olarak “üçüncü ülkeler tarafından kabul görmesi ve bu yönde davranmaya ikna edilmeleri” şeklinde önemli kriter öne sürmesi de bu değerlendirmeyi desteklemektedir.

Literatürde normatif güç kavramı üzerinde genel olarak bu yaklaşımı destekleyici, öte yandan eleştirel analizler ve kavramın çeşitli vakalar üzerinden test edilmesi gibi çalışmalar oldukça yoğun biçimde yer bulmaktadır. Vaka analizlerinde çoğunlukla AB'nin normatif gücünün üçüncü ülkelerle olan ilişkileri doğrultusunda ele alındığı karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Avrupa Komşuluk Politikası, Afrika, Karayipler, Akdeniz, Ukrayna, Mısır ve Fas gibi vakalar seçilerek analizlerin bu tür ilişkilere yoğunlaştığı görülür. Ancak normatif güç Avrupa kavramının AB'ye üye devletler açısından değerlendirilmesine pek sık rastlanmamaktadır. Oysa Manners, yukarıda belirtilen belirleyici kriterine karşın, AB'nin hem kendi üye devletleriyle hem de dünyanın geri kalanıyla olan ilişkilerinde evrensel norm ve değerleri temel aldığını savunmaktadır (2002, s. 241). Ayrıca Beyza Ç. Tekin'inin de vurguladığı gibi, AB'nin normatif gücü, hem iç hem de dış ilişkilerinde norm ve değerleri bakımından edindiği yükümlülüğe önemli ölçüde bağlıdır (2014, s.332). Tekin'e göre, normatif güç olarak AB'nin güvenilirliği sadece üçüncü ülkelerle olan dış ilişkilerine değil, ayrıca kendi üye devletleriyle ilişkilerinin doğasına da bağlıdır. Bu argümanın ampirik ilişkisini değerlendirmek için sadece AB'nin dış politikasını incelemek yeterli değildir. Aksi takdirde normatif güç olarak AB'ye yönelik tüm iddialar bir anlam ifade etmemektedir (Tekin, 2014, s.332). Tekin, üye devletleriyle olan ilişkilerinde AB'nin normatif temeller doğrultusunda ve belirgin olarak sosyal haklar ve özgürlükler, eşitlik, dayanışma ve ayrımcılık gözetmeme gibi alanlarda hareket ettiğini savunmaktadır (Tekin, 2014, s.332). Macaristan, Polonya ve Romanya'ya ilişkin yukarıda verilen örnekler de bu varsayımları destekler niteliktedir. Dolayısıyla bu iddialar, kavramın üçüncü tarafların yanı sıra birlik üyeleri bağlamında da değerlendirilmesine imkân vermektedir. Bu da bizi, bu tezin ana konusunu oluşturan, üye devlet Macaristan'da son yıllarda gerçekleşen gelişmelerle birlikte AB'nin bu ülkeyle yaşadığı sürecin normatif güç Avrupa kavramı bağlamında incelenmesi amacına götürmektedir. Zira Avrupa Parlamentosu, 12 Eylül 2018 tarihinde yaptığı oylama sonucu, Macaristan'ın

“AB değerlerine” uygun hareket etmediği, diğer bir deyişle, AB Antlaşması’nın 2. Maddesi’ni ihlal ettiğine dair açık bir risk taşıdığını tespit etmiştir (EP, 2018a). Bu antlaşma maddesinde, “Birlik, insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dahil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kuruludur. Bu değerler, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hakim olduğu bir toplumda üye devletler için ortaktır” denilmektedir (AB Genel Sekreterliği 2011, s.3). Dolayısıyla Manners’ın iddiasında bulunduğu AB’nin normatif gücünü oluşturan temel norm ve değerler, Madde 2’de açıkça belirtilmiştir. Buradan hareketle, tezin bundan sonraki bölümünde normatif güç Avrupa kavramı, Macaristan örneği üzerinden değerlendirilecektir.

3. AVRUPA BİRLİĞİ VE MACARİSTAN SORUNU

20. yüzyılın en tahripkâr iki büyük savaşından yıkık çıkan Avrupa kıtasını, halihazırda 27 üyeli bir birlik haline getirmiş olan Avrupa bütünleşme projesi, dünya siyasetinde elbette büyük bir başarıdır. Avrupa kimliğinin mevcut, belirgin ve “katma değerli” anlamı, 1950’lilerden itibaren Avrupa bütünleşme süreciyle yeniden şekillenmiş ve derinleşmiştir (Mayer ve Palmowski, 2004, s.592). Dolayısıyla başarılı olan bu projedeki antlaşmalar sayesinde, çoğu üye devletin başarılı ulus oluşturma girişimlerinin bir parçası olan, savaş sonrası hümanizm, medeniyet ve kültür miti ortaya konmuş ve çoğaltılmıştır (Mayer ve Palmowski, 2004, s.592). Bölgesinde ve dünyada bu miti temsil eden bir model haline gelmiştir.

Soğuk Savaş sonrasında AB’nin siyasi bir birliğe dönüşmesiyle birlikte, bağımsızlıklarını kazanan ve Avrupa bütünleşmesinin dışında kalan Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri AB üyesi olmak için başvuruda bulunmaya başlamışlardır (AB Başkanlığı, 2019). 1993’teki Kopenhag Zirvesi’nde Kopenhag Kriterleri’nin getirilerek aday ülkelerce benimsenmesi için tam üyelik koşulları sunulmuştur. Macaristan da bu ülkelerden biridir. AB’nin beşinci genişleme süreci (AB Başkanlığı, 2019) kapsamında Macaristan’ın AB üyeliği 2004 yılında gerçekleşmiştir.

Ancak AB, özellikle 2010’lu yıllardan itibaren ODAÜ’lerden biri olan, üye devleti Macaristan ile AB değerlerinin bu ülke tarafından ihlal edildiği iddialarına yönelik sorunlar yaşamaktadır. Dolayısıyla bu bölümde öncelikle Macaristan’ın birliğe üye

olmadan önceki genel durumu aktarılacak, ardından AB üyeliği için bir ülkenin geçirdiği aşamalar ve Macaristan'ın birliğe katılım süreci anlatılacaktır. Daha sonra bu ülkenin AB değerlerini ihlaline yönelik gelişmeler ve sorunlar açıklanarak, AB'nin Macaristan'a karşı uyguladığı prosedürler normatif güç Avrupa kavramı bağlamında değerlendirilecektir. Akabinde birlik değerlerini ihlal eden üye devlete karşı yaptırım öngören AB Antlaşması'ndaki 7. Madde'nin getirdikleri anlatılarak, AB değerleri krizine yönelik akademik çevrelerce tartışılan çözüm senaryolarına yer verilecek ve ardından genel bir değerlendirme yapılacaktır.

3.1. Macaristan'ın AB Üyeliği Öncesine Genel Bakış

Tezin konusu gereği Macaristan'ın AB üyeliği ve sonrasında yaşanan gelişmeler odak noktamızı oluşturduğundan, bu bölümde ülkenin tarihi geçmişi üzerine detaylı bilgiler yerine ana hatlarıyla kısaca değinilecektir.

Macaristan konum olarak bir Orta Avrupa ülkesidir. Türk tarihinin önemli bir parçasını oluşturan Macar tarihine bakıldığında, 5. yüzyıldan itibaren temasta olduğumuz ve 1526 Mohaç zaferi ile Osmanlı Devleti'nin Macaristan'a yerleşmesiyle uzun süre Türk egemenliğinde kalan Macarlar ve Türkler arasındaki ilişkilerin devam ettiği görülmektedir (Duran ve Orhun, 2017, s.273). Osmanlı'nın 300 yıldan fazla mücadele ettiği ve 150 yıldan fazla bir dönem Türk hakimiyetinde kalan Macarlar, Türklerin Viyana yenilgisinden sonra geri çekilmesiyle, Avusturya egemenliği altına girmişlerdir (Çolak, 2010, s.373). 1699 yılındaki Karlofça Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu tüm Macaristan'ı Avusturya'ya bırakmak zorunda kalmıştır (Kurtaran, 2016, s.115). 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında, Avrupa'da yeni güç dengelerinin olduğu bir dönemde, Avusturya-Macaristan Monarşisi'nin yükselen Panslavizm ve Pangermenizmine karşı, Osmanlı ile işbirliği yapması çerçevesinde, Osmanlı İmparatorluğu ve Macaristan arasında sosyal, kültürel, ekonomik ilişkiler çok gelişmiştir (Çolak, 2010, s.374). Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun 1914'teki I. Dünya Savaşında yenilmesiyle imparatorluk yıkılmış ve topraklarında milli devletler kurulmuştur (Namal, 2014, s.336). Dolayısıyla Macaristan'da cumhuriyet ilan olmuştur.

1950'li yıllara kadar bir tarım ülkesi olan Macaristan, II. Dünya Savaşı sonunda Sovyet hakimiyeti ile birlikte sosyalist bir rejimle tanışmıştır (Atatorun, 2016, s.42). Tarımla uğraşan Macaristan'da bu dönemde uygulanan sanayi politikaları Budapeşte ve diğer şehirleri kapsadığından, kırsal alanlar yüksek refah ve yaşam standartlarına sahip olamamıştır (Atatorun, 2016, s.42). 1989 yılına kadar komünizm rejimi ile yönetilen Macaristan'da şehirlerdeki konseyler tamamen merkezi yönetimin kontrol ve gücünü temsil etmiş ve bu nedenle, kamu yönetimi yapısının, merkeziyetçi, ağır hiyerarşik ve denetimçi bir yapıda olduğunu söylemek mümkündür (Atatorun, 2016, s.39). Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, 1989'da demokrasiye geçişe karar verilen Macaristan'da anayasal olarak parlamenter hükümet sistemi benimsenmesinin ardından Devlet Başkanı ve Anayasa Mahkemesi'ne verilen önem ve bu kurumların rolleri dikkat çekici hale gelmiştir (Eroğlu, 2011, s.1). Demokratik parlamenter rejime geçilen Macaristan'da siyasi, idari ve ekonomik alanlarda köklü bir değişim ve dönüşüm sürecinin başladığı görülmektedir (Atatorun, 2016, s.40). Dolayısıyla, eski rejimin yerine demokratik ve liberal değişimlerin sağlanmasına çalışılmıştır.

İki dünya savaşını yaşaması ekonomisinde yıkıma neden olan Macaristan, Polonya ile benzer koşullardan geçmiş ve 31 Mart 1994 tarihinde tam üye olmak için AB'ye başvurmuştur (Ulu, 2014, s. 63). ODAÜ'lerin komünist rejim sonrası ekonomilerini yeniden yapılandırmalarına destek vermek amacıyla AB'nin başlattığı belirli politikalar uygulanmıştır. Macaristan'da, AB Bölgesel Politikası çerçevesinde 1993 PHARE kalkınma yardım programı başlamıştır (Atatorun, 2016, s.43-44). *AB düzenlemelerinin şartlarını yerine getirecek yeni hukuki ve kurumsal bir sistemi tesis etmek olarak* tanımlanan bu program, bu ülkelerin AB fonlarından verimli biçimde yararlanabilmeleri için, sosyo-ekonomik kalkınmaları sağlamayı ve yönetsel kapasitelerini iyileştirmeyi amaçlamaktadır (Atatorun, 2016, s.43-44). Özellikle 1990'daki Yerel Yönetimler Kanunu'ndan başlayarak, Macaristan adem-i merkeziyetçilik ve demokratikleşme bağlamında önemli derecede ilerleme kaydetmiştir (Atatorun, 2016, s.52). Dolayısıyla bu tür gelişmeler Macaristan'ın AB'ye üyeliği konusunda gerekli kriterleri yerine getirebilmesi ve demokratikleşmesi için uyum süreci yaşadığını göstermektedir.

3.2. AB Üyeliği ve Macaristan'ın Katılımı

Avrupa'nın ve elbette günümüzde AB'nin sahip olduğu kimliği ve tarihi geçmişi, demokrasinin, satın ve bilimin gelişmesini ve bulunduğu coğrafyada modernleşme, ekonomik refah ve demokratikleşmeyi başaran bir yapıyı ifade etmektedir (Din, 2011, s.55). Avrupa kıtası açısından gerçek bir dönüm noktası olan Soğuk Savaş'ın bitişi, tüm Avrupa'da coşkuyla kutlanmış, Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile Avrupa bütünleşmesinin dışında kalan Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri AB üyesi olmak için başvuruda bulunmaya başlamışlardır (AB Başkanlığı, 2019). Bu ülkelerin AB üyesi olabilecekleri resmi olarak ilk kez Haziran 1993'te toplanan Kopenhag Zirvesi'nde dile getirilmiş, yine aynı zirvede, "Kopenhag Kriterleri" adı verilen üyelik koşulları belirlenmiştir (AK Türkiye Delegasyonu, 2009, s.6). Dolayısıyla bu zirveyi hem AB için hem de üye olmak için başvuran ülkeler için bir başka dönüm noktası olarak görmek mümkündür.

ABA'nın 49. Maddesine göre, ABA 6 (1). Maddesinde belirtilen ilkelere - özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü - uyan her Avrupa Ülkesi Birliğe üye olmak için başvurabilir (AK Türkiye Delegasyonu, 2009, s.6). Bir ülke, ancak, 1993'te Kopenhag'da tanımlanan ve daha sonra 1995'te pekiştirilen aşağıda belirtilmiş tüm katılım kriterlerini sağladığında üye olabilmektedir:

- 1. Siyasi kriter: Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı ve azınlıkların korunmasını güvenceye alan istikrarlı kurumlar.*
- 2. Ekonomik kriter: işleyen bir pazar ekonomisi ve AB içindeki rekabet ve piyasa güçleriyle baş edebilme kapasitesi.*
- 3. Siyasi, ekonomik ve parasal birlik hedeflerine uyum dahil üyeliğin yükümlülüklerini üstlenebilme kapasitesi.*
- 4. Uygun idari ve adli yapılar aracılığıyla Avrupa mevzuatının tümünün etkin biçimde uygulanabilmesini benimseme* (AK Türkiye Delegasyonu, 2009, s.6). Bu Kopenhag kriterlerini yerine getiremeyen ülkeler üyeliğe kabul edilmemektedir.

AB'ye katılmak isteyen bir ülke, tüm üye ülke hükümetlerinin temsil edildiği Konsey'e üyelik başvurusunu yaptıktan sonra, Komisyon olumlu görüş bildirdiği

takdirde, Konsey oybirliğiyle müzakere yetkisine karar verir ve aday ülke ile üye ülkeler arasında müzakereler resmen başlar (AK Türkiye Delegasyonu, 2009, s.9). *Avrupa Komisyonu, AB Konseyi, Hükümetlerarası Konferans, Avrupa Parlamentosu ve AB'ye üye ülkeler* AB'ye katılım müzakerelerinin AB tarafını oluştururken, aday ülkeler ise diğer tarafını oluşturmaktadır (Sayın, 2016, s. 51). Dolayısıyla bu taraflar arasında müzakerelerin yürütülmesi sağlanmaktadır.

Katılım müzakereleri, yaklaşık 90.000 sayfalık müzakereye açık olmayan ve AB kuralları olarak tanımlanan “müktesebatı” aday ülke tarafından benimsenmesi, uygulanması ve tatbik edilmesi sürecine odaklanır ve nihayetinde amaç antlaşmaya varmaktır (AK Türkiye Delegasyonu, 2009, s.9). Müzakereler her aday ülkeyle ayrı ayrı yürütülür (AK Türkiye Delegasyonu, 2009, s.9). Beş aşamadan oluşan müzakere süreci, sırasıyla bir tarama süreci, müzakere pozisyonları hazırlanması ve bunların AB Dönem Başkanlığı'na sunulmasıyla müzakereler açılmakta ve süreç takip edilerek gereken işlemlerin yerine gelmesiyle müzakereler kapatılmaktadır (Sayın, 2016, s.50). Müktesebat başlıklarının tamamında her iki tarafı da tatmin edecek düzeyde sonuçlandırıldığında, bu sonuçlar Katılım Antlaşması taslağı olarak hazırlanır ve Komisyon, Konsey ve Avrupa Parlamentosu'nun da desteğini alırsa, Katılım Antlaşması aday ülke ve tüm AB üye ülkeleri tarafından imzalanır ve onaylanır (AK Türkiye Delegasyonu, 2009, s.13). Dolayısıyla her aday ülkeyle ayrı olarak yürütülen müzakereler bir dizi aşamadan ve onaydan geçerek nihayetinde üyelikle sonuçlandırılmaktadır.

1998 yılında Malta ve Güney Kıbrıs'la başlayan tam üyelik müzakereleri 2002 yılında son bulmuş ve aralarında Çek Cumhuriyeti, Estonya, Litvanya, Letonya, Macaristan, Polonya, Slovenya, Slovakya, Malta ve Güney Kıbrıs'ın bulunduğu on ülke Mayıs 2004 tarihinde AB üyesi olmuştur (Irmak, 2012, s.113). Ancak üyelik öncesi ve sürecinde özellikle ODAÜ'ler AB'nin desteğiyle yapısal dönüşüm içerisinde yer aldıkları görülür. 2001 yılında aday ülkeler için ilerleme raporları hazırlayan Avrupa Komisyonu'nun özellikle ODAÜ için yayınlanan düzenli ilerleme raporları incelendiğinde, bu ülkelerin uyum sürecinde önemli değişiklikler geçirdiği ve rasgele dönüşümler yerine bilinçli reformlar yaşadığı anlaşılmaktadır (Demir, 2009, s.133).

Dolayısıyla bu ülkelerin adaylık süreci bu raporlarla takip edilerek AB ile uyumlu yapısal değişimleri desteklenmiştir.

Mart 1994'de birliğe üyelik için başvuru yapan ilk Doğu Avrupa ülkelerinden birisi olan Macaristan'ın üyelik süreci, diğer aday ülkelerle karşılaştırıldığında çok daha rahat geçmiştir (Irmak, 2012, s.19). Dolayısıyla Macaristan hem aday ülkelerin nitelik ve nicelikleri, hem de Avrupa bütünleşmesinin ulaşılmış olduğu derinlik açısından daha önceki genişlemelerden çok farklı olan beşinci genişleme süreci (AB Başkanlığı, 2019) kapsamında AB üyeliği gerçekleşmiştir. Bu süreçte bir yandan Macaristan, Kopenhag üyelik koşulları çerçevesinde toplumsal yaşamın hemen her alanını yeniden düzenlemiş ve diğer yandan AB de, genişleme sürecini diğer genişlemelere kıyasla çok daha kapsamlı bir şekilde yürütmüştür (AB Başkanlığı, 2019). Bu nedenle AB'nin beşinci genişlemesini, Avrupa bütünleşmesinde çok daha derin bir süreci ifade ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

3.3. Macaristan'ın AB Değerlerini İhlali

12 Eylül 2012'de dönemin Avrupa Komisyonu Başkanı José Manuel Durão Barroso'nun Avrupa Parlamentosu açık oturumunda yaptığı konuşmada şu sözleri dikkatimizi çekmektedir:

....Son aylarda yasal ve demokratik yapıya karşı bazı Avrupa devletlerimizde tehditler görmekteyiz. Bu tehditlerin alarmini vermede ve endişe verici gelişmelerin denetlenmesi için belirleyici rol üstlenmede ilk harekete geçen Avrupa Parlamentosu ve Komisyonu olmuştur. Ancak bu gelişmeler aynı zamanda kurumsal düzenlemelerimizin sınırlarını da açığa çıkarmıştır. İkna kabiliyetinin “yumuşak gücü” ile Antlaşmamızdaki 7.maddenin “nükleer seçeneği” arasında bir alternatif değil, daha iyi gelişmiş enstrümanlara ihtiyacımız vardır (Barroso, 2012, s. 10).

Barroso'nun bu sözleri elbette Macaristan ve Polonya'nın anayasal düzenlemelerindeki değişiklikler ve izledikleri politikalardan kaynaklanan sorunlarla birlikte AB değerlerini ihlal ettikleri gerekçesiyle AB Komisyonu ve Parlamentosu'nun bu ülkelere yönelik başlattığı süreci işaret etmektedir. Zira AB'nin Polonya ve Macaristan ile yaşadığı sorunların temelinde, AB değerlerinin yer aldığı, AB Antlaşması'nın 2. Maddesi'nin bu iki ülke tarafından ihlal edildiği iddiası

bulunmaktadır (Vatandaş, 2018b, s.2). Bu iddiaların AB ve bu iki ülke arasında ciddi sorunlara ve gerilimlere yol açması muhtemeldir.

Avrupa Parlamentosu, Yeşiller Partisi'nden Hollandalı Judith Sargentini'nin hazırladığı raporla (Sargentini, 2018, s.1-66) birlikte, 12 Eylül 2018 tarihinde, Macaristan'ın AB değerlerini ihlal ettiğine dair açık bir risk taşıdığı tespiti için bir oylama gerçekleştirmiştir. Oylama sonucunda 448 evet, 197 hayır ve 48 çekimser oyla, 7. Madde'nin birinci fıkrasının işletilmesi parlamentoda kabul edilerek Macaristan'ın birlik değerlerini ihlal ettiği tespit edilmiştir (EP, 2018a). Bu prosedürün sonuçlanması ise 7. Madde gereğince Macaristan'a kısaca cezai yaptırımların uygulanması ve AB içindeki oy hakkının askıya alınması anlamına gelmektedir. AP'nin Macaristan ile ilgili gündeminde yer alan konular şu şekildedir:

- Anayasal ve seçim sisteminin işlevi
- Yargı bağımsızlığı
- Yolsuzluk ve çıkar çatışmaları
- Gizlilik ve veri koruması
- İfade özgürlüğü
- Akademik özgürlük
- Din özgürlüğü
- Örgütlenme özgürlüğü
- Eşit muamele hakkı
- Azınlık hakları
- Göçmenlerin, sığınmacıların ve mültecilerin temel hakları ve ekonomik ve sosyal haklar (EP, 2018a).

Bu konulardan da anlaşıldığı gibi AB, demokratik değerlerine ilişkin Macaristan'la ilgili kapsamlı bir değerlendirme süreci yürütmüştür. AB ile Macaristan'ı bu sürece getiren temel nedenler ve gelişmelere geçmeden önce yukarıda belirtilen antlaşma maddelerinin ne anlama geldiğini incelemek yerinde olacaktır.

İlk olarak AB değerlerinin yer aldığı ABA 2. Madde'deki dikkat çekici ifadeler şu şekildedir:

“Birlik; insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı değerleri üzerine kuruludur. Bu değerler; çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın erkek eşitliğinin hâkim olduğu bir toplumda üye devletler için ortaktır” (AB Genel Sekreterliği, 2011).

Öncelikle bu madde kurucu antlaşmada yer aldığından, birincil hukuk norm özelliğini taşır ve diğer hukuk normlarının üstünde olduğundan, bunların 2. Madde’ye aykırı olmaması gerekir. Ayrıca birlik hukukunun üstünlüğü ilkesi gereğince bu madde, anayasal düzenlemeler de dâhil olmak üzere tüm ulusal hukuk düzenlemelerinin üstündedir. Bu bakımdan, üye devletler ABA 2. Madde’ye aykırılık oluşturacak ulusal düzenlemelerden kaçınmak zorundadır (Güneş, 2016, s.310). AB’ye göre Macaristan’ın yasal düzenlemelerindeki değişiklikler ve politikalar, bu maddenin ihlaline yönelik açık bir risk taşımaktadır.

Öte yandan Sargentini’nin raporuna göre (2017), her üye devlet üye olurken birlik antlaşmalarını imzalayarak yükümlülüklerini kabul ettiğinden, aynı antlaşmanın 49. Maddesi ile de AB değerlerini koruyacağını taahhüt etmiş sayılmaktadır. 49. Madde şöyle demektedir:

2. maddede belirtilen değerlere saygı gösteren ve bu değerleri desteklemeyi taahhüt eden her Avrupa devleti, Birliğe üye olmak için başvuruda bulunabilir. Bu başvuru Avrupa Parlamentosu’na ve ulusal parlamentolara bildirilir. Başvuruda bulunan devlet, başvurusunu, Komisyon’a danıştıktan ve üye tam sayısının çoğunluğuyla karar verecek olan Avrupa Parlamentosu’nun muvafakatini aldıktan sonra oybirliğiyle hareket edecek olan Konsey’e yapar. Avrupa Birliği Zirvesi tarafından kararlaştırılan yeterlilik kriterleri dikkate alınır (AB Genel Sekreterliği, 2011, s.29).

Madde 2’de yer alan değerlerin üye devletlerce ihlali durumunda ise ABA 7. Madde’nin işletilmesi süreci başlatılmaktadır. Zira Lizbon Antlaşması, değerlerin korunmasına yönelik siyasi yaptırım mekanizmasını birtakım değişikliklerle ABA’nın 7. maddesinde korumuştur (Bayram, 2018, s.69). Dolayısıyla 7. Madde, AB değerlerinin açıkça belirtildiği 2. Madde’nin koruyucu niteliğini taşımaktadır. 7. Madde’nin 1. fıkrası şöyledir:

Konsey, üye devletlerin üçte birinin, Avrupa Parlamentosu'nun veya Avrupa Komisyonu'nun gerekçeli önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu'nun muvafakatini aldıktan sonra, 2. maddede belirtilen değerlerin bir üye devlet tarafından ciddi biçimde ihlaline yönelik açık bir risk bulunduğunu üyelerinin beşte dört çoğunluğuyla tespit edebilir. Konsey, bu tespiti yapmadan önce ilgili üye devleti dinler ve aynı usule göre hareket ederek bu devlete tavsiyelerde bulunabilir. Konsey, bu tespitin dayandığı gerekçelerin geçerliliğini sürdürüp sürdürmediğini düzenli olarak kontrol eder (AB Genel Sekreterliği, 2011, ABA, m.7/1).

Diğer bir deyişle, ABA 2. Maddesi'nde AB'nin kimliğini inşa eden değerleri ifade edilirken; 49. Maddesi'nde ise üye ülkelerin barış, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi normlara riayet etmeyi taahhüt ettiğini kabul etmektedir (Vatandaş, 2018b, s.2). Yine birlik antlaşmasına göre bu taahhüdüne uymadığı takdirde, 7. Madde'de yaptırımlar uygulanacağı açıkça belirtilmektedir (Vatandaş, 2018b, s.2). Dolayısıyla tüm bu antlaşma maddeleri üye ülkelerce üzerine mutabakata varılarak onaylanan metinler olduğu için, tüm üye ülkeleri kapsamaktadır.

AB, buna benzer sorunları 2000'li yılların başında Avusturya'daki Jörg Haider'in popülist sağcı Özgürlük Partisi'nin koalisyonunda yer alması ile yaşadığı görülmektedir. Bu ülkeye karşı yaptırım anlamında AB üye devletleri sadece Avusturyalı adayları uluslararası kuruluşların pozisyonlarında desteklememeyi taahhüt etmişlerdir (Müller, 2013, s.5). Bu bağlamda, AB'nin değerlerine yönelik üye devletleriyle yaşadığı sorunlar çok yeni değildir.

Öte yandan Macaristan'a benzer olarak, bir başka üye devleti Polonya'nın AB hukukunun üstünlüğü ilkesinin ihlaline açık bir risk taşıdığı gerekçesiyle Avrupa Komisyonu, AB Antlaşması 7. Maddesi'nin işletilmesi için verdiği kararı 20 Aralık 2017 tarihinde yürürlüğe koymuştur (EC, 2017c, s.1-43). Macaristan tarafından bakıldığında, Avrupa Komisyonu yerine AP'de ihlalin tespitine ilişkin oylama sonucu, bu kurumda alınan ilk karar olması açısından kayda değerdir. Ayrıca Avusturya'ya karşı yaptırım anlamında karşılaştırıldığında, Polonya ve özellikle Macaristan'a uygulanan prosedürlerin AB bünyesinde hem ciddi boyutta ele alındığı, hem de AB'nin temel değerlerine gün geçtikçe daha fazla önem atfettiği biçiminde yorumlamak yanlış olmayacaktır. Değerler merkezli konumu düşünüldüğünde,

AB'nin normatif temelli hareket ettiği anlaşılmaktadır. Zira üye devletlerin ihlallerindeki süreçlere yönelik AB'nin bu yöndeki yaklaşımlarını antlaşmalarında gerçekleştirdiği değişikliklerde de görmek mümkündür. Örneğin, Lizbon Antlaşması'yla yeniden düzenlenmiş hali ile ABA'nın 7. Maddesi, değerlerin korunmasına ilişkin üç farklı prosedür öngörmektedir:

Birincisi, önleyici bir niteliği olup ABA'nın 2. maddesinde belirtilen değerlerin, bir üye devlet tarafından ciddi biçimde ihlaline yönelik açık bir riskin bulunup bulunmadığının tespitine ilişkindir. İkincisi ise, AB değerlerinin üye devlet tarafından ciddi ve sürekli biçimde ihlal edildiği durumlara ilişkindir (Bayram, 2018, s.70). Üçüncüsü ise, ciddi ve sürekli biçimde ihlale bağlı olarak yaptırımların uygulanması kararıdır (Besselink, 2016, s.5). Her ne kadar önleyici prosedür, daha uygulanabilir bir mekanizma olarak tasarlansa da, 7. maddenin nihai olarak işletilmesi, onu kullanmanın yine de imkânsız olduğunu hissettirmektedir. Zira Barroso'nun bu boyutu, “nükleer seçenek” olarak adlandırdığı bilinmektedir (Besselink, 2016, s.17). Nükleer seçenek olarak nitelendirilmesi bu maddenin kullanılmasında tehlikeyi ya da imkansızlığı yansıtması bakımından oldukça önemlidir.

Macaristan için önleyici nitelikteki ilk prosedür uygulanmış olup ihlalin tespiti AP tarafından yapılmıştır (EP, 2018a). Bu ilk prosedür, Avusturya krizinden sonra Nice Antlaşması ile ABA'nın 7. Maddesi'ne eklenmiştir (Reçber ve Aydın, 2004, s.101). Zira Amsterdam Antlaşması'nın düzenlediği şekli ile 7. maddenin Avusturya'ya uygulanması mümkün olmamıştır. Bunun nedeni ise öncelikle ihlalin gerçekleşmesi ve bunun tespitinden sonra ancak 7. Madde'nin işletilebilmesidir (Bayram, 2018, s.70). Her ne kadar Amsterdam Antlaşması, liberal demokratik ilkelerin ciddi ve sürekli biçimde ihlallerini yapan üye devletlere yaptırım olasılığını tanımlasa da, bu yaptırımlar hiçbir zaman kullanılmamıştır (Sedelmeier, 2016, s.7). Dolayısıyla AB, Avusturya örneğinden sonra üye devletleriyle dayanışmanın ve temel değerlerinin korunması noktasında hassasiyetini arttırdığını ve ihlalleri önleyici nitelikte önlemler alma ihtiyacı duyduğunu söylemek olasıdır.

Diğer taraftan, yukarıda belirtildiği gibi, Lizbon Antlaşması ile yeniden düzenlenen ABA'nın 2. Maddesi'nde “ilke” yerine “değer” teriminin kullanılması ve bu değerlere

“insan onuru, eşitlik ve azınlıklara mensup kişilerin haklarına saygı gösterilmesi” ifadesinin eklenmesi (Güneş, 2016, s.311) AB’nin değerlerine verdiği önemde artışın göstergesi olarak düşünülebilir. Ayrıca ABA’nın 2. maddesinde gerçekleştirilen bu değişiklikleri, AB’nin siyasi bir birlik olma yönündeki iradesinin bir yansıması olarak da görmek mümkündür (Güneş, 2016, s.311). Nitekim Manners’ın AB’yi **normatif güç** olarak tanımlamasında, bu gücün kuruluş felsefesinde, kurucu ve siyasi bütünleşmesini sağlayan antlaşmalarında yansıtıldığına ilişkin düşüncelerini, özellikle Lizbon Antlaşması ile yapılan değişiklikler bir anlamda doğrular niteliktedir. Bununla birlikte Polonya ve ardından Macaristan için temel değerlerinin ihlali konusunda AB’nin duyduğu endişelerin ciddi boyuta ulaştığını, bu ülkelere uyguladığı prosedürlerden de anlaşılmakta ve üye devletlerine yönelik “**normatif**” temelli bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Dolayısıyla tezin bundan sonraki kısmında, Macaristan’a karşı AB’nin bu prosedürleri uygulamasına neden olan gelişmeleri inceleyeceğiz.

3.3.1. Macaristan Krizine Giden Süreç

Bilindiği gibi, Soğuk Savaş’ın ardından Sovyet rejiminden ayrılan Macaristan, 1994 yılında AB üyeliğine başvuru yapmış ve diğer ODAÜ’lerle birlikte üyelik kriterlerini yerine getirebilmek, demokratikleşme ve kalkınmasını sağlayabilmek amacıyla modernleşme girişimlerine başlamıştır. Bu girişimlerin temelinde elbette “Avrupalılaşma” çabası olduğu muhakkaktır. Bu anlamda 1989’dan sonraki 10 yıl içerisinde “Avrupa’ya Dönüş” için oldukça başarılı bir dönem olduğu görülmektedir. Zira Avrupalılaşma/Modernleşme çabalarının bu dönemde baskın bir role sahip olduğunu ve beklentilerin yüksek olduğunu söylemek mümkündür (Ágh, 2016, s.34). Kaldı ki bu tür çabaların sadece Macaristan’da değil, diğer ODAÜ’lerde de AB ailesinin birer ferdi olma idealinin var olduğu, üyelik başvurularının ardı ardına yapılmasından da anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu ülkeler, “Avrupa’ya Dönüş” hedeflerini başarıyla gerçekleştirmiştir. Hatta birçok analiste göre, bu dönüş bu ülkelerde totaliterliğin mirası üzerindeki demokrasi ve hukukun üstünlüğünün nihai zaferinin sinyallerini vermiştir (Bugarič, 2014, s.37). Bu açıdan ODAÜ’ler için oldukça iyimser bir tablo ve atmosfer betimlenmektedir.

AB açısından ise, 1990'lı yıllarla birlikte derinleşme politikalarıyla siyasi bütünleşmesini bir yandan tamamlarken, diğer yandan da genişleme sürecine devam ederek ortak tarih, kültür, dil unsurlarına sahip olduğu Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin birliğe entegrasyonunu sağlamaya çalışmıştır. Zira Soğuk Savaş sonrası karşılıklı bağımlılığın artmakta olduğu küresel bilgi çağında küresel normları, yerel ve uluslararası değerleri oluşturabilme kapasitesine sahip, kendi norm ve değerlerini evrensel ilkeler olarak benimsenmesi ve yayılmasını hedefleyerek “yumuşak gücü” aracılığıyla (Akdağ ve Ekici, 2017, s.54) uluslararası sistemde etkili bir aktör olmayı pekiştirebilmesi bakımından bunlar bir hayli önemli ve ümit verici gelişmelerdir. Nitekim 2008 yılındaki küresel krizin ardından AB, sahip olduğu özgüveni tekrar kazanmış ve hatta bu güven, dönemin Almanya Başbakanı Angela Merkel tarafından (2017) Avrupa'nın “kaderini kendi ellerine alması gerektiği” ve “kendi kaderimiz için savaşmalıyız” sözleriyle açıkça ortaya konmuştur (Ágh, 2018, s.31). Dolayısıyla krizler ve sorunlarla başa çıkabilme gücü özgüvenin yeniden pekiştirilmesiyle vurgulandığı görülmektedir.

Ancak Slovenya'nın başkentindeki Lübljana Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden Bojan Bugarič'a göre, özellikle Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleriyle ilgili olarak bu iyimser havaya karşın, tarih sona ermemiş ve liberalizm karşıtlığı, Macaristan'da ve bu ülkelerin bazılarında liberal demokrasiye karşı büyük bir meydan okumayı temsil eder duruma gelmiştir (2014, s.37). Bugarič, AB'nin benzersiz bir tarihi durumla karşı karşıya kaldığını savunmaktadır. 2. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da esas olarak barış ve refahı tesis etmek için kurulan demokratik rejimlerin siyasi kulübü, bir ilk olarak üye devleti, liberal olmayan otoriter siyasi bir rejime doğru kaymasıyla yüz yüze kalmıştır (Bugarič, 2014, s.1). Práznovská'ya göre ise, AB son zamanlarda zor bir dönemden geçmektedir. Bunun nedenleri temel olarak, ekonomik kriz, göç krizi veya İngiltere'nin birlikten ayrılmasını ifade eden Brexit krizidir. Kalıcı problemlerin temelinde aslında AB değerleri krizi ya da liberalizm krizinin oluştuğuna dair bir inanış bulunmaktadır. Ayrıca Práznovská, bunun bir ideolojik bir kriz olduğuna inanmanın da mümkün olduğunu öne sürmektedir (2018, s.25). Genel olarak AB'nin doğrudan değerlerini ilgilendiren sorunlar yaşandığı açıktır.

Tüm bu düşünceler son zamanlarda Avrupa’da yükselmeye başlayan popülizm ve milliyetçilik duygularının bir bakıma işaretlerini vermektedir. Bazı Avrupa devletlerinde iktidara gelen milliyetçi tabir edilen partilerin bazı politikalarının AB’yi endişeye sevk ettiği şeklinde yorumlanabilir. Bu devletler arasında en çarpıcı örneği oluşturan ve özellikle 2010 yılından bu yana AB’nin sürekli gündeminde yer alan Macaristan’dır. Zira 2010’daki seçimlerde Victor Orbán liderliğinde sağ kanattaki popülist partisi Fidesz, üçte ikilik bir çoğunlukla oyların %52.73’ünü alarak Macaristan’da iktidara gelmiş (Uitz, 2015, s.285) ve ilk icraat olarak yoğun tartışmalara ve tepkilere neden olan anayasa değişikliği ve bazı yasal düzenlemeler gerçekleştirmiştir.

Fidesz hükümeti ilk adım olarak, yeni bir ulusal işbirliği sistemini duyurmasıyla birlikte geniş çapta eleştirilere yol açan medya yasasını çıkarmıştır (Müller, 2013, s.5). 5 Haziran 2010’da 1989’daki Anayasa’da bir dizi değişikliklere giderek, Macar Parlamentosu yeni bir anayasa yapımındaki ayrıntılı kurallar getirilmesi için beşte dört çoğunluğun çağrılması gerekliliğini ortadan kaldırmıştır (Uitz, 2015, s.285). Beşte dört çoğunluk gerekliliğinin ortadan kaldırılmasıyla, Anayasa Mahkemesi yargıçlarının seçim prosedürlerini değiştirmiş ve böylece Anayasa Mahkemesi’nin anayasa yapma hedeflerine ulaşamayacağı sinyali vermiştir (Uitz, 2015, s.285). Ardından Fidesz hükümeti, 2011 yılında yeni bir anayasa taslağı hazırlamış ve Parlamento 18 Nisan 2011 tarihinde muhalefetin oyları olmadan sadece koalisyon hükümetinin oylarıyla yeni anayasayı onaylamıştır (Uitz, 2015, s.286). 1 Ocak 2012 itibarıyla yürürlüğe giren yeni anayasa birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir (Paczolay, 2012, s. 370). Bu anayasadaki temel sorun, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı gibi AB’nin siyasi oluşumundaki ABA 2. Madde’de koruma altına alınan “temel değerlerine” doğrudan uyumsuzluk oluşturduğuna (Bugarič, 2014, s.1) ilişkin eleştirilerden kaynaklanmaktadır.

Türkiye Anayasa Mahkemesi’nin 50. kuruluş yıldönümü için 25-26 Nisan 2012 tarihlerinde Ankara’da düzenlenen uluslararası sempozyumda bildiri sunan Macaristan Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Péter Paczolay, değişen bu anayasa ile ilgili dikkat çekici bulgular ortaya koymuştur. Paczolay’a göre, tartışmaların yoğunlaştığı konuların başında anayasa yargısına ilişkin yapılan

değişiklikler gelmektedir. Teklifin nihai halinde bütçe kanunu, sosyal güvenlik kanunu ve vergi kanunlarının Anayasa Mahkemesi denetimi dışına çıkarmamış, fakat denetimin kapsamını daraltmıştır (Paczolay, 2012, s. 371). Buna göre, *bütçe ve vergi kanunları ancak ve sadece yaşama hakkına, insan onuruna, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına, düşünce özgürlüğüne, din ve vicdan özgürlüğüne ya da vatandaşlık hakkına aykırılık iddiasıyla dava açılması halinde anayasaya uygunluk denetimine* konu edilebilir. (Paczolay, 2012, s. 371). Dolayısıyla, Macaristan Anayasa Mahkemesi yetkilerinin yirmi yıl içinde ilk kez sınırlandırıldığı görülmektedir (Paczolay, 2012, s. 371). Mahkemenin oluşumu ve üyelerin belirlenmesine ilişkin olarak yapılan değişiklikler ise özetle; üye sayısı 11'den 15'e, üyelerin görev süresi de 9 yıldan 12 yıla çıkarılmış, Mahkeme Başkanını seçme yetkisi Mahkeme'den alınarak Parlamento'ya verilmiş ve üyelerin seçilmesi için partiler Seçim Komitesi'nde Parlamento'da sahip oldukları milletvekili sayısı ile orantılı olarak temsil edilecek biçimde düzenlenmiştir (Paczolay, 2012, s. 371-372). Görüldüğü gibi, yoğun bir tartışmaya neden olan bu anayasal değişikliklerin, AB'nin demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkeleri açısından önemli ölçüde risk oluşturabilecek boyutta olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Bir başka tartışma konusunu oluşturan gelişme, Macar Parlamentosu'nun 11 Mart 2013 tarihinde 2011 Anayasası'na "Dördüncü Değişikliği" eklemesiyle yaşanmıştır. Bu değişikliğe göre, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen tartışmalı bazı hükümler, yeniden yürürlüğe girmiştir. Anayasa Mahkemesi'ne ilişkin en endişe verici değişiklik, Anayasa'nın yürürlüğe girmesinden önceki tüm Mahkeme kararlarını iptal edilmesidir (Halmai, 2018b, s.313). Avrupa Üniversitesi Enstitüsü Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Başkanı Profesör Gábor Halmai'ye göre, bu temel Anayasa Mahkemesi kararlarının kaldırılmasıyla hükümet, Macaristan'da anayasal hakların korunmasına ilişkin yasal güvencenin altını oymuş ve nihayetinde Mahkeme ve devlet iktidarının diğer fren ve dengelerini tasfiye etmiştir (2018b, s.313). Öte yandan, Macar Hükümeti; Bulgaristan, Estonya, Yunanistan, Litvanya ve Romanya'nın anayasalarından örnekler vererek bu değişikliği desteklemiş ve "birçok ülkenin anayasası geleneksel evliliği, ulusun hayatta kalması ve büyümesinin temeli olarak gördüğünü ve devlet korumasına aldığını" vurgulamıştır (Uitz, 2015, s.287).

Dolayısıyla Macar Hükümeti, diğer ülkeleri örnek göstererek kendisine bir anlamda meşruiyet yaratmaya çalıştığı görülmektedir.

Macaristan'ın bu “Dördüncü Değişikliği” yürürlüğe koymasına dek AB herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Ancak bu değişiklik Macar Parlamentosu'na sunulmasıyla birlikte Danimarka, Finlandiya, Hollanda ve Almanya Dışişleri Bakanları, AB'nin temel değerlerini güvence altına almak, güvenli, uygun ve Komisyonun bu konuda daha fazla rol alması için yeni bir mekanizma çağrısında bulunan Ortak bir Mektup yayınlamışlardır (Halmai, 2018b, s.313-314). Avrupa Komisyonu 12 Nisan 2013'te yayınladığı bildiriye, “Dördüncü Değişikliğin Macar Anayasası'na, AB mevzuatına ve hukukun üstünlüğü ilkesine uygunluğu” konusundaki ciddi kaygılarını dile getirmiş ve Macaristan aleyhine daha fazla ihlal işlemi başlatılması olasılığının arttığını vurgulamıştır (EC, 2013). Ancak, şimdiye kadarki Macar anayasa düzenine en güçlü eleştiri, Temmuz 2013'te Avrupa Parlamentosu'nda kabul edilen, Portekizli AP Yeşiller Partisi üyesi ve raportör Rui Tavares'in adıyla bilinen Tavares raporuyla gelmiştir. Tavares Raporu, Macaristan'daki temel hakların durumunu sert bir şekilde eleştirmiş ve Macaristan'da temel hakların gelişimini takip etmek için bağımsız bir mekanizma kurulmasını tavsiye etmiştir (Bugarič, 2014, s.4). Bu raporda, Avrupa Parlamentosu “bir üye devletin anayasal ve yasal yapısındaki sistemik bir değişime uygun bir şekilde yanıt vermesi” ve “temel değerlerin ciddi şekilde ihlal edilmesinin olası risklerini ele alan daha kapsamlı bir yaklaşım benimsemesi için” Komisyon'a çağrıda bulunmuştur (Hegedüs, 2019, s.7). Dolayısıyla, Parlamento'nun bu çağrısı Komisyon'un harekete geçmesi için oldukça önemlidir.

Macaristan'ın bu anayasal dönüşümü, Avrupalı anayasal aktörleri de yoğun biçimde alarma geçirmiştir. Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu 2011 yılında, Macar anayasal dönüşümünün farklı yönleriyle ilgili giderek daha fazla endişe duyduğu görüşlerini bildirmiş, 2014 yılı baharında ise, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve ABAD, bir dizi değerlendirmeye yeni kurulan anayasa rejiminin birçok yönünü kınamıştır (Uitz, 2015, s.284). Venedik Komisyonu'nun, yeni Macaristan Anayasası hakkında incelemesinde, *Anayasa Mahkemesi'nin 1990'dan bu yana Macaristan'daki kuvvetler ayrılığı (frenler ve dengeler) sistemi içinde hayati bir rol*

oynadığı, Mahkeme'nin verdiği kararlarla uluslararası alanda saygın bir konuma ulaştığı belirtilmiş, ancak 2010 yılında yapılan yetki kısıntısının yeni Anayasa ile de benimsenmiş olması Komisyon tarafından endişeyle karşılandığı ifade edilmiştir (Aktaran Paczolay, 2012, s. 372-373). Ayrıca Avrupa Komisyonu, birçok ihlal prosedürü başlatmış ve Avrupa Parlamentosu'na bir karar hazırlayarak Mart 2014'te Macaristan'daki anayasal gelişmeleri ele almak için Hukukun Üstünlüğünü Güçlendirmek İçin yeni bir AB Çerçevesi'nin benimsenmesi teklifini sunmuştur (Uitz, 2015, s.284-285). Budapeşte Orta Avrupa Üniversitesi, Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku Programı Başkanı Profesör Renáta Uitz'e göre bu gelişme, bir AB üye devletindeki sistemik anayasal kaygıları ele almak için bugüne kadarki **en radikal girişim** olarak değerlendirilmektedir (2015, s.285). Dolayısıyla teklifi sunulan bu çerçeve açısından bakıldığında, Macaristan konusunda kaygıların boyutu açıkça anlaşılır.

Bu yeni çerçeve, Komisyon'un hukuk üstünlüğüne temel tehditleri önlemek için ilgili üye devlet ile diyalog içine girmesine izin vermektedir ve en iyi şekilde "Madde 7 öncesi prosedür" olarak tanımlanabilir. Zira hukukun üstünlüğüne yönelik tehditlerin üstesinden gelmek için erken bir uyarı aracını oluşturur ve Komisyon'un 7. Maddede belirtilen mevcut yasal mekanizmaların kullanılmasından önce çözümler bulmak için ilgili üye devlet ile diyaloga girmesini sağlamaktadır (Halmai, 2018b, s.316-317). Çerçeve süreci üç adımlı bir prosedür olarak tasarlanmıştır. İlk olarak, Komisyon üye ülkedeki durumun değerlendirmesini yapar, bilgi toplar ve hukukun üstünlüğüne sistemik bir tehdit olup olmadığını değerlendirir. İkincisi, sistemik bir tehdit olduğu tespit edilirse, Komisyon üye ülkeye sorunun nasıl çözüleceği konusunda tavsiyelerde bulunur. Üçüncüsü ise, Komisyon, üye ülkenin Komisyon tavsiyelerine verdiği cevabı ve takibi izler (Halmai, 2018b, s.317). Dolayısıyla üye devletlerin ihlalleri durumunda AB kurumlarının doğrudan yaptırım mekanizmasına başvurmak yerine, çeşitli uyarılarla öncelikle ihlallerin incelemesi ve üye devletle müzakere ve diyalog kurularak çözüm yollarının bulunmasını tercih ettiği görülmektedir.

3.4. AB'nin Macaristan'a Karşı Uyguladığı Prosedürler

Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı yeni çerçeve (2014), ABA 7. Madde ve ABİDA 258. Madde'deki resmi ihlal prosedürünün tamamlayıcı niteliğini taşımakta

ve Komisyon'a, bir üye devletin AB yasalarının ihlal edildiğinden şüphelenilen durumu netleştirmek ve iyileştirmek için bir çözüm bulamaması durumunda bu prosedürü başlatma imkânı vermektedir (Halmai, 2018b, s.316). Halmai'ye göre, Macaristan vakasının da gösterdiği gibi, ihlal eylemleri, sürekli olarak uyum sağlamayan üye devletlerin ortaya koyduğu yapısal sorunu ele almak için çoğunlukla çok dar kapsamdadır (2018b, s.316). Zira birliğin geçerli kanununa baktığımızda, mevcut olan tek yasal prosedür ABİDA 258. Maddesi tarafından sağlanmaktadır (Bugarič, 2014, s.17). Bu çerçevenin hazırlanmasındaki temel nedenlerden bir diğeri de, Macaristan'ın aniden Macaristan yargıçların emeklilik yaşını düşürmesi ve birçok mahkeme başkanı ve Yüksek Mahkeme üyeleri dahil olmak üzere yargının en yüksek yetkilisini yüzde ondan çıkararak görevlerine son vermesidir. Avrupa Komisyonu yaş ayrımcılığını iddia ederek bir ihlal eylemi başlatmış ve Avrupa Adalet Divanı da, 6 Kasım 2012'deki "Macaristan'a Karşı Komisyon" kararında, AB hukukunu ihlal ettiğini tespit etmiştir (European Court of Justice [ECJ], 6 November 2012, Case C-286/12). Ancak bu karar, görevden alınan yargıçları asıl konumlarına geri döndürememiş ve Macar hükümetinin yargının bağımsızlığına daha fazla zarar vermesini ve anayasa reformlarıyla diğer fren ve dengeleri zayıflatmasını engelleyememiştir (Halmai, 2018b, s.316). Dolayısıyla yargı bağımsızlığı, yargıçların çalışma süreleri ve yaş ayrımcılığı bakımından AB hukukunun ihlali söz konusu olmuştur.

17 Ocak 2012'de Komisyon, ABİDA 258. maddesi uyarınca üç ayrı ihlal prosedürü başlatmıştır (EC, 2012a, s.1-5). Bu maddede Komisyon'un ihlal prosedüründe izleyeceği yol tarif edilmektedir:

Komisyon, üye devletlerden birinin Antlaşmalar gereğince üzerine düşen bir yükümlülüğü yerine getirmediği kanısına varırsa, bu devlete kendi görüşlerini sunma imkânı tanıdıktan sonra, bu konuda gerekçeli görüşünü bildirir. İlgili devlet, Komisyon'un belirlediği süre içinde bu görüşe uygun hareket etmezse, Komisyon meseleyi Avrupa Birliği Adalet Divanı'na götürebilir (AB Genel Sekreterliği, 2011, ABİDA Md. 258).

Her üç prosedürde de Komisyon, söz konusu Macar mevzuatı tarafından birliğin birincil ve ikincil hukukunu ihlal ettiğine ilişkin birçok tespitte bulunmuştur: Birincisi,

yeni Macaristan Merkez Bankası Kanunu hükümleriyle ve yeni Macar Anayasası hükümleriyle ihlal edildiği iddia edilen, “Macaristan ulusal merkez bankasının bağımsızlığıyla” ilgilidir (EC, 2012a, s.2). Ancak birlik ve IMF ile kurtarma yardımı müzakereleri sırasındaki baskıyla, Orbán bu noktada mevzuatı değiştirme sözü vermiş ve Komisyon ihlal işlemlerini askıya alma kararı almıştır (Bugarič, 2014, s.18). Bu açıdan Orbán’ın geri adım atması sağlanabilmiştir.

İkincisi, “yargının bağımsızlığına” ilişkindir. Komisyon’a göre, Macaristan’da yargıçların yeni emeklilik yaşının zorunlu olarak 70’ten 62’ye düşürülmesi, “işyerinde yaşa dayalı ayrımcılığı” yasaklayan AB hukukuna aykırıdır (EC, 2012a, s.3). Bu tespit, yukarıda belirtilen Avrupa Adalet Divanı’nın, 6 Kasım 2012’deki kararıyla sonuçlanmıştır. Üçüncü prosedür ise, “veri koruma denetleme otoritesinin bağımsızlığı” başlığı altındadır. Komisyon’a göre, Macaristan, 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren geçerli Veri Koruma Komiserliği Ofisinin yerine geçen yeni bir Ulusal Veri Koruma Ajansı oluşturulmasına karar vermiştir. Bunun sonucunda 2008 yılında atanmış olan ve halen görevde olan Veri Koruma Komiseri’nin altı yıllık süresi erken sona erdirilecektir ve mevcut Komiserin süresi 2014 yılında sona erene kadar geçici bir önlem yoktur. Yeni kurallar aynı zamanda başbakan ve cumhurbaşkanının yeni denetleyiciyi keyfi bir şekilde görevden alma ihtimalini de yaratmaktadır (EC, 2012a, s.4). Bu bağlamda Komisyon, Veri koruma denetçilerinin bağımsızlığının ABİDA 16. Madde ve Temel Haklar Şartı’nın 8. Maddesi kapsamında güvence altına alındığını vurgulamıştır (EC, 2012a, s.4). Görüldüğü gibi, Komisyon’un bu üç prosedürdeki tüm tespitleri, AB’nin temel değerleri ve bu değerlerden özellikle hukukun üstünlüğü ilkesinin zarar gördüğü yönündedir. Zira AB hukukunun üstünlüğü ilkesi, üye devletlerin ulusal hukuklarının birlik hukuku ile uyuşmaması durumunda birlik hukukunun üstünlüğü anlamına gelmektedir. Bugarič’e göre, ihlal prosedürünün asıl amacı “bir devletin anayasal düzenini hedeflemek değildir”; aksine yargıya ilişkin işlemler, 2. Maddeden elde edilen temel değer ihlali konularını sadece dolaylı olarak ele almaktadır (Bugarič, 2014, s.20). Diğer bir deyişle, AB hukukunun ulusal hukuka üstünlüğü açısından değerlendirilerek bu ilkenin zarar görmemesi için gerekli prosedürler yürütülmeye çalışılmaktadır.

Macaristan'a yönelik yoğun tepkilere neden olan gelişmelerden bir diğeri, 28 Nisan 2015 tarihinde Macaristan Başbakanı Viktor Orbán'ın ölüm cezası hakkında bir kamuoyu tartışmasını duyurmasıdır (EP, 2015a). Orbán bu tarihteki duyurusunda, "Macaristan'da ölüm cezası sorusu gündeme gelmeli... Macaristan, vatandaşlarını korumak söz konusu olduğunda hiç durmayacak" ifadelerini kullanmıştır (Traynor, The Guardian, 29 Nisan 2015). Temmuz ve Eylül 2015 tarihine gelindiğinde ise, Macaristan Parlamentosu, iltica yasası, ceza kanunu, ceza muhakemesi yasası, sınır yasası, polis yasası ve ulusal savunma yasası üzerinde bir dizi değişiklik yapmıştır (EP, 2015b). Bu gelişmeler karşısında Haziran 2015'te, Avrupa Parlamentosu, Viktor Orbán'ın Macaristan'daki ölüm cezasını yeniden gündeme getiren beyanı ve göç karşıtı siyasi kampanyanın yeniden başlatılması konusundaki açıklamasını kınayan bir karar almış ve Macaristan'a karşı Hukukun Üstünlüğü Çerçeve prosedürünü başlatması için Komisyon'a çağrıda bulunmuştur (EP, 2015c). Ancak Komiser Vera Jourová, "AB hukukunu ihlaline ilişkin birçok prosedür uygulamasına karşın, Avrupa Komisyonu Macaristan'da demokrasiye, hukukun üstünlüğüne ve temel haklara yönelik sistemik bir tehdit görmemektedir, fakat endişeler devam etmektedir" açıklamasında bulunmuştur (EP, 2015d). Daha sonra 10 Aralık 2015 tarihinde Komisyon, kabul edilen Macar iltica mevzuatına ilişkin bir ihlal prosedürü başlatarak Macaristan'a resmi tebligat mektubu iletmiştir (EC, 2015, IP/15/6228). Bu prosedüre ilişkin yayınladığı belgede Macar mevzuatının bazı açılardan AB hukuku (özellikle değiştirilen İltica Prosedürleri Yönergesi (Directive 2013/32/EU) ve cezai kovuşturmalarda yorum ve çeviri hakkı hakkında Yönerge (Directive 2010/64/EU)) ile uyumlu olmadığı tespitinde bulunmuştur. Temmuz ve Eylül 2015'te Macaristan Parlamentosu tarafından kabul edilen yasal değişikliklerini önceden incelediğini ve Macar makamlarına ön endişelerini özetleyen bir idari yazı gönderdiğini belirtmiştir. Macar makamlarından gelen cevabın dikkatlice incelenmesinden sonra, aşağıda belirtilen kaygıların devam ettiğini vurgulamıştır:

Birincisi, iltica prosedürleriyle ilgili olarak, Komisyon, temyiz bağlamında yeni olgu ve koşullara atıfta bulunma ihtimalinin bulunmadığından endişe duymaktadır. Macaristan, başvuru sahiplerinin temyiz süresi dolmadan önce veya temyiz duyulmadan önce kendi bölgelerini terk etmelerini zorlayarak temyiz durumundaki

kararları otomatik olarak askıya almamaktadır (EC, 2015, IP/15/6228). Bu kaygıların ve tespitlerin temelinde basında da sıkça haber konusu olan Macaristan'ın mültecilere yönelik olumsuz tutumları olduğu söylenebilir. Örneğin, Halmai'ye göre, 2015 yazında, Macar hükümeti ilk olarak Sırbistan, daha sonra Hırvatistan sınırlarında, binlerce mülteciyi tarlalarda ve sokaklarda yok olmaya terk etmiş, diğerlerini zorla gözaltı kamplarına sürmüş ve kurduğu kesici çitlere dayanan mültecilere su topu ve göz yaşartıcı gaz atmıştır (2018a, s.26). Zira 1 Ağustos 2015 tarihinde Macar Parlamentosu'nun onayladığı iltica kanununda, Sırbistan'ı sığınmacılar için güvenli bir üçüncü ülke olarak kabul eden Ulusal Güvenli Ülkeler Listesi kabul edilmiştir (ki bu da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Macar Yüksek Mahkemesi'ne karşıtlık oluşturmaktadır) (Halmai, 2018a, s.26). Bu yasa değişiklikleri iltica işlemlerini hızlandırmış ve makul olmayan kısa sürelerle etkisiz bir örnek adli inceleme yapılarak iltica taleplerinin %99'unun (Sırbistan'dan Macaristan'a giren sığınmacıların %99'u) ilk bakışta yarı otomatik bir reddi uygulamasına gidilmiştir. Aynı yasa değişiklikleri aynı zamanda, 500'den fazla göçmen bir ay boyunca günlük sığınma talep ederse, 2000 göçmen bir hafta boyunca geçici kamplarda ise veya göçmenler ülkenin herhangi bir yerinde isyan ediyorsa, hükümete “acil göç durumu” ilan etme hakkı tanımlamıştır. Bu tür acil durumlar, hükümete köpekler, lastik mermiler ve göz yaşartıcı gazlarla sınırlarını korumak için tam silahlı askerler gönderme hakkını da vermiştir (Halmai, 2018a, s.27). Dolayısıyla Macar Hükümeti'nin bu tutumuyla, sığınmacıların Macaristan'a alınmamasını ve Sırbistan'a geri göndermek istediği anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi Macaristan'ın yeni iltica kanunu ve sığınmacılara yönelik politikaları, insan hakları bağlamında değerlendirilebilecek konuları da içermektedir. Nitekim, hukukun üstünlüğü ilkesinin yanı sıra insan haklarına saygı duyulması da AB'nin değerlerinden biri olması bakımından bu açıdan değerlendirilmesi oldukça önemlidir.

Avrupa Komisyonu'nun Macar iltica mevzuatına ilişkin ihlal prosedüründe ikinci tespiti, tercüme ve yorumlama haklarıyla ilgilidir. Komisyon'a göre, düzensiz sınır geçişleri için hızlı takip edilen cezai kovuşturmalara ilişkin Macar yasası, cezai kovuşturmalarda yorum ve tercüme hakkıyla ilgili Yönerge hükümlerine uymamaktadır. Zira bu Yönerge'ye göre, yargılama dilini anlamayan her şüpheli veya sanığa, gerekli tüm evrakların yazılı tercümesi sağlanmaktadır (EC, 2015, IP/15/6228).

Üçüncü tespit ise, Mahkeme sekreterleri tarafından alınan adli kararlara ilişkindir. AB Temel Haklar Şartı'nın 47. maddesinde etkili bir çare ve adil yargılanmanın temel hakkı uyarınca, başvuranların kişisel duyumuyla iltica başvurusunu reddeden kararların adli incelemesiyle ilgili Macar yasasında isteğe bağlı olması endişe yaratmaktadır. Ayrıca Komisyon'a göre, yargı bağımsızlığı olmayan mahkeme sekreterleri (yarı adli düzeydeki) tarafından alınan adli kararlar İltica Usulleri Yönergesi ve Şartın 47. maddesini ihlal etmiş görünmektedir (EC, 2015, IP/15/6228). Halmai'ye göre bu, Komisyon'un bir ihlal eyleminde Temel Haklar Şartı'nın ihlal edildiğine yönelik iddia ettiği ilk tespiti olmuştur (2018b, s.317). İlk tespit olması bakımından da konunun önemi anlaşılmaktadır.

Avrupa Komisyonu'nun kabul edilen Macar iltica yasası ve hükümetin sığınmacılara karşı uyguladığı politikalara yönelik başlattığı ihlal prosedürünün yanı sıra, mülteci krizinde Macaristan'ın izlediği tutumlar Avrupa parlamenterleri tarafından da yoğun tepkiyle karşılanmıştır. Örneğin, Avrupa Parlamentosu'ndaki liberal ALDE grubu 21 Eylül 2015 tarihinde, mültecileri karşı yaklaşımlarından dolayı Macaristan'a karşı ABA 7. Maddesinin işletilmesi çağrısında bulunmuştur (Euractiv, 22 Eylül 2015). ALDE grubunun ilk Başkan Yardımcısı Sophie In' t Veld, şu açıklamada bulunmuştur:

Orbán hükümeti, Komisyon ve Konsey uyanmadan önce daha ne kadar ileri gidebilir? ALDE, uzun yıllardır Macar hükümeti ile ilgili alarm zillerini çalmaktadır. Şu an durum kontrolden çıkıyor. Komisyon ve Konsey, sessizliğini sürdürmesi durumunda, Avrupa, "değerler topluluğu olarak kalan güvenilirliğini" kaybedecektir. Cezasızlık, hukukun üstünlüğünün tabutundaki çividir (Euractiv, 22 Eylül 2015).

Veld'in bu sözleri, AB değerlerinin önemine yaptığı vurgu açısından kayda değerdir ve hatta AB'nin kendi değerleriyle uluslararası düzeyde edindiği güvenilirliğinin ve özellikle "hukukun üstünlüğü ilkesinin" zarar gördüğüne ilişkin endişelerini dile getirmesi oldukça dikkat çekicidir.

Bunun yanı sıra, Avrupa Parlamentosu'nun Sivil Özgürlükler, Adalet ve İçişleri Komitesi olan LIBE üyesi Louis Michel, Viktor Orbán'ı şu şekilde eleştirmektedir:

Viktor Orbán antlaşmaları açıkça ihlal etmektedir. [...] Polise ve orduya, Avrupa'ya koruma arayışı içinde olan bu hassas insanları vurma imkânı verirken, Orbán en temel değerlerimizi reddetmektedir. Çizgi aşılmıştır; Antlaşmanın 7. maddesi ihlal edilmiştir. Orbán'ın ülkesini bu tehlikeli popülizme daldırmasına ve AB'yi utandırmasına daha ne kadar izin vereceğiz? Komisyon, Orbán'ın AB'nin değerlerini ve antlaşmalarını ihlal eden demokratik olmayan tutumlarını ne zaman durduracak? Macaristan Başbakanı'nın otokratik kayması, Komisyon'un hareketsizlik ve pasifliğinin arkasına saklanamayacağı oranlara ulaşmıştır (Euractiv, 22 Eylül 2015).

Görüldüğü üzere Michel, Macaristan'ın politikalarını açıkça eleştiren ve yaptırım mekanizmalarının işletilmesi çağrısında bulunan parlamenterlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Michel, Orbán'ın Avrupa bütünleşmesi ve birlik antlaşmalarının temelini oluşturan Avrupa değerlerine saygı göstermediğini şu sözlerle vurgulamaktadır:

“Viktor Orbán, metinlerimizi ihlal ederek Avrupa değerlerine zarar vermeye devam etmektedir. İvedi yaptırımlar uygulanmalıdır. Avrupa Parlamentosu'ndakiler, Avrupa projesine zarar veren ve hakaret eden biriyle işbirliğine son vermeden önce neyi bekliyorlar?” (Euractiv, 22 Eylül 2015).

Gerek Komisyon'un başlattığı ihlal prosedürleri, gerekse Avrupa Parlamentosu'nun girişimleriyle birlikte Macaristan bir takım uyum politikaları uygulamıştır. Hatta Komisyona yönelik davranışlarıyla ilgili olarak Macar hükümeti yapıcı diyaloga girmeye hazır olduğunu göstermiştir (Hegedüs, 2019, s.5). Ancak Daniel Hegedüs'e göre, Macar hükümetinin yaklaşımı, Avrupa normlarına yönelik önemli ölçüde “sonuç uyumu” ile sonuçlanmış, yalnızca sembolik olan bir dizi etkileşimle “süreç uyumluluğunu” üstlenmesi şeklinde olmuştur. Hegedüs, Macar Hükümeti'nin Komisyona meydan okumak için, 2011'den bu yana “tavus kuşu dansı” veya “iki adım ileri, bir kez geri adım” stratejisini başarıyla uyguladığını iddia etmiştir (2019, s.5). Diğer bir deyişle, Macar Hükümeti'nin uyumlu politikaları gözlemlense de, bu adımların çok yeterli bulunmadığı görülmektedir.

Bunun yanı sıra, özellikle Viktor Orbán'ın mülteci kriziyle ilgili bazı demeçleri Macaristan ve AB arasındaki ilişkilerinde gerilimi arttırabilecek düzeyde olduğu görülmektedir. Örneğin, Macaristan'ın 15 Mart 2016 tarihindeki ulusal bayramında yaptığı konuşmasında Orbán, Avrupa nüfusunun, sorumsuz AB seçkinlerinin mülteci krizini yanlış yönetmelerine kurban gittiğini vurgulamış ve kendisini mağdur olmuş Avrupa nüfusunun koruyucusu olmasını önermiştir (Orbán, 2016'dan aktaran Ágh, 2016, s.32-33). Ayrıca Orbán, 1848 devrimini kutlayan bu ulusal bayramdaki konuşmasında Macarları, Macaristan'ın AB'ye karşı egemenliğini savunma çağrısında bulunmuştur (Ágh, 2016, s.33). Bu bağlamda Orbán'ın AB karşısında popülist bir söylem içerine girdiğini söylemek mümkündür.

2016 yılı Mayıs ayının sonuna gelindiğinde, Avrupa Komisyonu Macaristan'a karşı bu kez iki tane ihlal prosedürü başlatmıştır. Bunlardan birincisi, Macaristan'dan tarım arazilerinin yabancılara satışını yasaklayan kanunu değiştirmesini talep etmektedir. Bu prosedürde ayrıca Komisyon, Macaristan'la birlikte Bulgaristan, Letonya, Litvanya ve Slovakya'yı da AB'nin tarım arazilerinin edinilmesine ilişkin kurallarına uymasını istemiştir. Komisyon bu ülkelerdeki tarımsal arazi edinimi konusundaki mevzuatı, sermayenin serbest dolaşımını ve kuruluş özgürlüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle değiştirmelerini talep etmiştir (EC, 2016a, IP/16/1827). İkinci prosedür ise, Macaristan'dan Roman çocukların, diğer çocuklarla aynı koşullarda kaliteli eğitime erişmelerini sağlamalarını talep etmektedir. Komisyon, Macar Hükümeti'nden, ulusal yasalarında eşit muamelenin getirilmesinin yanı sıra eğitim politikalarının pratik olarak uygulanması için Irk Eşitliği Yönergesi ile uyumlu hale getirmesi çağrısında bulunmuştur (EC, 2016b, MEMO/16/1823). Bu çağrı doğrudan Macar ulusal yasalarının AB hukuku ile uyumlu hale getirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

26 Nisan 2017 tarihinde ise Avrupa Komisyonu, Budapeşte'deki Orta Avrupa Üniversitesi'ni kapatmayı amaçlayan Macar Yüksek Eğitim Yasası'nın değiştirilmesi ile ilgili ABA'nın 258. Maddesi uyarınca yeni bir ihlal eylemi başlatmıştır (EC, 2017b, MEX/17/1116). Komisyon'a göre, kanun temel iç piyasa özgürlükleriyle, özellikle de hizmet sunma ve kuruluş özgürlüğü ile uyumlu değildir. Komisyon aynı zamanda akademik özgürlük, eğitim hakkı ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın öngördüğü şekilde iş yapma özgürlüğünün yanı sıra birliğin uluslararası ticaret hukuku

kapsamındaki yasal yükümlülüklerini de vurgulamıştır. Komisyon ayrıca, Macar Hükümeti'ne, sözde “yabancı” hükümet dışı kuruluşların hükümet gözetimine ilişkin taslak mevzuatta yer aldığı ile ilgili Resmi Bir Bildirim Mektubu gönderdiğini de belirtmiştir (EC, 2017b, MEX/17/1116). Macaristan'ın yasalarında yaptığı değişiklikler, AB hukukuna uymadığı gerekçesiyle Komisyon'un yaptığı uyarılar kayda değerdir.

Buna karşın, Avrupa Komisyonu'nun Macaristan'a yönelik ihlal prosedürleri ve uyarıları devam ederken, Macar Hükümeti'nin, Hegedüs'ün yukarıda belirtilen düşüncelerini haklı çıkarabilecek düzeyde AB'yi karşısına aldığını gösteren birtakım girişimleri olduğu görülmektedir. Yasama önlemlerinden sonra Macar Hükümeti, AB'nin göç politikasına karşı bir kampanya başlatmıştır. 2 Ekim 2016'da hükümet tarafından bir referandum düzenlenmiş ve Macar seçmenler referandumda yer alan “Avrupa Birliği'nin Macar olmayan vatandaşların Macaristan'a Ulusal Meclis onayı olmadan yeniden taşınmasını zorunlu hale getirmesine izin vermek istiyor musunuz?” sorusunu yanıtlamak için sandık başına gitmiştir (Halmai, 2017, s.10). Referandumda oy kullananların %92'si ve tüm geçerli oyların 98'i hükümetin “hayır” cevabıyla hem fikir olduğunu göstermesine karşın, katılım sadece yüzde 40 civarında olduğundan, referandum geçersiz olmuştur. Zira yeni Macar yasası referanduma katılmak için oy kullanma hakkına sahip olanların en az yüzde 50'sini gerektirmekteydi (Halmai, 2017, s.10). Bu referandum, Avrupa Birliği Konseyi'nin Eylül 2015'te iki yıldan fazla bir süre içinde 160.000 göçmeni yerleştirme zorunluluğu kotaları konusundaki Macaristan'ın toplam 1.294 göçmeni almak zorunda kalacağı kararını kabul edip etmediklerini, Macar seçmenlere sormak amacıyla Başbakan Viktor Orbán tarafından Şubat 2016'nın sonunda duyurulmuştu. Orbán yaptığı açıklamada, “Macar hükümetinin göçmen kotalarını reddettiği bir sır olmadığını ve “hayır” cevabının çıkması için kampanyaya devam edeceklerini” ifade etmiştir (Halmai, 2017, s.10). Ayrıca Orbán, kota sisteminin hiçbir AB organının yapma hakkına sahip olmadığı Macaristan ve Avrupa'nın etnik, kültürel ve dini kimliğini “yeniden çizeceğini” iddia etmiştir. Bunun yanı sıra Macaristan Dışişleri Bakanı ise “Avrupa Adalet Divanı'ndaki kota kararına itiraz ediyoruz ve bu kararın AB kurallarına aldırış etmeyerek verildiğine inanıyoruz” açıklamasında bulunmuştur (Halmai, 2017, s.10). Dolayısıyla Avrupa

Komisyonu'nun tespit ettiği üzere, yeni Macar iltica yasası AB hukukuna uymadığı gibi, Macar Hükümeti'nin yaptığı açıklamalar da göçmen konusunda AB ile uyumlu politikalar yürütmekte istekli olmadığını göstermektedir.

Avrupa Komisyonu'nun ihlal prosedürlerinin yanı sıra Avrupa Parlamentosu'nun da aldığı kararlarla Macar Hükümeti'nin AB değerleri ihlallerini titizlikle incelediği ve oturumlarda tartışarak takip ettiği görülmektedir. 17 Mayıs 2017 tarihinde Parlamento, "Macaristan'daki mevcut durumun değerlerin ciddi bir şekilde ihlal edildiğinin açık bir riskini teşkil ettiği" gerekçesiyle ABA 7. Madde'nin 1.fıkrasının işletilmesine yönelik oylama yapılması için çağrıda bulunmuş ve bugüne kadar Macaristan'a karşı bu yönde ilk kararını almıştır (EP, 2017). Bu kararın özellikle 9 ve 10. Maddeleri oldukça dikkat çekicidir:

"9. Parlamento Macaristan'daki mevcut durumun, ABA 2.Maddesinde belirtilen değerlerin ciddi bir şekilde ihlal edilmesi riski taşıdığına inanmaktadır."

"10. Parlamento; Sivil Özgürlükler, Adalet ve İşleri Komitesi'nden, işlemleri başlatması ve Konsey Prosedür Kuralları'nın 83. Maddesi doğrultusunda Konsey'e ABA 7(1) Maddesi gereğince hareket etmesi konusunda çağrıda bulunan gerekçeli teklif üzerinde genel oylama yapılması için özel bir rapor hazırlanmasını talep eder."

Bu kararlardan da anlaşılacağı gibi, Avrupa Parlamentosu'nun, Macar Hükümeti'nin politikaları ve yasal düzenlemelerinin ABA 2.Maddede yer alan AB değerlerini ihlaline ilişkin bir riskin var olduğu kanaatini taşımaktadır ve bu konuda kapsamlı bir rapor hazırlanması çağrısında bulunarak ABA 7(1) Maddesi'nin işletilmesi için Parlamento'da oylama yapılması yönünde görüşlerini açıkça belirtmektedir. Nitekim, Avrupa Parlamentosu üyesi, Yeşiller Partisi'nden Hollandalı Judith Sargentini, Temmuz 2017'de 7(1). Madde'nin Macaristan'a karşı işletilip işletilemeyeceği konusunda Parlamento'nun soruşturması için raportör olarak atanmıştır (Halmai, 2018b, s.319-320). Bu atama kararını önemli bir dönemeç olarak değerlendirmek mümkündür.

Judith Sargentini'nin bu raporun hazırlanması için atanma kararında belki de Parlamento içinde üye devletler konusunda özellikle demokrasi, hukukun üstünlüğü

ve temel haklara ilişkin hassasiyetlerin arttırılmasına yönelik çalışmalarda öne çıkması etkili olduğu söylenebilir. Zira Judith Sargentini ve Avrupa Parlamentosu'ndaki Yeşiller / EFA Grubu için yasal danışman olan Aleksejs Dimitrovs tarafından 2016 yılında kaleme alınan *Avrupa Parlamentosu'nun Rolü: Mevcut Üye Devletler İçin Yeni Kopenhag Kriterlerine Doğru Mu?* başlıklı makale, “Kopenhag kriterleri” düşüncesine dayanan, Parlamento’da kendi inisiyatif raporuyla yeni ve kalıcı bir hukuk üstünlüğü mekanizmasının benimsenmesi yönünde bir dizi önerilerde bulunma çabalarını göstermesi bakımından kayda değerdir (Sargentini ve Dimitrovs, 2016, s. 1085–1092). Dolayısıyla Sargentini’nin 2018’deki raporundan önce, Parlamento’nun üye devletler konusunda bir takım çabaları ve çalışmaları olmuştur.

Sargentini ve Dimitrovs bu makalede, Parlamento’nun bu rapordan çok daha önce girişimlerinin var olduğunu, Maastricht Antlaşması’nın kabulünden kısa bir süre sonra, temel haklar alanındaki faaliyetlerine çoktan başladığını vurgulamaktadır. Sargentini ve Dimitrovs’a göre, Parlamento’nun ilk yıllık raporu olan “Toplulukta İnsan Hakları” Mart 1993’te kabul edilmiş ve daha sonra Parlamento, Temel Haklar Şartı’nın kabul edilmesi gibi temel haklardaki mevcut olaylar hakkındaki görüşünü defalarca dile getirmiştir. Komisyon’un ABA Madde 7 konusunda yaklaşımına karşılık Parlamento, “bir ihlalin açık riskleri ya da birliğin dayandığı ve sadece birlik hukukunun bireysel ihlaller serisini teşkil etmeyen değerlerin ciddi ve kalıcı bir ihlali olarak görülmesi gereken “politik olaylara” özen gösterilmesi gerektiği görüşlerini benimsemiştir (Sargentini ve Dimitrovs, 2016, s. 1086). Diğer bir deyişle, bu görüşte, bir üye devletin insan hakları ihlalleri, bu ihlallere tolerans gösterilmesi veya bireylerin doğrudan kendilerini tehdit altında hissettikleri iklim ya da sosyal koşulların teşvik edilmesinin de birlik değerlerinin ve vatandaşlarının temel özgürlüklerinin ihlaline ilişkin açık risk taşıdığı şeklinde değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca Sargentini ve Dimitrovs, Parlamento’nun, bireysel üye devletlerdeki durumu, 7. Madde’nin prizması açısından değerlendirilmesi gerektiğini çok önceden savunduğunu belirterek, 2000 yılında Avusturya ilgili kararında 7. Madde’yi öne çıkardığını ve 2004’te ise İtalya’yı ele alan bir kararda medya çoğulculuğu, ifade ve bilgi özgürlüğü konularını daha o zaman 7. Madde ile ilişkilendirdiğini

hatırlatmaktadır (2016, s. 1086). Dolayısıyla üye devletlerde ihlallerin önlenmesine yönelik çalışmaların daha o zamanda var olduğu görülür.

Ancak Sargentini ve Dimitrovs'a göre, temel değerlerin ihlali ile ilgili olarak birçok meselesine ilişkin Parlamento tarafından açıkça belirtilen tek bir üye devlet vardır, o da Macaristan'dır. 2012 yılından itibaren Parlamento zaten bu ülkedeki anayasadaki gelişmeler bağlamında çeşitli endişelerini dile getirmiş ve Sivil Özgürlükler, Adalet ve İçişleri Komitesi'ne Macaristan ile ilgili rapor hazırlaması ve Başkanlar Konferansı'nı 7. Madde'yi içeren tedbirlerin gerekli olup olmadığını konusunda değerlendirme yapması için bilgilendirmiş ve nihayet rapor Temmuz 2013'te kabul edilmiştir (Sargentini ve Dimitrovs, 2016, s. 1086). Burada yukarıda da değinilen Tavares Raporu kastedilmektedir. Sargentini ve Dimitrovs'a göre, bu rapor Madde 7'nin işletilmesi tavsiyesinde bulunmamış, sadece bu maddeyi de içeren Antlaşma'da öngörülen mekanizmalara başvurma uygunluğunu değerlendirmesi için Başkanlar Konferansı'nı bilgilendirmiştir. Buna karşın rapor, ABA 2. Madde'nin etkili bir şekilde uygulanmasına yönelik yeni bir mekanizma oluşturulması için bir dizi öneride bulunmuş ve böylece var olan araçların Parlamento'yu tatmin etmediğini göstermiştir (Sargentini ve Dimitrovs, 2016, s. 1086-1087). Öte yandan, ölüm cezası ve göç konusundaki tartışmalarla Haziran 2015'te Macaristan'ın tekrar gündeme gelmesiyle birlikte, Parlamento'nun bu konudaki yaklaşımı gayet açık ve net olmuştur. Hukukun Üstünlüğünü güçlendirmek için AB çerçevesinin ilk aşamasını harekete geçirmesi ve Macaristan'da demokrasi, hukukun üstünlüğü ve temel haklar konusunda derin bir inceleme süreci başlatması için Parlamento, Komisyon'a çağrıda bulunmuştur (EP, 2015c). Ancak Sargentini ve Dimitrovs'a göre, Komisyon resmi yanıtında, derinlemesine bir açıklamada bulunmadan sadece Macaristan ile ilgili Hukukun Üstünlüğü Çerçevesi'ni harekete geçirecek koşulların oluşmadığını bildirmiştir (2016, s. 1087). Aynı çağrı Aralık 2015'te tekrar yapılmış, ancak Hukukun Üstünlüğünü güçlendirmek için düzenlenen yeni AB Çerçevesi, Madde 7'den çok daha kolay işletilebilecek gibi görülmesine karşın, bu sadece pratikte kalmıştır (Sargentini ve Dimitrovs, 2016, s. 1087). Kısacası bu çerçevenin Macaristan üzerinde uygulanması mümkün olamamıştır.

Sargentini ve Dimitrovs ayrıca Parlamento'nun 2013 yılında aldığı kararında, birlik değerlerini izleme mekanizması gibi Komisyon'a birçok tavsiyelerde bulunduğunu hatırlatmaktadır. Hatta bu yeni izleme mekanizmasının nasıl olabileceği ilk kez bu kararda açıklanmıştır. Bu mekanizma "Kopenhag Komisyonu" ya da yüksek düzey bir grup, "bilge adamlar grubu" veya ABİDA 70. Madde değerlendirmesi şeklinde farz edilebilir ve Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın yetkisinin yenilenmesi ve güçlendirilmesi için, ayrıca alınacak önemler konusunda Komisyon - Konsey - Avrupa Parlamentosu – Üye Devletler arasındaki diyalogu pekiştiren bir çerçeve biçiminde meydana getirilebilir. Ancak bu yeni mekanizma önerisine Parlamento'da 369 kabul, 320 ret, 16 çekimsiz oylarla sıcak bakılmamıştır (Sargentini ve Dimitrovs, 2016, s. 1088). Sargentini ve Dimitrovs'un bu makalesinde görüldüğü üzere, Avrupa Parlamentosu'nda AB değerlerinin korunmasına yönelik önlemlerin alınması için çok önceden ciddi anlamda çalışmaların yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca özellikle Macaristan'ın ihlallerine yönelik incelemelerin yoğunlaştırılması ve kurucu antlaşmalarda öngörülen tedbirlerin işletilmesi için AB kurumları ve üye devletler arasındaki diyalogun güçlendirilmesini amaçlayan AB bünyesinde yeni mekanizmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermesi bakımından bu makale ayrı bir öneme sahiptir.

Nitekim Sargentini, 4 Temmuz 2018 tarihinde ABA'nın 7(1). Maddesi uyarınca, Macaristan'da birliğin kurulduğu değerlerin ciddi ihlaline ilişkin açık bir riskin varlığı konusunda karar vermesi için Konsey'e çağrıda bulunan öneri raporunu sunmuştur (Sargentini, 2018, s.2-66). Sargentini'nin hazırladığı raporda, *Macaristan'daki yargının bağımsızlığı, anayasal durum, seçim sistemi, yolsuzluk, ifade özgürlüğü, akademik özgürlükler, dinî özgürlükler, azınlıklar ve göçmenlerin hakları konularında ciddi endişelerin duyulduğu* ifade edilmiş ve *Konsey 7. Madde'nin işletilmesi talebiyle* göreve çağrılmıştır (Aktaran Vatandaş, 2018, s.3). Sargentini'nin raporu üzerine Avrupa Parlamentosu'nda 12 Eylül 2018 tarihinde oylama gerçekleştirilmiş ve 448 evet, 197 hayır ve 48 çekimsiz oyla, 7. Madde'nin birinci fıkrasının işletilmesi parlamentoda kabul edilerek Macaristan'ın birlik değerlerini ihlal ettiğine dair açık bir risk taşıdığı tespit edilmiştir (EP, 2018a). Görüldüğü üzere bu tespit, ABA 7. Madde'nin 1.fıkrasını içeren önleyici nitelikteki birinci prosedürün işletilmesine

yönelik Konsey'e çağrıda bulunan bir karar niteliği taşımaktadır. Diğer bir deyişle, bu karar, Macar Hükümeti'nin ABA 2. Madde'de belirtilen AB değerlerinin ihlalini "tespit" ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla bundan sonra aşamada, 7(1). Madde'nin 1. Paragrafı gereği, konu Konsey'e (AB Bakanlar Konseyi) gelecektir:

"Konsey, üye devletlerin üçte birinin, Avrupa Parlamentosu'nun veya Avrupa Komisyonu'nun gerekçeli önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu'nun muvafakatini aldıktan sonra, 2. maddede belirtilen değerlerin bir üye devlet tarafından ciddi biçimde ihlaline yönelik açık bir risk bulunduğunu üyelerinin beşte dört çoğunluğuyla tespit edebilir." (ABA, m.7/1).

Bu paragraftan anlaşıldığı gibi, önleyici mekanizmaya ilişkin süreci başlatma yetkisi, üye devletlerin üçte birine, Avrupa Parlamentosu'na ve Avrupa Komisyonu'na tanınmış olup bu süreç, gerekçeli bir öneri ile ihlal saptamasına yönelik olarak da başlatılabilmektedir (Bayram, 2018, s.72). Nitekim Sargentini'nin sunduğu raporla birlikte Parlamento'da Macaristan'a yönelik ihlal saptaması yapılmıştır. Sürecin bundan sonraki aşaması Konsey'in tespit kararına bağlıdır. Ancak 7(1). Madde'nin 2. Paragrafına bakacak olursak, Konsey bu tespitte bulunmadan önce üye devleti dinleyerek tavsiyelerde bulunur ve mevcut ihlal durumunun devam edip etmediğini kontrol eder, bir bakıma izleme süreci içerisine girer:

"Konsey, bu tespiti yapmadan önce ilgili üye devleti dinler ve aynı usule göre hareket ederek bu devlete tavsiyelerde bulunabilir. Konsey, bu tespit dayandığı gerekçelerin geçerliliğini sürdürüp sürdürmediğini düzenli olarak kontrol eder" (ABA, m.7/1).

Dolayısıyla 7. Madde'nin 1. Fıkrasının tamamını okuduğumuzda, Macaristan tarafından ABA 2. Madde'de yer alan AB değerlerinin ciddi biçimde ihlaline yönelik açık bir risk taşıdığını tespit etmeden önce Konsey, öncelikle üye devlet ile diyalog kurup bu tespite dayanan gerekçelerin geçerliliğini sürdürüp sürdürmediğini düzenli olarak kontrol eder ve insan hakları alanındaki aktifliği ve demokratik meşruiyetinin bir sonucu olarak Avrupa Parlamentosu'nun muvafakatini aldıktan sonra, Konsey üyelerinin beşte dört çoğunluğuyla (en az 22 üye devlet) tespit kararını verebilmektedir

(Bayram, 2018, s.72). Dolayısıyla bundan sonraki aşama, Konsey'in yürüteceği sürece bağlıdır.

Tablo 3.4. Macaristan'ı "7. Madde" Yaptırımına Götüren Süreç

13 Haziran 2017	1 Eylül 2017	9 Mart 2018	12 Eylül 2018
Avrupa Komisyonu, mülteci yükünü paylaşmayı reddeden Macaristan'a karşı "ihlal prosedürü" başlattı.	Macaristan Başbakanı Viktor Orbán, mültecileri engellemek için ülkenin güney sınırına 2015 yılından beri tel örmekteydi . Orbán, telin maliyetini AB'den talep etti.	Macaristan'da genel seçimleri 2010 yılından bu yana iktidarda olan, Viktor Orbán liderliğindeki milliyetçi muhafazakâr Fidesz Partisi kazandı. Parti popülist eylemleri nedeniyle AB tarafından eleştirilmektedir.	Avrupa Parlamentosu'nda Macaristan'ın AB değerlerini ihlal ettiğine ilişkin oylama gerçekleştirildi. Oylama sonucunda 448 "evet" oyuyla Macaristan'ın ihlali tespit edildi ve Konsey'in dikkatine sunuldu.

Kaynak: Selim Vatandaş, Avrupa Birliği'nin Polonya ve Macaristan Sancıları. İnsamer, 2018b, s.4

Yukarıdaki tabloda özetlendiği üzere, 2010 yılında Macaristan'da iktidara gelen Viktor Orbán liderliğindeki hükümetin, ilk olarak anayasada yaptığı değişiklikler, yargı bağımsızlığını riske atan yasal düzenlemeleri ve ardından AB hukuku ile uyumlu olmayan iltica mevzuatında getirdiği yeni yasalar ve mültecilere yönelik sert tutumlarına dayanan birçok politikası, özellikle hukukun üstünlüğü, demokrasi, özgürlük, insan hakları gibi "AB normlarını" ihlal ettiği gerekçesiyle AB gündeminde uzun süredir bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle 2012 yılından itibaren AB kurumlarını alarma geçiren bu sorun, Avrupa Komisyonu'nun hukukun üstünlüğü ilkesine dayanarak başlattığı ihlal prosedürleri, Konsey kararları ve Avrupa Parlamentosu'nun konuyu birçok kez gündemine alarak üzerinde görüştüğü ve aldığı kararlar doğrultusunda bu süreç nihayetinde Parlamento'nun 12 Eylül 2018 tarihinde yaptığı oylama sonucunda Macaristan'ın AB değerlerini ihlal ettiğini tespitine kadar ilerlemiştir. 7. Madde'nin 1. Fıkrasında yer alan önleyici mekanizmanın işletilip işletilemeyeceği Konsey kararına bağlı olmakla birlikte, sürecin henüz tamamlanmamasına karşın, Avrupa bütünleşme projesinin temelini oluşturan birliğin

kurucu değerlerine ilişkin AB'nin kendi üye devletiyle sorunlar yaşaması, ekonomik birlik olmaktan öte evrensel değerlerin sembolü haline gelen AB'de bağlı olduğu değerlerin savunulması ve ayrıca bu değerlerin "denetimine" yönelik gücü açısından bir anlamda sınav niteliği taşıdığı söylenebilir. Kaldı ki AB içinde yaşanan bu sorun sadece Macaristan'la ilgili olmayıp benzer süreci yine üye devleti Polonya ile de yaşamıştır. Kurucu nitelikteki Avrupa Birliği Antlaşması'nın 2. Maddesi'nde belirttiği değerleri, 7. Madde'de koruma altına alarak üye devletlerince ihlaline karşı önleyici ve yaptırıma dayanan mekanizmalar geliştirmesi AB için elbette olumlu bir perspektif sunmaktadır (Bayram, 2018, s.80). Diğer bir deyişle, gerek Avrupa Komisyonu'nun uygulamaya koyduğu prosedürler, gerekse Avrupa Parlamentosu'nun hazırladığı raporlar ve aldığı kararlar bağlamında, AB'nin birlik değerlerinin koruyucu ve savunucusu durumunda olduğunu açıkça göstermektedir. Bununla birlikte, Manners, 2. Dünya Savaşı sırasında ağır tecrübeler yaşayan AB'nin, hem kendi üye devletleri hem de dünyanın geri kalanıyla olan ilişkilerinde evrensel norm ve değerleri temel aldığını savunmaktadır (2002: 241). Dolayısıyla, AB ve kurumlarının Macaristan sorunu karşısında temel değerlerini korumaya yönelik hareket ettiği ve normatif temelli bir yaklaşım sergilediği görölmektedir. AB'nin bu tür yaklaşımı da onun normatif gücünü yansıttığını göstermektedir.

Macaristan'a karşı yaptırım uygulanıp uygulanmayacağı, diğer bir deyişle 7. Madde'nin işletilip işletilemeyeceği konusu, AB kurumlarının yaklaşımları ve bu ülke ile kurulan diyaloğun ve sürecin ne yönde ilerleyeceğine bağlı olduğu açıktır. Bilindiği gibi, Macaristan için Avrupa Parlamentosu tarafından 7. Madde'nin önleyici nitelikteki prosedürü olan 1. Fıkrasının uygulanması için süreç başlatılmıştır. Ancak bu maddede AB değerlerinin korunmasına ilişkin 2 ve 3. fıkrada olmak üzere 2 farklı prosedür daha öngörölmüştür. Macaristan'daki durumun, 7. Madde'deki 2 ve 3. fıkralardaki aşamalara gelip gelmeyeceği elbette bilinmemektedir. Ancak AB değerlerinin korunması bakımından 7. Madde'nin tamamının ne anlama geldiğini incelemekte yarar vardır. Dolayısıyla tezin bundan sonraki kısmında 7. Madde'nin genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

3.4.1. Yedinci Madde'nin Getirdikleri

“[AB'nin] yasal yapısı, her Üye Devletin diğer tüm Üye Devletlerle paylaştığı temel öncüllere dayanmaktadır ve ABA 2.Madde'de belirtildiği gibi, AB'nin kurulduğu bir ortak değerler kümesiyle paylaştıklarını kabul eder” (ECJ, 2014, s.33).

Avrupa Adalet Mahkemesi'nin yukarıda vurguladığı gibi, üye devletlerin AB yasaları, normları ve değerlerine bağlılığı ve uyumu Avrupa entegrasyonunun ayrılmaz bir parçası olmuştur (Hegedüs, 2019, s.2). ABA 2. Madde, yalnızca liberal demokratik değerleri AB için normatif yol gösterici olarak kabul etmekle kalmaz, aynı zamanda işlevsel bir entegrasyonun temel politik gereksinimlerini de tanımlar. Bir veya daha fazla üye devletin bu değerlere yönelik ihlali ise, karşılıklı güven ilkesini ortaya koyan Avrupa hukuk düzeninin işleyişine zarar verir (Hegedüs, 2019, s.2). Diğer bir deyişle, eğer bir üye devletin temel değerleri ciddi bir şekilde ihlal etmesi durumunda, ihlalin gerçekleştiği hangi alan olursa olsun bu, birliğin temellerini ve üyelerin arasındaki güveni zayıflatır. Bu bağlamda ABA 7. Madde'nin kapsamı, bu hükmün AB değerlerini korumada etkili bir araç olmasını sağlamaktadır (Kochenov, 2017, s.7). Kısacası 7. Madde, birliğin üzerine kurulduğu temel ve ortak değerlerin belirtildiği 2. Madde'nin koruyucu durumundadır (Vatandaş, 2018b, s.2). 2. Madde'nin ihlali söz konusu olduğunda, yaptırım mekanizmasını öngören 7.Madde ile temel değerlerin koruma altına alındığını göstermektedir.

Lizbon Antlaşması, değerlerin korunmasına yönelik siyasi yaptırım mekanizmasını birtakım değişikliklerle ABA'nın 7. maddesinde korumuştur. Yine ABA 49. Madde gereğince, birliğin değerlerine saygı yükümlülüğü de adaylık sürecinden başlayıp tüm üyelik boyunca devam etmektedir. Bu daimî yükümlülüklerin ihlali durumunda ise 7. Madde'de birtakım yaptırımlar belirlemek üzere belirli mekanizmalar öngörülmüştür (Bayram, 2018, s.69). Dolayısıyla Madde 7, üç parçalı bir yapıya sahiptir. Bu maddenin 1.fıkrası, yukarıda detaylı biçimde verildiği gibi, “ciddi bir ihlal riskinin” tespitine yöneliktir ve önleyici bir mekanizma niteliği taşımaktadır (Besselink, 2016, s.5). İhlallerin önlenmesini öngören bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür.

AB'nin iki yasa koyucuları arasında uygun kurumsal dengenin sağlanmasında, Parlamento ve Konsey önemli ve hassas bir göreve sahiptir. Ancak Komisyon'un yasama teklifinde bulunma hakkına sahip olduğu olağan prosedürün aksine, 7(1).

Madde, prosedürü başlatması için Komisyon'a, Parlamento'ya veya üye devletlerin üçte birine yetki vermektedir ve hangisinin işlemi başlatacağı da bir fark yaratmamaktadır. Önemli olan hepsine, gerekçeli görüşünü prosedürde yer alan diğer karar alıcı organların önünde temsil edebilmesi için eşit fırsat verilmesidir (Hegedüs, 2019, s.8). Prosedür kurallarına göre, Konsey, Parlamento önünde temsil edilebilir. Ancak Hegedüs'e göre, Madde 7 prosedürüyle ilgili olarak Parlamento'ya karşılıklılık sağlanması, AB'de demokrasi ve hukukun üstünlüğünün korunmasında büyük önem taşıyacaktır (2019, s.8). Dolayısıyla AB kurumları arasında bu şekilde denge sağlanabilmektedir.

Madde 7(1)'nin ilk paragrafı, 2000 yılında Avusturya Koalisyon Hükümeti ile AB normları konusunda yaşadığı sorunlardan sonra Nice Antlaşması ile eklenmiştir. Avusturya, Haider liderliğindeki aşırı sağ Avusturya Halk Partisi ile koalisyon hükümeti kurmasının ardından, Haider'in yabancı düşmanlığı ve ırkçı görüşlerini açıklaması ve bu görüşlerin hükümette temsil edilmesi Avrupa değerleri ve normları ile açıkça çelişkili bulunmuştur (Erik, 2018, s.11). AB liderleri, Madde 7'nin hükümlerini hiç kullanmamıştır, ancak Haider'in partisi ile Avusturya koalisyon hükümetine yaptırımda bulunması için Avrupa hükümetlerinin koordineli hamleleriyle çağrıda bulunulmuştur. Yaptırımlar arasında Avusturya hükümeti yetkilileriyle temasların askıya alınması, uluslararası kuruluşlarda üst düzey pozisyonlar için Avusturya'dan yapılan başvurulara AB desteğinin geri çekilmesi ve Avusturyalı elçilerle temaslarda bulunulmaması yer almaktadır (Bugarič, 2014, s.5). Bugarič'e göre, Avusturya sorunundan sonra, Macaristan krizi, 7. Madde hükümlerinin kullanımını akla getirmeden dahi, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin açıkça ihlaline yönelik ilk gerçek vakasını temsil etmektedir (Bugarič, 2014, s.5). Bu açıdan, benzer sorunlar Polonya ile yaşansa da, Macaristan bir ilk olma özelliğini taşımaktadır.

Bunun yanı sıra, 7. Madde'nin 1.fikrası'ndaki aynı düzenlemenin Polonya için de işletilmesi yönünde yakın geçmişte Komisyon'un bir talebi söz konusu olmuştur (Aktaran Bayram, 2018, s.73). 2015 yılında Polonya'da iktidara gelen Hukuk ve Adalet Partisi'nin (PiS) gündeme getirdiği ve yürürlüğe koyduğu yasalarla, ülkede *Anayasa Mahkemesi'nin yetkilerinin kısıtlanması, yargı üzerinde siyasi nüfuzun artması ve kuvvetler ayrılığı ilkesinin tehlikeye düşmesi* gibi gelişmelerden endişe

duyan Avrupa Komisyonu (Vatandaş, 2018b, s.2), 2014 yılında yürürlüğe koyduğu, ancak Macaristan'a hiç uygulanmayan, Hukukun Üstünlüğü Çerçevesi'ni, 2016 yılında ilk defa Polonya'ya uygulamak zorunda kalmıştır (Hegedüs, 2019, s.4). Hegedüs'e göre, Komisyon tarafından 4 tane hukukun üstünlüğü tavsiye kararına rağmen, Komisyon ve Polonya hükümeti arasındaki hukukun üstünlüğü alanında diyalogun geliştirilmesindeki yetersizlik nedeniyle, Komisyon 15 Kasım 2017 tarihinde bu ülkeye karşı 7(1). Madde'nin işletilmesi sürecini başlatmıştır (2019, s.4). Hukukun Üstünlüğü Mekanizması ve Madde 7'ye dayanan sistemik yaklaşım, 2017'deki Polonya'nın olağan mahkemelerinin organizasyonu ile ilgili yasası ve 2018'deki Yüksek Mahkeme'nin bağımsızlığını ihlal eden kanununa ilişkin başlatılan 2 tane ihlal prosedürüyle desteklenmiştir (Hegedüs, 2019, s.4). Ayrıca Komisyon, 24 Eylül 2018 tarihinde yargı bağımsızlığını ihlal ettiği gerekçesiyle Polonya'ya karşı Avrupa Adalet Divanı'nda dava açmış ve dava sonucunda Divan 19 Ekim 2018'de, *yargı bağımsızlığına tehdit olarak görülen düzenlemelerin derhal durdurulması gerektiğine, aksi takdirde Polonya'nın maddi müeyyidelerle karşılaşacağına* hükmetmiştir (Vatandaş, 2018b, s.3). Ancak Hegedüs (2019), Polonya ve Macaristan'a uygulanan prosedürlerin karşılaştırıldığında, Macaristan'da herhangi bir ciddi, sistematik hukukun üstünlüğü veya diğer temel değerlerin ihlalinin riski bulunmadığına dair Komisyon'un resmi tutumuna karşın, Macaristan'daki demokrasi ve hukukun üstünlüğü niteliğinin Polonya'da olduğundan daha kötü olduğu konusunda artan bir fikir birliği olduğunu iddia etmektedir. Hegedüs'e göre, Macaristan'daki anayasal mühendislik süreci, tüm politik sistemi şekillendirdiği için, Polonya hukukun üstünlüğü krizinden çok daha geniş kapsamlı sonuçlar doğurmuştur (2019, s.4). Ayrıca Komisyon'un bu iki ülkeye karşı farklı yaklaşımı, belki de "nükleer seçenek" olarak da adlandırılan 7. Madde'nin tamamen işletilmesi yerine, Hukukun Üstünlüğü Mekanizması'nı öncelikle Polonya'ya uygulayarak ciddi ve kalıcı bir ihlalin önlenmesini amaçlamış olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Ancak yine de bu gelişmeler, Kochenov'un vurguladığı gibi, AB içinde demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkesinden uzaklaşma sorununun artmaya başladığını göstermesi bakımından çarpıcı örneklerdir (2017, s.6). Bu nedenle, AB'nin doğrudan temel değerlerine yönelik ihlallerin ciddi bir sorun olarak birliğin gündeminde yer alması doğal bir sonuçtur.

Dolayısıyla Avusturya sorununun iki önemli sonucu olmuştur. Birincisi, değer sorunlarının fazlasıyla gözlemlenebildiği durumlara ulaştığında, Avusturya’ya hiç uygulanmamasına karşın, Madde 7’nin kullanımının ağır etkileri konusunda bir uyarı öyküsü olarak hafızalara yerleşmiştir. İkincisi ise, Madde 7(1) 'deki önleyici mekanizma, değerlerin ihlali konusundaki ciddi ve kalıcı tehditlere karşı önceden tedbir almak için Nice Antlaşması ile yeniden düzenlenmiştir (Kochenov, 2017, s.5). Diğer bir deyişle, bu fıkra, üye devletleri izleyebilmek ve “ciddi ve kalıcı bir ihlal” yaşanmasının önüne geçmek için tanımlanmıştır (Besselink, 2016, s.5). Önleyici bir mekanizma şeklinde tasarlanmasının nedeni de açıkça belirgindir.

Lizbon Antlaşması ile yeniden düzenlenen Madde 7 (1)’e dikkatli bakacak olursak, bazı farklılıklar olduğu görülür:

Lizbon’dan önce:

“...Konsey [...] Madde 6 (1)’de belirtilen ilkelerin bir Üye Devlet tarafından ciddi bir ihlal riski bulunduğu karar verebilir ve bu Devlete uygun tavsiyelerde bulunur.

Bu kararı vermeden önce Konsey, söz konusu Üye Devleti dinler.”

Lizbon’dan sonra:

“Bu kararı vermeden önce Konsey, söz konusu Üye Devleti dinler ve aynı prosedüre uygun olarak bu Devlete tavsiyelerde bulunabilir.” (Besselink, 2016, s.15).

Büyük, fakat çok az dikkat çeken farkın, Konsey'in üye devlete tavsiyelerde bulunabileceği kısımda olduğu görülmektedir. Lizbon’dan önceki metin değişikliği, tavsiyelerin ancak “ciddi bir ihlal riski” bulunduğu belirlenmesi ile birlikte veya sonrasında verilebileceğini belirtmektedir. Lizbon’dan sonraki değişiklik ise, böyle bir risk varlığının tespit edilmesinden önce tavsiyeler yapılabileceğini ifade eder. Dolayısıyla bu da, birliğin risk tespitinden önce yetkinliğini ortaya koymaktadır (Besselink, 2016, s.16). Riskin önceden önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasına olanak sağladığı görülür.

Macaristan’la ilgili olarak Parlamento tarafından gerekçeli raporla “ciddi bir ihlal riskinin” tespit edilip prosedür başlatıldığına göre, Konsey’in bundan sonra bu ülkeyi dinlemesi, tavsiyelerde bulunması ve mevcut durumun izleyerek kontrol etmesi söz

konusu olacaktır. Besselink'e göre, izleme süreci temelde, üye devlet tarafından doğrudan Komisyon ve Parlamento'ya sağlanabilecek bilgileri toplamak biçiminde olabilir ya da ilgili bilgileri sağlayabilen birçok kaynaktan toplanabilir. Bunlar arasında, Temel Haklar Ajansı da dahil olmak üzere, birlik kurumlarının bünyesinde olan ve Avrupa Konseyi izleme tatbikatları gibi uygun olan diğer kuruluşlar, örneğin, Venedik Komisyonu, İnsan Hakları Komiseri, Parlamento Meclisi, Bakanlar Komitesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, BM (çeşitli BM sözleşmelerinin denetim komiteleri dahil) yer almaktadır (Besselink, 2016, s.30). İzleme ve kontrol sürecinde gerek AB kurumları arasında gerekse farklı birçok kaynağa başvurabilme olanağı sayesinde kapsamlı bir fikir alışverişi yapılmasını sağlayacaktır.

Besselink, bir sonraki adımın, ilgili üye devlet ile bir nevi etkileşim çerçevesinde edinilen bilginin işleme alınması şeklinde ilerlemesinin muhtemel olduğunu ileri sürmektedir. Zira Madde 7(1) 'deki önleyici mekanizmanın, “açık riskin” belirlenmesinden önce resmi tavsiyeleri tebliğ etme yetkisini sadece Konsey'e verdiği açıkça anlaşılmaktadır. Bu bağlamda bunun için kurumlar arası bir uzlaşma gerekli olabilir (Besselink, 2016, s.31). Dolayısıyla, Madde 7(1)'in nihai olarak Konsey tarafından 2. Madde'deki değerlerin ciddi şekilde ihlal riskinin belirlenmesinden önce, hem üye devletle diyalog çerçevesinde hem de farklı kuruluşların da görüşleri alınarak ilgili üye devlete ilişkin soruna nasıl çözümler getirilebileceği konusunda tavsiyelerde bulunulması, bu prosedürde mevcut ihlal riskini çözüme ve elbette yaptırımla sonuçlanacak olan 7. Madde'nin 2. ve 3. aşamasına geçmesini önlemek amaçlı düzenlendiği açıkça görülmektedir. Bu bağlamda, Dimitry Kochenov'un da vurguladığı gibi, Madde 7(1) gereğince açık bir ihlal riskinin varlığı durumu, Madde 7(2)'nin işletilmesi için gerekli olmaması (2017, s.9), bu fıkranın önleyici mekanizma biçiminde tasarlandığını desteklemektedir.

7.Madde'nin 2. ve 3. fıkrasına baktığımızda, 7(2) “ciddi ve sürekli biçimde bir ihlalin” belirlenmesi (önceki “açık riskin belirlenmesine bağlı olmayan) ve nihai olarak 7(3) yaptırımları uygulama kararı (“ciddi ve kalıcı bir ihlalin” belirlenmesine bağlı olan) yer almaktadır (Besselink, 2016, s.5). Madde 7(2), şöyle demektedir:

7 (2). “Avrupa Birliği Zirvesi, üye devletlerin üçte birinin veya Avrupa Komisyonu'nun önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu'nun muvafakatini aldıktan

sonra, 2. Maddede belirtilen değerlerin bir üye devlet tarafından ciddi ve sürekli biçimde ihlal edildiğini, ilgili üye devleti gözlemlerini sunmak üzere davet ettikten sonra, oybirliğiyle tespit edebilir.”

Bu fıkraya ilk bakışta temel farkın elbette “ciddi bir ihlal riski” yerine “ciddi ve sürekli biçimde ihlali” ifadesinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu fark, böyle bir ihlali belirtmek için Madde 7’deki ayrı bir prosedürün varlığını ve bu prosedür tarafından istenen son derece yüksek eşikleri açıklamaktadır (Kochenov, 2017, s.9). Prosedürün ciddi sonuçlarına bağlı olarak, ihlal tespiti AB Konseyi’ne bırakılmış ve oybirliği zorunlu tutulmuştur. Bilindiği gibi, AB Konseyi yani Zirve, üye devletlerin Hükümet ve Devlet Başkanları’nın temsil edildiği, AB’nin esas yönetim organı olarak politikalarının belirlenmesinde kilit bir rol üstlenen kurumdur (Çalışkan, 2011, s.6). AB Konseyi’nin tespit kararını almadan önce, Avrupa Parlamentosu’nun onayını alması zorunlu olduğuna göre, ilgili üye devleti savunmasını sunmak üzere davet ettiğini de ayrıca belirtmek gerekir (Bayram, 2018, s.74). Bunun yanı sıra, 7(1)’den farklı olarak, Avrupa Parlamentosu, kendi Prosedür Kurallarına göre, diğerlerini söz konusu her iki paragraf bağlamında hareket etmeye çağırabilmesine karşın, 7(2) fıkrası Parlamento tarafından başlatılamamaktadır. Kochenov’a göre, oybirliği esasında ise potansiyel olarak 7(2)’ye tabi tutulma iddiası bulunan üye devlet temsilcisi, mantık olarak oylamaya katılmayacak olup, aynı zamanda bu esas, AB Konseyi’ndeki her üyenin prosedürü başlatmak için oy kullanmak zorunda olmadığını da hesaba katmamız gereklidir. Dolayısıyla ciddi bir ihlalin varlığını belirlemek, prosedür olarak bir hayli güç olduğu görülmektedir (Kochenov, 2017, s.9). Öte yandan, Mehmet Hanifi Bayram’a göre, ihlal tespitinin oybirliği ile yapılması bu sürecin işletilmesi yönünde ciddi sorunlar doğurabilir. Zira, ihlal prosedürünün konusu olan devletlerin birbirini karşılıklı destekleyerek sürecin sonuçsuz kalmasını sağlamaları ihtimal dahilindedir (Bayram, 2018, s.74). Bu konuda Macaristan’ın Polonya’ya verdiği destek örnek olarak verilebilir. Macaristan Başbakanı Viktor Orbán, “Polonya’nın, AB’deki oy hakkının elinden alınması sürecini başlatan Avrupa Komisyonu’nun kararının doğru olmadığını ve ülkesinin Polonya’ya desteğini sürdüreceğini” ve “Bugün Polonya’ya bunu yapıyorlarsa yarın başka bir ülkeye de aynısını yapabileceklerini” belirtmiştir (Aktaran Bayram, 2018, s.75).

Özetlemek gerekirse, AB Konseyi, hakkında ihlal iddiası olan üye devlet oylamaya katılmadan 2. Madde’de belirtilen değerlerin üye devlet tarafından ciddi ve sürekli biçimde ihlal edildiğini oybirliğiyle tespit etmektedir (Kochenov, 2017, s.10). Madde 7(2)’nin işletilmesinin temel sonucu, üye devletin Madde 2’de belirtilen değerlerin ciddi ve sürekli ihlal ettiğinin beyan edilmesi anlamına gelirken, bir yandan da bu prosedürün asıl önemi, 7(1)’den farklı olarak, gerçek yaptırımların uygulanmasını mümkün hale getiren 7. Madde 3.fıkranın Konsey tarafından işletilmesinin yolunu açmasıdır (Kochenov, 2017, s.10). 7(3). Madde ise şu şekildedir:

7(3). “Konsey, 2. paragraf uyarınca bir tespitte bulunulması halinde, ilgili üye devletin hükümet temsilcisinin Konsey’deki oy hakları da dahil, Antlaşmalar’ın bu üye devlete uygulanmasından kaynaklanan haklardan bazılarının askıya alınmasına nitelikli çoğunlukla karar verebilir. Konsey bu kararı verirken, askıya alma işleminin gerçek ve tüzel kişilerin hak ve yükümlülükleri üzerindeki muhtemel etkilerini göz önünde bulundurur. İlgili üye devletin Antlaşmalar’dan kaynaklanan yükümlülükleri, her hâlükârda bu devlet için bağlayıcı olmaya devam eder.”

Bu fıkrada görüldüğü üzere, yapılan değerlendirmeden sonra, Konsey, yani, üye ülkelerin, oy kullanmaya yetkili bakan seviyesindeki temsilcilerinden oluşan AB Bakanlar Konseyi (Çalışkan, 2011, s.8), nitelikli çoğunlukla ilgili devlet aleyhine yaptırım kararı verebilir (Bayram, 2018, s.75). Dolayısıyla bundan sonraki aşama olan 7. Madde’nin 3.fikrasına, yani yaptırım kararının verilmesine geçilmektedir. Bu prosedür sadece Konsey tarafından başlatılmakta ve karar nitelikli çoğunlukla alınmaktadır. Aynı şekilde oylamaya hakkında ihlal iddiası bulunan üye devlet katılmamaktadır (Kochenov, 2017, s.11). Zira ABİDA Madde 354’teki oylama mekanizması, prosedürce hedeflenen üye devletin oylamaya katılmayacağını ve hem Konsey ve AB Konseyi’ndeki oyların hem de üye devlet sayısının belirlenmesinde hesaba katılmayacağını düzenlemiştir (Besselink, 2016, s.11). Dolayısıyla ihlal iddiasında bulunulan üye devlet bu oylamada yer alamamaktadır.

Söz konusu devlete karşı yaptırımlar, AB fonlarının durdurulması ya da oy hakkının askıya alınması şeklinde olabilir. Ancak, Konsey bu kararı verirken, yaptırımların gerçek ve tüzel kişilerin hak ve yükümlülükleri üzerindeki muhtemel etkilerini göz önünde bulundurmamak durumundadır (Bayram, 2018, s.75). Ayrıca

Madde 7(3), üye devletin birlikten ihraç edilmesine yetkili değildir ve birlik üyeliği konusu bu maddeyle sorgulanamaz. Sadece ABA 50. Madde, birlikten ayrılmak için kılavuzluk etmektedir (Kochenov, 2017, s.11). Dolayısıyla 7.Madde, bir üye devletin birlikten ihraç edilmesi gibi bir yaptırıma sahip değildir.

Konsey, duruma göre, bu yaptırımların değiştirilmesine veya kaldırılmasına karar verebilir (Bayram, 2018, s.75). AB Konseyi veya Konsey’de yapılan oylamanın aksine, ilgili devletin temsilcileri bağımsızlıkları gereği, Avrupa Parlamentosu’nda ve Avrupa Komisyonu’nda yapılan oylamalara katılabilmektedir (Bayram, 2018, s.75). Yaptırımların kaldırılmasına, 7. Madde’nin 4. fıkrasında olduğu gibi, ihlal eden üye devletin oylamaya katılımı olmaksızın yine Konsey üyelerinin nitelikli çoğunluğu ile karar verilebilmektedir. Aynı prosedür, yaptırımların yerinde değişiklik yapılması için de geçerli olup Konsey’e, ilgili üye devlette meydana gelen değişikliklere yanıt verebilmek için yeterli esneklik sağlamaktadır (Kochenov, 2017, s.11). Bu bağlamda, Konsey muhtemel değişiklikler konusunda yetkili konumunda olduğu görülür.

Görüldüğü üzere, Madde 7 çerçevesinde, “ciddi ve sürekli biçimde bir ihlal” varlığının belirlenmesi olan 7(2) prosedürünün en karmaşık unsur olduğu anlaşılmaktadır. Zira Komisyon ya da üye devletlerin üçte birinin önerisiyle birlikte AB Konseyi, Avrupa Parlamentosu’nun onayından sonra oybirliği ile karar vermesini gerektirmektedir. Dolayısıyla AB Konseyi, Parlamento ile birlikte hareket etmektedir. Ancak birliğin beyin takımı sayılan, *yürütme, idari denetim, bütçenin ve fonların uygulanması, yasama önerilerini hazırlama* gibi konularda yetkili ve görevli, antlaşmaların bekçisi konumundaki Avrupa Komisyonu (Çalışkan, 2011, s.13) için başlangıç rolü burada zorunlu değildir (Besselink, 2016, s.11). Besselink’e göre, Konsey yerine, AB Konseyi tarafından alınan bu karar, tüm prosedürde en önemli adım olarak kabul edilmektedir. Her ne kadar prosedürdeki bu adım, hem potansiyel başlatıcılar olarak hem de AB Konseyi’ndeki üye devletler tarafından hakimiyet kurulmaya çalışılsa da, Avrupa Parlamentosu’nun onayının yanında, hem devletler hem de birlik arasında bir etkileşim gerektirmektedir (Besselink, 2016, s.11-12). Ciddi ve sürekli biçimde bir ihlalin tespit edilmesinden sonra, asıl yaptırımlar Konsey tarafından nitelikli çoğunlukla belirlendiğine göre, Parlamento’nun onayını ya da herhangi bir inisiyatifi gerektirmediği açıkça görülmektedir. Dolayısıyla, yaptırımların

belirlenmesi, hiçbir AB kurumunun yer almadığı, sadece Konsey'in dahil olduğu, nitelikli çoğunlukla alınsa da hükümetlerarası bir karar olarak karşımıza çıkmaktadır (Besselink, 2016, s.12-13). Kısacası, AB kurumlarının dahil olduğu bu süreçte, bu kurumlar arasındaki bir etkileşimin yanı sıra hükümetlerarası boyutta bir inisiyatifin de var olabileceğini söylemek mümkündür.

3.5. AB Değerler Krizine Yönelik Çözüm Senaryoları

AB içinde yaşanan gelişmelerle birlikte bazı üye devletlerinin hukukun üstünlüğü, demokrasi gibi temel değerlerinden uzaklaştığına (**backsliding**) yönelik görüşlerin ortaya çıktığı ve akademik tartışmaların yapıldığı görülmektedir. Örneğin Práznovská'ya göre, AB son zamanlarda zor bir dönemden geçmektedir. Bunun nedenleri temel olarak, ekonomik kriz, göç krizi veya Brexit krizidir. Kalıcı problemlerin temelinde aslında AB değerleri krizi ya da liberalizm krizinin oluştuğuna dair bir inanış bulunmaktadır. Ayrıca Práznovská, bunun bir ideolojik bir kriz olduğuna inanmanın da mümkün olduğunu öne sürmektedir (Práznovská, 2018, s.25). Jan-Werner Müller'e göre ise, Macaristan ve Romanya'daki son gelişmeler, her iki ülkede de illiberalizme yönelik muhtemel bir kayma endişelerinin Euro krizini büyük ölçüde gölgede bırakmasına karşın, Avrupa politikasının gündeminde doğrudan zorluklara neden olmuştur (2013, s.3). Ekonomik boyutta değerlendirilmediği için Euro krizi kadar basında fazla yer almamasına rağmen, AB içinde endişelerin arttığına dair işaretleri görmek mümkündür.

Bilindiği gibi, normatif güç Avrupa yaklaşımı, AB'nin düşünsel gücüne yani sınırlarının ötesine norm ve değerlerini yayabilme ve bir Avrupa kimliği yaratabilme gücüne odaklanmaktadır. AB'nin normatif gücünü yansıtan barış, özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı olan temel normları, AB Antlaşması girişinde ve 21. Maddesi'nde de açıkça belirtilmiştir (Gulde,2011, s.4). Öte yandan, ABA Madde 7, 2. Madde'de belirtilen ve üye devletlerin ortak olduğu ve birliğin bağlı olduğu ortak değerlere uyma ile ilgilidir (Besselink, 2016, s.4). Ancak Macaristan vakasında, AB'nin temel ilkeleri ihlal edilmiş olmasına rağmen, 7. Madde henüz etkinleştirilmemiştir. Práznovská'ya göre, aynı zamanda, AB'nin 7. Madde'yi aktive edip etmeyeceği konusunda da bir ihtilaf söz konusudur ve bazı üye devletlerde hukukun üstünlüğünün işleyişiyle ilgili bazı şüpheler mevcuttur (2018, s.42).

Dolayısıyla, AB'deki krizin ideolojik boyutu bugünlerde önemli bir konu haline gelmiştir. Práznovská, bunun sadece Brüksel'in bizzat kendisinin karar vermesine dayanmadığını, temel unsurun ulusal ve uluslararası prensip arasındaki çelişkiyi kaynaklandığını öne sürmektedir (2018, s.44). Diğer taraftan Besselink'e göre, 2. Madde'deki AB değerleri hem ulusal hem de birliğin kimliğini etkilemektedir; değerleri ulusal düzeyde tehdit edildiğinde, bunların AB düzeyinde de tehdit altında kalmasıyla neticelenir (2016, s.35-36). AB düzeyinde tehdit altında olması da birliğin uluslararası itibarını etkileyebilecek düzeye gelme riskini taşıyabilir.

Bildiğimiz gibi, üye devletlerin kurumları AB'nin politik mimarisinin önemli bir bölümünü temsil etmekte ve Avrupa yasaları ve direktiflerinin büyük çoğunluğunu uygulamaktadırlar. Bu nedenle, bir üye devletteki temel liberal demokrasi kurumları, AB üye devletlerinin anayasal geleneklerinden sapıyor ve hukukun üstünlüğünü zedeliyorsa, bu, AB'nin doğrudan müdahale etmesi gereken bir konu durumuna gelmektedir. AB'nin hangi müdahale aracını kullanması gerektiğine ilişkin tartışmaların yapılmasına karşın, şu anki mevcut durumda önemli olan Macaristan'a yönelik AB kurumlarının müdahalesinin söz konusu olduğudur (Bugarič, 2014, s.25). Zira Uitz'e göre, AB'nin "Macar sorununa" cevabı, genellikle temel hakların korunması ve hukukun üstünlüğünün daha genel dilinde çerçevelenmektedir. Bu dil kesinlikle AB yeterliliklerine temel teşkil eden AB anlaşmalarının terminolojisini yansıtmaktadır ve AB'de geleneksel olarak anayasal kaygıların dile getirildiği terminolojiye en yakın olanıdır (Uitz, 2015, s.289). Dolayısıyla AB'de Macaristan sorunu karşısında özellikle hukukun üstünlüğü ilkesi açısından ele alınarak değerlendirme yapıldığı ve temel değerlerinin ihlaline yönelik tedbirlerin alınması için gerekli müdahalenin uygulanması yönünde bir yaklaşımı olduğu anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım tarzının açıkça normatif temele dayandığı açıkça görülür.

Öte yandan, Bugarič'e göre, Macaristan aleyhine bugüne kadar yapılan yasal işlemler, bir yandan, birliğin, evrensel değerler üzerine kurulu olduğuna ilişkin anlayış ile birlik bünyesinde bu değerlerin korunmalarının garantörü olarak algılanması, diğer yandan ise AB'nin üye devletlerinin iç işlerine müdahale etme kapasitesinin sınırlı olması arasındaki çelişkiyi sergilemektedir (2014, s.22). Müller, Macaristan'ın "iç işleri" ne müdahalesini meşru kılmak için AB'nin, mevcut birlik hukuku dışında, bu

tür müdahalelerin meşruiyeti hakkında düşünmenin ilkeli ve sistematik bir yoluna da ihtiyacı olduğunu öne sürmektedir. Müller'e göre, AB'nin yalnızca ekonomik bir birliktelik olmadığı, aynı zamanda müzakere edilemez değerleri olan politik bir topluluk olarak daha geniş bir AB kavramına da güvenin oluşması gerekmektedir (2012, s.53). Benzer şekilde Bugarič'e göre, eğer AB, tek pazardan daha fazlası ise, kendine özgü demokrasi modelini koruması esastır. Bu bağlamda, ABA 2. Madde'deki değerleri ve 7. Madde'de belirtilen prosedür, "birliğin üyeleri olarak üye devletlerin yükümlülüklerini" ifade etmektedir. Dolayısıyla Bugarič, 2. ve 7. Maddeler'deki değerler ve prosedürlerin, AB'nin karar sürecinde üye devletlerin siyasi takdir yetkisine bırakılmış bir siyasi beyandan daha fazlası olduklarını ileri sürmektedir (2014, s.26-27). Zira bu maddeler üye devletlerce üzerinde mutabık kalınmasının bir sonucudur ve birlik üyelerine yükümlülük getirmektedir. Bu bağlamda, AB hukukunun üstünlüğünü de açıkça ortaya koymaktadır.

Práznovská, AB içinde belirli bir reformun gerekli olduğunu ve bunun için iki senaryo tasarlanabileceğini savunmaktadır. Práznovská'ya göre, ilk olarak reform, AB için ortaya konan temel kavram ve koşullara geri dönüş sağlayabilecek nitelikte yeniden oluşturulabilir. Zira Robert Schuman, uluslararası prensibi dayanışma ile birleştirmiş ve ulusal yeterlilikleri belirli alanlara bırakmıştır (Práznovská, 2018, s.46). Práznovská, ikinci olarak federal kurumlar üzerine kurulu bir topluluk meydana getirilebileceğini öne sürmektedir. Ancak Práznovská'ya göre, bu bir hayalden öteye gitmeyecektir; zira bazı üye devletlerin bu tür bir reformu onaylamayan tutumlarıyla karşılaşılabilir. Práznovská örnek olarak, yakın geçmişte Hollanda'nın referandumda AB için Anayasa Antlaşması teklifini reddettiğini ve böylelikle bunun birliğin kurucu ülkelerinden birinin üye devletlerden oluşan bir federal organizasyonu kabul etmediğini açıkça gösterdiğini belirtmektedir (2018, s.46-47). Práznovská'ya göre AB, temellerinden sarsılmaktadır ve asıl sorunun bunun nasıl sonuçlanacağına dair üzerinde düşünülmesi gerekmektedir (Práznovská, 2018, s.47). Dolayısıyla bu sorun karşısında önlemlerin alınması elzem olduğu düşüncesini yansıtmaktadır.

Müller'in ise Madde 7 mekanizmasında bazı önemli değişikliklerle birlikte nihai aşama olarak AB değerlerini ihlal eden üye devletin birlikten ihraç edilmesine yönelik dikkat çekici önerileri bulunmaktadır. Müller, böyle bir yaptırımın, "demokrasinin

yavaşça altının oyulmaya başlandığında veya kısmen parçalanmadığında değil, sadece demokratik kurumların tüm yapılarının havaya uçması veya çökmesine neden olması durumunda uygulanabileceğini ileri sürmektedir (2013, s.23). Bildiğimiz gibi, şu anda AB hukuku bir üye devletin ihraç edilmesini öngörmemektedir. Diğer bir deyişle, Müller'e göre, "liberal demokrasi ve hukukun üstünlüğünün işlev görmediği" bir ülke AB içinde yer almamaktadır (Müller,2013, s.26). Zira birlik üyelerinin bu ilkeleri benimsediği, özümlediği ve uyguladığı anlamına gelir.

Müller'in bir diğer ilgi çekici önerisi ise "Kopenhag Komisyonu" gibi bir oluşumun hayata geçirilmesi ve bir bakıma bu komisyonun demokrasi bekliliğini üstlenmesidir. Müller'e göre, Kopenhag Komisyonu adı verilecek uzman bir kurum, üye devletlerdeki demokrasi ve hukukun üstünlüğünü sürekli olarak değerlendirebilir ve bu kurumun kendi soruşturmalarını yürütme, illiberalizme yol açan durumlarda uyarılarda bulunma ve çok sınırlı bir yaptırım uygulama yetkisi olması gerekmektedir (2013, s.1). Ayrıca Müller, mevcut mekanizmaların devam etmesi, ancak ideal olarak bir devleti AB'den tamamen dışlama olasılığı ile tamamlanabilecek bir oluşumun var olması gerektiğini ileri sürmektedir (2013, s.1). Bunun yanı sıra Müller, dereceli yaptırımlar sistemi (örneğin AB uyum fonlarının kesilmesi veya önemli para cezaları verilmesi) gibi bir yapıyı önermektedir. Kopenhag Komisyonu'nun teklifi üzerine, Avrupa Komisyonu'na bu yaptırımların bazılarını üye devletlerin onayı olmadan, fakat muhtemelen Avrupa Parlamentosu ile işbirliği çerçevesinde uygulayabilecek yetkileri verilebilir (Müller, 2013, s.25). Bu tür bir yapılanmayla AB içinde var olan mekanizmalara bir ölçüde işlevsellik kazandırabilme özelliği eklenmesi amaçlandığı görülmektedir.

4 Temmuz 2018 tarihinde ABA'nın 7(1). Maddesi uyarınca, Macaristan'da birliğin kurulduğu değerlerin ciddi ihlaline ilişkin açık bir riskin varlığı konusunda karar vermesi için Konsey'e çağrıda bulunan öneri raporunu hazırlayan Avrupa Parlamentosu üyesi, Yeşiller Partisi'nden Hollandalı Judith Sargentini ve Avrupa Parlamentosu'ndaki Yeşiller / EFA Grubu için yasal danışman olan Aleksejs Dimitrovs tarafından 2016 yılında kaleme alınan *Avrupa Parlamentosu'nun Rolü: Mevcut Üye Devletler İçin Yeni Kopenhag Kriterlerine Doğru Mu?* başlıklı makalede açıkladıkları gibi, Parlamento'nun 2013 yılında kabul ettiği Macaristan'ın ihlallerine

uyarı niteliği taşıyan Tavares Raporu da birlik değerlerini izleme mekanizması gibi Komisyon'a birçok tavsiyelerde bulunmuştur (2016, s. 1086). Tavares Raporu'na göre, bu yeni izleme mekanizması, "Kopenhag Komisyonu" ya da yüksek düzey bir grup, "bilge adamlar grubu" veya ABİDA 70. Madde değerlendirmesi şeklinde farz edilebilir ve Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın yetkisinin yenilenmesi ve güçlendirilmesi için, ayrıca alınacak önemler konusunda Komisyon - Konsey - Avrupa Parlamentosu - Üye Devletler arasındaki diyalogu pekiştiren bir çerçeve biçiminde meydana getirilebilir (Sargentini ve Dimitrovs, 2016, s. 1086). Dolayısıyla bu çerçeve, AB kurumları arasında etkileşimi güçlendirme ve etkinleştirme amacını taşır.

Bugariç'e göre, Müller'in önerileri üzerine inşa edilen bu rapordan sonra, böyle bir oluşumun meydana getirilmesi artık uzak bir akademik hayalden ibaret olmadığı anlaşılmaktadır (2014, s.29). Hatta dönemin Komisyon Başkanı Barroso da, Parlamento'nun yönünü takip etme isteğini belirtmiştir. Bugariç, Müller'in var olan Komisyon yerine Kopenhag Komisyonu önerisindeki avantajın, bu yeni oluşumun güvenilirliği ve politik olmayan karakteri olduğunu ileri sürmektedir. Ancak Bugariç'e göre, günün sonunda sadece bir Kopenhag Komisyonu'nun teklifi (tavsiyesi) üzerine hareket etmek zorunda kalacak kurum, yine AB Komisyonu'dur (2014, s.29). Müller'in bu önerisi esasen ABA 7. Madde'nin politik mekanizmasını güçlendirmeyi ve tamamlamayı hedeflemektedir. Ancak Kopenhag Komisyonu, bir dereceye kadar, temel değerlerin ihlali ile ilgili yasal-politik bir yargıyı depolitize ederken, yine de temel kararları, esasen siyasi bir organın, yani Komisyon'un elinde bırakmaktadır (Bugariç, 2014, s.30). Bu önerinin avantaj ya da dezavantajları olduğu düşünülse de, işlevsel bir mekanizmaya ihtiyaç duyulduğu düşüncesine dayandığı anlaşılır.

Eğer bir üye devlet, AB'nin temel değerlerini 7. Madde'ye konu olacak kadar ciddi bir şekilde ihlal ederse, ihlalin gerçekleştiği alan ne olursa olsun bu, birliğin temellerini ve üyeleri arasındaki güveni zayıflatacağı anlamına gelmektedir (Kochenov, 2017, s.7). Bugariç'e göre, Madde 7 mekanizmasının sorunlarından biri, Konsey'e yalnızca "nükleer bir seçenek", yani oy haklarının askıya alınması seçeneğini bırakmaktadır. Oysa öncelikle mali yaptırımlar eklendiği takdirde, Madde 7 sisteminin daha etkili hale gelmesi mümkün görünmektedir. Dolayısıyla Bugariç, her durumda bu antlaşmada bir değişiklik yapılması gerektiğini ileri sürmektedir (2014, s.28).

Dolayısıyla 7.Madde, AB'nin temel değerlerini koruyucu niteliğe sahip olmasından dolayı, bu mekanizmanın işlerliği büyük önem taşıdığı açıkça görülür.

Benzer şekilde Gábor Halmai de, AB finansmanına çok bağımlı olan yeni üye devletlerde, 7. Madde gibi en ciddi araçların dahi ekonomik yaptırım tehdidi olmadan etkili olamayacağını savunmaktadır (2018b, s.334). Ancak şu ana kadar bildiğimiz, Barroso'nun 7. Madde'yi "nükleer seçenek" olarak ifade ettiği gibi, bugüne kadar bu madde hiç devreye sokulmamış olmasıdır. Halmai'ye göre, bu yüzden asıl gerçekçi olan soru, AB yasalarının 7. Madde'yi kullanmadan ekonomik yaptırımlara izin verip vermeyeceğidir (2018b, s.334). Buna karşın ekonomik yaptırımlar mevcut AB yasalarına göre kullanılabilirse dahi, ekonomik yaptırımların güçlü bir bölgesel uzlaşma ve güçlü bir iç destekle desteklenmesi gerektiği de bir gerçektir (Halmai, 2018b, s.334). Nihai olarak yine günün sonunda ekonomik yaptırım koşullarının kullanımı, AB kurumlarının siyasi iradesine ve AB'nin geleceğine bağlıdır (Halmai, 2018b, s.334). Dolayısıyla, yaptırımların türü ekonomik olarak düzenlenmesini gerektirse bile bu yönde bir düzenlemenin AB kurumları arasında fikir birliğini gerektireceği açıktır.

Öte yandan, Barroso'nun birlik değerlerini ihlal eden üye devletlere yönelik yaptırım mekanizmasının işletilmesini "nükleer seçenek" olarak değerlendirmesi (Barroso,2012), yaptırım kararı için oy birliği şartı ve ihlal ile itham edilen devleti destekleyen bir başka devletin kararı veto etmesi ihtimali (Vatandaş, 2018b, s.5) gibi hususlar, ihlallere ilişkin yaptırımların uygulanmasını zorlaştırabilmesi de söz konusu olabilir. Ayrıca Macaristan ve Polonya'ya karşı yaptırım uygulanması, AB açısından olumsuz sonuçlar yaratabileceği konusunda çeşitli eleştiriler de mevcuttur (Vatandaş, 2018b, s.5). Selim Vatandaş'a göre, yaptırımın uygulanması durumunda, ihlale konu olan üye devletlerin oy hakları elinden alınacağına göre, bu tür bir sonuç, "AB-şüpheli" diğer devletleri de karşısına alma riskiyle karşı karşıya kalacağı anlamına gelebilir (Vatandaş, 2018b, s.5). Vatandaş, bu bağlamda "yaptırım prosedürünün" bir domino etkisi yaratabileceği ve dolayısıyla, *AB temellerini yerinden sarsabilecek bir riski* de beraberinde getireceğini öne sürmektedir (Vatandaş, 2018b, s.5). Barroso'nun 7.Madde'nin uygulanmasını "nükleer seçenek" olarak öngörmüş olması da bu varsayımı destekler niteliktedir.

Ayrıca Beyza Ç. Tekin'inin de vurguladığı gibi, AB'nin normatif gücü, hem iç hem de dış ilişkilerinde norm ve değerleri bakımından edindiği yükümlülüğe önemli ölçüde bağlıdır (2014, s.332). Tekin'e göre, normatif güç olarak AB'nin güvenilirliği sadece üçüncü ülkelerle olan dış ilişkilerine değil, ayrıca kendi üye devletleriyle ilişkilerinin doğasına da dayanmaktadır (Tekin, 2014, s.332). Bununla birlikte normatif güç kavramına uluslararası ilişkiler yaklaşımlarından çeşitli eleştiriler getirilmektedir. Bu eleştirilerin ortak noktası birliğin norm ihracında ikinci bir gündeme sahip olduğu iddiası ve birlik değerlerinin henüz birlik içinde de yeterince içselleştirilmediği görüşü üzerinedir (Vatandaş, 2018, s.159). Öte yandan Manners, AB'nin hem politikalarıyla hem de değerleriyle rol model olduğu üye ülkeleri aracılığıyla diğer aktörleri etkilediğini savunmaktadır (2002, s.239). Ancak AB'nin elit güdümlü, antlaşmaya dayalı, hukuki düzene bağlı oluşumu, birliğin kimliği ve tutumu temel olarak bir ortak değerler kümesine dayandığı anlamına gelen (Manners, 2002, s. 241) ve böylece onu asıl normatif güç yapan değerleriyle uluslararası sistemde diğer aktörlere göre birliğe temel olarak farklı bir kimlik sağladığını ileri süren Manners'ın iddialarına karşın, birliğin bizzat kendi üye devletleri tarafından AB değerlerinin ihlal edilmesi, bu değerlerin birlik içinde henüz yeterince içselleştirilemediği eleştirilerini güçlendirebilme ihtimalini taşımaktadır.

Bilindiği gibi, Avrupa Komisyonu, *Avrupa'nın Geleceği Üzerine Beyaz Kitap* adını taşıyan ve birliğin geleceğine ilişkin beş senaryoyu içeren bir belgeyi Mart 2017'de yayımlamıştır (EC, 2017a). Bu belgede Robert Schuman'ın 9 Mayıs 1950'de söylediği "Avrupa Birliği birdenbire ve tek bir plana göre oluşturulamaz. Önce fiili bir dayanışmayı yaratacak olan somut kazanımlar kurulacaktır" sözlerinin başlangıç kısmında yer alması birliğin dayanışma ruhunu yansıtması bakımından kayda değerdir (EC, 2017a, s.4). Belgede yer alan senaryoların "devam etmek", "Tek pazardan başka hiçbirşey", "daha fazlasını yapmak isteyenler", "daha azını etkili yapmak" ve "birlikte daha fazlasını yapmak" başlıkları altında sıralandığı görülmektedir (EC, 2017a, s.16-24). Özellikle sonuncu senaryoya bakıldığında, üye devletlerin kendi aralarında daha fazla dayanışma oluşturulmasını vurgulanmaktadır. Ayrıca üye devletler arasında daha fazla güç, kaynak ve karar alma sürecini paylaşmaya karar verdikleri ifade edilmektedir (EC, 2017a, s.24). Söz konusu belgede Komisyon Başkanı Jean-Claude

Juncker'ın “Şimdi 2025 için daha birleşik, daha güçlü ve daha demokratik bir Avrupa inşa etme zamanıdır” (EC, 2017a, s.3) sözlerinden, AB'nin geleceğine ilişkin bütünleşmiş ve demokratik değerlerin daha da güçlendirilmesi hedeflendiği açıkça anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, kuruluş felsefesindeki birleşik bir Avrupa idealini yansıtan ve gelecekte siyasi bütünleşmenin gerçekleştirilmesini amaçlayan Schuman'ın sözleriyle başlanan *Beyaz Kitap*'ta, AB'nin geleceğine yönelik bütünleşmiş bir Avrupa ve AB temel değerlerinin güçlendirilmesi hedefleri, birliğin normatif temelli bir gelecek tasarladığını göstermektedir. Diğer bir deyişle, geleceğine ilişkin hedeflerinde daha birleşik, daha güçlü ve daha demokratik bir Avrupa inşa edilmesinin hedeflenmesi, AB'nin “normatif gücünün” bir göstergesi olduğunu desteklemektedir ve gelecekte de “normatif güç” olarak var olacağı anlamına gelmektedir.

Özetle, Soğuk Savaş'tan sonra biçimlenen yeni dünya düzeninde geleneksel teorilerin özellikle güç dengesinin değişimi konusunda yeterince açık bir görüşe sahip olamadığının ortaya çıkmasıyla birlikte (Kaya, 2008: 53), uluslararası sistemin materyal güçlerle değil, düşüncelerle oluştuğunu savunan inşacılık yaklaşımı bu tez çalışmasının kuramsal çerçevesini oluşturmuştur. Zira 1990'lı yıllardan itibaren Soğuk Savaş sonrası karmaşık ve çatışmaların yaşandığı ortamda geleneksel Uİ teorilerinin sistemik değişiklikleri açıklamada yetersiz kaldığı iddiasıyla (Wendt, 1999:4) ortaya çıkan inşacılık, kimlik, kültür ve normlar gibi düşünsel ve toplumsal öğelerin uluslararası politikada canlanmasına (Küçük, 2009:772) öncülük etmiştir. İnşacılığa göre, normlar ve ortak inançlar, aktörlerin kimliklerini ve çıkarlarını oluşturur (Karacasulu ve Uzgören, 2007:33). Bu bağlamda, üye devletlerinin ortak çıkarları, kültürü ve ortak “Avrupalılık” kimliği etrafında birleşerek, diğer uluslararası örgütlerden farklı, sui generis bir yapı ve siyasi bir kimlik haline gelen AB'yi inşa etmeleri, inşacılık açısından en iyi örneklerden biri olarak kabul edilmektedir (Büyüktanır,2015:3-4). Dolayısıyla İnşacılık yaklaşımı, Kopenhag Zirvesi'nin ardından kendisini özellikle hukukun üstünlüğü, demokrasi insan haklarına ve azınlıklara saygı temelinde bir “Değerler Birliği” olarak tanımlamasıyla (Aytuğ, 2008:157) diğer uluslararası aktörlerden farklı bir kimlik ve küresel düzlemde farklı

bir güç olarak konumlandığını gösteren AB'nin özellikle Soğuk Savaş'tan sonra siyasi bütünleşme sürecinin kapsamlı biçimde açıklanmasına olanak sağlamıştır.

Bununla birlikte uluslararası siyasette önemli bir küresel aktör haline gelen AB'nin eğer bir güç ise, ne tür bir güç olduğu ve uluslararası kimliği konusuna ilişkin tartışmaların yoğunlaştığı bu dönemde, materyal güç yerine fikirler ve normların gücünün önemini önceleme bakımından inşacılık yaklaşımından beslenen ve ilk kez Ian Manners (2002) tarafından AB'yi "normatif güç" olarak tanımlaması karşımıza çıkmıştır. Manners, AB'nin temsil ettiği normatif gücün, birliğin tarihi geçmişi, hibrit yapısı ve politik-hukuki karakteri üzerinde temellendirmiş (2002: 240); kuruluş felsefesi, temel anlaşmaları, evrensel metinlerde var olan ve AB değerleri olarak bilinen hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan hakları gibi ilkelerin Lizbon Antlaşması'nda değer olarak kurumsallaştırılmasını dayanak noktaları olarak göstermiştir (Aktaran Vatandaş, 2018a, s.151). Dolayısıyla AB, normatif gücü, uluslararası kimliğini oluşturan ve antlaşma metinlerinde var olan temel değerlerine dayandığını söylemek mümkündür.

Ancak AB, değerleri ile tezat oluşturan gelişmelerle karşılaşmış (Vatandaş, 2018a:159) ve Avrupa Parlamentosu'nda 12 Eylül 2018 tarihinde yapılan oylama sonucu ODAÜ'lerden biri olan, AB'nin üye devleti Macaristan'ın birlik değerlerini ihlal ettiğine dair açık bir risk taşıdığı tespit edilmiştir (EP, 2018a). Böyle bir kararın, bu kurumda ilk kez bir üye devlete karşı alınmış olması (EP, 2018b) konunun oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla AB'nin normları, uluslararası sistemde diğer aktörlere göre birliğe temel olarak farklı bir kimlik sağladığı ve hem politikalarıyla hem de değerleriyle rol model olduğu üye ülkeleri aracılığıyla üçüncü ülkeleri etkilediği yönünde Manners'ın argümanına karşın (2002:239), AB içinde bizzat kendi üye devletiyle doğrudan değerlerine yönelik yaşadığı sorunlar bağlamında, onun normatif bir güç olup olmadığı sorusu bu tez çalışmasının çıkış noktasını oluşturmuştur.

Diğer taraftan, AB'nin, hem üye devletleriyle hem de dünyanın geri kalanıyla ilişkilerinde evrensel norm ve değerleri temel aldığını savunan Manners'ın (2002: 241) varsayımlarından hareketle, literatürde normatif güç Avrupa kavramının çoğunlukla AB'nin üçüncü ülkelerle olan ilişkileri ele alınarak incelenmesi, üye

devletler açısından değerlendirilmesine pek sık rastlanmaması, bu kavramın AB'ye üye devlet bağlamında incelenmesini bu tez çalışmasında kayda değer bir araştırma konusu haline getirmiştir. Dolayısıyla bu tezde, AB'nin kimliği ve tutumu temel olarak bir ortak değerler kümesine dayandığı anlamına gelen (Manners, 2002: 241) ve böylece onu asıl normatif güç yapan değerleriyle uluslararası sistemde diğer aktörlere göre birliğe temel olarak farklı bir kimlik ve güç sağladığı varsayımlarına dayanan, inşacılık ve güç kavramının kesişme noktasındaki “normatif güç Avrupa” kavramı, AB değerlerinin ihlal edildiği Macaristan örnek olayı üzerinden incelenmiştir.

Sonuç olarak, ABA 2. Maddesi'nde belirttiği değerleri, 7. Madde'de koruma altına alıp üye devletlerince ihlaline karşı önleyici ve yaptırıma dayanan mekanizmalar geliştirmesi, AB'nin “normatif gücünü” merkeze aldığı bir göstergesi şeklinde değerlendirmek mümkündür. Ayrıca gerek Avrupa Komisyonu'nun Macaristan'a yönelik uyguladığı ihlal prosedürleri, gerekse Avrupa Parlamentosu'nun Macaristan'ın birlik değerlerini ihlal ettiğine dair açık bir risk taşıdığı ile ilgili tespit kararı göz önünde bulundurulduğunda, AB'nin ihlallere karşılık “normatif temelli” yaklaşım sergilediği ve değerlerinin savunucusu olarak normatif gücünü gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bununla birlikte, Avrupa Komisyonu'nun Mart 2017'de yayınladığı *Avrupa'nın Geleceği Üzerine Beyaz Kitap* adlı belgede, AB'nin geleceğine ilişkin bütünleşmiş ve demokratik değerlerin daha da güçlendirilmesi hedeflendiğinin özellikle vurgulanmış olması, onun “normatif güç” olduğunu ve gelecekte de böyle bir güç olarak var olacağını göstermektedir.

SONUÇ

20.yüzyıl uluslararası siyaset alanına bakıldığında en önemli gelişmelerden birinin Avrupa'nın yeniden inşası, bir başka deyişle, Avrupa Topluluğu'nun kuruluşu ve zamanla siyasi birlik haline evrilme süreci olduğu görülür. Avrupa Birliği'ne "yeni bir kimlik" veren *Avrupa Birliği Antlaşması (Maastricht Antlaşması)* (Günüğur, 2018, s.117) birliğin siyasi bütünleşmesinde dönüm noktalarından biridir (Demirtaş, 2018, s.187). Bu antlaşma ile birliğin demokratik prensipler üzerine kurulduğunu ve temel değerlerinden demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi vurgulanmış ve diğer ülkelerle ilişkilerini geliştirirken sadece kendi değerlerini ve çıkarlarının korunması değil, aynı zamanda bu ülkeleri demokrasi hedefi doğrultusunda dönüştürmeye çalışılacağı amaçlanmıştır (Demirtaş, 2018, s.187). Dolayısıyla üye devletleri ve uluslararası sistemde diğer aktörlerle ilişkilerinde bu temel değerlerini merkeze alarak yürütüleceğinin işaretlerini vermiştir.

Ayrıca bu dönemde Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılarak iki kutuplu yapının ortadan kalkması ile birlikte ortaya çıkan boşluğu Avrupa'yı birleştirerek, bir ölçüde doldurmak anlamında bu antlaşmayla ortaya konduğu söylenebilir (Mor, 2010, s.517). AB'nin oluşumundaki siyasi ve hukuki kurumları, antlaşma metinlerinden meydana gelen ortak birlik müktesebatı, karar organları, ortak norm ve kuralları ile ön plana çıkan farklı bir kimliğe sahip uluslararası örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır (Gül, 2011, s.18). Kendi tarihî tecrübeleri sonunda, sahip oldukları modern ulus devlet yapılarından vazgeçerek yeni bir bölgesel ulus-üstü yapılanmayla Avrupa'da birliği sağlamak için bütünleşme sürecini başlatan Avrupalı devletler, klasik egemenlik anlayışlarından farklı olarak yeni bir egemenlik anlayışı geliştirmeyi (Alakel, 2005, s.70) başarmışlardır. Zira diğer birçok uluslararası örgütlerden farklı olarak AB'nin **sui generis** (nevi şahsına münhasır) bir yapıya sahip olduğu düşüncesi bu yüzden kabul görmektedir.

Uluslararası İlişkilerde kimlik temasına artan bir ilgi duyulan Soğuk Savaş sonrası dönem, aynı zamanda AB'yi bir dünya gücü olarak benzersiz bir vaka çalışmasının yükselişine de sahne olmuştur (Arkan, 2014, s.22). AB'nin uluslararası politikadaki kilit aktörlerden biri olarak artan etkisi ve birlik sınırları içindeki ve dışındaki görünürlüğü ve ilgi düzeyinin artması, 1990'lardan bu yana AB'nin doğası, nitelikleri

ve aktörlüğü konularına dikkati çekmiştir. Avrupa ve küresel düzeyde birliğin temeli ve etkisi, sadece Avrupa bütünleşme çalışmalarında değil aynı zamanda Uluslararası İlişkiler çerçevesinde AB'nin kimliğine yönelik ilginin artmasına neden olmuştur (Arkan, 2014, s.22). AB, genellikle sahip olduğu benzeri görülmemiş bir siyasi varlık olarak ya da kendi üye devlet kimliğinin üstünde kendi ulusötesi kimliğini kurmaya çalıştığı şeklinde tasvir edilmiştir. Bu ulusötesi kimliğin yalnızca Avrupa vatandaşlarını yeni bir toplu kimlik biçimi olarak etkilemediği, aynı zamanda üye devletler ve birliğin kendisini daha geniş dünya ile ilişkilerinde etkilediği varsayılmıştır (Arkan, 2014, s.22). Dolayısıyla AB'nin kendine özgü uluslararası bir kimliği olduğu düşüncesini bu varsayımlar desteklemektedir.

Görüldüğü üzere, AB'nin uluslararası kimliği, birliğin küresel bir aktör olarak artan rolüne paralel olarak, son yirmi yılda akademik çevrede de ilgi çeken bir tema haline gelmiştir. Bu dönem aynı zamanda, uluslararası ilişkilerde toplumsal yapıya ve düşünceye dayalı faktörlere odaklanarak Uluslararası İlişkiler disiplininde bir yaklaşım olarak inşacılığın yükselişine de tanıklık etmiştir (Arkan, 2014, s.21).Yayımlanan çalışmaların birçoğu, AB kimliği konusuna, birlik içindeki kimlik inşası sürecinin sonuçlarına odaklanan, ulus devletlerde ve Avrupa düzeyinde kimlik inşası ve yaygınlaştırma süreçleri arasında paralellikler çizen inşacı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır (Arkan, 2014, s.21). Bu bağlamda, AB inşacı yaklaşımı çerçevesinde ele alınabilecek uygun bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

1990'larda öne çıkan alternatif yaklaşımlar arasında, inşacılık, UI'nin daha önce göz ardı edilen yönlerine, yani fikir faktörlerinin ve uluslararası ilişkilerin sosyal doğasına olan önemine odaklanma açısından merkezi bir yere sahiptir. İnşacılık aynı zamanda uluslararası ilişkilerde kimliğin oluşumu ve etkisinin yanı sıra çıkarlar ve eylemlerle bağları hakkında kapsamlı bir açıklama sunan ana yaklaşımlardan biridir (Arkan, 2014, s.23). Bilindiği gibi, inşacılık yapı ve aktörlerin karşılıklı olarak birbirini inşa ettiklerini, inançların ve bilişsel unsurların kimlikleri ve çıkarları belirlemede etkili olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda, diğer teorilerin göz ardı ettikleri kimlik – dış politika ilişkisini sorunsal olarak ele alan inşacılar, kimliklerin ve çıkarların verili olmadığını, değişebilir olduğu ve aktörlerin karşılıklı etkileşimi neticesinde oluştuğunu ileri sürmektedirler (Çelik, 2017, s.6). İnşacılığa göre, normlar

ve ortak inançlar, aktörlerin kimliklerini ve çıkarlarını oluşturur. Sosyal kimlikler ve çıkarlar sabit değil, göreceli ve ilişkiseldir. Çıkarlar, aktörlerin sosyal kimliklerine bağlıdır (Karacasulu ve Uzgören, 2007, s.33). Dolayısıyla kimliklerin ve çıkarların verili olmadığı, sosyal olarak oluşturulduğu varsayımlarına dayanmaktadır.

İnşacılık yaklaşımı, ana akım UI teorilerinin, Soğuk Savaş sonrası dönemi veya sistemik değişimi açıklamakta zorlandığı (Wendt, 1999, s.4) iddialarıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Kimlik, kültür ve normlar gibi düşünsel ve toplumsal öğelerin uluslararası politikada canlanmasını sağlayan (Küçük, 2009, s.772) inşacılık, yapı ve aktörlerin karşılıklı olarak birbirini inşa ettiklerini ve kimliklerin ve çıkarların verili olmadığını, aktörlerin karşılıklı etkileşimi neticesinde oluştuğunu savunmaktadır (Çelik, 2017, s.6). Bu bağlamda, üye devletlerinin ortak çıkarları, kültürü ve ortak “Avrupalılık” kimliği etrafında birleşerek, diğer uluslararası örgütlerden farklı, siyasi bir kimlik ve sui generis bir yapı haline gelen AB’yi inşa etmeleri, inşacılık açısından en iyi örneklerden biri olarak kabul edilmektedir (Büyüktanır,2015, s.3-4). ODAÜ’lere yönelik genişleme sürecinin temel dayanak noktasını oluşturan inşacılık çerçevesinde (Mercan, 2011, s.77), ODAÜ’ler ve AB karşılıklı olarak etkileşim içinde birbirlerini “inşa” etmiştir şeklinde değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

Avrupa Birliği, geniş bir coğrafyada, farklı din, mezhep, etnik köken ve dil sahibi olan bireylerin oluşturduğu bir yapılanma olarak kabul edildiğine göre, bu durumda üye ülkelerin kendi kimliklerinin (Örki, 2016, s.661) üzerinde olan yeniden yapılandırılmış bir kimlik inşa süreci çerçevesinde oluşmuş bir kimlik anlayışına sahip (Özkural, 2015’ten aktaran Örki, 2016, s.661) olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle, kurumsallaşması ve politikaları açısından derinleşme hareketleriyle uluslarüstü niteliğe bürünmüş ve birlik müktesebatında yer alan demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı gibi evrensel değerler temeline dayanan kendine özgü bir örgütlenme modeli olarak AB’nin inşası ve bir “Avrupalılık kimliği” meydana gelmiştir. İnşacı yaklaşım açısından okunduğunda, aktör-yapı ilişkisi çerçevesinde aktörler (ulus devletler), kimlik ve çıkar ilişkisinin karşılıklı etkileşimi sonucunda, ortak norm ve değerler, ortak kültür, tarih ve Avrupa kimliği etrafında, yapıyı yani AB’yi oluşturmuştur.

AB'ye siyasi bir kimlik kazandıran Maastricht Antlaşması, birliğin “uluslarüstü” niteliğini, sözde olmasa da “özde” daha da güçlendirmiş ve bu antlaşmayla “uluslarüstü” niteliğini pekiştirmek amaçlanmıştır (Günoğur, 2018, s.117). AB'nin uluslarüstü düzeyde siyasi bir kimlik oluşturulmasına yönelik bir diğer dönüm noktası ise birliğe tam üyelik için 1993'te Kopenhag Kriterleri'nin getirilmesidir. Temel değerlerinin bu kriterlere eklenerek uluslararası siyasette diğer aktörlerden farklı olarak önemli sorumluluklar üstlenmiştir (Yılmaz, 2014, s. 50-51). Zira Soğuk Savaş'ın sona erdiği bu dönemde Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte bağımsızlıklarını kazanan Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri (ODAÜ) ve aday ülkelerin tam üyelik vaadiyle demokratikleşmesi ve temel değerlerinin bu ülkelere aktararak inşa edilmesi hedeflenmiştir. Dolayısıyla AB bir yandan politik kimliğini inşa ederken, bir yandan da temel değerlerinin Kopenhag Kriterleri'ne eklenmesiyle ODAÜ'ler ve aday ülkelerin demokratikleşmesi süreçleriyle insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve hukuk devletine saygı gibi normlarını içselleştirerek benimsenmesini sağlamaya çalışmış ve üye devlet olarak katılımları ile bu ülkeleri ortak bir “Avrupalılık” kimliğinin bir parçası haline getirmiştir. ODAÜ'lere yönelik genişleme sürecinin temel dayanak noktasını oluşturan inşacı yaklaşım (Mercan, 2011, s.77) açısından bakıldığında, ODAÜ'ler ve AB karşılıklı olarak etkileşim çerçevesinde birbirlerini “inşa” etmiştir şeklinde değerlendirmek mümkündür.

1990'lı yıllardan itibaren uluslararası siyasette önemli bir küresel aktör haline gelen AB'nin eğer bir güç ise, ne tür bir güç olduğu ve uluslararası kimliği konusuna ilişkin tartışmaların yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak bu tartışmaları 1970'li yıllardan itibaren de görmek mümkündür. Duchêne, 1972 yılında AT'yi sivil bir güç olarak tanımlamış; AT'nin sivil ve demokratik unsurları uluslararası düzeyde yaygınlaştırmasını sağlayan bir güç olması gerektiğini, aksi halde bizzat kendisi güç politikasının bir kurbanı haline geleceğini öne sürmüştür (Duchêne, 1973, s. 20). Öte yandan Bull, Duchêne'nin AT'yi sivil bir güç tanımlamasına yanıt olarak topluluğun sivil güç araçlarının “askeri güç” ile desteklenmesi gerektiğini savunmuştur (Bull, 1982, s. 151). Bull'un savunduğu düşünce AB'nin savunma boyutunun güçlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu yönündedir.

İnşacı kuramdan beslenen diğer bazı AB dış politikaları çalışmaları da AB'nin uluslararası kimliğine odaklanmıştır. Bu alandaki en iyi bilinen çalışmalardan biri Ian Manners'ın 2002 yılında yayınlamış olduğu ve AB'nin uluslararası alanda “normatif bir güç” olduğunu iddia ettiği makalesidir (Düzgit, 2018, s. 141). Manners, AB'nin ölüm cezasının kaldırılmasındaki uluslararası rolünden hareketle, AB'nin kendine özgü “tarihsel geçmişi”, “hibrit toplumu” ve “hukuki anayasası”nın belirli AB normlarını doğurduğunu ve bu normların sadece AB dış politikaları aracılığıyla değil, bir varoluş biçimi olarak dünyada normatif bir etkide bulunarak yayıldığını ifade etmiştir (Aktaran Düzgit, 2018, s. 141). Dolayısıyla AB'nin normatif gücü, onu diğer aktörlerden farklı kılan uluslararası kimliğinden kaynaklandığı anlamına gelmektedir.

Manners, Bull ve Duchêne'in AB'nin gücüne ilişkin okumalarının Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle geçersiz olacağını savunmuş; güç artık yeni dünya düzeninde sayısal verilerle ölçülebilir bir şey olmadığını, AB'nin dünya politikasındaki yerini daha iyi anlayabilmek için güç kavramının gücün ampirik değerleri ile değil, tarihi devrimlerin bize söylediği üzere “fikirlerin ve normların” gücü üzerine – başka bir deyişle, normatif güç ile anlaşılacağını savunmuştur (Aktaran Vatandaş, 2018a, s.156). Dolayısıyla birçok Uİ teorisinin materyalist bir yaklaşıma sahip olup, askeri güç ve ekonomik kapasite olarak materyal gücün dağılımı üzerinde dururken (Arı ve Kıran, 2011, s.50), Soğuk Savaş'tan sonra biçimlenen yeni dünya düzeninde geleneksel teorilerin özellikle güç dengesinin değişimi konusunda yeterince açık bir görüşe sahip olmadığını ortaya çıkmasıyla (Kaya, 2008, s. 53) birlikte uluslararası sistemin materyal güçlerle değil, düşüncelerle oluştuğunu savunan inşacılık yaklaşımının “güç” olgusuna yönelik bakış açılarını değiştirdiği görülmektedir. İnşacılık yaklaşımından beslenen “normatif güç” kavramı da materyal güç yerine fikirler ve normların gücünün önemini öncelmiştir. Manners'ın normatif güç Avrupa yaklaşımı, askeri ve ekonomik araçların kullanıldığı geleneksel güç tanımlarından ayrılmaktadır. Bu yaklaşım AB'nin düşünsel gücüne yani sınırlarının ötesine norm ve değerlerini yayabilme ve bir Avrupa kimliği yaratabilme gücüne odaklanmaktadır (Gulde,2011, s.4). Zira AB normları, Avrupa Birliği için kimliğini, meşruiyetini ve uluslararası sistemdeki değerler merkezli konumunun pekiştirebileceği bir dayanak noktasıdır (Vatandaş, 2018a, s.152). Birliğin normatif gücü de, bu dayanakların odak noktasını oluşturur.

Manners'a göre, normatif gücün temelleri özellikle BM'de karşılaştığımız uluslararası anlaşmalarla ya da antlaşmalarla birlikte bir uluslararası meşruiyet eşiğine sahip olan ilkelerde uzlaşabilme kapasitesinde aranmalıdır. AB'nin temelini oluşturan bu ilkeler Helsinki Nihai Antlaşması ile birlikte BM antlaşması, Paris Bildirgesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi esas metinlerde yasal düzleme dökülmüştür (Aktaran Vatandaş, 2018a, s.156). Lizbon Antlaşması'nın 2. Maddesi, birliğin demokratik değerler üzerine kurulduğunu, 21. maddede de AB'nin dış ilişkilerini yürütürken demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerini merkeze alacağı vurgulanmıştır (Demirtaş, 2018, s.187-188). Dolayısıyla Manners, AB'nin normatif bir aktör olarak, gücünün normatif fikirler ve kavramlar üzerindeki etkisinden geldiğini savunmaktadır (Vatandaş, 2018b, s.2). Diğer bir deyişle, AB, değerleriyle özdeşleştirilmiş siyasi bir kimliği ifade etmektedir.

Ancak AB, değerleri ile tezat oluşturan gelişmelerle de karşılaşabilmektedir (Vatandaş, 2018a, s.159). ODAÜ'lerden biri olan, AB'nin üye devleti Macaristan ile özellikle 2010'lu yıllardan itibaren yaşadığı sorunların temelinde AB değerlerinin bu ülke tarafından ihlal edildiği iddiaları bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, Macaristan'da 2010 yılında iktidara gelen hükümet, yürürlüğe koyduğu yasalarla, AB değerlerinin yer aldığı ABA 2.Madde'yi ihlal ettiği öne sürülmektedir. Oysa yasal bir bütünlük olarak AB'ye göre "üye devletler" ABA'nın 49. Maddesi gereğince "2. Madde'de ifade edilen insan merkezli temel değerlere saygı göstermeyi ve bu değerleri desteklemeyi" taahhüt etmişlerdir (Vatandaş, 2018b, s.2). Dolayısıyla bu taahhüt, üye devletlerin yükümlülük altına girdikleri anlamını taşır.

Avrupa Komisyonu, birçok ihlal prosedürü başlatmış ve Avrupa Parlamentosu'na bir karar hazırlayarak Mart 2014'te Macaristan'daki anayasal gelişmeleri ele almak için Hukukun Üstünlüğünü Güçlendirmek İçin yeni bir AB Çerçevesi'nin benimsenmesi teklifini sunmuştur (Uitz, 2015, s.284-285). Avrupa Parlamentosu, Yeşiller Partisi'nden Hollandalı Judith Sargentini'nin, ABA'nın 7(1). Maddesi uyarınca, Macaristan'da birliğin kurulduğu değerlerin ciddi ihlaline ilişkin açık bir riskin varlığı konusunda karar vermesi için Konsey'e çağrıda bulunan öneri raporu üzerine, Avrupa Parlamentosu'nda 12 Eylül 2018 tarihinde oylama gerçekleştirilmiş ve 448 evet, 197 hayır ve 48 çekimser oyla, 7. Madde'nin birinci fıkrasının harekete

geçirilmesi, parlamentoda kabul edilerek Macaristan'ın birlik değerlerini ihlal ettiğine dair açık bir risk taşıdığı tespit edilmiştir (EP, 2018a). Dolayısıyla bu karar, Macar Hükümeti'nin ABA 2. Madde'de belirtilen AB değerlerinin ihlalini "tespit" ettiğini göstermektedir.

AB, bu antlaşmasının 2. Maddesi'ndeki barış, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi kimliğini inşa eden değerleri, üye devletlerinin ihlali ihtimaline karşılık 7.Madde ile koruma altına almıştır. AB normlarının üye devlet tarafından ihlal edildiği bir durumda birlik, AB Antlaşması'nın 7. Maddesi'ndeki yaptırım mekanizmasını işletebilmekte ve "*ilgili üye devletin hükümet temsilcisinin Konsey'deki oy hakları da dâhil olmak üzere*" bazı hakların askıya alınmasına karar verebilmektedir (Vatandaş, 2018b, s.2). Ancak Macaristan'la ilgili şu anki aşamada, Macaristan'ın 2.Madde'deki değerlerin ciddi biçimde ihlal ettiğine ilişkin açık bir riskin varlığı Avrupa Parlamentosu'nda verilen "tespit" kararıyla sürecin başlatıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 7(1). Madde'nin 1. Paragrafı gereği, konu Konsey'e (AB Bakanlar Konseyi) gelecek ve sürecin bundan sonraki aşaması Konsey'in nihai tespit kararına bağlı olacaktır. Ayrıca 7.Madde'nin 2. ve 3. fıkrasına baktığımızda, 7(2) "ciddi ve sürekli biçimde bir ihlalin" belirlenmesi ve nihai olarak 7(3) yaptırımları uygulama kararı yer almaktadır (Besselink, 2016, s.5). Dolayısıyla prosedürün ciddi sonuçlarına bağlı olarak, ihlal tespiti AB Konseyi'ne bırakılmış ve oybirliği zorunlu tutulmuştur. Diğer bir deyişle, yaptırım mekanizmasının harekete geçirilmesi için 7. Madde'nin ikinci fıkrasının işletilmesi ve bunun için AB Zirvesi'nde oybirliğiyle karar alınması gerekmektedir (Vatandaş, 2018b, s.4).

Öte yandan, ihlal tespitinin oybirliği ile yapılması bu sürecin işletilmesi yönünde ciddi sorunlar doğurabilir. Zira, ihlal prosedürünün konusu olan devletlerin birbirini karşılıklı destekleyerek sürecin sonuçsuz kalmasını sağlamaları ihtimal dahilindedir (Bayram, 2018, s.74). Yaptırım kararı için oy birliğinin gerekli olmasından dolayı Polonya ve Macaristan, AB Zirvesi'ndeki oylamada ellerindeki "veto hakkıyla" birbirlerini destekleyeceklerini ifade etmiş olmaları da (Vatandaş, 2018b, s.4) bu ihtimalin en somut örneğini göstermektedir. Dönemin Avrupa Komisyonu Başkanı José Manuel Durão Barroso'nun "Antlaşmamızdaki 7.maddenin nükleer seçeneği arasında bir alternatif değil, daha iyi gelişmiş enstrümanlara ihtiyacımız vardır"

(Barroso, 2012, s. 10) ifadelerinde de 7.Madde'nin uygulanmasını "nükleer seçenek" olarak vurgulaması, bu maddedeki yaptırım mekanizmanın tamamen harekete geçirilmesi ihtimalinin düşük olduğunu destekler niteliktedir.

ABA'nın 2. Maddesi'nde belirttiği değerleri, 7. Madde'de koruma altına alarak üye devletlerince ihlaline karşı önleyici ve yaptırıma dayanan mekanizmalar geliştirmesi AB için elbette olumlu bir perspektif sunmaktadır (Bayram, 2018, s.80). Ancak AB içinde yaşanan bu sorun sadece Macaristan'la ilgili olmayıp 2000'li yılların başında Avusturya'daki Jörg Haider'in popülist sağcı Özgürlük Partisi'nin koalisyonunda yer alması ile yaşadığı görülmektedir. 2015 yılında ise yine üye devleti Polonya ile benzer sorunlarla karşılaşmıştır. Sürecin henüz tamamlanmamasına karşın, Avrupa bütünleşme projesinin temelini oluşturan birliğin kurucu değerlerine ilişkin AB'nin kendi üye devletleriyle bu tür sorunlar yaşaması, ekonomik birlik olmaktan öte evrensel değerlerin sembolü haline gelen AB'de bağlı olduğu değerlerin savunulması ve ayrıca bu değerlerin "denetimine" yönelik gücü açısından bir anlamda sınav niteliği taşımaktadır.

Manners'a göre bu normlar, AB'nin kimliğini temsil etmektedir (2009, s.33). Manners, normların, özellikle yasal normların AB'nin kurucu temellerinin parçası olduğunu ve birlik için ulus devlete göre daha önemli olduğunu ileri sürmüştür. AB evrensel ilkeleri ve normları (insan hakları ya da hukukun üstünlüğü gibi) üye devletleriyle ve üçüncü ülkelerle olan ilişkilerinde merkeze almaktadır (Manners, 2002, s. 242-243). Dolayısıyla, Manners'ın AB'nin norm oluşturucu bir aktör olduğu ve böylece birliğin ancak normatif güç üzerinden doğru okunabileceği iddialarına karşılık, AB içinde bizzat kendi üye devletleriyle doğrudan değerlerine yönelik yaşadığı sorunlar, onun normatif bir güç olup olmadığı konusunda bir test alanı oluşturmaktadır. ABA 2. Maddesi'nde belirttiği değerleri, 7. Madde'de koruma altına alıp üye devletlerince ihlaline karşı önleyici ve yaptırıma dayanan mekanizmalar geliştirmesi, AB'nin "normatif gücünü" merkeze aldığı bir göstergesi olarak yorumlamak mümkündür. Ayrıca Avusturya krizinden sonra Nice Antlaşması ve ardından Lizbon Antlaşması ile 7.Madde'deki yaptırım mekanizmalarının yeniden düzenlenmiş olması, Lizbon Antlaşması ile ABA'nın 2. Maddesi'nde "ilke" yerine "değer" teriminin kullanılması ve bu değerlere "insan onuru, eşitlik ve azınlıklara

mensup kişilerin haklarına saygı gösterilmesi” ifadesinin eklenmesi (Güneş, 2016, s.311), AB’nin değerlerine verdiği önemde artışın göstergesi olarak düşünülebilir. Diğer bir deyişle, Manners’ın AB’yi normatif güç olarak tanımlamasında, bu gücün kuruluş felsefesinde, kurucu ve siyasi bütünleşmesini sağlayan antlaşmalarında yansıtıldığına ilişkin düşüncelerini, özellikle Lizbon Antlaşması ile yapılan değişiklikler bir anlamda doğrular niteliktedir. Bunun yanı sıra, temel değerlerini ihlal eden üye devletleri Avusturya, Polonya ve Macaristan’a uygulanan prosedürlere bakıldığında, AB’nin ihlallere karşılık “normatif temelli” yaklaşım sergilediği ve değerlerinin savunucusu olarak normatif gücünü yansıttığı görülmektedir.

Bunun yanı sıra, Manners’ın argümanı ilk açıdan AB’nin ne tür bir aktör olduğuna ilişkin olup uluslararası sistem içinde AB’nin yeni ve farklı türden bir aktörü temsil ettiğini ve devletlerin anarşik ve kendi çıkarlarına ait tutumlarının ötesine geçtiğini varsayımına dayandığı anlaşılmaktadır (2002, s. 240). Diğer taraftan Manners, normatif temele dayanan AB’nin oluşumu, birliği dünya politikasında normatif biçimde hareket etmesini sağladığını savunmaktadır (2002, s. 252). Dolayısıyla bu varsayım Manners’ın argümanının ikinci yönünü oluşturmakta ve AB’nin dünya politikasında AB’nin ne tür bir etkide bulunduğu ile ilgili olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, AB’nin değerlerini yaygınlaştırması yoluyla doğrudan ve dolaylı olarak uluslararası toplumdaki diğer aktörleri etkilediği yönündeki bu düşünce, AB’yi asıl normatif güç olarak belirleyen düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, AB’nin kendi üye devletleriyle yaşadığı temel değerlerine yönelik sorunlar, Manners’ın savunduğu normatif gücün iki yönü açısından değerlendirilebilir. Birincisi, uluslararası sistem içinde yeni ve farklı türden bir aktör ve güç olarak temsil edilmesini sağlayan AB kimliği ve ikinci olarak da AB’nin değerlerini üçüncü ülkelere transfer ederek diğer aktörleri etkileme hedefleri bakımından uluslararası rolü ve kimliğinin yanı sıra uluslararası itibarını bu sorunların etkileyip etkilemeyeceği konusudur. Dolayısıyla bu konu, AB’nin ve dünya siyasetinin gündeminde kayda değer bir yer teşkil etmesi açısından oldukça önemlidir.

Sonuç olarak, AB’nin uluslararası alandaki diğer aktörleri hem değer temelli dış politika araçları ile doğrudan, hem de bu değerlere sahip olan üyelerinin örnek alınması nedeniyle dolaylı olarak etkilediği yönünde Manners’ın argümanına karşın,

AB içinde bizzat kendi üye devletiyle doğrudan değerlerine yönelik yaşadığı sorunlar, birliğin normatif güç olup olmadığı sorusunu karşımıza çıkarmıştır. Avrupa Parlamentosu'nun, yaptığı oylama sonucu, Macaristan'ın AB Antlaşması'nın 2. Maddesi'ndeki temel değerlerini ihlal ettiğini tespit kararını alması ve böyle bir kararın, bu kurumda ilk kez bir üye devletine karşı alınmış olması ve ayrıca literatürde normatif güç Avrupa kavramının çoğunlukla AB'nin üçüncü ülkelerle olan ilişkileri ele alınarak incelenmesi, üye devletler açısından değerlendirilmesine pek sık rastlanmaması, bu kavramın AB'ye üye devlet bağlamında incelenmesini bu tezde kayda değer bir araştırma konusu haline getirmiştir. Dolayısıyla, kuramsal çerçevesini, Soğuk Savaş'tan sonra biçimlenen yeni dünya düzeninde uluslararası sistemin materyal güçlerle değil, düşüncelerle oluştuğunu savunan, kimlik, kültür ve normlar gibi düşünsel ve toplumsal öğelere (Küçük, 2009, s.772) vurgu yaparak yapı ve aktörlerin karşılıklı olarak birbirini inşa ettiğini öne süren inşacılık yaklaşımının oluşturduğu bu tez çalışmasında; Avrupa Birliği'nin gerek resmi anlaşmalarında gerekse demeçlerinde açıkça var olan demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları gibi temel değerlerini (Manners, 2002), uluslararası politikada en önemli araçlar olarak kullandığı iddialarına dayanan, inşacılık yaklaşımının bir ürünü olan ve ilk kez Manners tarafından öne sürülen “normatif güç Avrupa” kavramı, birlik değerlerini ihlal eden Macaristan üzerinden vaka çalışması olarak incelenmiştir. Avrupa Komisyonu'nun Macaristan'a karşı uyguladığı ihlal prosedürleri ve Avrupa Parlamentosu'nun Macaristan'ın birlik değerlerini ihlal ettiğine dair açık bir risk taşıdığı ile ilgili tespit kararı açısından bakıldığında, AB'nin temel değerlerinin ihlal edilmesi karşısında “normatif temelli” yaklaşım sergilediği ve değerlerinin savunucusu olarak normatif gücünü gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, Avrupa Komisyonu'nun Mart 2017'de yayınladığı *Avrupa'nın Geleceği Üzerine Beyaz Kitap* isimli belgede, AB'nin geleceğine ilişkin bütünleşmiş ve demokratik değerlerin daha da güçlendirilmesi hedeflerinin özellikle vurgulanmış olması, onun “normatif güç” olduğunu ve gelecekte de böyle bir güç olarak var olmasının amaçlandığını destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Açıkmeşe, A. S. (2004). Uluslararası Teoriler Işığında Avrupa Bütünleşmesi. *Uluslararası İlişkiler*, Cilt:1, Sayı:1.
- Adler, E. (1997). Seizing the Middle-Ground: Constructivism in World Politics. *European Journal of International Relations*, Vol.3, No.3, 319-363.
- Aggestam, L. (2008). Introduction: ethical power Europe?. *International Affairs*, Volume 84, Issue 1, 1–11.
- Ágh, A. (2016). Cultural War and Reinventing the Past in Poland and Hungary: The Politics of Historical Memory in East-Central Europe. *Polish Political Science Yearbook*, Vol. 45, 32–44.
- Ágh, A. (2018). Decline Of Democracy In The ECE And The Core-Periphery Divide: Rule Of Law Conflicts Of Poland And Hungary With The EU. *Journal Of Comparative Politics*, Volume 11, Number 2.
- Akdemir, E. (2018). Türkiye’de Kamuoyunun AB’ye Bakışının Genel Seyri (1987-2017). İçinde S. Baykal, S. A. Açıkmeşe, B. Akçay ve Ç. Erhan (Editörler). Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri. Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (Ataum), *Ankara Üniversitesi Yayınları*, No: 615, 381-405.
- Aksoy, M. ve Uğur, Ö. (2016). Avrupa Birliği’nin Dış Politikadaki Aktörlüğüne Etki Eden Güç Unsurları:Sivil Güç, Askeri Güç ve Normatif Güç. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 213-227.
- Akşemsettinoglu, G. (2011). Avrupa Bütünleşme Projesinin ve Genişleme Sürecinin Değişen Dinamikleri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:10, No:1, 1-18.
- Aktan, C. Ve Vural, T. (2005). Kural ve Kurum Kavramlarının Benzer Kavramlarla Karşılaştırılması. Erişim Adresi: <http://www.canaktan.org/felsefe-sosyo/kurum-sosyoloji/karsilastirma.htm>

- Alakel, M. (2005). Avrupa Bütünleşmesi Sürecinde: Hukuk, Devlet ve Egemenlik Tartışmaları. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:10, 59-98.
- Arı, Ö. ve Kıran, A. (2011). Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık. *Ekev Akademi Dergisi*, Sayı:46.
- Arkan, Z. (2014). 'Via Media' vs. the Critical Path: Constructivism(s) and the Case of EU Identity. *All Azimuth*, V3, N2, 21-36.
- Arslan, İ. (2015). 21. Yüzyılda Afrika-Avrupa Birliği İlişkileri: İki Birlik, Tek Vizyon. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt 23, Sayı: 1.
- Ashton, C. (2012). Declaration by High Representative Catherine Ashton on behalf of the European Union on Human Rights Day, 10 December 2012. Brussels: *Council Of The European Union*, 17549/1/12 REV 1.
- Avrupa Birliği Başkanlığı. (2019). Avrupa Birliğinin Genişlemesi. Erişim adresi: https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011). Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma. Ankara. Erişim adresi: <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu. (2009). Genişlemeyi Anlamak Avrupa Birliği'nin genişleme politikası. *Avrupa Toplulukları*. Erişim adresi: https://www.avrupa.info.tr/fileadmin/Content/publications/tr/TR_071123_E_NL-Understand_pq.pdf.
- Ataç, C. A. (2012). AB'nin Normatif Kapasite Sorunu, Akdeniz İçin Birlik ve Türkiye. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt 11, No:1, 1-24.
- Atatorun, M. (2016). Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının Yönetsel Boyutu: Macaristan Uygulaması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:24.

- Ateş, D. (2008). Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm: Orta Yol Yaklaşımının Epistemolojik Çerçevesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:10, Sayı 1, Haziran, 213-235.
- Aytaçlı, B. (2012). Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 1-9. Erişim adresi: <http://dergi.adu.edu.tr/egitimbilimleri/>.
- Aytuğ, H. K. (2008). Bütünleşme Kuramlarının Avrupa Birliği Genişlemesine Bakışı. *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt:15, Sayı:1.
- Barroso, J. M. D. (President of the European Commission). (2012). State of the Union 2012 Address. Plenary session of the European Parliament/Strasbourg, SPEECH/12/596, *European Commission*, 12 September.
- Bayram, H. M. (2018). Avrupa Birliği'nin Dayandığı Temel Değerlerin Korunması. *T.C. Uyuşmazlık Mahkemesi*, Yıl 6, Sayı 11. Erişim adresi: <http://www.uyusmazlik.gov.tr/Resimler/Pdfler/Makaleler/20-06-2018bayram.pdf>.
- Behraves, M. (2011). Constructivism: An Introduction. *e-International Relations (e-IR)*, Lund University. Erişim adresi: <https://www.e-ir.info/2011/02/03/constructivism-an-introduction/>.
- Besselink, L. (2016). The Bite, the Bark and the Howl: Article 7 TEU and the Rule of Law Initiatives. *Amsterdam Centre for European Law and Governance Working Paper Series*, 2016 – 01, January.
- Bilgin, P. ve Eliş, B. Berivan (2004). Hard Power, Soft Power: Toward a More Realistic Power Analysis. *Insight Turkey* Vol. 10 / No. 2, pp. 5-20.
- Bugarič, B. (2014). Protecting Democracy and the Rule of Law in the European Union: The Hungarian Challenge. *The London School of Economics and Political Science, LEQS Paper*, No. 79/2014, July.
- Bull, H. (1982). Civilian Power Europe: A Contradiction in Terms?. *Journal of Common Market Studies*, 21(2), 149–170.

- Büyüktanır, D. (2015). Toplumsal İnşacı Yaklaşım ve Avrupa Bütünleşmesinin Açıklanmasına Katkıları. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:14, No:2, 1-24.
- Cebeci, M. (2012). European Foreign Policy Research Reconsidered: Constructing an 'Ideal Power Europe' through Theory?. *Millennium: Journal of International Studies*, 40(3), 563–583.
- Cebeci, M. (2015). İdeal Güç Avrupa: Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri Üzerinden Bir Çözümleme. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt 23, Sayı 2.
- Checkel, J. T. (2003). Social Constructivism in Global and European Politics. *Arena Working Papers*, WP 15/03.
- Council of the European Union. (2000). European Union Annual Report On Human Rights. Brussels: *Council of the European Union*, 26 September 2000, 11317/00. Erişim adresi: http://aei.pitt.edu/38245/1/99_00_council_human_rights.pdf.
- Council of the European Union. (2004). A Secure Europe in a Better World - European Security Strategy. Brussels: *Council of the European Union*, [11.10.2004]. Erişim adresi: <https://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.
- Çalışkan, Ö. (2011). Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı. Sunum Metni, *Ankara Üniversitesi*, 21 Ocak.
- Çalışkur, A. (2015). Yöneticinin Güç Kaynağı İle Çalışanların Örgüte Duyduğu Güven Arasındaki İlişki. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 45. Sayı, Temmuz.
- Çelik, K. E. (2017). 21. Yüzyılda Kimlikler-Güç Dengesi ve İttifaklar (Kazakistan Örneği). Ankara: Ankasam Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Çolak, M. (2010). Atatürk, Macarlar ve Türk Tarih Tezi-Hungarians And Turkish Thesis Of History. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Erişim adresi:

<https://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/13678/Melek%20%C3%87OLAK.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Dağcı, K. (2008). *Avrupa Birliği'nin Dış Politikası: Soğuk Savaş Sonrasında Ortak Bir Dış Politika Yapımı Mümkün mü?*. Uluslararası Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi, 22-24 Ekim, Isparta.

Dağdelen, İ. (2005). Norm. *Mevzuat Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 89. Erişim Adresi: <https://www.mevzuatdergisi.com/2005/05a/06.htm#>.

Demir, F. (2009). Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinin Avrupa Birliği Adaylık Sürecinde Karşılaştıkları Zorluklar. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/2, 129-142.

Demirci, A. (2014). Literatür Taraması. İçinde Y. Arı ve İ. Kaya (Editörler), *Coğrafya Araştırma Yöntemleri (73-107)*, Balıkesir: *Coğrafyacılar Derneği*.

Demirtaş, B. (2018). AB'nin Dönüştürücü Gücü ve Batı Balkanlar'da Demokratikleşme Süreci: Başarılanlar ve Başarılamayanlar. İçinde S. Baykal, S. A. Açıkmeşe, B. Akçay ve Ç. Erhan (Editörler), *Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri*. Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (Ataum), *Ankara Üniversitesi Yayınları*, No:615, 179-210.

Deveci, B. ve Deveci, B. (2018). "Örnek Olay" Çalışmasına İlişkin Teorik Bir Değerlendirme. *Social Sciences Studies Journal*, Cilt:4, Sayı:13, 126-135.

Diez, T. (2005). Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering 'Normative Power Europe'. *Institute for Advanced Studies in Management and Social Sciences Lancaster University Working Paper*, No:2, 1-27.

Diez, T. ve Manners, I. (2007). Reflecting on Normative Power Europe. DOI: 10.4324/9780203944691. Erişim adresi:

https://www.researchgate.net/publication/277191056_Reflecting_on_Normative_Power_Europe.

Diez, T. (2013). Normative power as hegemony. *Cooperation and Conflict*, 48(2), 194-210.

Dimitrova, A., Boroda, M., Chulitskaya, T., Berbeca, V. ve Parvan, T. (2016). Soft, Normative or Transformative Power: What Do the EU's Communications with Eastern Partners Reveal About its Influence?. *EU-STRAT Working Paper*, No. 01, October.

Dinç, C. (2011). Avrupa Kimliği: Çatışan Perspektifler, Güncel Değerlendirmeler ve Endişeler. *Akademik Bakış*, Cilt 5, Sayı 9.

Dikili, A. (2014). Örgütlerde Güç Kavramı: Eleştirel Yönetim Çalışmaları ile Kaynak Bağımlılığı Yaklaşımı'nın Bakışlarına Dair Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12 (23), 141-164.

Duchêne, F. (1973). The European Community and the Uncertainties of Interdependence. In M. Kohnstamm and W. Hager (Eds.), *A Nation Writ Large? Foreign Policy Problems before the European Community* (1-21), Basingstoke: Macmillan.

Dunne, T. (1995). The Social Construction of International Society. *European Journal of International Relations*, Vol 1, Issue 3, 367-389, DOI: 10.1177/1354066195001003003.

Duran, A. ve F. Ç. Orhun. (2017). Türk - Macar İlişkilerine Dair Türkçe Makaleler Kaynakça Denemesi. *Journal of History and Future*, Volume 3, Issue 1, DOI: 10.21551/jhf.303318.

Düzgüt, A.S. (2013). Avrupa Birliği Genişlemesi ve Komşuluk Politikası. İçinde A. Kaya. *Avrupa Birliği Hakkında Merak Ettikleriniz - Avrupa Birliği'ne Giriş* (63-75), İstanbul: Hiperlink Yayınları.

- Düzgit, A. S. (2018). Avrupa Birliği'nin Dış İlişkilerinde Kuramsal Tartışmalar. İçinde S. Baykal, S. A. Açıkmeşe, B. Akçay ve Ç. Erhan (Editörler), Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (Ataum), *Ankara Üniversitesi Yayınları*, No:615, 129-150.
- Erdem, E. İ. (2006). European Integration and International Relations Theory. *SSRN Electronic Journal*, Doi: 10.2139/ssrn.2202768.
- Ereker, F. (2013). Dış Politikayı Analiz Etmek, s. Dış Politika Analizinde Yapan-Yapı Sorunu. *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi*, Cilt 9, Sayı 36, 45-71.
- Erickson, J. L. (2011). Market Imperative Meets Normative Power: Human Rights and European Arms Transfer Policy. *European Journal of International Relations*, 19, 209-234.
- Erik, K. (2018). *Protecting democracy, rule of law and fundamental rights in the European Union: Comparing Rationalist and Constructivist Explanations*. (Yüksek Lisans Tezi, University Of Tartu, Tartu). Erişim adresi: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/60588/erik_kadi_ma_2018.pdf.
- Eroğlu, İ. (2011). Demokrasiye Geçiş Sonrası Macaristan'ın Hükümet Sistemi. *TAAD*, Cilt:1, Sayı: 6, 20 Temmuz.
- Ertem, S. H. (2008). Kimlik ve Güvenlik İlişisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: "Kimliğin Güvenliği" ve "Güvenliğin Kimliği". *Güvenlik Stratejileri*, Sayı:8(16), 177-237.
- Euractiv. (2015, 22 Eylül). ALDE requests nuclear option over Hungary. Erişim adresi: <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/alde-requests-nuclear-option-over-hungary/>.
- European Commission. (2012a). European Commission launches accelerated infringement proceedings against Hungary. *Press release*, IP/12/24. Erişim

adresi: https://ec.europa.eu/economy_finance/articles/governance/2012-01-18-hungary_en.htm.

European Commission. (2012b). Report From The Commission To The European Parliament And The Council On Progress in Romania under the Cooperation and Verification Mechanism. Brussels,18.7.2012 COM (2012) 410 final. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/EN/1-2012-410-EN-F1-1.Pdf>.

European Commission. (2013). The European Commission reiterates its serious concerns over the Fourth Amendment to the Constitution of Hungary. *Press release*, IP/13/327, 12.4.2013. Erişim adresi: https://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-327_en.htm.

European Commission. (2015). Commission opens infringement procedure against Hungary concerning its asylum law. Brussels: *Press release*, IP/15/6228. Erişim adresi: https://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6228_en.htm.

European Commission. (2016a). Financial Services: Commission Requests Bulgaria, Hungary, Latvia, Lithuania And Slovakia to comply with EU rules on the acquisition of agricultural land. Brussels: *Press release*, IP/16/1827. Erişim adresi: https://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1827_en.htm.

European Commission. (2016b). May infringements' package:key decisions; Commission requests HUNGARY to put an end to the discrimination of Roma children in education. Brussels: Fact Sheet, 5. Justice, Consumers and Gender Equality, A letter of formal notice, MEMO/16/1823. Erişim adresi: [https://europa.eu/rapid/press-release MEMO-16-1823 da.htm](https://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-1823_da.htm).

European Commission. (2017a). White Paper On The Future Of Europe, Reflections and Scenarios for the EU27 by 2025. Brussels: *European Commission*, COM (2017)2025. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/commission/sites/betapolitical/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf.

- European Commission. (2017b). Hungary: Commission takes legal action on Higher Education Law and sets record straight on 'Stop Brussels' consultation. Brussels: Daily News, 26 / 04 / 2017. Erişim adresi: https://europa.eu/rapid/press-release_MEX-17-1116_en.htm.
- European Commission. (2017c). Rule of Law: European Commission acts to defend judicial independence in Poland. Brussels: 20 December 2017. Erişim adresi: https://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5367_en.htm.
- European Commission. (2018a). Migration and Asylum: Commission takes further steps in infringement procedures against Hungary. Brussels: *Press release*, 19 July 2018. Erişim adresi: https://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4522_en.pdf.
- European Commission. (2018b). Rule of Law: European Commission refers Poland to the European Court of Justice to protect the independence of the Polish Supreme Court. Brussels: *Press release*, 24 September 2018. Erişim adresi: https://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-5830_en.pdf.
- European Commission. (2019). European Commission statement on the judgment of the European Court of Justice on Poland's Supreme Court law. Brussels: *Press release*, 24 June 2019. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_19_3376.
- European Court of Justice (ECJ). (2014). Opinion 2/13, Accession of the EU to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Paragraph 168. Erişim adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62013CV0002>.
- European Parliament. (2015a). Subject: Viktor Orbán's statements on the death penalty. Erişim adresi: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2015-008508_EN.html.

European Parliament. (2015b). European Parliament resolution of 10 June 2015 on the situation in Hungary. (2015/2700(RSP)). Erişim adresi: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0227_EN.html?redirect.

European Parliament. (2015c). Hungary: MEPs condemn Orbán's death penalty statements and migration survey. *Press releases*, PLENARY SESSION 10-06-2015 - 13:26 . Erişim adresi: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/pressroom/20150605IPR63112/hungary-meps-condemn-orban-s-death-penalty-statements-and-migration-survey>.

European Parliament. (2015d). Hungary: no systemic threat to democracy, says Commission, but concerns remain. *Press Releases*, PLENARY SESSION 02-12-2015 - 22:45. Erişim adresi: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20151201IPR05554/hungary-no-systemic-threat-to-democracy-says-commission-but-concerns-remain>.

European Parliament. (2017). Situation in Hungary European Parliament resolution of 17 May 2017 on the situation in Hungary. Erişim adresi: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0216_EN.html?redirect.

European Parliament. (2018a). Rule of law in Hungary: Parliament calls on the EU to act. *Press Releases*, Plenary Session, LIBE 12-09-2018 - 13:51. Erişim adresi: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20180906IPR12104/rule-of-law-in-hungary-parliament-calls-on-the-eu-to-act>.

European Parliament. (2018b). Strasbourg plenary session. 10-13 September - [06-09-2018 - 16:34]. Erişim adresi:

http://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/newsletter/20180807NEW09401/20180807NEW09401_en.pdf.

EUSA. (2007). EUSA Review Forum. *European Union Studies Association Review*, Volume 20, No. 4, Fall 2007.

Finnemore, M. ve Sikkink, K. (1998). International Norm Dynamics and Political Change. *International Organizations*, 52 (4), 887-917.

Foucault, M. (1982). The Subject and Power. *Critical Inquiry*, Vol. 8, No. 4, 777-795.

Gallarotti, G. M. (2011). Soft Power: What it is, Why it's Important, and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used. *Division II Faculty Publications*, 57. Erişim adresi: <https://wescholar.wesleyan.edu/div2facpubs/57>.

Gould, H. D. (1998). What is at Stake in the Agent-Structure Debate?. In V. Kubalkova, N. Onuf, P. Kowert (Eds.), *International Relations In A Constructed World* (79-98), London and New York: M. E. Sharpe.

Gulde, J. (2011). *The EU – a normative power on human rights? An assessment of the EU's pursuit of human rights in Myanmar between 1996-2011 in the light of normative power theory*. (Bachelor Thesis, University of Twente / School of Management and Governance, The Netherlands). Erişim adresi: <https://pdfs.semanticscholar.org/3467/d639c4c3a7fa7f6015fcb04b228d24b42473.pdf>.

Gül, R. (2011). Avrupa Entegrasyonunun Sosyal İnşacı Yaklaşımlarla Analizi. T.C. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Haziran. Erişim adresi: https://www.academia.edu/24378092/AVRUPA_ENTTEGRASYONUNUN_SOSYAL_%C4%B0N%C5%9EAACI_YAKLA%C5%9EIMLARLA_ANALIZI_%C4%B0Z%C4%B0_ANALYSIS_OF_EUROPEAN_INTEGRATION_WITH_SOCIAL_CONSTRUCTIVIST_APPROACHES.

- Güneş, A. M. (2016). Avrupa Birliği'nin Temel Değerleri Üzerine. *TBB Dergisi*, (125), 333-334.
- Günuğur, H. (2018). Avrupa Birliği Hukukunun Uluslarüstü (Supranasyonal) Niteliği. İçinde S. Baykal, S. A. Açıkmeşe, B. Akçay ve Ç. Erhan (Editörler). Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri. Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (Ataum), *Ankara Üniversitesi Yayınları*, No: 615, 105-126.
- Halmai, G. (2017). National(ist) constitutional identity? Hungary's road to abuse constitutional pluralism. *European University Institute Department of Law Working Papers*, 2017/08.
- Halmai, G. (2018a). Abuse of Constitutional Identity. The Hungarian Constitutional Court on Interpretation of Article E) (2) of the Fundamental Law. *Review Of Central And East European Law*, 43, 23-42.
- Halmai, G. (2018b). How the EU Can and Should Cope with Illiberal Member States. *Quaderni costituzionali / a. XXXVIII, n. 2.*
- Hegedüs, D. (2019). What Role for EU Institutions In Confronting Europe's Democracy and Rule of Law Crisis?. *The German Marshall Fund of the United States Policy Paper*, No.4, March.
- Hopf, T. (1998). The Promise of Constructivism in International Relations Theory. *International Security*, Vol.23, No.1, 171-200.
- Irmak, E. (2012). *AB Uyum Sürecinde Macaristan Örneğinin İncelenmesi ve Türkiye ile Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ). Erişim adresi: <http://acikerisim.nku.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.11776/938/0040126.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

- Kaçar, F. ve Öztürk, K. (2017). Avrupa Birliği'nin Normatif Gücü: Kavramsal Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:2017/3, Sayı:28, 359-370.
- Kagan, R. (2003). *Of Paradise and Power America and Europe in the New World Order*. New York: Alfred A. Knopf.
- Karacasulu, N. ve Uzgören, E. (2007). Explaining Social Constructivist Contributions to Security Studies. *Perceptions*, (Summer-Autumn), 27-48.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1.
- Kaya, S. (2008). Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63-3.
- Karakoç, J. (2013). Konstrüktivizmde Dış Politika ve Etnik Kimlikler. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:28, Sayı:2, 131-160.
- Kaya, S. (2008). Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63-3, 83-111.
- Kaya, T. Ö. ve Kaya, A. S. (2017). Saint-Malo Sonrası Dönemde Avrupa Birliği'nin Uluslararası Kimliği: Bir Sivil Güçten Daha Fazlası Mı?. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:15, N:29, 283-304.
- Kekevi, S. ve Kılıçoğlu, G. (2012). Uluslararası İlişkilerde Kültür ve Kimlik. *Batman University Journal of Life Sciences*, Volume 1, Number 1.
- Kızanlıklılı, M. M., Koç, H. ve Kılıçlar, A. (2016). Örgütsel Güç ve Gücün Kaynakları Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8/4, 488-504.

- Kochenov, D. (2017). Busting the myths nuclear: A commentary on Article 7 TEU. *European University Institute Department of Law. EUI Working Paper*, 2017/10.
- Kolasi, K. (2013). Soğuk Savaş'ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 68, No. 2, 149 – 179.
- Kurtaran, U. (2016). Karlofça Antlaşması'nda Venedik, Lehistan ve Rusya'ya Verilen Ahidnamelerin Genel Özellikleri ve Diplomatik Açından Değerlendirilmesi. *TAD*, C.35/S.60, 97-139.
- Kutlu, G. A. ve Yeniceler, S. Z. (2018). Normatif Bir Güç Olarak Avrupa Birliği. *Social Sciences Studies Journal*, Vol:4, Issue:18, 1605-1610.
- Küçük M. (2009). Uluslararası İlişkiler Kuramında 'Konstrüktivist Dönüşü' Anlamak. *Ege Akademik Bakış*, 9 (2), 771-795.
- Lantis, J. S. (2005). Strategic Culture: From Clausewitz to Constructivism. *Strategic Insights*, Volume 4, Issue 10, October.
- Mann, M. (1986). *The Sources Of Social Power, Volume I A history of power from the beginning to A.D. 1760*. New York: Cambridge University Press.
- Mann, M. (2013). *The Sources Of Social Power, Volume 4 Globalizations, 1945–2011*. New York: Cambridge University Press.
- Manners, I. (2000). Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? Copenhagen: *Copenhagen Peace Research Institute*, 1-61
- Manners, I. (2002). Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?. *Journal of Common Market Studies*, 40(2), 235-258.
- Manners, I. (2006). The European Union As a Normative Power: A Response to Thomas Diez. *Journal of International Studies*, 35(1), 167-180.

- Manners, I. (2008). The Normative Ethics of the European Union. *International Affairs*, Vol. 84, No. 1, 65-80.
- Manners, I. (2009). The Concept of Normative Power in World Politics. Copenhagen: *Danish Institute For International Studies*, 1-5. Erişim Adresi: http://pure.diiis.dk/ws/files/68745/B09_maj_Concept_Normative_Power_World_Politics.pdf.
- Manners, I. (2011). The European Union's Normative Power: Critical Perspectives and Perspectives on the Critical. In R. Whitman (Ed.), *Normative Power Europe: Empirical and Theoretical Perspectives* (226-247), Basingstone: Palgrave Macmillan.
- Mayer, F. C. ve Palmovski, J. (2004). European Identities and the EU – The Ties that Bind the Peoples of Europe. *Journal of Common Market Studies*, 42 (3), 573-598.
- Mercan, S. S. (2007). *İsrail-Filistin atışması rnek Olayı ve Avrupa Dış Politikası*. (Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara). Erişim adresi: <http://acikerisim.baskent.edu.tr/bitstream/handle/11727/2237/00388.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Mercan, S. (2008). Avrupa Dış Politikası: İsrail-Filistin atışması rnek Olayı. *Akademik Orta Doğu*, Cilt 3, Sayı 1.
- Mercan, S. (2011). Siyasal Bütünleşme Kuramları Işığında AB Genişlemesi. *Ankara Avrupa alışmaları Dergisi*, 10 (1), 67-83.
- Mor, H. (2010). Avrupa (Birliği) Bütünleşme Süreci ve Sorunları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 14, Sa.1.
- Moravcsik, A. (2009). Europe: The Quiet Superpower. *French Politics*, Volume 7, No. 3/4, 403-422.
- Müller, J-W. (2012). Europe's Perfect Storm The Political and Economic Consequences of the Eurocrisis. *Dissent*, Fall 2012, 47-53.

- Müller, J-W. (2013). Safeguarding Democracy inside the EU Brussels and the Future of Liberal Order. *Transatlantic Academy Paper Series*, No:3.
- Namal, Y. (2014). *Trianon Barış Antlaşması Sonrasında Macar Ekalliyetler Sorunu*. 100. Yılında I. Dünya Savaşı Uluslararası Sempozyumu, 03-05 Kasım 2014, Budapeşte. Ankara: *Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları* (2015), 323-346.
- Nye, J. S. (1990). Soft Power. *Foreign Policy*, No. 80, Twentieth Anniversary (Autumn, 1990), 153-171.
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Onuf, N. (1998). "Constructivism: A User's Manual" in International Relations In A Constructed World. In V. Kobalkova, N. Onuf, P. Kowert (Eds), *International Relations In A Constructed World* (58-78), New York: M. E. Sharpe.
- Onuf, N. (2001). (Re)Constructing Constructivist IR Research. *Center of International Studies*, University of Southern California, October 6.
- Onuf, N. (2017). Center-Periphery Relations: What Kind of Rule, and Does It Matter?. *All Azimuth*, V6, N1, Jan. 2017, 5-16.
- Orbie, J. (2006). Civilian Power Europe: Review of the Original and Current Debates. *Cooperation and Conflict*, 41, 123, DOI: 10.1177/0010836706063503.
- Örki, A. (2016). Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Kimlik Sorunsalı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:4, Sayı:35, 658-664.
- Özel, C. (2018). Yumuşak Güce Bütünsel Bakış. Ankara: *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 1-27.
- Özdal, B. (2008). Lizbon Reform Antlaşması'nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 4 (7), 125-161.

- Özgen, C. (2016). Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nda İlk Çatlak: Libya Krizi. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 15, 143-176.
- Özyurt, C. (2007). Durkheim Sosyolojisinde Ahlâkî Kontrol Sorunu. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5 (13), 95-121.
- Paczolay, P. (2012). *Macaristan Anayasa Mahkemesi'nin Yetkilerinde Değişiklik. Türkiye Anayasa Mahkemesi'nin 50. Kuruluş Yıldönümü Uluslararası Sempozyum*, 25-26 Nisan, Ankara. Erişim adresi: <https://www.anayasa.gov.tr/media/4500/21.pdf>.
- Peltonen, H. (2017). The Evolution of Social Constructivism. *Rev. bras. polit. int.*, vol.60 no.1, Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.1590/0034-7329201700105>.
- Pollack, M. A. (2000). International Relations Theory and European Integration. *EUI Working Papers*, RSC No. 2000/55.
- Práznovská, M. (2018). The Crisis In The European Union?. *Central and Eastern European Legal Studies*, 1/2018.
- Price, R. ve Reus-Smit, C. (1998). Dangerous Liaisons? Critical International Theory and Constructivism. *European Journal of International Relations*, Vol. 4, No.3, 259–294.
- Prodi, R. (2000). Shaping the new Europe Presentation to the European Parliament by President Romano Prodi. Strategic Objectives 2000-05, The Commission's Work Programme for 2000, Resolutions of the European Parliament, Bulletin of the European Union, Luxembourg: *Office for Official Publications of the European Communities*, 2000.
- Reçber, K. ve Aydın Ç. (2004). Avrupa Birliği'nde Üye Devletler Tarafından İnsan Haklarının İhlal Edilmesi Durumunda Öngörülen Yaptırımlar. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 53, Sayı 1.

- Risse, T. (2009). Social Constructivism and European Integration. In A. Wiener ve T. Diez (Eds.), *European Integration Theory* (144- 160), Oxford: Oxford University Press.
- Ruggie, J. G. (1998). What Makes the World Hang Together? Neo-Utilitarianism and the Social Constructivist Challenge. *International Organization*, Vol. 52, No. 4, 855-885.
- Rutar, T. (2017). Clarifying Power, Domination, and Exploitation: Between “Classical” and “Foucauldian” Concepts of Power. *Revija Za Sociologiju*, 47 (2017), 2, 151–175.
- Rüßen, S. (2018). Normatif Güç Bağlamında AB'nin Uluslararası Konumu Üzerine Tartışmalar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:23, 336-354.
- Saar, M. (2010). Power and Critique. *Journal of Power*, Vol. 3, No. 1, 7–20.
- Sağır, Ö. M. ve Akıllı, H.S. (2004). Etnisite Kuramları ve Eleştirisi. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:28, No:1, 1-22.
- Samur, H. (2006). EU Citizenship As a Common Identity: Theoretical Underpinnings and Main Dimensions. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15, Sayı 1, 297-312.
- Samur, H. (2009). Avrupa Komşuluk Politikası ve Amaçları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:8, Sayı:27, 18-35. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/70077>.
- Sargentini, J. ve Dimitrovs, A. (2016). The European Parliament’s Role: Towards New Copenhagen Criteria for Existing Member States?. *Journal of Common Market Studies*, Volume 54, Number 5, DOI: 10.1111/jcms.12403.
- Sargentini, Judith. (2017). Report on a proposal calling on the Council to determine, pursuant to Article 7(1) of the Treaty on European Union, the existence of a

clear risk of a serious breach by Hungary of the values on which the Union is founded. *European Parliament*, (2017/2131(INL)), A8-0250/2018, 4.7.2018.

Sayın, Y. (2016). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Müzakereleri ve Müzakere Fasılları. Selçuk Üniversitesi *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Cilt:19 Sayı: 2, 41-62

Schmidt, S. (2012). Soft Power or Neo-colonialist Power?-African Perceptions of the EU. *Review of European Studies*, Vol.4, No:3, 100-110.

Sedelmeier, U. (2016). Protecting Democracy inside the European Union? The Party Politics of Sanctioning Democratic Backsliding in the European Parliament. *Maxcap Working Paper Series*, No. 27.

Skolimowska, A. (2015). The European Union as a 'Normative Power' in International Relations, Theoretical and Empirical Challenges. *Yearbook of Polish European Studies*, Vol. 18/2015.

Smith, K. E. (2000). The End of Civilian Power Europe: A Welcome Demise or Cause for Concern?. *The International Spectator*, 35 (2),11-28.

Smith, K. E. (2005). Beyond The Civilian Power EU Debate. *Politique européenne*, 2005/3, N. 17, 63-82.

Solana, J. (2006). *Speech by Javier Solana EU High Representative for the Common Foreign and Security Policy*. The Sound of Europe Conference, 27 January 2006, Salzburg. Erişim adresi: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/discours/88179.pdf.

Şen, S. (2004). *Avrupa Birliği'nde Kimlik Sorunu*. (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi). Erişim adresi: <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/303/>.

- Tandoğan, M. (2015). Konstrüktivizm (Sosyal İnşacılık) Kuramı Bağlamında Afrika Birliği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 3, 634-650
- Tekin, B. Ç. (2014). Is The European Union A Normative Power? A Reappraisal Following The Eurozone Crisis. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, Cilt:36, Sayı:2, 327-348, Doi No:10.14780/iibd.55534.
- The Lisbon Treaty and the European Constitution: A side-by-side comparison. (2008). *Open Europe*. Erişim Adresi: http://www.ecln.net/documents/lisbon/lisbon_-_constitution_side_by_side_open_europe.pdf.
- Tınas, M. ve Çitak, Z. (2016). Normatif Güç Olarak Avrupa Birliği ve Avrupa Komşuluk Politikası: Fas ve Mısır Vaka Analizi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18/3, 845-866
- Tocci, N. (2007). Profiling Normative Foreign Policy:The European Union and Its Global Partners. *CEPS Working Document*, No. 279 / December, 1-15.
- Traynor, I. (2015, 29 Nisan). Hungary PM: bring back death penalty and build work camps for immigrants. *The Guardian*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/29/hungary-pm-death-penalty-work-camps-for-immigrants-viktor-orban>.
- Treaty of Amsterdam Amending The Treaty on European Union, The Treaties Establishing The European Communities and Certain Related Acts. (1997). Luxembourg: *Office for Official Publications of the European Communities*, 1997. Erişim adresi: <https://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>.
- Trott, W. (2010). An Analysis of Civilian, Military And Normative Power in EU Foreign Policy. *Polis Journal*, Vol.4, 1-44.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. Çevrimiçi Adres: <http://www.tdk.gov.tr>.

- Uitz, R. (2015). Can you tell when an illiberal democracy is in the making? An appeal to comparative constitutional scholarship from Hungary. *International Journal of Constitutional Law*, Volume 13, Issue 1, 279–300. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1093/icon/mov012>.
- Ulu, Ç. (2014). *Avrupa Birliği Üyeliğinin Polonya ve Macaristan Ekonomileri Üzerindeki Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın). Erişim adresi: <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11607/1625/1/10046456.pdf>.
- Üste, N. ve Sönmez, A. S. (2012). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD ve AB Dış Politikaları'nda Ortaya Çıkan Temel Farklılıklar (1991-2001). *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:9, Sayı:17, 81-114.
- Vatandaş, S. (2018a). “Avrupa Birliği'nin Normatif Gücü”: İnsan Hakları ve Demokrasi İdeali Bağlamında Bir Analiz. *Bilge Strateji*, Cilt 10, Sayı 19, 149-176.
- Vatandaş, S. (2018b). Avrupa Birliği'nin Polonya ve Macaristan Sancıları. *İNSAMER*, 16.11.2018.
- Volpi, V. (2011). Why Europe Will Not Run the 21st Century: Reflections on the Need for a New European Federation. Tyne: *Cambridge Scholars Publishing*.
- Wendt, A. (1987). The Agent-Structure Problem in International Relations Theory. *International Organization*, Vol. 41, No. 3 (Summer, 1987), 335-370.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, Vol.46, Iss.2, 391-425.
- Wendt, A. (1994). Collective Identity Formation and the International State. *American Political Science Review*, Vol.88, Iss.2, 384-396.

- Wendt, A. (1995). Constructing International Politics. *International Security*, Vol. 20, No. 1, 71-81.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge:Cambridge University Press.
- Whitney, C. R. (1991). War In The Gulf: Europe; Gulf Fighting Shatters Europeans' Fragile Unity. *The New York Times*, January 25th, 1991.Erişim adresi: <https://www.nytimes.com/1991/01/25/world/war-in-the-gulf-europe-gulf-fighting-shatters-europeans-fragile-unity.html>.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1, Sayfa: 209-223.
- Yılmaz, S. (2011). Yumuşak Güç ve Evrimi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, Cilt:3, Sayı:12, 31-36.
- Yılmaz, E. S. ve Uğurlu, Y. (2013). Bölgesel Güç Olarak Avrupa Birliği ve Dış Politika. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:12, No:2, 81-104.
- Yılmaz, E. S. A. (2014). Political Identity Building in the EU: A Constructivist Approach. *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt: 9, Sayı:1.

ÖZGEÇMİŞ

14.12.1975 tarihinde Kırklareli ili Lüleburgaz ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Lüleburgaz'da tamamladı. Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden 1999 yılında mezun oldu. İngilizce Öğretmeni olarak 1999 yılında Lüleburgaz'da göreve başladı. Yurt içi ve yurt dışı birçok seminer ve eğitime katıldı. Yurtdışında Avrupa Birliği proje toplantıları ve eğitimlerine katıldı. Erasmus+ projelerinin hazırlanması ve yürütülmesinde görev aldı. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden 2016 yılında mezun oldu. Lüleburgaz'da İngilizce Öğretmeni olarak halen görevine devam etmektedir.